

ความขัดแย้งภายในกับนโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2491-2495

นางสาว ธวัลรัตน์ เต๋นนภาสุรพงศ์

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-0202-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

INTERNAL CONFLICT AND THAI FOREIGN POLICY, 1948-1952

MISS THAWANRAT DENNAPASURAPONG

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-0202-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความขัดแย้งภายในกับนโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2491-2495
โดย นางสาว ธวัลรัตน์ เคนนภาสุรพงศ์
ภาควิชา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อภิญา รัตนมงคลมาศ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยวัฒน์ คำชู)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมพงศ์ ชูมาก)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. อภิญา รัตนมงคลมาศ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ศุภมิตร ปิติพัฒน์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ธวัชรัตน์ เถ่นนภาสุรพงศ์ : ความขัดแย้งภายในกับนโยบายต่างประเทศไทย พ.ศ. 2491-2495.
(INTERNAL CONFLICT AND THAI FOREIGN POLICY, 1948-1952) อาจารย์ที่ปรึกษา :
รองศาสตราจารย์ ดร. อภิญญา รัตนมงคลมาศ, 203 หน้า. ISBN 974-03-0202-5.

งานศึกษานี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งทางการเมืองภายในและการดำเนิน
นโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่างพ.ศ.2491-2495

ข้อมูลจากการศึกษาได้สนับสนุนสมมติฐานว่า ในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็น
นายกรัฐมนตรีในระหว่างพ.ศ. 2491-2495 นั้น รัฐบาลอยู่ในสถานะที่อ่อนแอและไร้เสถียรภาพ
เนื่องจากถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลา การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่
ต่อต้านคอมมิวนิสต์จึงเป็นมาตรการอันหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อให้รัฐบาลมีสถานะที่เข้มแข็งขึ้น ทำให้
รัฐบาลได้รับการยอมรับจากนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เดียวกันก็สร้าง
ความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการจับกุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามด้วยข้อกล่าวหาว่ามี
ความเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้รัฐบาลอยู่ในสถานะที่มีเสถียรภาพได้ช่วงเวลาหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา...ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ..... ลายมือชื่อนิสิต.....

สาขาวิชา..ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ปีการศึกษา 2544

4181134024 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEY WORD: FIELD MARSHAL PLAEK PIBUNSONGKRAM / INTERNAL POLITICAL CONFLICTS / ANTI-COMMUNIST FOREIGN POLICY IMPLEMENTATION .

THAWANRAT DENNAPASURAPONG : INTERNAL CONFLICT AND THAI FOREIGN POLICY,1948-1952 THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR ABHINYA RATTHANAMONGKOLMAS, Ph.D., 203 pp. ISBN 974-03-0202-5.

The main theme of this thesis is the relationship between Thailand's internal political conflict and its foreign policy implementation during 1948-1952

The evidences in the study support the hypothesis that Prime Minister Field Marshal Plaek Pibunsongkram had formulated and implemented the anti-communist foreign policy to suppress his political rivalry groups, in order to gain recognitions and supports from foreign allies, especially the United States as well as to maintain the regime's stability.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department....International Relations..... Student's signature.....

Field of study....International Relations.... Advisor's signature.....

Academic year 2001

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือเป็นอย่างดีของ รศ.ดร. อภิญญา รัตนมงคลมาศ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้คอยให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะด้านวิชาการ และการดำเนินการในด้านต่างๆด้วยดีเสมอมา ทั้งนี้รวมถึง รศ.ดร.สมพงษ์ ชูมาก ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ศุภมิตร ปิติพัฒน์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

นอกจากการสนับสนุนและความช่วยเหลือทางด้านวิชาการแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งมีส่วนในการทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ก็คือ โอกาสและการสนับสนุนจากบุคคลที่ใกล้ชิด ในโอกาสนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณบริษัทเอเชีย เน็ด บิลด์ิง เซอร์วิส จำกัด เจ้านาย และพี่ๆที่ร่วมงานในบริษัททุกคน ที่ให้โอกาสให้ข้าพเจ้าสามารถทำงานไปพร้อมๆกับการทำวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงการให้กำลังใจ และถามไถ่ด้วยความเป็นห่วงเสมอมา นอกจากนี้ข้าพเจ้ายังรู้สึกขอบคุณสำหรับกำลังใจและความช่วยเหลือจากเพื่อนๆทุกคน ทั้งที่เรียนร่วมกันมาด้วยความยากลำบาก และเพื่อนๆที่แม้จะไม่ได้เรียนด้วยกันก็ตาม แต่คอยเป็นกำลังใจให้อยู่เสมอ

ท้ายที่สุด ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะไม่สมบูรณ์ หากข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวถึงบุคคลซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้ามีความอดทนและความพยายามสามารถทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จได้ในวันนี้ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา ตลอดจนขอบคุณ พี่ชาย พี่สาว และหลานของข้าพเจ้า ที่ได้คอยเป็นกำลังใจให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือกับข้าพเจ้าด้วยดีเสมอมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
คำอธิบายคำย่อ.....	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา.....	1
1.2 กรอบความคิด.....	17
1.3 สมมติฐาน.....	25
1.4 การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์.....	25
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	26
1.6 การนำเสนอ.....	26
1.7 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	27
1.8 ประโยชน์ของการศึกษา.....	27
2 ความขัดแย้ง การแบ่งกลุ่มทางการเมืองภายใน และการต่อต้านรัฐบาล.....	28
2.1 ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ.....	28
2.1.1 ความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารและกลุ่มของนายควง อภัยวงศ์.....	32
2.1.2 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตยกับ กลุ่มอนุรักษนิยมประชาธิปไตย.....	38
2.1.3 ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ความแตกต่างทางด้านความคิดระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์.....	43
กรณีการเรียกร้องดินแดนคืนจากอินโดจีน.....	43
การสนับสนุนญี่ปุ่นและการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย.....	47
ความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารกับนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน ระหว่าง พ.ศ. 2490-2495.....	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

2.2	การแบ่งกลุ่มทางการเมืองภายในประเทศ.....	54
2.2.1	กลุ่มทหารอาชีพ.....	54
2.2.2	กลุ่มทหารเรือ.....	57
2.2.3	กบฏสันติภาพ.....	58
	ขบวนการสันติภาพ.....	58
	ขบวนการกู้ชาติ.....	63
	ขบวนการกรรมกร.....	66
	กลุ่มนักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน.....	67
	ขบวนการนักศึกษา.....	69
	กลุ่มชาวจีนในประเทศไทย.....	72
2.3	การต่อต้านรัฐบาล.....	73
2.3.1	กบฏเสนานิการ : การต่อต้านจากกลุ่มทหารอาชีพ.....	73
2.3.2	กบฏวังหลวง : การต่อต้านจากฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน.....	74
2.3.3	กบฏแมนฮัตตัน : การต่อต้านรัฐบาลจากฝ่ายทหารเรือ.....	80
2.3.4	กบฏสันติภาพ : การต่อต้านรัฐบาลภายหลังการรัฐประหารตนเอง พ.ศ. 2494... บทสรุป.....	83 87
3	การดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างการยอมรับจากนานาชาติ.....	88
3.1	การสร้างการยอมรับภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง.....	88
3.1.1	การเจรจาเพื่อต่อรองกับอังกฤษ.....	90
3.1.2	การเจรจากับฝรั่งเศส.....	92
3.1.3	การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต.....	95
3.1.4	สนธิสัญญาระหว่างไทย-จีน.....	97
3.2	การดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับมหาอำนาจและการต่อต้านคอมมิวนิสต์.....	100
3.2.1	การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา.....	102
	การรับรองรัฐบาลในประเทศอินโดจีน.....	108
3.2.2	การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์.....	113
	ความร่วมมือกับอังกฤษในการปราบโจรคอมมิวนิสต์.....	115

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

นโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน.....	117
การสนับสนุนสหประชาชาติกรณีสงครามเกาหลี.....	121
ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา.....	129
บทสรุป.....	135
4 การใช้นโยบายคอมมิวนิสต์และการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในประเทศ.....	136
4.1 การสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน.....	136
4.1.1 การใช้อำนาจรัฐในการปราบปราม.....	137
4.1.2 การใช้ "กรณีสวรรคต" กีดกันนายปรีดี พนมยงค์ทางการเมือง.....	138
4.1.3 การสร้างความมั่นคงให้กับสถานะทางการเมือง.....	141
4.2 การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์.....	144
4.2.1 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495.....	147
4.2.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493.....	152
4.2.3 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495.....	153
4.2.4 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2494.....	156
4.3 การปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์.....	158
4.3.1 การจับกุมกลุ่มต่อต้านฝ่ายสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์.....	159
4.3.2 นายปรีดี พนมยงค์ กับ ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์.....	166
4.3.3 การปราบปรามกลุ่มต่อต้านชาวจีน.....	170
การควบคุมโรงเรียนจีน.....	172
4.3.4 การจับกุมกบฏสันติภาพ.....	175
บทสรุป.....	182
5 บทสรุป ผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	184
รายการอ้างอิง.....	191
ประวัติผู้เขียน.....	203

คำย่อที่ใช้

- มท. เอกสารกระทรวงมหาดไทย
- มธก. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง
- สร. เอกสารสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและสภาพปัญหา

กระแสของอุดมการณ์เสรีนิยมและการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยในยุโรปถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย โดยนักเรียนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งมีโอกาสได้ไปศึกษาต่อในปารีส ได้เห็นบรรยากาศของการมีสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชนในระบอบเสรีประชาธิปไตย ได้มารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายที่จะเตรียมการไปสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในระบอบการเมืองการปกครองของไทย กลุ่มนักเรียนนอกที่มารวมตัวกันครั้งนี้ในเวลาต่อมาเป็นที่รู้จักกันในนามของ "คณะราษฎร" ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรนั้นประกอบด้วยบุคคลสำคัญที่มาจากทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน กล่าวคือ

1. ฝ่ายพลเรือน ประกอบด้วย นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำ และมีผู้สนับสนุนฝ่ายพลเรือน เช่น นายดิเรก ชัยนาม นายสงวน ตุลารักษ์ นายวิลาศ ไสธานนท์ นายจรูญ สืบแสง นายประยูร ภมรมนตรี (ต่อมาได้เป็นพลเรือเอกประยูร ภมรมนตรี) นายควง อกภัยวงศ์ นายทวี บุญยเกตุ เป็นต้น
2. ฝ่ายทหาร ซึ่งแบ่งออกเป็น
 - 2.1 นายทหารบกชั้นผู้ใหญ่ ประกอบด้วย พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะปฏิวัติ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ พ.อ.พระยาประศาสน์พิทยายุทธ
 - 2.2 ฝ่ายทหารบกชั้นผู้น้อย ได้แก่ พ.ต.หลวงพิบูลสงคราม (ยศขณะนั้น) กับ พ.ต. หลวงทัสน์นิยมศึก
 - 2.3 ฝ่ายทหารเรือ ได้แก่ พ.ต. หลวงสินธุ์สงครามชัย (ยศขณะนั้น) น.ต. หลวงสุภชลาศัย และ น.ต.หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์¹(ยศขณะนั้น)

จอมพล ป. พิบูลสงครามและ นายปรีดี พนมยงค์นั้น แม้จะเป็นบุคคลสำคัญที่ร่วมมือกันอยู่ในคณะเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ก็ตาม แต่เมื่อคณะราษฎรได้เข้ามามีบทบาทใน

¹ สมุทร สุรักษกะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัฐธรรมนูญ 2408-2507 (พระนคร : โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, 2507), หน้า 159.

การบริหารประเทศซึ่งทำให้ทั้งสองได้มีโอกาสมาทำงานร่วมกัน กลับปรากฏให้เห็นว่าการร่วมมือกันในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ โดยมีเป้าหมาย คือ ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่พระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมายมาเป็นระบอบที่พระมหากษัตริย์อยู่ใต้กฎหมายเท่านั้น เพราะโดยความเป็นจริงเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของแนวทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ นายปรีดี พนมยงค์ แล้วทั้งสองคนยังคงมีแนวความคิดที่แตกต่างกันอยู่มาก เพียงแต่ความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้เกิดเป็นการต่อสู้ด้วยความรุนแรงตั้งแต่เริ่มแรกเท่านั้นเอง

จอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น เดิมชื่อ แปลก จิตตะสังคะ เกิดเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2440 ที่จังหวัดนนทบุรี บิดามารดาเป็นชาวนนทบุรี แต่เนื่องจากเป็นเด็กที่เรียนเก่งจึงสามารถสอบเข้าเรียนในโรงเรียนนายร้อยและโรงเรียนเสนาธิการทหารได้ และจากการที่สามารถทำคะแนนสอบได้สูงมากในโรงเรียนเสนาธิการทหาร จึงทำให้ได้รับทุนไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลา 3 ปี ในระหว่างที่อยู่ฝรั่งเศสนี้เองที่ ร.ท. แปลก (ยศในขณะนั้น) ได้พบกับนายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนกฎหมาย และนายประยูร ภมรมนตรี นักเรียนรัฐศาสตร์ ทั้งสามคนจึงได้เริ่มคิดที่จะก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองอันนำมาซึ่งการก่อตั้ง "คณะราษฎร" ในเวลาต่อมา

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์ นั้นเกิดเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ในครอบครัวชาวนาที่ค่อนข้างมีฐานะที่จังหวัดอุษาคเนย์ ซึ่งเรียกว่าเป็น "ชาวนานายทุนน้อยแห่งชนบท"³ นายปรีดี พนมยงค์ มีพื้นฐานความเป็นมาคล้ายกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ มาจากสามัญชน แต่เนื่องจากเป็นคนที่เรียนเก่งและมีความสามารถ จึงอาศัยความสามารถทางการศึกษาเข้าสู่ระบบราชการ โดยหลังจากเรียนจบโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมแล้ว ก็สามารถสอบได้ทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส ในพ.ศ. 2463 ในระหว่างนี้เองที่นายปรีดี ได้พบและรู้จักกับนายประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเป็นสองคนแรกที่ริเริ่มความคิดในการปฏิวัติ จากนั้นจึงได้ชวน ร.ท. แปลก มาเข้าร่วม ดังนั้นในการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 นายปรีดี พนมยงค์ จึงได้เป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือน เป็นผู้รับผิดชอบในการร่างแถลงการณ์และรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ตลอดจนเป็นผู้รับผิดชอบในร่างโครงการเศรษฐกิจ ซึ่งผลจากการเสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยมนี้เองที่

² ปรีดี พนมยงค์, บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย (พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช , 2515), หน้า 2.

³ ปรีดี พนมยงค์, สกุลพนมยงค์ (กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์, 2530), หน้า 29.

นำมาซึ่งความขัดแย้งในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา และทำให้นายปรีดี พนมยงค์ ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์

ความแตกต่างในความคิดทางการเมืองระหว่างกลุ่มผู้นำระบอบใหม่ ซึ่งเริ่มต้นและปรากฏให้เห็นชัดเจนกว่าความขัดแย้งระหว่างแกนนำกลุ่มอื่นๆ ก็คือ ความแตกต่างในแนวทางการปกครองระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งปรากฏให้เห็นตั้งแต่ตอนที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรกในปี พ.ศ. 2481 กล่าวคือ ในช่วงที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น สถานการณ์ทั้งระดับระหว่างประเทศ และระดับภายในประเทศนั้นอำนวยเป็นอย่างมากที่ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้นำที่มีความนิยมในรูปแบบเผด็จการทหาร-อำนาจนิยม สถานการณ์ในระดับระหว่างประเทศนั้นลัทธินาซีและฟาสซิสต์กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในยุโรป ส่วนภายในประเทศนั้นผลจากการที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเห็นความอ่อนแอของรัฐบาลในช่วงเวลาที่ผ่านมาทั้งจากการถูกคัดค้านจากส.ส. ประเภทที่ 1 ในรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส.ภาคอีสาน และความพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจรัฐบาลจากกลุ่มนิยมเจ้า ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ส่งผลให้เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว จึงเน้นที่จะสร้างรัฐบาลให้เข้มแข็งโดยกล่าวว่า "ต้องการให้รัฐบาลนี้แข็งแรงที่สุดเท่าที่จะทำได้"⁴

ในขณะเดียวกันจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ดำเนินนโยบายชาตินิยม (Nationalism) เพื่อสร้างการยอมรับจากประชาชนและให้ประชาชนสนับสนุนรัฐบาลด้วยการใช้ลัทธินิยมเป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันการฝึกหัดทัศนคติทางลัทธิตหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หรือ อีกนัยหนึ่ง ก็คือความรู้สึกชาตินิยมได้ถูกนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามและแนวคิดทหารนิยมของเขา โดยสะท้อนออกในรูปของการดำเนิน “นโยบายสร้างชาติ” มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ การดำเนินการชาตินิยมทางเศรษฐกิจ และการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อระดมพลังประชาชน โดยเฉพาะคนชั้นกลางในเมืองเข้าสู่ระบอบการเมืองหรือให้การสนับสนุนรัฐบาล⁵

⁴ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1/2481 วันที่ 20 ธันวาคม 2481 .

⁵ Charivat Santaputra, *Thai Foreign Policy 1932 – 1946*, (Bangkok : Charoen Wit Press, 1985), pp.162-163.

⁶ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 46.

และด้วยการดำเนินนโยบายดังกล่าวในการบริหารประเทศนี้เองที่ส่งผลให้จอมพลป. พิบูลสงคราม ถูกมองว่าเป็นผู้นำที่มีความนิยมในแนวทางเผด็จการทหารและอำนาจนิยมเป็นอย่างมาก

ส่วนนายปรีดี พนมยงค์นั้น ถือได้ว่าเป็นผู้นำที่มีแนวทางการปกครองตามแนวคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย แนวคิดสังคมนิยมนี้เห็นได้จากตอนที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีครั้งแรกนั้นได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติที่มีลักษณะในทางสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ คือ ให้มีการปฏิรูปกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตที่สำคัญอันได้แก่ ที่ดิน และโรงงานอุตสาหกรรม ให้ที่ดินที่เป็นปัจจัยการผลิตทั้งหมดเป็นของรัฐ โดยให้ค่าตอบแทนแก่เจ้าของทุนในรูปแบบพันธบัตรเงินกู้ ให้โรงงานแต่ละโรงงานอุตสาหกรรมเป็นของรัฐ และเน้นในเรื่องสวัสดิการรัฐตามแนวทางเศรษฐกิจสังคมนิยม⁷ ซึ่งในที่สุดเค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้รับการยอมรับแต่อย่างใด อีกทั้งยังทำให้นายปรีดี ถูกกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามในขณะนั้นนำไปเป็นประเด็นโจมตีหาว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สนับสนุนแนวทางคอมมิวนิสต์อีกด้วย และถึงแม้ว่านายปรีดี พนมยงค์จะมีความนิยมชมชอบเศรษฐกิจตามแนวทางของสังคมนิยมก็ตาม แต่ในทางการเมืองแล้วนายปรีดีมีความนิยมในแนวทางประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก โดยเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับที่นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างไม่ว่าจะเป็น รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2475 หรือ รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 นั้นสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญจะมีความเป็นประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก เช่น การกำหนดให้สมาชิกสภาทั้งประเภทที่ 1 และ 2 ต้องมาจากการเลือกตั้ง และการกำหนดไม่ให้ข้าราชการประจำเป็นข้าราชการการเมือง เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันระหว่างทั้งสองฝ่ายในตอนแรกนั้นไม่ได้ปรากฏเป็นความขัดแย้ง ประกอบกับในช่วงเวลานั้นได้เกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองขึ้น ทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามต่อต้านภัยคุกคามที่มาจากภายนอก คือ ญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สถานการณ์สงครามโลกครั้งที่สองซึ่งตามมาด้วยการที่ญี่ปุ่นบุกเข้ามายังประเทศไทยในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 นั้น ได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาของประเทศระหว่างผู้นำทั้งสองฝ่ายชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจาก

⁷ โปรดดู “ท่านปรีดี พนมยงค์ เสนอคำชี้แจงเค้าโครงเศรษฐกิจ,” อ้างถึงใน เดือน บุญนาค, ท่านปรีดีรัฐบุรุษ อาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม, 2517), หน้า 56-148.

นายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายพลเรือนไม่เห็นด้วยกับการที่ไทยยอมจำนนและร่วมกับญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพา ประกอบกับก่อนหน้านี้ทั้งนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป.พิบูลสงครามก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอยู่แล้วในกรณีเรื่องการแก้ปัญหาอินโดจีนกับฝรั่งเศส โดยนายปรีดี พนมยงค์นั้นไม่ค่อยเห็นด้วยกับการสร้างประชาชาติจากประชาชนเพื่อนำไปสู่การแทรกแซงทางกำลังของกลุ่มทหาร แต่ต้องการให้ดินแดนของอินโดจีนได้คืนมาด้วยวิธีการเจรจาทางการทูตมากกว่า ซึ่งในที่สุดจอมพล ป.พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีก็ได้ปรับคณะรัฐมนตรี ส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์ ต้องไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แทน

การที่นายปรีดี พนมยงค์ ถูกย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้ไปจัดตั้งขบวนการใต้ดินเพื่อต่อต้านญี่ปุ่นในประเทศไทย หรือเป็นที่รู้จักกันในนามของ “ขบวนการเสรีไทย” การกำเนิดขึ้นของขบวนการเสรีไทยนี้ถือเป็นโอกาสที่กลุ่มการเมืองต่างๆที่ไม่พอใจหรือ ถูกกดดันจากระบอบเผด็จการทหารเคลื่อนไหวหันไปสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรร่วมต่อต้านญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการรวมตัวกันที่นำไปสู่การต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามในเวลาต่อมาด้วย โดยกลุ่มขบวนการเสรีไทยซึ่งในเวลาต่อมาได้กลายเป็นกลุ่มที่ต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ได้แก่ กลุ่มทหารเรือ ที่มีความไม่พอใจจอมพล ป. พิบูลสงครามในเรื่องของการแข่งขันในการพัฒนากองทัพ และกลุ่มส.ส.ภาคอีสานที่ไม่พอใจการดำเนินนโยบายแนวทางเผด็จการทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มส.ส.ภาคอีสานนี้ต่อมาได้รวมตัวกับกลุ่มคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนส่วนหนึ่ง เช่น นายสงวน ตุลารักษ์ นายจรูญ สืบแสง และนายวิลาศ โอสถานนท์ เป็นต้น จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาชื่อ “พรรคสหชีพ” ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นพรรคที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือสนับสนุนแนวความคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย⁸ และผลจากการรวมตัวกันดังกล่าวก็เป็นการผลักดันให้จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องยุติบทบาททางการเมืองลงชั่วคราวในเวลาต่อมา เนื่องจากกฎหมายที่รัฐบาลผลักดันถูกพรรคฝ่ายค้านรวมตัวกันคัดค้านจนไม่สามารถผ่านความเห็นชอบถึง 2 ฉบับ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามแสดงความรับผิดชอบด้วยการลาออกในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487⁹

⁸ กระมล ทองธรรมชาติ, อุดมการณ์กับสังคมไทย ใน จักรทิพย์ นาถสุภา ผู้รวบรวม, (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 113-114.

⁹ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” หน้า 150.

อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาอีกเพียงไม่กี่ปีจอมพล ป.พิบูลสงคราม ก็ได้มีโอกาสกลับมา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้งในปีพ.ศ. 2491 เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ที่คณะรัฐประหารทำการ ยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนภายใต้การนำของพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ การกลับมาใช้อำนาจ ของจอมพล ป. พิบูลสงครามในครั้งนี้อยู่ในช่วงเวลาที่สถานการณ์ภายในมีการแบ่งกลุ่มทางการเมืองออกเป็น 3 กลุ่ม อย่างชัดเจน คือ

1. ฝ่ายรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลป.พิบูลสงคราม ผู้นำที่มีความนิยมในแนวทางการปกครองในระบอบเผด็จการทหาร และมีผู้สนับสนุนที่สำคัญ คือ กลุ่มทหารในคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เช่น พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ น.อ. กาจ เก่งระดมยิง พ.ท. ก้าน จันทน์ภูมิเวท พ.อ. สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ์ และ พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ (ยศขณะนั้น)
2. ฝ่ายพลเรือนที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำคนสำคัญ นายปรีดี พนมยงค์นั้นเป็นผู้ที่ยึดถือในแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย และมีกลุ่มต่างๆให้การสนับสนุน ได้แก่ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 จากภาคอีสานที่ต่อต้านรัฐบาล เช่น นายจำลอง ดาวเรือง , นายถวิล อุดล นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ กลุ่มทหารเรือ เช่น หลวงชำระ นาวาสวัสดิ์ หลวงสังวรณัฏฐกิจ และกลุ่มทหารบกและตำรวจบางส่วน เป็นต้น
3. กลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับคณะรัฐประหารในการโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนคือ กลุ่มซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์เป็นผู้นำ และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 กลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาล¹⁰ เช่น นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายเลียง ไชยกาล และนักการเมืองที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมในพรรคประชาธิปัตย์ เช่น มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ มรว. เสนีย์ ปราโมชที่ให้การสนับสนุน กลุ่มนี้อาจเรียกได้อีกอย่างว่าเป็นกลุ่มที่นิยมในแนวทางอนุรักษนิยมประชาธิปไตย โดยกลุ่มซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์เป็นแกนนำนี้มีอำนาจในการบริหารประเทศได้ไม่นานก็ต้องถูกคณะรัฐประหารบังคับให้ลาออก ทำให้ช่วงเวลาต่อจากนั้นมาเป็นการแข่งขันทางการเมืองอย่างรุนแรงระหว่างกลุ่มรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ กลุ่มพลเรือนของนายปรีดี พนมยงค์

ความแตกต่างทางด้านความคิดทางการเมืองที่สะสมเรื่อยมาและปรากฏให้เห็นชัดเจนในลักษณะของการแบ่งกลุ่มทางการเมืองในช่วงเวลาที่คณะรัฐประหารเข้ามายึดอำนาจ ส่งผลให้

¹⁰ กลุ่มส.ส.ภาคอีสานในรัฐสภานั้นพอจะแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 2 กลุ่ม คือ 1. ส.ส.กลุ่มที่มีลักษณะที่เป็นมิตรกับรัฐบาล และมีแนวโน้มก่อนไปทางอนุรักษนิยม ส.ส.ในกลุ่มนี้ เช่น นายเลียง ไชยกาล นายทองม้วน อัดถากร นายฟอง สิทธิธรรม เป็นต้น 2. กลุ่มส.ส.ภาคอีสานที่มีลักษณะทางการเมืองต่อต้านรัฐบาล มีแนวคิดก่อนไปทางเสรีนิยม และเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ส.ส.ในกลุ่มนี้ อาทิ นายจำลอง ดาวเรือง , นายถวิล อุดล นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นต้น

รัฐบาลที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารต้องเผชิญปัญหาที่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจของรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา เริ่มตั้งแต่กบฏเสนาธิการ ในปีพ.ศ.2491 กบฏวังหลวง พ.ศ.2492 และกบฏแมนฮัตตัน พ.ศ.2494 ความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลของกลุ่มต่อต้านนี้ นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลถูกมองจากฝ่ายรัฐบาลว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับด้วยทุกครั้ง และภายหลังจากเหตุการณ์กบฏวังหลวงแล้วรัฐบาลก็เริ่มใช้มาตรการที่รุนแรงเพื่อจะควบคุมกลุ่มต่างๆที่ก่อความไม่สงบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์และพรรคพวก ด้วยข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์ ต้องลี้ภัยไปประเทศจีนโดยไม่มีโอกาสได้กลับมาประเทศไทยอีก และพรรคพวกของนายปรีดี พนมยงค์ ที่เป็นนักการเมืองระดับสูงก็ได้ถูก พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์ จับกุม¹¹ ส่วนอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอดีตรัฐมนตรีซึ่งเป็นแกนนำคนสำคัญของภาคอีสาน โคนข้อกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในแผนการแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปรวมกับพวกคอมมิวนิสต์¹²

นอกจากที่รัฐบาลจะต้องเผชิญปัญหาความขัดแย้งจากการถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองภายในประเทศแล้ว ในระดับระหว่างประเทศสถานะของรัฐบาลก็ยังคงมีปัญหาเรื่องการยอมรับเช่นกัน ผลจากสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่สองทำให้ประเทศมหาอำนาจหลายประเทศยังคงมองไทยในสถานะของประเทศผู้แพ้สงครามอยู่ ประเทศไทยจึงต้องดำเนินนโยบายโดยยอมทำตามข้อเรียกร้องของประเทศมหาอำนาจเพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับการยอมรับและการรับรองในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงสถานะของไทยที่ไม่มีอำนาจต่อรองในระดับระหว่างประเทศ ประกอบกับการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามภายใต้การสนับสนุนของคณะรัฐประหารนั้น มาจากการยึดอำนาจ ซึ่งเป็นวิถีทางที่ขัดกับกระบวนการทางการเมืองที่ประเทศทั้งหลายในระบอบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตยให้การยอมรับ ส่งผลให้เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วยังคงต้องเผชิญกับปัญหาเรื่องการยอมรับจากต่างประเทศอยู่มาก

¹¹ สร. เอกสารกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง กบฏวังหลวง อ้างถึงใน ชงชัย พึ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์บัณฑิตวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 265.

¹² Charles F. Keyes, *Isan : Regionalism in Northeastern Thailand* (Copyright Cornell University, Southeast Asia Programme, 1967), pp.32-33.

ในขณะที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ สถานการณ์ระหว่างประเทศก็มีการแข่งขันทางด้านอุดมการณ์ระหว่างสองประเทศมหาอำนาจที่มีอุดมการณ์แตกต่างกัน คือ สหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย กับสหภาพโซเวียตที่เป็นผู้นำประเทศในกลุ่มคอมมิวนิสต์ ส่วนในระดับภูมิภาคประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกและอยู่ใกล้กับประเทศไทยต่างก็อยู่ในช่วงของการเรียกร้องเอกราช ความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจทั้งสองรวมถึงการเปลี่ยนแปลงในประเทศเพื่อนบ้านนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างมีอาจที่จะหลีกเลี่ยงได้

การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นในยุโรปซึ่งตามมาด้วยการที่กองทัพนาซีของเยอรมนีเคลื่อนเข้ามาในดินแดนประเทศฝรั่งเศส และเพื่อป้องกันมิให้กรุงปารีสต้องถูกทำลายรัฐบาลฝรั่งเศสจึงยอมจำนนต่อฝ่ายเยอรมนี เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2483 และย้ายรัฐบาลจากกรุงปารีสไปทำการที่เมืองวีซี¹³ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลต่ออำนาจการปกครองฝรั่งเศสในอินโดจีน กล่าวคือ ขณะนั้นอินโดจีนขึ้นตรงต่อรัฐบาลวีซีของฝรั่งเศสที่อยู่ภายใต้อำนาจของกองทัพเยอรมนี ดังนั้นญี่ปุ่นซึ่งเป็นประเทศภาคีของกลุ่มอักษะ หรือไตรภาคี คือ เยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น จึงถือโอกาสขยายกำลังทหารเข้ามาสู่อินโดจีนทั้งทหารบก เรือ และอากาศ เพิ่มมากขึ้นทั้งสามเหล่าทัพ จนในที่สุดฐานทัพของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็ตกเป็นฐานทัพของญี่ปุ่น และในเวลาต่อมาญี่ปุ่นก็ได้ใช้ฐานทัพดังกล่าวในอินโดจีนเป็นฐานในการเปิดฉากโจมตีครั้งใหญ่ขึ้น เกิดเป็นสงครามมหาเอเชียบูรพา ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941)¹⁴ ขณะเดียวกันกองทัพญี่ปุ่นที่ยึดครองอินโดจีนก็ได้โค่นล้มอำนาจปกครองอินโดจีนของฝรั่งเศสทั่วทั้งสามประเทศในอินโดจีน ด้วยการสนับสนุนจักรพรรดิเวียดนาม กษัตริย์กัมพูชา และกษัตริย์ลาว เพื่อประกาศอิสรภาพ แต่บรรดาผู้รักชาติทั้งหลายในอินโดจีนส่วนใหญ่รู้ดีว่า การกระทำของญี่ปุ่นมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนเจ้าอาณานิคมเก่าเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่โดยมีญี่ปุ่นเป็นนาย เพราะทุกประเทศที่ถือว่าเพิ่งได้รับเอกราชใหม่จะต้องเข้าไปเป็นอาณานิคมแบบใหม่ของญี่ปุ่น ซึ่งรู้จักกันในนาม “การรวมวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพา” แต่อินโดจีนก็ตกอยู่ภายใต้การปกครองของญี่ปุ่นได้เพียงไม่นานสงครามโลกครั้งที่สองก็ยุติลงด้วยความปราชัย

¹³ กนัศธีร์ สุขมงคล, “ไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2,” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศ ของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ, ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536), หน้า 48.

¹⁴ สุพจน์ ด้านตระกูล, นายพลสิงคโปร์กับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาวและฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2540), หน้า 8.

ของเยอรมนีในฝรั่งเศส และตามติดมาด้วยความปราชัยของญี่ปุ่นในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2488 หลังจากญี่ปุ่นยอมจำนนแล้ว นักล่าอาณานิคมชาวตะวันตกกลุ่มเก่าก็เข้ามายึดเอาอาณานิคมเดิมของตน แต่อดีตเจ้าอาณานิคมก็ต้องเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “กลุ่มผู้รักชาติ” หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า “ขบวนการเรียกร้องเอกราช” โดยกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเพื่อเรียกร้องเอกราชในอินโดจีนอันได้แก่ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งในประเทศเหล่านั้นซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพวกคอมมิวนิสต์และมีแนวคิดทางการเมืองได้ลี้ภัยหลบซ่อนเข้ามาอยู่ในสยาม¹⁵

การเรียกร้องเอกราชของบรรดาผู้รักชาติในประเทศเพื่อนบ้านได้กลายเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของประเทศไทยเมื่อแกนนำทางการเมืองในขณะนั้น คือ นายปรีดิพนมยงค์ได้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือขบวนการชาตินิยมในประเทศเพื่อนบ้าน โดยยินยอมให้กรุงเทพฯเป็นที่อาศัยและเป็นศูนย์กลางการประสานงานของตัวแทนขบวนการชาตินิยมต่างๆ¹⁶ โดยที่นายปรีดิพนมยงค์สนทนากับกลุ่มผู้รักชาติเหล่านี้ว่า

*" ข้าพเจ้ามีความเห็นใจผู้รักชาติลี้ภัยทุกคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก โดยไม่แบ่งแยก
อุดมการณ์ เพราะแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทางของตน "*¹⁷

นอกจากนี้ยังมอบให้นายเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้ดำเนินการช่วยเหลือพวกญวนอพยพ โดยให้เงินช่วยเหลือในปีแรก 3 ล้านบาท ส่วนปีต่อไปให้ปีละ 5 ล้านบาท¹⁸ รวมถึงยังได้ขายอาวุธที่ทันสมัยที่พันธมิตรให้สมาชิกเสรีไทยแก่พวกขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนเพื่อต่อสู้กับประเทศจักรวรรดินิยมอีกด้วย¹⁹

¹⁵ ปรีดี พนมยงค์, ชีวิตที่ผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน แปลโดย จ่านก ภควรวุฒิ และพรทิพย์ โตใหญ่, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 85.

¹⁶ นิภาพรรณ พัฒนไพบูลย์, “อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง,” ใน อีสานแดนแห่งความขมขื่น (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2518), หน้า 22. และ ใน สร. แผนก บร. 8/105 คำแปลเรื่อง “Communist Threat to Thailand”.

¹⁷ ปรีดี พนมยงค์, ชีวิตที่ผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน แปลโดย จ่านก ภควรวุฒิ และพรทิพย์ โตใหญ่, หน้า 85.

¹⁸ หนังสือที่ น.4484 / 2489 กระทรวงมหาดไทย อ้างถึงใน อนันต์ เสนาจันทร์, “ญวนคอมมิวนิสต์,” ใน คอมฯ ที่รัก, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : โปธิ์สามต้นการพิมพ์, 2517), หน้า 83.

นโยบายสนับสนุนขบวนการชาตินิยมนี้ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาต่อมาจนถึงรัฐบาลของพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ โดยเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 นายปรีดี พนมยงค์ ได้สนับสนุนให้ผู้นำทางการเมืองในภูมิภาคนี้ เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา และอินโดนีเซีย มาร่วมประชุมกันที่กรุงเทพฯ และเมื่อเสร็จการประชุมแล้วก็ได้มีการประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ พ.ศ. 2490 สาระสำคัญของความตกลงคือ จะผนึกกำลังกันเพื่อต่อสู้กับการกลับคืนมาของประเทศไทยเมืองขึ้น และต่อมาเมื่อเดือนกันยายนปีเดียวกัน ผู้นำทางการเมืองของประเทศเหล่านั้นก็ได้มาประชุมกันที่กรุงเทพฯ อีกครั้งหนึ่ง และได้ประกาศก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asian League) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการที่จะร่วมมือประสานงานและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ โดยยืนยันถึงหลักการเอตแลนติกและกฎบัตรสหประชาชาติที่จะนำไปสู่สันติภาพในภูมิภาคนี้ สันนิบาตมีคำขวัญว่า " Unity In Southeast Asia " ซึ่งวัตถุประสงค์อันแท้จริงก็คือ การผนึกกำลังเพื่อต่อต้านการกลับคืนมาของลัทธิอาณานิคม²⁰ และเพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ โดยมีผู้รักชาติในประเทศเอเชียอาคเนย์จำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมสมาคมนี้ด้วย²¹ สันนิบาตที่จัดตั้งขึ้นนี้มีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นประธาน และนายถวิล อุดล เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงาน ส่วนตำแหน่งรองประธานและเหรัญญิก ได้แก่ เวียดนามินห์ 2 นาย คือ นายตรัน วัน เกียว (Tran Van Giao) และนาย ลี ฮี (Li Hi) และตำแหน่งเลขาธิการพรรคได้แก่ เจ้าสุภานุวงศ์ ผู้นำขบวนการประเทศลาว หรือลาวอิสระ²²

อย่างไรก็ตามแนวความคิดในเรื่อง Southeast Asian League และการดำเนินนโยบายที่ให้การสนับสนุนขบวนการเรียกร้องเอกราชในอินโดจีนก็ดำเนินต่อไปได้อีกไม่นาน เนื่องจากคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ซึ่งในเวลาต่อมาอยู่ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ยกเลิกองค์การดังกล่าว พร้อมทั้งยุติการให้การสนับสนุนขบวนการเรียกร้องเอกราชเหล่านั้น ในขณะที่เดียวกันก็มีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงด้วย

¹⁹ U.S. Army, Area Handbook For Thailand, p.377 อ้างถึงใน ชงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500," หน้า 236.

²⁰ วงศ์ พลนิกร, นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนาและแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กึ่งหัน , 2542), หน้า 24.

²¹ ปรีดี พนมยงค์, ชีวิตที่ผืนผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน, หน้า 89-90.

²² Charles F. Keyes, Isan : Regionalism in Northeastern, pp.31 and Virginia Thompson and Richard Adolff, Who's Who in South East Asia (Itacha : Cornell University Micro films)

นอกจากการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในประเทศเพื่อนบ้านและการสนับสนุน ขบวนการปลดปล่อยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของคอมมิวนิสต์แล้ว²³ การที่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้รับชัยชนะเหนือรัฐบาลจีนคณะชาติก็เปรียบเหมือนสัญญาณที่แสดงให้รู้ว่าคอมมิวนิสต์ได้ขยาย ตัวเข้ามาในภูมิภาคเอเชียแล้วโดยเริ่มต้นที่ประเทศจีน ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนไม่ได้สร้างความหวาดระแวงให้กับผู้นำไทยในเรื่องของการขยายตัวของคอมมิวนิสต์เข้ามาในประเทศไทยเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันที่ชาวจีนเป็นชาวต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากที่สุด โดยเข้ามา แย่งอาชีพและควบคุมธุรกิจการค้าต่างๆซึ่งมีผลต่อเศรษฐกิจของชาติ และการเคลื่อนไหวของจีน คอมมิวนิสต์ที่พยายามแข่งขันกับจีนคณะชาติเพื่อสร้างอิทธิพลเหนือคนจีนในประเทศไทยด้วยการ พยายามแทรกแซงในหมู่คนจีนก็เป็นปัญหาที่สร้างความวิตกกังวลให้กับรัฐบาลไม่น้อยเช่นกัน²⁴

ผลจากชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำให้สหรัฐอเมริกาหันมาให้ความสนใจ ประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากตั้งอยู่ในดินแดนที่มีบริเวณ ใกล้เคียงกับประเทศจีน และสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการให้ภูมิภาคนี้ต้องกลายเป็นเหมือนกับประเทศ จีนอีกแห่งหนึ่ง²⁵ ทังๆที่ก่อนหน้านี้สหรัฐอเมริกายังไม่ได้แสดงท่าทีที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวในภูมิภาคนี้เท่าใดนัก ดังจะเห็นได้จากคำแถลงของนายดีน แอชเชินสัน (Dean Acheson) รัฐมนตรีต่างประเทศ สหรัฐอเมริกาที่กล่าวว่า “เขตป้องกันของอเมริกาในตะวันออกเฉียงใต้มีแนวจากญี่ปุ่นผ่าน ไอกินาวาถึง ฟิลิปปินส์เท่านั้น”²⁶ ความตั้งใจของสหรัฐอเมริกาในการที่จะต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มปรากฏให้เห็นเมื่อนายเจสซัพ ผู้แทนทูตรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้เดินทางมาประเทศไทยเพื่อประชุมทูตอเมริกันในตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับการ หาหนทางป้องกันการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²⁷ ซึ่งตามมา ด้วยการที่ประธานาธิบดีทรูแมนได้จัดเตรียมอนุมัติเงินจำนวน 200 ล้านดอลลาร์ เพื่อช่วยเหลือทางด้าน

²³ George Kilpatrick Tanham, *Trial in Thailand* (New York : Crane, Russak, 1974), p.32.

²⁴ ชงชัย พึ่งกัน ไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500,” หน้า 399.

²⁵ Russell H. Fifield, *Americans in Southeast Asia : The Roots of Commitment* (New York : Thomas Y. Crowell, 1972), p.131.

²⁶ I.G. Edmonds, *Thailand : The Golden Land* (Indianapolis, New York : The Bobbs-Merrill Company Inc., 1979), p.122.

²⁷ Frank C. Darling, *Thailand and The United States* (Washington : Public Affairs Press, 1965), p.69. และ Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common man in an Uncommon World* (New York : Harper, 1956) pp. 234-235.

ทหารแก่ประเทศไทย²⁸ และในที่สุดผลจากการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย รวมถึง การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้ผู้นำไทยซึ่งขณะนั้นมีความหวาดระแวงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์อยู่บ้างแล้ว แสดงท่าทีที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในการดำเนินนโยบายเป็นพันธมิตรกับตะวันตก และต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง ด้วยการรับรองรัฐบาลประเทศลาวซึ่งเป็นรัฐบาลที่ฝรั่งเศสให้การสนับสนุน การให้การรับรองรัฐบาลเวาไค่แห่งเวียตนามซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้สนับสนุน รวมไปถึงการรับรองรัฐบาลกัมพูชา ในปี พ.ศ. 2493²⁹

การแสดงท่าทีที่ชัดเจนในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ส่ง ผลอย่างสำคัญต่อท่าทีที่เปลี่ยนแปลงไปของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามในขณะ นั้น กล่าวคือ หลังการสิ้นสุดลงของสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยภายใต้การนำของผู้นำฝ่าย พลเรือนโดยนายปรีดี พนมยงค์ ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการช่วยให้ประเทศไทยรอดพ้นจาก สถานะของประเทศผู้แพ้สงคราม เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐอเมริกา ในระหว่างการดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่นในนามของขบวนการเสรีไทย ทำให้สหรัฐอเมริกามีบทบาท ที่สำคัญในการเจรจาช่วยเหลือไทยให้พ้นจากการเป็นผู้แพ้สงครามกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ใน เวลาต่อมาด้วย สถานการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญของสหรัฐ อเมริกาต่อประเทศไทย ในขณะที่สหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับนาย ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนคนสำคัญของไทยในขณะนั้น ความสัมพันธ์กับอดีตผู้นำ เผด็จการทหารที่นำประเทศไทยเข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่นในสงครามอย่างจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ดูจะ ไม่ค่อยราบรื่นเท่าใดนัก เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องกลายเป็นอาชญากรสงคราม แต่ด้วยการดำเนินการทางกฎหมายของประเทศไทยส่งผลให้จอม พล ป. พิบูลสงครามรอดพ้นจากข้อหาดังกล่าวได้และรอดพ้นความผิดไปได้ในที่สุด ขณะเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำฝ่ายพลเรือนอย่างนายปรีดี พนมยงค์ กับสหรัฐอเมริกาก็ยังดำเนินไปได้ ด้วยดีตราจนแม้กระทั่งผู้นำฝ่ายพลเรือนถูกคณะรัฐประหารยึดอำนาจในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและอังกฤษก็ยังคงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการให้ ความช่วยเหลือนายปรีดี พนมยงค์จนสามารถหลบหนีการจับกุมไปพำนักอยู่ที่สิงคโปร์ได้ ในขณะที่ คณะรัฐประหารนั้นก็ตระหนักดีถึงความสัมพันธ์ที่ดีของประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐ

²⁸ Frank C. Darling, *Thailand and The United States*, p. 70.

²⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2493 (สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 2) วันที่ 6 มิถุนายน 2493.

อเมริกาที่มีต่อผู้นำฝ่ายพลเรือน ดังนั้นคณะรัฐประหารจึงได้ไปเชิญนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่สหรัฐอเมริกาเคยให้การสนับสนุนมาเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากเกรงว่าหากให้จอมพล ป. พิบูลสงครามที่เป็นบุคคลที่คณะรัฐประหารให้การสนับสนุนมาเป็นนายกรัฐมนตรีในตอนนั้นแล้วประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่สองจะไม่ให้การยอมรับ แต่รัฐบาลภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ ก็มีอายุอยู่ได้ไม่นานก็ถูกคณะรัฐประหารบังคับให้ลาออก และจอมพล ป. พิบูลสงครามได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง

การที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแล้วมีแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งในช่วงเวลานั้นเป็นประเด็นที่นานาประเทศกำลังให้ความสนใจ ได้ส่งผลอย่างสำคัญเกี่ยวกับท่าทีของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยสหรัฐอเมริกากลายมาเป็นพันธมิตรที่สำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการร่วมต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความสัมพันธ์ที่ดีดังกล่าวตามมาด้วยการทำความตกลงระหว่างกันในการที่สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือต่อไทยในด้านต่างๆ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาที่มีต่อผู้นำฝ่ายพลเรือนอย่างนายปรีดี พนมยงค์กลับมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้าม เนื่องจากในสายตาของนานาประเทศในช่วงเวลาที่คอมมิวนิสต์กำลังขยายตัวอย่างมากนั้น นายปรีดี พนมยงค์ถูกมองว่าเป็นผู้ที่มิชอบต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์สากลในภูมิภาคนี้ จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ระหว่างประเทศที่มีการแบ่งกลุ่มและอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างชัดเจนได้มีผลอย่างสำคัญต่อสถานะบทบาท และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสถานการณ์การเมืองภายในประเทศของไทย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มักจะถูกมองว่าเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพียงเพื่อต้องการ "ป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์" ดังจะเห็นได้จากงานทางด้านวิชาการที่ศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลานี้หลายงานด้วยกันไม่ว่าจะเป็นงานของ ชาตรี ฤทธารมย์ ใน "นโยบายต่างประเทศของประเทศไทย (2488-2497)" (2511) , แคมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (2525) ; เพ็ญศรี คุ้ม, การต่างประเทศกับเอกราชและอำนาจอธิปไตยของไทย (ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม) (2527) ; จุลชีพ ชินวรรณโณ, "นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น " ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ (2536) ,” R. Sean Randolph,

The United State and Thailand : Alliance Dynamic 1950-1985 และ Donald E. Nuechterlein, Thailand and the Struggle for Southeast Asia (1995) เป็นต้น ลักษณะเด่นของงานในส่วนนี้ทำให้ความสำคัญกับปัจจัยในระดับระหว่างประเทศ โดยพิจารณาว่าสภาวะสงครามเย็น และความเกรงกลัวภัยคอมมิวนิสต์เป็นปัจจัยสำคัญของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่จะไม่ให้ความสำคัญกับสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศมากเท่าใดนักทั้งๆที่ในช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองภายในก็ไม่ได้มีความสงบเรียบร้อยแต่อย่างใด ต้องเผชิญกับปัญหาการต่อต้านจากกลุ่มการเมืองภายในอยู่ตลอดเวลา

งานที่กล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ต่อต้านอำนาจรัฐนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการกล่าวถึงสาเหตุ ความเป็นมา การดำเนินการ และรวมไปถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นๆ ซึ่งทำให้ประเด็นหลักของงานเหล่านี้เป็นการให้รายละเอียด และข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเสียเป็นส่วนใหญ่ งานที่ให้รายละเอียดในส่วนนี้จะได้แก่ งานของสุชิน ดันติกุล เรื่อง “ผลสะท้อนทางการเมืองรัฐประหาร 2490” (2517), สุเพ็ญ ศิริคุณ ใน “กบฏวังหลวง” ประทีป สายเสน เรื่อง “กบฏวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์” (2532) , “กบฏแมนฮัตตัน” ของ สุดา เกเดอร์ (2516) และ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศระหว่าง พ.ศ. 2481-2492” (2531) กับงานของ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ (2532) ใน “การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (2491-2500)” วิทยานิพนธ์ทั้งสองเรื่องนี้ได้กล่าวถึงความขัดแย้งทางการเมืองภายในในฐานะที่เป็นผลมาจากความแตกต่างทางด้านความคิด ซึ่งในที่สุดสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของการต่อต้าน โดยในงานของสรศักดิ์ นั้นขบวนการเสรีไทยนอกจากจะถูกพิจารณาในฐานะที่เป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นแล้ว ขบวนการดังกล่าวยังถือเป็นขบวนการที่ต่อต้านจอมพล ป. พิบูลสงครามอีกด้วย ในขณะที่งานของสุชาชัยนั้น ความขัดแย้งทางการเมืองนั้นสะท้อนออกมาในรูปของการก่อการกบฏของกลุ่มการเมืองภายในซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้งหลายหนไม่ว่าจะเป็น กบฏเสนานิกร กบฏวังหลวง หรือกบฏแมนฮัตตัน

นอกจากนี้ยังมีงานที่กล่าวถึงการจับกุม หรือดำเนินการกับกลุ่มต่อต้านโดยมองความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้เป็นประเด็นปัญหาทางด้านความมั่นคงภายในประเทศที่ถูกมองจากฝ่ายรัฐว่ามี ความเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์สากลและรัฐมีความจำเป็นต้องจัดการ ส่วนนี้ประกอบไปด้วยงานของ วิวัฒน์ กิติธรรมนิตย์ ใน “กบฏสันติภาพ” (2532), ชงชัย พึ่งกันไทย เรื่อง “ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทยใน พ.ศ. 2468-2500” (2520), Charles F. Keyes

Isan : Regionalism in Northeastern Thailand, (1987), Kanala Sukhabanij Eksaengsri “Political Change and Modernization Northeast Thailand’s Quest for Identity and It’s Political Threat to National Security,” (1977).

ความพยายามที่จะเข้าใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลานับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดเป็นต้นมาโดยการอาศัยภาวะสงครามเย็น และประเด็นด้านความมั่นคงที่กลัวยุคจากคอมมิวนิสต์มาเป็นหลักในการอธิบายนั้นค่อนข้างจะมีข้อจำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ทำการติดต่อทางการทูตแบบลับกับประเทศจีนซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ คำอธิบายในเรื่องนี้ไม่สามารถที่จะนำมาใช้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างครอบคลุม ดังนั้นในเวลาต่อมาจึงมีงานเขียนส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยโดยให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านการเมืองภายในมากขึ้นในฐานะที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการกำหนดนโยบาย การให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านการเมืองภายในมากขึ้นเช่นนี้จะพบได้จากงานของนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการเมืองภายในของไทยหลายท่าน เช่น งานของ Frank C. Darling ใน Thailand and the United States (1973) J.L.S Girling, Thailand : Society and Politics (1981), Nigel J. Brailey, Thailand and the Fall of Singapore : A Frustrated Asian Revolution (1986), Kobkua Suwannathat- Pian, Thailand’s Durable Premier : Phibun through three Decades 1932-1957 (1995), และ Daniel Mark Fineman ใน A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958 (1997) เป็นต้น งานที่ให้ความสำคัญกับการเมืองภายในเช่นนี้ถือเป็นความพยายามที่จะรวบรวมรายละเอียดของการเมืองภายในทั้งหมดเพื่อที่จะมาอธิบายให้เห็นถึงสถานการณ์ และที่มาของการดำเนินนโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงเวลานั้น โดยเน้นรายละเอียดที่เพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีผู้ที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาสถานการณ์ภายในประเทศไปบ้างแล้วในฐานะที่เป็นปัจจัยในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ แต่สำหรับในวิทยานิพนธ์นี้จะมี ความแตกต่างกัน เนื่องจากในการศึกษาจะให้ความสำคัญกับการนำนโยบายต่างประเทศมาใช้กับสถานการณ์ภายในประเทศมากกว่า โดยกำหนดระยะเวลาของการศึกษาไว้ที่ระหว่างพ.ศ.2491-2495 ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าเมื่อพิจารณาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองแล้ว ไม่ว่าจะเป็ความขัดแย้งที่รัฐบาลถูกต้องด้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม หรือความขัดแย้งระหว่างกลุ่มแกนนำในคณะรัฐประหารด้วยกันเองนั้น แม้จะถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเห็นได้ในรัฐบาลทุกยุคสมัยก็ตาม แต่สำหรับในรัฐบาลสมัยจอมพล ป.

พิบูลสงครามแล้ว ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเหล่านี้กลับไม่ใช่เพียงแค่ปรากฏการณ์ของการแข่งขันทางการเมืองเท่านั้น หากแต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างพ.ศ. 2491-2495 ที่รัฐบาลถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม โดยมีปัจจัยเรื่องความแตกต่างด้านความคิดทางการเมืองเป็นประเด็นให้กลุ่มต่อต้านพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากระยะเวลา นับตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีในพ.ศ. 2491 จวบจนกระทั่งพ.ศ. 2495 นั้น มีเหตุการณ์กบฏครั้งใหญ่ๆ เกิดขึ้นถึง 4 ครั้งด้วยกัน คือ กบฏเสนานิกร พ.ศ. 2491 กบฏวังหลวง พ.ศ. 2492 กบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494 และ กบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 ความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาเพียงไม่กี่ปีเช่นนี้ จึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจยิ่ง และในขณะเดียวกันที่รัฐบาลต้องเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มการเมืองภายในประเทศ ในระดับระหว่างประเทศรัฐบาลก็มีการดำเนินนโยบายที่โดดเด่นเช่นกัน โดยรัฐบาลได้เลือกที่จะดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ละทิ้งนโยบายแบบเป็นกลาง และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ จึงทำให้ระยะเวลาตั้งแต่จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับคืนสู่อำนาจในปีพ.ศ. 2491 จนกระทั่งการจับกุมกบฏสันติภาพได้ใน พ.ศ. 2495 เป็นระยะเวลาที่น่าสนใจยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นช่วงที่มีการปรับเปลี่ยนท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ด้วยการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาอย่างไม่เคยปฏิบัติมาก่อนแล้ว ที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองภายในประเทศอยู่บ่อยครั้ง และรัฐบาลต้องพยายามปราบปรามอย่างหนัก

การศึกษานโยบายต่างประเทศของไทยในช่วง พ.ศ. 2491-2495 ของงานนี้จึงเป็นการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของงานทางด้านวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องซึ่งได้มีการกล่าวถึงการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงนี้มาบ้างแล้ว แต่จะเน้นความสำคัญของการเชื่อมโยงนโยบายต่างประเทศเข้ากับสถานการณ์การเมืองภายในประเทศ โดยจะวิเคราะห์ถึงการนำนโยบายต่างประเทศที่นอกจากจะเป็นไปเพื่อบรรลุเป้าหมายในระดับระหว่างประเทศแล้วยังสามารถนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศได้ด้วย ไม่ว่าจะนโยบายต่างประเทศนั้นจะถูกมองว่าเป็นผลมาจากปัจจัยใดก็ตาม การอธิบายการเชื่อมโยงดังกล่าวนี้ถือเป็นความพยายามที่จะอธิบายปรากฏการณ์การดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมาในอดีตโดยใช้กรอบความคิดที่ว่าด้วยการอธิบายพฤติกรรมของรัฐในการดำเนินนโยบายทั้งในระดับระหว่างประเทศและภายในประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสถานะของการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างชัดเจน

มากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากคำอธิบายแค่เพียงว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นตัวกำหนดนโยบาย หรือปัจจัยใดที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้นำไทยในขณะนั้นดำเนินนโยบายต่างประเทศในลักษณะดังกล่าว ดังนั้นในงานชิ้นนี้จึงเป็นการศึกษาถึง **ความเชื่อมโยงในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของไทยกับการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับอำนาจรัฐในระหว่าง พ.ศ. 2491-2495**

กรอบความคิด

เนื่องจากการศึกษานโยบายต่างประเทศไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามในวิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์กับการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับอำนาจรัฐ ดังนั้นแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ซึ่งกล่าวถึงสถานะของรัฐที่อ่อนแอทั้งระดับภายใน และระหว่างประเทศ และการนำนโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐนั้น จึงน่าจะนำมาใช้อธิบายการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองได้ โดยพิจารณาในเรื่องของการนำนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์มาใช้กับสถานการณ์ภายในประเทศ

นักทฤษฎีทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศส่วนใหญ่มักจะวิเคราะห์การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยการให้ความสำคัญกับการอธิบายระบบระหว่างประเทศ โดยที่ทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับการเมืองภายในประเทศนั้นจะถูกนำมาใช้ก็ต่อเมื่อกรณีที่เกิดขึ้นต้องการคำอธิบายที่มีลักษณะพิเศษที่ผิดไปจากกรณีอื่นเท่านั้น³⁰ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงเป้าหมายในการดำเนินนโยบายในระบบระหว่างประเทศนั้นขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ และการเมืองภายในประเทศเป็นสำคัญด้วย³¹ หรือหากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่จะเข้าใจถึงเป้าหมายในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐในระบบระหว่างประเทศนั้นจะต้องเข้าใจถึงเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศของรัฐนั้นๆด้วย และในทางกลับกันความสำเร็จในการดำเนินนโยบายภายในประเทศให้ได้อย่างมี

³⁰ Andrew Moravcsik, "Introduction Integrating International and Domestic Theories of International Bargaining" in *Double-Edge Diplomacy International Bargaining and Domestic Politics* (ed.) by Peter B. Evans, Harold K. Jacobson and Robert D. Putnam, (California : University of California Press, 1993), p. 6.

³¹ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry, "Toward a Realist Theory of State Action," in *International Studies Quarterly* 33 (December 1989) : 457-474.

ประสิทธิภาพนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเป็นไปในระบบระหว่างประเทศ และความสามารถของรัฐในการที่จะดึงเอาสภาพแวดล้อมในระบบระหว่างประเทศมาปรับใช้³² แนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ที่กล่าวถึงการดำเนินนโยบายของรัฐในเรื่อง Toward a Realist Theory of State Action³³ ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญในการศึกษาพฤติกรรมของรัฐในฐานะที่เกี่ยวข้องกับการเชื่อมโยงระบบระหว่างประเทศเข้ากับสถานการณ์ภายในประเทศ โดยมีรัฐ (State) เป็นระดับในการวิเคราะห์

การศึกษาตามแนวทางนี้จะมีเงื่อนไขสำคัญในการวิเคราะห์โดยการอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีสัจนิยม (Realist Theory) ในประเด็นที่ว่า ระบบระหว่างประเทศนั้นมีความวุ่นวาย และไร้ระเบียบ (Anarchy) เพราะรัฐแต่ละรัฐถือว่าตนมีอำนาจธิปไตยหรืออำนาจสูงสุดในการตัดสินใจของตนเอง ดังนั้น อำนาจแห่งชาติ (National Power) จึงเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจทั้งการเมืองภายในและระหว่างประเทศ โดยมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือ รัฐมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การอยู่รอด และรัฐจะทำทุกอย่างเพื่อบรรลุเป้าหมาย คือ ความอยู่รอดนั้น ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมในการดำเนินนโยบายของรัฐ 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. การดำเนินนโยบายภายในประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายในระบบระหว่างประเทศ (International Goals and Domestic Strategies) รัฐสามารถใช้นโยบายภายในประเทศมาเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุเป้าหมายในระบบระหว่างประเทศได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ

1.1 การระดมทรัพยากร (Mobilize Resources) จากภายในประเทศโดยการเข้าไปแทรกแซงในทางเศรษฐกิจด้วยการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และเพิ่มความมั่งคั่งให้กับสังคมโดยรวมหรือในอีกแง่หนึ่งก็คือ การให้รัฐแสดงบทบาทในการรวบรวมกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินการให้ได้มาซึ่งความมั่งคั่ง เพราะเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นที่จะช่วยให้รัฐสามารถบรรลุเป้าหมายอื่นๆ ได้ต่อไป

1.2 การดึงทรัพยากรจากสังคม (Extracts Resources) เพื่อมาเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐในด้านต่างๆ เช่น ค่าใช้จ่ายทางด้านทหาร เงินสำหรับที่จะให้ความช่วยเหลือกับต่างประเทศ เงินอุดหนุนองค์การระหว่างประเทศ การโฆษณาชวนเชื่อ และรวมไปถึงเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างอำนาจให้กับรัฐในระบบระหว่างประเทศ ซึ่งรัฐสามารถเปลี่ยนความมั่งคั่งจากเงินต่างๆ เหล่านี้ไปเป็นอำนาจได้โดยวิธีต่างๆ เช่น การเก็บภาษีจากประชาชน การเวนคืนทรัพย์สินของสังคม เป็นต้น และในกรณีที่ประเทศนั้นมีระบบการปกครองเป็นระบบเผด็จการรัฐนั้นจะสามารถดำเนิน

³² Ibid.

³³ Ibid.

การได้ง่ายขึ้นด้วยการเข้าควบคุมวิธีการผลิต แต่วิธีการดึงทรัพยากรจากสังคมนั้นอาจสร้างความไม่พอใจให้กับสังคมได้

2. การใช้นโยบายต่างประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายภายในประเทศ (Domestic Goals and International Strategies) จากการศึกษาที่มีเป้าหมายสูงสุด คือ การรักษาตัวเอง หรือ การอยู่รอดนั้น ความหมายตามนัยยะในระบบระหว่างประเทศจึงหมายถึงการที่รัฐสามารถปกป้องอำนาจอธิปไตย และบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐไว้ได้ ส่วนในระดับภายในประเทศนั้นจะหมายถึง การที่รัฐสามารถเอาชนะและมีอำนาจเหนือกลุ่มที่เข้ามาท้าทายอำนาจรัฐได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะรักษาการยอมรับจากกลุ่มพันธมิตรไว้ได้ด้วยเช่นกัน โดยในการดำเนินการเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งกลุ่มที่เป็นฝ่ายสนับสนุน และเอาชนะเหนือกลุ่มตรงข้ามได้นั้น รัฐสามารถดำเนินการได้ 2 วิธีด้วยกัน คือ

- รัฐต้องพยายามที่จะควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้ได้ เพื่อที่จะกำจัดฝ่ายตรงข้ามไปโดยการดึงฝ่ายตรงข้ามนั้นให้หันมาร่วมมือ หรือไม่ก็ด้วยการทำลายฝ่ายตรงข้ามเลย ในขณะเดียวกันก็ต้องให้รางวัล หรือให้ผลตอบแทนกับผู้ให้การสนับสนุน

- รัฐต้องพยายามที่จะรักษาความชอบธรรมในการที่จะดำรงอยู่ในอำนาจต่อไป เพราะความชอบธรรมย่อมหมายถึง การที่กลุ่มการเมืองภายในกลุ่มต่างๆ จะให้การยอมรับ และรับรองการอ้างสิทธิของรัฐในการที่จะใช้อำนาจต่อไป

ในการดำเนินนโยบายในระบบระหว่างประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายภายในประเทศได้นั้น รัฐสามารถดำเนินการได้ 2 แนวทาง คือ

2.1 การดึงเอาทรัพยากรจากภายนอกประเทศมาใช้ (External Extraction) เป็นการที่รัฐนำเอาทรัพยากรที่อยู่ภายนอกอาณาเขตของรัฐมาเป็นของรัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายภายในประเทศ เนื่องจากการดึงทรัพยากรจากภายนอกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะช่วยให้รัฐมีทรัพยากรมากขึ้นในการที่จะมาจัดการกับข้อจำกัดภายในประเทศ และเป็นค่าชดเชยให้กับสังคมภายในประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นยังจะช่วยลดการที่รัฐจะต้องดึงทรัพยากรจากภายในสังคม ซึ่งจะทำให้สังคมรู้สึกพอใจและให้การสนับสนุนรัฐต่อไป

2.2 การได้รับการยอมรับและการรับรองจากภายนอกประเทศ (External Validation) จะทำให้รัฐสามารถใช้ประโยชน์จากการที่รัฐได้รับการรับรองในฐานะที่รัฐเป็นตัวแทนที่มีอำนาจในระบบระหว่างประเทศมาเพื่อยกตำแหน่งฐานะของตนภายในประเทศ โดยรัฐที่เหมาะสมจะใช้ประโยชน์จากแนวทางนี้ เช่น รัฐเกิดใหม่ที่พึ่งได้รับเอกราช

ตามแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry การที่รัฐจะดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายภายในประเทศนั้นมีวิธีที่รัฐสามารถนำมาใช้ได้หลายวิธีการด้วยกัน แต่ในที่สุดแล้วรัฐจะเลือกใช้วิธีใดนั้นตามสมมติฐานของแนวทางนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอีก 2 ประการ คือ ประการแรกขึ้นอยู่กับว่า สถานการณ์ของรัฐหรือสิ่งที่รัฐต้องเผชิญในขณะนั้นเป็นอย่างไร และประการที่สอง คือ ขึ้นอยู่กับว่ารัฐนั้นมีสถานะอย่างไรในระบบระหว่างประเทศและระดับภายในประเทศ ซึ่ง Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry มีการเสนอไว้โดยสรุปดังนี้ คือ

1. เมื่ออำนาจของรัฐในระบบระหว่างประเทศลดลง รัฐจะระดมทรัพยากร (Internal Mobilize) จากภายในประเทศมากขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงอำนาจดังกล่าวจะทำให้ความสามารถที่รัฐจะบรรลุเป้าหมายในระบบระหว่างประเทศนั้นลดลง ดังนั้นรัฐจึงต้องระดมทรัพยากรจากภายในเพราะการระดมทรัพยากร เช่น การกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจจะช่วยเปลี่ยนความมั่งคั่งไปเป็นอำนาจ และอำนาจที่เกิดขึ้นจะเป็นอำนาจในระยะยาว
2. เมื่อมีภัยคุกคามจากภายนอกมากขึ้น รัฐจะดึงทรัพยากร (Internal Extraction) จากภายในมากขึ้น โดยวิธีการดึงทรัพยากรจากสังคมนี้ในระยะสั้นจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการระดมทรัพยากร เนื่องจากจะทำให้รัฐสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างรวดเร็ว และสามารถนำทรัพยากรมาใช้ได้อย่างทันเวลา โดยภัยคุกคามที่รัฐอาจต้องเผชิญ เช่น ความสำเร็จของศัตรูในการพัฒนาทางด้านทหาร และเศรษฐกิจอย่างฉับพลัน
3. เมื่อการเมืองภายในไม่มีเสถียรภาพ รัฐจะดำเนินนโยบายโดยการดึงทรัพยากร (External Extraction) และแสวงหาการยอมรับจากภายนอก (External Validation) ความไร้เสถียรภาพนั้นจะเกิดจากการได้รับการสนับสนุนจากประชาชนน้อยลง และนำไปสู่การจลาจลและปฏิวัติ ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อรัฐ

โดยปกติแล้วรัฐจะทำทุกวิถีทางในการที่จะดึงเอาทรัพยากรทุกอย่างจากภายในรัฐมาเพื่อตอบสนองต่อภัยคุกคามที่ทำให้รัฐอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ ในขณะเดียวกันรัฐก็สามารถอาศัยการดำเนินนโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐภายในประเทศได้ด้วยเช่นกัน เพราะการดำเนินนโยบายดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความสามารถของรัฐในการที่จะบรรลุเป้าหมายภายในประเทศด้วยการทำลายความอ่อนแอ นั่น กล่าวคือ การที่รัฐได้รับการยอมรับจากภายนอกจะช่วยเพิ่มความชอบธรรมหรือการสนับสนุนจากสาธารณะให้กับรัฐ และในขณะเดียวกันการดึงทรัพยากรมาจากภายนอกก็สมารถที่จะนำมาใช้เป็นทรัพยากรเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับตำแหน่งฐานะของรัฐในระดับภายในประเทศได้เช่นกัน โดยที่ตำแหน่งทางโครงสร้างของรัฐใน

ระดับภายในและระดับระหว่างประเทศจะมีความแตกต่างกัน ซึ่งในเรื่องนี้ Waltz ได้กล่าวเอาไว้ว่า ในโครงสร้างในระดับระหว่างประเทศนั้นตำแหน่ง หรือสถานะของรัฐจะหมายถึง การกระจายความสามารถหรืออำนาจในฐานะที่สามารถมีอิทธิพลต่อรัฐอื่น หรือต่อตัวแสดงอื่นที่ไม่ใช่รัฐในระบบระหว่างประเทศ³⁴ ดังนั้นจึงเป็นที่ชัดเจนว่า อำนาจระหว่างประเทศ (International Power) จะเป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างระหว่างรัฐว่ารัฐไหนควรจะเป็นรัฐที่เข้มแข็ง และรัฐไหนควรจะเป็นรัฐที่อ่อนแอในระดับระหว่างประเทศ โดยรัฐที่มีความสามารถ และมีอิทธิพลในการทำให้อื่นทำตามความต้องการและมาสนับสนุนตนได้มาก รัฐนั้นก็จะเป็นรัฐที่เข้มแข็งหรือ เป็น Strong State ส่วนรัฐที่มีอิทธิพลให้อื่นปฏิบัติตามได้น้อย หรือในอีกแง่หนึ่งคือรัฐที่ได้รับอิทธิพลจากรัฐอื่นให้ปฏิบัติตามรัฐนั้นจะเป็นรัฐที่อ่อนแอ หรือที่เรียกว่า Weak State

สำหรับประเด็นในเรื่องรัฐอ่อนแอ (Weak State) ในระดับระหว่างประเทศนั้น มีนักวิชาการที่สนใจในเรื่องนี้ และได้กล่าวถึงคุณลักษณะดังกล่าวไว้หลายท่าน อย่างเช่น Rothstein กล่าวเอาไว้ว่า รัฐอ่อนแอ คือ รัฐที่รู้ตัวเองว่าไม่สามารถที่จะรักษาความมั่นคงของรัฐไว้ได้ด้วยศักยภาพของตนเองเพียงลำพัง แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานความช่วยเหลือจากรัฐอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสถาบัน การดำเนินการ หรือการพัฒนา ดังนั้นด้วยความเชื่อในความสามารถที่จะดำเนินการได้ด้วยตนเองของรัฐที่อ่อนแอ รัฐนั้นจึงต้องการได้รับการยอมรับโดยรัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องในทางการเมืองระหว่างประเทศ³⁵

ส่วน Michael Handel นั้น กล่าวถึง รัฐอ่อนแอ (Weak State) ทั้งหลายว่า เป็นรัฐที่มีข้อเสียเปรียบมากทางด้านเศรษฐกิจ การทหาร และทางการเมือง เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐที่มีอำนาจขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดย Handel เชื่อว่าไม่มีคำจำกัดความที่ชัดเจนอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวของรัฐที่อ่อนแอหรือรัฐที่เข้มแข็ง ที่สามารถเป็นคำอธิบายที่ทำให้เกิดความเข้าใจอย่างสมบูรณ์ได้ ดังนั้น เขาจึงได้รวบรวมเอาหลักเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะที่ทำให้รัฐนั้นเป็นรัฐที่อ่อนแอหรือเข้มแข็งในระดับระหว่างประเทศไว้ดังนี้ คือ³⁶

³⁴ Kenneth Waltz, *Theory of International Politics* (New York : Wiley, 1979) cited by Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry, "Toward a Realist Theory of State Action," in *International Studies Quarterly* 33 (December 1989): 467.

³⁵ Robert L. Rothstein, *Alliance and Small Powers* (New York : Columbia University Press, 1968), p.29.

³⁶ Michael I. Handel, *Weak States in The International System* (London, Frank Cass, 1990), p.47, pp.52-53.

หลักเกณฑ์ CRITERIA	รัฐอ่อนแอ WEAK STATE	รัฐเข้มแข็ง STRONG STATE
ระบบระหว่างประเทศ		
1. ผลประโยชน์	ขอบเขตผลประโยชน์ค่อนข้างจำกัด (อาจจะแค่ในระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน หรือในภูมิภาคเท่านั้น)	มีผลประโยชน์อยู่ทั่วโลก
2. อิทธิพล	มีอิทธิพลน้อยมาก หรือไม่มีเลยในการถ่วงดุลอำนาจกับประเทศอื่นๆ ในระบบระหว่างประเทศ	มีอิทธิพล และน้ำหนักความน่าเชื่อถือมากในการถ่วงดุลอำนาจกับประเทศอื่นๆ และมีบทบาทในการกำหนดรูปแบบของระบบระหว่างประเทศ
3. นโยบายต่างประเทศ	ส่วนใหญ่ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบเฉยไม่ค่อยได้ตอบ (Passive)	มักดำเนินนโยบายแบบเชิงรุก (Active)
4. ความเสี่ยง	มีแนวโน้มที่จะลดความเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นแบบตัวต่อตัวกับมหาอำนาจ	ดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้เป็นฝ่ายที่ได้มากที่สุด
5. การแทรกซึม	สามารถถูกแทรกซึมได้ง่าย	ค่อนข้างจะถูกแทรกซึมได้ยาก (ขึ้นอยู่กับการเมืองภายในรัฐนั้นๆ ด้วย)
6. สถาบันระหว่างประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ	ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ต่อกฎ-เกณฑ์ กฎหมาย และระเบียบระหว่างประเทศ รวมถึงต่อองค์การระหว่างประเทศด้วย	ไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อกฎหมาย กฎระเบียบ ขององค์การระหว่างประเทศ แต่ชอบใช้อำนาจและการประชุมในระดับสูงมากกว่า

ส่วนระดับภายในประเทศนั้น ตามแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ตำแหน่งทางโครงสร้างของรัฐในความสัมพันธ์กับสังคมภายในจะแปรผันไปตามการกระจายอำนาจและข้อจำกัดซึ่งกลุ่มภายในสังคมสร้างขึ้นเพื่อที่จะให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจ นอกจากนั้นปัจจัยที่กำหนดสถานะที่แตกต่างกันภายในรัฐที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือความสามารถของรัฐในการที่จะมีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบ โครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ

ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากตัวสถาบันว่ามีอำนาจเบ็ดเสร็จในตัวเองในการที่จะบริหารองค์การ และมีเครื่องมือในการดำเนินนโยบายมากน้อยแค่ไหน โดยรัฐที่อำนาจตกไปอยู่ในมือของคนหลายกลุ่ม และมีข้อจำกัดภายในสังคมเยอะ รัฐนั้นจะเป็นรัฐที่อ่อนแอ คือ รัฐไม่สามารถมีอำนาจสูงสุดได้ และถูกต่อต้านจากสังคมมาก ในขณะที่รัฐที่เข้มแข็งนั้นจะเป็นรัฐที่สามารถรวมศูนย์อำนาจ และมีอำนาจเด็ดขาดในการจัดการภายในสังคม อีกทั้งยังสามารถที่จะต้านทานแรงกดดันจากสังคม และกำหนดลักษณะของเศรษฐกิจและสังคมให้เป็นไปอย่างที่ต้องการได้³⁷

นอกจาก Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry แล้ว ยังมีนักวิชาการทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ได้กล่าวถึง การกำหนดตำแหน่งและสถานะของรัฐในระดับภายในประเทศอีก คือ Barry Buzan ซึ่งกล่าวว่า รัฐจะอ่อนแอ หรือเข้มแข็งนั้น จะเกี่ยวข้องกับระดับความร่วมมือของกลุ่มต่างๆภายในรัฐ ในขณะที่เดียวกันเมื่อกล่าวถึง อำนาจที่อ่อนแอ หรือ อำนาจที่เข้มแข็งนั้นจะทำให้เข้าใจถึง การแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างรัฐ ซึ่งเป็นความแตกต่างด้านความสามารถทางเศรษฐกิจและการทหาร ในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันกับรัฐอื่น³⁸ ดังนั้นหากจะสรุปถึงการกำหนดตำแหน่ง และสถานะของรัฐตามที่ Buzan กล่าวไว้ว่า Buzan ให้ความสำคัญกับระดับความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆในสังคมในฐานะที่เป็นตัวกำหนดสถานะของรัฐในระดับภายในประเทศ และพิจารณา อำนาจของรัฐในทางเศรษฐกิจและการทหารโดยเปรียบเทียบกับรัฐอื่น เป็นตัวบ่งชี้สถานะของรัฐในระดับระหว่างประเทศ

สำหรับ Buzan นั้น คุณลักษณะที่สำคัญของรัฐที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ ก็คือรัฐเหล่านี้จะล้มเหลวในการที่จะสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคมและการเมืองภายในที่มีความเข้มแข็งที่มากเพียงพอจนสามารถที่จะกำจัดการใช้อำนาจที่เกินขอบเขตของคนที่มีอำนาจ และมีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองภายในของรัฐนั้นๆได้ อย่างไรก็ตามเขาเชื่อว่าไม่ได้มีปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียวที่จะสามารถนำมาใช้กำหนดความแตกต่างระหว่างรัฐที่อ่อนแอ กับ รัฐที่เข้มแข็งได้ ดังนั้น เขาจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ซึ่งเชื่อว่าจะเกิดขึ้นในรัฐที่อ่อนแอทั้งหลาย ดังต่อไปนี้³⁹

³⁷ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry, "Toward a Realist Theory of State Action," in *International Studies Quarterly* 33 (December 1989): 467.

³⁸ Barry Buzan, *People, States and Fear : An Agenda for international Security Studies in the Post – Cold War Era*, Second Edition, (New York : Harvester Wheatsheaf, 1991), p.97.

³⁹ *Ibid.*, pp.99-100.

1. เป็นรัฐที่มีความรุนแรงทางการเมืองภายในประเทศในระดับสูง เช่น ในอาฟกานิสถาน, กัมพูชา, อิสรเอล, ศรีลังกา, อาฟริกาใต้ และเอธิโอเปีย
2. ความขัดแย้งที่สำคัญที่เกิดขึ้นมักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอุดมการณ์ที่จะถูกนำมาใช้เพื่อจัดตั้งรัฐ เช่น ในเปรู, เอลซาร์วาดอร์, โปแลนด์ และอาฟกานิสถาน
3. เป็นรัฐที่ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องเอกลักษณ์ของชาติ หรือในการที่จะรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาติภายในรัฐ เช่น ไนจีเรีย, ชูดาน, ตุรกี, อาฟริกาใต้, ยูโกสลาเวีย, สหภาพโซเวียต, ศรีลังกา
4. เป็นรัฐที่มีการควบคุมสื่อในระดับสูง เช่น ในนิการากัว ช่วงก่อน 1990, จีน, อิหร่าน, เฮอร์มนิตะวันออกในช่วงก่อน 1989

แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นรัฐที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ แต่ก็ได้หมายความว่าทุกรัฐที่มีสถานะอ่อนแอในระดับภายในประเทศจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ตามที่ Buzan กล่าวไว้ทุกประการ เพราะบางลักษณะอาจเกิดขึ้นในประเทศหนึ่งแต่ไม่เกิดในอีกประเทศหนึ่งก็ได้ และนอกจากปัจจัยที่ได้กล่าวไปแล้วนี้ สิ่งที่ Buzan กล่าวถึงอีกประการหนึ่งก็คือ รัฐบาลในรัฐที่มีสถานะอ่อนแอจะมีความกังวลสูงเกี่ยวกับภัยคุกคามจากภายในรัฐที่จะมีผลต่ออำนาจของรัฐบาล ซึ่งภัยคุกคามเหล่านี้อาจมาจากการรัฐประหาร ขบวนการเรียกร้อง ขบวนการแบ่งแยก การจลาจล และการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง ในขณะที่รัฐที่เข้มแข็งนั้นส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในสงครามขนาดใหญ่เพื่อปกป้องรัฐบาลมากกว่า⁴⁰ ดังนั้นปัจจัยทั้งหมดเหล่านี้จึงช่วยให้เข้าใจ และสามารถแยกความแตกต่างสถานะของรัฐในระดับภายในประเทศได้ดียิ่งขึ้น

จากการที่มีผู้ให้นิยามของสถานะที่อ่อนแอของรัฐทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศไว้หลายท่านด้วยกัน ดังนั้นเพื่อที่จะให้การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีขอบเขตการศึกษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่นี้จึงได้มีการให้ความหมายของความอ่อนแอของรัฐทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ รวมถึงพฤติกรรมการดำเนินนโยบายของรัฐไว้ดังนี้ คือ รัฐที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ หมายถึง รัฐที่ไม่สามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ภายในสังคมขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการแบ่งเป็น

⁴⁰ Ibid., p.105.

กลุ่มต่างๆ โดยที่แต่ละกลุ่มมีความขัดแย้งกัน รัฐไม่สามารถมีอำนาจสูงสุดได้ ถูกต่อต้านจากกลุ่มต่างๆภายในสังคมมาก

2. รัฐที่อ่อนแอในระดับระหว่างประเทศ หมายถึง รัฐที่มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐอื่นน้อย ต้องปฏิบัติตามอิทธิพลหรือความต้องการของรัฐอื่นๆ ด้วยการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับรัฐนั้นๆ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการความช่วยเหลือ และการได้รับการยอมรับโดยรัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องในทางการเมืองระหว่างประเทศ

3. การที่รัฐอยู่ในสถานะที่อ่อนแอทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ จึงดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐ ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ การดำเนินนโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ด้วยการออกกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจับกุม ปรามปราม และควบคุมคอมมิวนิสต์ภายในประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็ดำเนินนโยบายที่เป็นพันธมิตรกับประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ

สมมติฐาน

รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามในสมัยพ.ศ.2491-2495 อยู่ในสถานะที่อ่อนแอ เพราะไม่สามารถรวมอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จไว้ได้ มีความขัดแย้งทางการเมืองภายในสูง รวมทั้งไม่ได้รับการรับรองจากรัฐบาลต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องกำหนดและดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อสร้างสถานะที่เข้มแข็งทางการเมืองทั้งระดับภายใน และระดับระหว่างประเทศ

การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์

1. วิธีการรวบรวมข้อมูลจะใช้

- ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น ได้แก่ เอกสารจากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ซึ่งจะประกอบไปด้วย เอกสารทางราชการ เช่น จดหมายโต้ตอบระหว่างผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล และระหว่างหน่วยงานราชการในช่วง พ.ศ. 2490-2495 คำสั่งต่างๆที่เกี่ยวกับการจับกุม และปรามปราม รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา หนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ในสมัยนั้น เป็นต้น ข้อมูลชั้นต้นเหล่านี้จะช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อเท็จจริง และความเป็นไปของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นได้อย่างแท้จริงและไม่ถูกบิดเบือน อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์และใช้ยืนยันเกี่ยวกับการตัดสินใจและการดำเนินการของผู้ที่มีอำนาจในขณะนั้นได้อย่างถูกต้องและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

- ข้อมูลจากเอกสารชั้นรอง ได้แก่ หนังสือที่กล่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมืองภายใน และหนังสือที่เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงพ.ศ. 2490-2495 เพื่อที่จะได้ ใช้ข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวข้องทั้งสองนี้ มาเชื่อมโยงกันและนำไปสู่การวิเคราะห์ในลำดับต่อไปได้

2. วิธีการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวจะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อให้เห็น ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของตัวแปรต้น คือ การที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่าง พ.ศ. 2491-2495 อยู่ในสถานะที่อ่อนแอ กับ ตัวแปรตาม คือ การสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองโดยใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาถึงเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายใน และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในระหว่าง พ.ศ. 2491-2495

การนำเสนอ

- บทที่ 1 : ความเป็นมา สภาพปัญหา กรอบความคิด วัตถุประสงค์ และประโยชน์ในการศึกษา
- บทที่ 2 : ความขัดแย้ง การแบ่งกลุ่มทางการเมืองภายใน และการต่อต้านรัฐบาล
- บทที่ 3 : การดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างการยอมรับจากนานาชาติ
- บทที่ 4 : การดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์กับการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองภายใน
- บทที่ 5 : บทสรุป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับสถานการณ์การเมืองภายในประเทศว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองภายในในช่วงเวลานั้นๆอย่างไร

ประโยชน์ของการศึกษา

1. การศึกษาการนำนโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในนั้นจะช่วยให้เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงของรัฐในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งในที่นี่จะช่วยให้เข้าใจถึงผู้ที่มีอำนาจในการบริหารประเทศว่าแท้ที่จริงแล้วในการที่รัฐดำเนินนโยบายต่างประเทศนั้นมีเป้าหมายอย่างไรบ้าง
2. การวิเคราะห์จะเป็นแนวทางให้กับผู้ที่สนใจและเกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศสามารถนำมาศึกษาและใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้ต่อไป เพราะการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึงวิธีการของผู้นำที่สามารถนำนโยบายต่างประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์ภายในประเทศได้ ไม่ใช่มีเป้าหมายเพียงเพื่อตอบสนองต่อรัฐอื่นเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

ความขัดแย้ง การแบ่งกลุ่มทางการเมืองภายใน และการต่อต้านรัฐบาล

นับตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา สถานการณ์ทางการเมืองภายในก็มีการแบ่งกลุ่มทางการเมืองที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การแบ่งกลุ่มนำมาซึ่งการแข่งขัน และในที่สุดกลายเป็นความขัดแย้งที่มุ่งทำลายล้างซึ่งกันและกัน แม้ว่าความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในทุกรัฐบาลก็ตาม แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่าง พ.ศ. 2491-2495 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลถูกกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามที่มีแนวความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกันพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลอยู่ตลอดเวลาทำให้รัฐบาลอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ (Weak State) เพราะไม่สามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ดังนั้นเพื่อแสดงให้เห็นถึงสถานะที่อ่อนแอจากสถานการณ์ภายในประเทศ ในบทนี้จึงเป็นการกล่าวถึง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ และความพยายามต่อต้านและโค่นล้มรัฐบาลของกลุ่มการเมืองเหล่านี้ ในช่วงเวลาตั้งแต่พ.ศ. 2491 –2495 ซึ่งในที่สุดส่งผลให้รัฐบาลอยู่ในสถานะที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ

2.1 ความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ

สาเหตุที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งซึ่งส่งผลให้รัฐไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ก็ตามต้องตกอยู่ในสภาวะที่ไม่มีความมั่นคงและไร้เสถียรภาพ และเป็นเหตุผลที่มาจากปัจจัยทางการเมืองภายในของรัฐเองนั่นก็คือ การที่รัฐถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองต่างๆภายในประเทศอันจะนำไปสู่ความพยายามทำลายล้างซึ่งกันและกัน หรือหากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเกิด “ความขัดแย้งทางการเมือง” ระหว่างกลุ่มการเมืองภายในประเทศนั่นเอง ดังนั้น เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองภายในอันเป็นสาเหตุของความอ่อนแอของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2491 – 2495 นั้น ในที่นี้จึงควรต้องทำความเข้าใจถึงความหมายของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก่อน เพราะการเข้าใจถึงความหมายจะช่วยให้สามารถเข้าใจ และวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมความขัดแย้งทางการเมืองภายในระหว่างกลุ่มการเมืองต่างๆ กลุ่มซึ่งมาต่อต้านรัฐบาล รวมถึงกลุ่มที่สร้างความหวาดระแวงและความรู้สึกไม่มั่นคงให้กับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดียิ่งขึ้น โดยคำว่า “ความขัดแย้ง” นั้น ได้มีผู้ให้นิยามไว้หลายท่านด้วยกัน

ในทัศนะของ Harold F. Gortner กล่าวว่า ความขัดแย้ง เป็นการต่อสู้ระหว่างบุคคลสองฝ่ายหรือมากกว่า เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร (Resources) หรือให้เป็นไปตามแนวคิดของตน¹

Lewis Coser มองว่า ความขัดแย้งในระดับกลุ่มเป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มที่ตรงข้ามกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งค่านิยมที่กลุ่มของตนปรารถนาหรือซึ่งสถานภาพ อำนาจ และทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เป้าหมายของกลุ่มเหล่านี้มิได้จำกัดขอบเขตเพียงเพื่อบรรลุสิ่งที่กลุ่มปรารถนาเท่านั้น แต่ยังต้องการให้คู่ของความขัดแย้งต้องยอมจำนนหรือได้รับความเสียหาย รวมทั้งมีความมั่งหวังที่จะจัดคู่ต่อสู้หรือคู่แข่ง ความขัดแย้งให้หมดสิ้นไปด้วย²

Albert F. Eldrige ให้ความหมายของคำว่า ความขัดแย้งว่า คือ สภาวะการณ์ที่ผู้กระทำคนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล หรือประเทศก็ได้ มีความเกี่ยวพันในการขัดขวางผู้กระทำคนอื่นๆ ที่มุ่งไปยังเป้าหมายที่ไปด้วยกันไม่ได้กับตน ด้วยความรุนแรง หรือไม่รุนแรง³

David W. Johnson และ Frank P. Johnson ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า หมายถึง การที่กิจกรรมหนึ่งเกิดขึ้นในลักษณะที่ขัดแย้ง ขัดขวาง ขัดกัน หรือรบกวนอีกกิจกรรมหนึ่ง ทำให้กิจกรรมนั้นเสียหาย และดำเนินไปได้โดยยาก หรือมีผลน้อยลงในทางใดทางหนึ่ง⁴

ส่วนคำว่า “การเมือง” นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้ “การเมือง” คือ การใช้อำนาจและอิทธิพลซึ่งสามารถทำให้ผู้อื่นกระทำในสิ่งที่เราต้องการได้ โดยที่ผู้อื่นอาจต้องการจะกระทำหรือไม่ต้องการจะกระทำก็ได้⁵

¹ Harold F. Gortner , Administration in the Public Sector (New York : Willey, 1971), p.195.

² Lewis Coser, Continuities in the Study of Social Conflict (New York : The Free Press, 1967), p.232 อ้างถึงใน อภิญา รัตนมงคลมาส, ความขัดแย้งระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 4-5.

³ Albert F. Eldrige, Image of Conflict (New York : St.Martin's Press, 1979) P.2.

⁴ David W. Johnson and Frank P. Johnson, Joining Together : Group Theory and Group Skills (New Jersey : Prentice-Hall, 1975), pp.136-137.

⁵ Hans J. Morgenthau, Politics Among Nations, Third Edition, (New York : Alfred A. Knopf, 1961), p.28.

Robert A. Dahl กล่าวว่า การเมืองจะมีความขัดแย้ง (Paradox) กันอยู่ในตัว เนื่องจาก การเมืองจะประกอบไปด้วยหลักการต่างๆ ที่ไม่เกื้อกูลกัน และจำเป็นที่จะต้องประนีประนอมหลักการ เหล่านี้เพื่อให้เกิดความสมดุลทางการเมือง การเมืองยังเกิดขึ้นได้ในทุกระดับ แต่ไม่ว่าจะจะเป็นระดับใดก็ตาม ล้วนมุ่งแสวงหาอำนาจ อิทธิพล และอำนาจหน้าที่ (Power, Influence and Authority)⁶

การเมืองในระดับประเทศเป็นการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าอันเป็นที่ยอมรับในสังคม (Authoritative allocation of Values) ค่านิยมและโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โภค ทรัพย์ อำนาจ ฯลฯ คือ สิ่งที่รัฐจัดสรรออกเป็นแบบแผน การจัดสรรนี้ทำให้บางคนได้ประโยชน์ บางคนเสียประโยชน์ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะและความสามารถของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในการทำให้ผู้มี อำนาจจัดสรรเพื่อผลประโยชน์ของตน⁷

ดังนั้นโดยสรุป ความขัดแย้งทางการเมืองภายใน หมายถึง การที่บุคคล กลุ่มบุคคล ตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไป เป็นคู่กรณีในการต่อสู้ขัดขวางหรือกำจัดคู่แข่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ และหรืออิทธิพล โดยที่อำนาจเป็นเครื่องมือ (Means) ที่ทำให้เราได้ในสิ่งที่เราอยากได้ และอำนาจก็เป็นเป้าประสงค์ (Ends) ที่เราอยากได้มาครอบครองด้วย ในฐานะที่เป็นเครื่องมืออำนาจช่วยให้เราบรรลุสิ่งที่เราต้องการ ด้วยการบังคับให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่เราต้องการให้ทำ หรือบังคับไม่ให้ทำอะไรในสิ่งที่เราไม่ต้องการให้ทำ เพื่อเราจะได้บรรลุวัตถุประสงค์ของเราไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม⁸

แม้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งนี้จะมีผู้ทำการศึกษาไว้หลายระดับและ แนวทางก็ตาม แต่หากจะกล่าวถึงแนวทางความขัดแย้งในความหมายทางรัฐศาสตร์แล้วเห็นว่า ความ ขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคล หรือกลุ่มคนมากกว่าหนึ่งกลุ่มขึ้นไปพยายามที่จะครอบครองของสิ่งเดียวกัน ยึดครองพื้นที่บริเวณเดียวกัน หรือตำแหน่งสำคัญเดียวกัน เล่นบทบาทที่เข้ากันไม่ได้ พยายามดำเนิน เป้าหมายที่ไม่สอดคล้องกัน หรือแม้แต่เลือกวิถีทางสู่เป้าประสงค์ที่ไม่สอดคล้องกัน และจากการอาศัย

⁶ Robert A. Dahl, Modern Political Analysis (New Celhi : Prentice-Hall, 1975), Chap. 3.

⁷ David Easton, The Political System (New York : Alfred A. Knopf, 1960), pp. 129-134.

⁸ อภิญา รัตนมงคลมาส, ความขัดแย้งระหว่างประเทศ, หน้า 34.

คำจำกัดความทางสาหรณุกรมสากลทางสังคมศาสตร์ (International Encyclopedia of Social Science) ได้จำแนกประเภทของความขัดแย้งอย่างกว้างๆ ดังนี้⁹

1. ความขัดแย้งภายใน (Inner Conflict) หรือ ความขัดแย้งกับตนเอง (Self Conflict) เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวบุคคลกับค่านิยมทางสังคมที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ หรือ กล่าวอย่างง่ายก็คือระหว่างตัวคนกับค่านิยมในสังคมที่คนนั้นอาศัยอยู่ เป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน

2. ความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict) เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับกลุ่ม ประเทศกับประเทศ กลุ่มประเทศกับกลุ่มประเทศเป็นหลัก ประเด็นการเกิดความขัดแย้งนั้นไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวกับคนทั่วไป ลักษณะของความขัดแย้งทางสังคมก็คือ ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ในประเด็นสาธารณะที่เกิดขึ้น กลุ่มนั้นมีจำนวนมากว่าหนึ่งขึ้นไปและต่างอยู่ในฐานะจะเอาชนะคะคานกันเพื่อครอบครองสิ่งที่กลุ่มตั้งเป้าหมายไว้เกี่ยวกับประเด็นของความขัดแย้ง เป้าหมายนั้นอยากที่จะประนีประนอมกันได้ หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatible Goals) ตามค่านิยมข้อ 2 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองภายในนั้นถือว่าเป็นความขัดแย้งทางสังคม เพราะกลุ่มการเมืองทั้งฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาลนั้นประกอบด้วยบุคคลมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป และพยายามที่จะเอาชนะกันในเรื่องที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ ก็คือ อำนาจในการบริหารประเทศ

และแม้ว่าจะมีการพิจารณาความขัดแย้งทางสังคมได้หลากหลายแนวทางก็ตาม แต่จากวิวัฒนาการการศึกษาเรื่องความขัดแย้งและแนวความคิดว่าด้วยความขัดแย้งทางสังคมจะเห็นได้ว่าปรากฏการณ์ความขัดแย้งทางสังคมนั้น อาจจำกัดขอบเขตไว้เพียง 2 ลักษณะตามที่ Azar และ Burton¹⁰ ได้เสนอไว้ ได้แก่

1. ความขัดแย้งทางสังคมเรื้อรัง (The Conflict of Power) เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับการยอมรับในเอกลักษณ์ สถานภาพ ค่านิยม อุดมการณ์ ความขัดแย้งทางสังคมเรื้อรังนี้จะมีลักษณะยึดถือแก้ไขได้ยาก เพราะเป็นเรื่องของการสร้างการยอมรับในความแตกต่างด้านต่างๆของกันและกัน

⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ Edward E. Azar and John W. Burton (eds.) *International Conflict Resolution : Theory and Practice* (London : Wheatsheaf Books Ltd. ; and Boulder, Colorado : Lynne Rinne Publishers Inc., 1986) อ้างถึงใน อภิญา รัตนมงคลมาศ, *ความขัดแย้งระหว่างประเทศ*, หน้า 22-23.

2. ความขัดแย้งด้านอำนาจ (The Conflict of Power) เป็นความขัดแย้งอันเกิดจากการแย่งชิงเพื่อเข้าครอบครองสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ดินแดน ประชากร หรือความต้องการขยายอำนาจที่ตนมีอยู่ออกไปทำให้อำนาจของผู้อื่นลดลง จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีความประสงค์อย่างเดียวกัน เพราะการที่ฝ่ายใดบรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้ก็เท่ากับเป็นความสูญเสียของอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ความขัดแย้งด้านอำนาจนี้จึงสามารถนำมาใช้อธิบายสภาพปัญหาของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองภายในต่างๆ ในช่วง พ.ศ. 2491-2495 ได้เป็นอย่างดี ดังจะปรากฏให้เห็นความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ และกลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาลในรายละเอียดต่อไป

2.1.1 ความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารและกลุ่มของนายควง อภัยวงศ์

หลังจากที่คณะรัฐประหาร¹¹ สามารถยึดอำนาจจากกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ได้แล้ว กลุ่มที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวจึงได้แก่ กลุ่มทหารที่เป็นแกนนำในการโค่นล้มรัฐบาล อันประกอบไปด้วย พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ น.อ. กาจ เก่งระดมยิง พ.ท. ก้าน จ้านงศ์ภูมิเวท พ.อ. สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ์ และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ซึ่งได้แต่งตั้งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าคณะ ในขณะที่เดียวกันคณะรัฐประหารก็ได้ร่วมมือกับกลุ่มการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยม ที่นำโดยนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ทำให้สถานการณ์การเมืองภายในในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ประกอบด้วยกลุ่มการเมืองใหญ่ๆ 2 กลุ่มด้วยกัน คือ

- กลุ่มแรก ได้แก่ กลุ่มของรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจชุดเก่า ภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ ให้การสนับสนุน เช่น กลุ่มส.ส.ที่มีความนิยมในแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตยในภาคอีสานซึ่งได้แยกย้ายกันไปอยู่ในพรรคการเมืองพรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ พรรคอิสระ รวมไปถึงอดีตผู้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย และ

¹¹ คณะรัฐประหารประกอบด้วยกลุ่มบุคคล 3 กลุ่ม 1. กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แก่พวกที่เคยทำงานใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงครามมาตั้งแต่ครั้งหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 หรือ เป็นกลุ่มนายทหารบกชั้นผู้น้อยของคณะราษฎร เช่น พ.อ.น้อม เกตุญาติ พล.ต.ปลัด ปลดปรปักษ์ พล.ต.เกา เพ็ชรเลิศ และ พล.ท.มังกร พรหมโยธี เป็นต้น 2. กลุ่มนายทหารบกนอกราชการ เช่น พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ นาวาอากาศเอก กาจ สงคราม พ.อ.ก้าน จ้านงศ์ภูมิเวท และ พ.อ.เผ่า ศรียานนท์ 3. กลุ่มนายทหารบกประจำการ เช่น พ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ท.ถนอม กิตติขจร พ.ท.ประภาส จารุเสถียร และ พ.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ เป็นต้น

ทหารบกกับทหารเรือบางส่วน¹² ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้กลุ่มนักคิด นักเขียน และปัญญาชนที่มีความชื่นชมในแนวทางการปกครองแบบลัทธิมาร์กซิสต์-เลนินนิสต์ มาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินการทางการเมืองด้วย

- กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่ขึ้นมาใช้อำนาจใหม่ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างฝ่ายทหารในคณะรัฐประหาร กับฝ่ายพลเรือน โดยฝ่ายทหารนั้นมีคณะรัฐประหารซึ่งให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่เป็นผู้นำ มีผู้ที่ใกล้ชิดสนิทสนม และกลุ่มทหารในคณะรัฐประหารที่ร่วมกันยึดอำนาจมาเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุน ส่วนฝ่ายพลเรือนนั้น ก็ได้แก่ กลุ่มการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมซึ่งมีนายควง อภัยวงศ์เป็นผู้นำ มีอดีตนายกรัฐมนตรีชั้นผู้ใหญ่ และกลุ่มเชื้อพระวงศ์และพวกที่นิยมเจ้าซึ่งรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคประชาธิปไตย เช่น ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช นายเลียง ไชยกาล เป็นต้น ให้การสนับสนุน

ความร่วมมือทางการเมืองระหว่างกลุ่มทหาร และกลุ่มพลเรือนภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์นี้ทำให้รัฐบาลที่มีพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์เป็นนายกรัฐมนตรี และมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นแกนนำในการสนับสนุนต้องหมดอำนาจไป และกลายเป็นกลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาลที่มีอำนาจใหม่แทน อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์จะเป็นกลุ่มการเมืองหลักที่มาต่อต้านและโค่นล้มรัฐบาล แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ความแตกแยกที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจในรัฐบาลชุดใหม่ด้วยตนเอง คือ ระหว่างคณะรัฐประหาร กับ กลุ่มของนายควง อภัยวงศ์ นั้นก็ได้มีผลอย่างสำคัญในการสร้างความไม่มั่นคงให้กับรัฐบาลในช่วงแรกของการมีอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยเช่นกัน ดังนั้นก่อนที่จะได้กล่าวถึง ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นความขัดแย้งหลักที่มาสั่นคลอนอำนาจของรัฐบาลในขณะนั้น ในช่วงแรกนี้จะขอ

¹² กลุ่มทหารบกที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ คือ ทหารกลุ่มที่ต้องการปรับปรุงกองทัพให้มีลักษณะเป็นทหารอาชีพมากกว่าทหารการเมือง รวมถึงเป็นบุคคลที่เคยร่วมอยู่ในขบวนการเสรีไทย เช่น พล.ต.เนตร เขมะโยธิน พล.ต.สมบูรณ์ ทรานูชิต พล.ต.วีรวัฒน์ วีรวัฒน์โยธิน พ.อ.เรือง เรื่องวีรยุทธ พล.ท. ชิดมันศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ พล.อ.จิระ วิชิตสงคราม พล.ท.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต และ พ.อ. ทวน วิชัยทกะ เป็นต้น ส่วนทหารเรือกลุ่มที่ต้องการสนับสนุนรัฐบาลพลเรือนนั้น ก็เป็นกลุ่มที่ต้องการคานอำนาจกับฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากไม่พอใจการจัดสรรงบประมาณและการพัฒนากองทัพอย่างไม่เป็นธรรมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ในกลุ่มทหารเรือด้วยกันไม่มีผู้นำที่เข้มแข็งเพียงพอ ทหารเรือคนสำคัญที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ เช่น พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ ร.ต. ทหาร จำหิรัญ เป็นต้น

กล่าวถึงความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำชุดใหม่ คือ ความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหาร กับ กลุ่มอนุรักษ์นิยมประชาธิปไตยของนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ก่อน

แม้ว่าจะมีความร่วมมือกันระหว่างคณะรัฐประหาร และกลุ่มของนายควง อภัยวงศ์จนสามารถโค่นล้มอำนาจของกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ลงไปได้ ด้วยการที่ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ของนายควง อภัยวงศ์ ได้เปิดการอภิปรายทั่วไปในนโยบายของรัฐบาล เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ถึง วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2490 โดยรัฐบาลอนุญาตให้มีการถ่ายทอดทางวิทยุกระจายเสียงให้ประชาชนได้รับฟังอย่างกว้างขวางทั่วราชอาณาจักร¹³ ซึ่งในที่สุดรัฐบาลสามารถผ่านพ้นการอภิปรายในครั้งนี้ไปได้ แต่การดำเนินการของพรรคประชาธิปัตย์ก็ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของรัฐบาลชุดของพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ในสายตาของประชาชนพอสมควรว่า การอภิปรายดังกล่าวเป็นการรัฐประหารรัฐบาลทางรัฐสภา¹⁴ ส่วนฝ่ายคณะรัฐประหารนั้นก็ได้อาศัยที่ประชาชนกำลังหมดศรัทธาต่อรัฐบาลภายหลังจากการอภิปรายไม่ไว้วางใจดังกล่าวนี้เองเป็นช่วงเวลาทำการรัฐประหารรัฐบาลได้เป็นผลสำเร็จ ส่งผลให้ภายหลังการยึดอำนาจได้แล้วฝ่ายคณะรัฐประหารจึงมอบหมายหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาลให้กับฝ่ายของนายควง อภัยวงศ์ และพรรคประชาธิปัตย์ โดยที่ฝ่ายทหารเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุน

แม้ว่าจะมีความร่วมมือกันระหว่างทั้งสองฝ่าย แต่เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วทั้งสองกลุ่มนี้มีแนวความคิด และผลประโยชน์พื้นฐานในการดำเนินการทางการเมืองที่แตกต่างกัน ทำให้ในที่สุดคณะรัฐประหารได้จับนายควง อภัยวงศ์ ให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วสนับสนุนให้จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน อันนำไปสู่ความแตกแยกในกลุ่มแกนนำชุดใหม่ ดังนั้น ความอ่อนแอของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงแรกจึงเกิดจากความพยายามต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มนายควง อภัยวงศ์และพรรคประชาธิปัตย์เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยหลังจากนายควง อภัยวงศ์ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งในเย็นวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 แล้ว คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็เห็นควรยกตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้กับ จอมพล ป. พิบูลสงครามตามความต้องการของคณะรัฐประหาร โดยมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีใน

¹³ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 353.

¹⁴ สุชิน ตันตีสกุล, รัฐประหาร, 2490 (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 68.

วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491¹⁵ ส่งผลให้สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงเริ่มต้นของการเป็น นายกรัฐมนตรีครั้งที่สองของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งก้าวขึ้นมาเป็นรัฐบาลอย่างเต็มตัว กับฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ซึ่งกลายมาเป็นฝ่ายค้านในรัฐสภา

ทั้งนี้จากการที่นายควง อภัยวงศ์ ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารให้เป็นแกนนำ ในการจัดตั้งรัฐบาลภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 นั้น ทำให้พรรคประชาธิปัตย์มีฐานทางการเมืองที่ให้การสนับสนุนอยู่ในรัฐสภาด้วยจำนวนหนึ่ง โดยนายควง อภัยวงศ์ ได้นำรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490 มาประกาศใช้แทนรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2489 ซึ่งตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ ได้กำหนดให้มีวุฒิสมาชิก 100 คน ที่พระมหากษัตริย์จะทรงแต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่รัฐสภาชั่วคราวจนกว่าจะมีการเลือกตั้งทั่วไป ดังนั้นนายควง อภัยวงศ์ จึงได้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วยการแต่งตั้งวุฒิสภา เพื่อทำหน้าที่เป็นรัฐสภาตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ ซึ่งผลปรากฏว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งส่วนใหญ่มาจากกลุ่มขุนนางเก่า และพวกนิยมเจ้า โดยเป็นขุนนางระดับเจ้าพระยา 1 คน ระดับพระยาถึง 53 คน ระดับพระ 15 คน หลวง 9 คน เป็นเชื้อพระวงศ์ 12 คน ซึ่งรวมกลุ่มเจ้าและขุนนางเหล่านี้ก็มากถึง 90 ที่นั่ง¹⁶ ดังนั้นสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายควง อภัยวงศ์ จึงถือเป็นกลุ่มการเมืองที่สำคัญอีกกลุ่มหนึ่งให้การสนับสนุนกับนายควง อภัยวงศ์ ในเวลาต่อมา

นอกจากนั้น คงต้องกล่าวด้วยว่า การแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาในครั้งนี้ ถือเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญอีกครั้งที่ปรากฏให้เห็นถึงความแตกต่างในด้านความคิดทางการเมืองระหว่างกลุ่มของนายควง อภัยวงศ์ กับคณะรัฐประหาร เนื่องจากในความเป็นจริงแล้วในการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกในครั้งนี้ คณะรัฐประหารได้จัดพิมพ์บัญชีรายชื่อวุฒิสมาชิกของตนเองขึ้นและเสนอไปยังรัฐบาล แต่ปรากฏว่าชื่อที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะอภิรัฐมนตรีให้เป็นวุฒิสมาชิกตรงกับที่คณะรัฐประหารเสนอมาเพียง 20 รายชื่อเท่านั้น บัญชีรายชื่อดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นถึงรากฐานทางความคิดที่แตกต่างกัน โดยในบัญชีรายชื่อ

¹⁵ สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 277.

¹⁶ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมานพันธ์, 2534), หน้า 112.

ชื่อของฝ่ายรัฐประหารแบ่งออกเป็นกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์ 17 คน ฝ่ายคณะรัฐประหาร 33 คน ฝ่ายพวคเสนาบดี 12 คน พ่อค้าคหบดี 4 คน และเป็นส่วนของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ 34 คน¹⁷ ดังนั้นบัญชีรายชื่อของฝ่ายคณะรัฐประหารได้ชื่อว่า วุฒิสภาในความคิดของฝ่ายรัฐประหารก็คือ สภามหาราชการ มิใช่เป็นสภาเจ้า และขุนนาง เช่นแนวความคิดของฝ่ายอนุรักษนิยม อย่างไรก็ตามในที่สุดคณะรัฐประหารก็ยินยอมให้มีการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกตามบัญชีรายชื่อของฝ่ายนายควง อภัยวงศ์ ทำให้วุฒิสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ กลายเป็นฐานทางการเมืองของฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ในการแข่งขันทางการเมืองในรัฐสภาในช่วงต่อมา หลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว

หลังจากที่เกิดความแตกแยกระหว่างกลุ่มของนายควง อภัยวงศ์ กับกลุ่มคณะรัฐประหารจากการจับให้นายควง อภัยวงศ์ ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ ก็ได้เริ่มต้นการแข่งขันทางการเมือง กับฝ่ายคณะรัฐประหารด้วยการผลักดันให้รัฐสภา ซึ่งเป็นรัฐสภาที่ประกอบด้วยวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2490 และถูกนำมาใช้ในสมัยที่นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีเพื่อคืนอำนาจให้กับกลุ่มอนุรักษนิยมนั้น เป็นผู้เลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 40 คน ในจำนวนนี้ประกอบด้วยตัวแทนของวุฒิสภา 10 คน ตัวแทนของสภาผู้แทนราษฎร 10 คน และตัวแทนจากประชาชนนอกสภาอีก 20 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าชัยชนะตกเป็นของพรรคประชาธิปัตย์อย่างเด็ดขาด พรรคการเมืองอื่นๆไม่ได้รับเลือกตั้ง ส่วนคณะรัฐประหารได้เพียงคนเดียว คือ พ.ท.ก้าน จำนงภูมิเวท¹⁸ สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2492 นี้ยังคงยืนยันในหลักการแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 ที่กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วย วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร และที่สำคัญก็คือ การกำหนดให้วุฒิสภานั้นมาจากการแต่งตั้งของพระมหากษัตริย์ มีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการของรัฐมนตรีมากขึ้น¹⁹

¹⁷ เรื่องเดียวกัน

¹⁸ ไพรคณ สุณีย์ อธิมุติภาพ, “การร่างรัฐธรรมนูญ 2492” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 37-41.

¹⁹ ไพรคณ กระทบ ทองธรรมชาติ, วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2520), หน้า 71.

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นของวุฒิสภานี้ได้สร้างปัญหาอย่างมากให้กับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในทางรัฐสภา เพราะเป็นการเปิดทางให้ฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งครองเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาดในวุฒิสภาเคลื่อนไหวทางการเมืองกดดันรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในทางรัฐสภาอยู่บ่อยครั้ง ดังที่ พล.ต.อนันต์ พิบูลสงคราม ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ในกรณีนี้ว่า “พยายามสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลทุกครั้งที่มีโอกาส ด้วยการคือตั้งใช้อำนาจยับยั้งกฎหมายบางฉบับของรัฐบาลที่ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรไปแล้ว.....ปรากฏว่าวุฒิสภาสามารถยับยั้งร่างกฎหมายของรัฐบาลได้ถึงสองฉบับในเวลาต่อมา สร้างความปั่นป่วนให้ไม่เฉพาะแต่เสถียรภาพของรัฐบาลเท่านั้น”²⁰

นอกจากนั้นฝ่ายวุฒิสภายังได้ดำเนินการต่อต้านรัฐบาลโดยอาศัยอำนาจตามรัฐธรรมนูญเปิดอภิปรายทั่วไปเรื่องกบฏจลาจล เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 (กบฏแมนฮัตตัน) ส่งผลให้รัฐบาลต้องตอบการซักไซ้ไล่เลียงของสมาชิกวุฒิสภาในการประชุมถึง 4 ครั้งด้วยกัน คือ ในครั้งที่ 3/2494 วันเสาร์ที่ 27 ตุลาคม ครั้งที่ 4/2490 วันอังคารที่ 30 ตุลาคม ครั้งที่ 5/2494 วันศุกร์ที่ 2 พฤศจิกายน และครั้งที่ 6/2494 วันเสาร์ที่ 3 พฤศจิกายน โดยในการเปิดอภิปรายทั่วไปของวุฒิสภาครั้งนั้นเกือบไม่มีการกล่าวถึงความพยายามดำเนินการ โค่นล้มรัฐบาลของฝ่ายกบฏเลย แต่ประเด็นหลักกลับอยู่ที่การที่วุฒิสมาชิกตั้งคำถามว่าทำไมฝ่ายรัฐบาลจึงใช้มาตรการรุนแรง ทำให้ทหารจำนวนไม่น้อยต้องเสียชีวิตและเรื้อรบบของชาติต้องพินาศล่มจม หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการอภิปรายว่าเหตุใดรัฐบาลจำเป็นต้องทำการปราบปรามการกบฏจลาจลด้วยความเหี้ยมขาดเหี้ยมพลัน มากกว่าจะมุ่งหาคนที่กระทำความผิดมาลงโทษ²¹ การที่ฝ่ายนายควง อภัยวงศ์ พร้อมด้วยสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ที่มีอยู่เต็มรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวุฒิสมาชิกจำนวนมากที่ถูกแต่งตั้งโดยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้พยายามอย่างยิ่งทุกโอกาสที่จะใช้รัฐสภาเป็นเวทีเพื่อบ่อนทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลให้สั่นคลอน โดยคัดค้านร่างกฎหมายสำคัญของรัฐบาลในสภาผู้แทนนั้น การดำเนินการดังกล่าวถือเป็นเจตนาค้านในลักษณะที่ต้องการล้มรัฐบาลยิ่งกว่าต้องการแก้ไขกฎหมาย²² และถึงแม้ว่าในที่สุดแล้วไม่อาจทำให้รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และคณะรัฐประหารต้องหมดจากอำนาจไปได้ แต่การดำเนินการของพรรคประชาธิปัตย์ก็มีผลต่อความมั่นคงและเสถียรภาพของรัฐบาล เนื่องจากการที่รัฐบาลไม่

²⁰ อนันต์ พิบูลสงคราม, พล.ต., จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 5 (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2519), หน้า 65.

²¹ โปรดดู รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3, 4, 5 และ 6 (สมัยสามัญ) พ.ศ. 2494

²² อนันต์ พิบูลสงคราม, พล.ต., จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 5, หน้า 63.

สามารถควบคุมเสียงในรัฐสภาไว้ได้อย่างเด็ดขาด ทำให้รัฐบาลไม่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการที่จะดำเนินการทุกอย่างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ในการสร้างฐานอำนาจ และความมั่นคงทางการเมืองให้กับกลุ่มตน เนื่องจากถูกคัดค้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม อย่างไรก็ตาม ความพยายามต่อต้านจากกลุ่มของนายควง ก็ไม่สามารถมาโค่นล้มอำนาจของรัฐบาล และคณะรัฐประหารลงไปได้ เนื่องจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดให้มีการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2493 ที่ได้มีการจัดทำขึ้นใหม่ มีผลทำให้สภาชุดเดิมซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกวุฒิสภาที่เคยเป็นฐานสนับสนุนให้กับพรรคประชาธิปัตย์ต้องหมดหน้าที่ลง ขณะเดียวกันกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐประหารในฐานะที่เป็นกลุ่มที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้นก็ได้ใช้ความได้เปรียบดังกล่าวชักจูงกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆให้เข้ามาให้การสนับสนุน จนในที่สุดพรรคประชาธิปัตย์ไม่อาจจะแข่งขันทางรัฐสภากับจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ต่อไป

2.1.2 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสังคมนิยมประชาธิปไตยกับกลุ่มอนุรักษนิยมประชาธิปไตย

ความขัดแย้งภายในกลุ่มผู้นำฝ่ายพลเรือนด้วยกันนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งระหว่าง นายควง อภัยวงศ์ กับ นายปรีดี พนมยงค์ โดย นายควง อภัยวงศ์ นั้น ในเวลาต่อมาปรากฏว่า ได้มาเป็นผู้นำกลุ่มการเมืองซึ่งมีแนวความคิดไปในทางอนุรักษนิยมประชาธิปไตย กล่าวคือ มีลักษณะเสรีนิยมทางเศรษฐกิจ แต่ในทางการเมืองมีลักษณะอนุรักษนิยม²³ มีแนวคิดพื้นฐานทางการเมืองที่ต้องการสงวนอำนาจบางส่วนไว้กับองค์พระมหากษัตริย์ เช่น ในเรื่องสภาสูงฝ่ายอนุรักษนิยมต้องการสงวนให้พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง เพื่อเป็นตัวแทนของพระมหากษัตริย์ในการเข้าควบคุมการทำงานของสภาผู้แทนราษฎรและรัฐบาล²⁴ รัฐธรรมนูญที่รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ประกาศใช้ก็เป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวพ.ศ. 2490 ซึ่งมีสาระสำคัญที่ให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจเพิ่มขึ้นด้วยการมีอำนาจแต่งตั้งวุฒิสภา ทรงมีพระราชอำนาจยับยั้งพระราชบัญญัติได้อย่างเด็ดขาด และทรงเพิกถอนรัฐมนตรีออกจากตำแหน่งได้²⁵ กลุ่มอนุรักษนิยมประชาธิปไตยนี้ประกอบด้วยพวกเจ้านายเชื้อพระ

²³ David A. Wilson, *Politics in Thailand* (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1962), p.206.

²⁴ สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” หน้า 209.

²⁵ กระมล ทองธรรมชาติ, *วิวัฒนาการระบอบรัฐธรรมนูญไทย* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2520), หน้า 70-71.

วงศ์ ขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เคยอยู่ในระบอบการปกครองแบบเก่าซึ่งต้องสูญเสียผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และแม้ว่าในที่สุดกลุ่มนี้จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ตาม แต่ความไม่พอใจต่อนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่เป็นผู้นำในขณะเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ยังมีอยู่ ทำให้กลุ่มเชื้อพระวงศ์ ข้าราชการ และขุนนางในระบอบเก่านี้ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการปกครองแบบสังคมนิยมประชาธิปไตยของนายปรีดี พนมยงค์ บุคคลสำคัญที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งในเวลาต่อมาได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองขึ้นชื่อ “พรรคประชาธิปไตย” ได้แก่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, นาวาเอกบุญ สุภชลาศัย, พล.ท. หลวงชาตินันทร และกลุ่มขุนนางเก่า เช่น พระยาศรีวิสารวาจา เป็นต้น

ส่วนฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ นั้นดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่ามีแนวคิดที่เป็นไปในลักษณะสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยกลุ่มการเมืองที่ให้การสนับสนุนประกอบไปด้วย กลุ่ม ส.ส.ประเภทที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มส.ส.จากภาคอีสาน, กลุ่มทหารเรือ, ทหารบก และ ส.ส.ประเภทที่ 2 บางส่วน ซึ่งในเวลาต่อมาได้แยกย้ายกันไปจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองพรรคต่างๆ คือ กลุ่มส.ส.ภาคอีสานนั้นได้ไปจัดตั้งพรรคสหชีพ ซึ่งเป็นพรรคที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นพรรคที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ หรือในอีกแง่หนึ่งคือ สนับสนุนแนวความคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย กล่าวคือ สนับสนุนเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมและเสรีนิยมทางการเมืองด้วยการสนับสนุนให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 ซึ่งมีสาระสำคัญพื้นฐานที่ต้องการกระจายหรือขยายอำนาจให้แก่ประชาชนในระบอบรัฐสภา โดยกำหนดให้สมาชิกสภาทั้ง 2 สภานั้นเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้น มิใช่โดยการแต่งตั้ง ให้สภาอาวุโสประกอบด้วยสมาชิกราษฎรเลือกตัวแทนของตนมาทำการเลือกตั้ง หรือเป็นการเลือกตั้ง 2 ชั้น ไม่มีการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์²⁶ และสนับสนุนการแข่งขันทางการเมืองตามวิถีทางในระบอบรัฐสภา แต่มีลักษณะสังคมนิยมทางเศรษฐกิจ²⁷ ซึ่งจะเห็นได้จากการสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเคยเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจนถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์มาแล้ว บุคคลสำคัญที่เป็นแกนนำในพรรคสหชีพ ได้แก่ นายเตียง ศิริขันธ์, นายถวิล อุดล, นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ โดยตอนเริ่มก่อตั้งนั้นพรรคสหชีพมีนายเดือน บุนนาค เป็นหัวหน้าพรรค สำหรับกลุ่มส.ส.ประเภทที่ 2 กับ กลุ่มบุคคล

²⁶ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2489 (สมัยสามัญ) วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2489

²⁷ Charles F. Keyes, *Isan : Regionalism in Northeastern Thailand* (Copyright Cornell University Southeast Asia Programme, 1967), p.280 and Edwin F. Stanton, *Brief Authority : excursions Of a Common man in an Uncommon World* (New York : Harper, 1956), p.181.

ในคณะราษฎรจำนวนหนึ่งนั้น ได้รวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นชื่อว่า “พรรคแนวรัฐธรรมนูญ” บุคคลสำคัญในพรรค ได้แก่ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค นายสงวน จูฑะเตมิย์ นายดิเรก ชัยนาม นายทองเปลว ชลภูมิ ม.ล. กิริ เดชาติวงศ์ หลวงชำนาญนิติเกษตร และ พ.อ.ช่วง เขวงศักดิ์สงคราม เป็นต้น แนวนโยบายหลักของพรรคนี้มีวัตถุประสงค์สืบทอดเจตนารมณ์ของคณะราษฎรเพื่อรักษาไว้และปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ²⁸ และนอกจากพรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคสหชีพแล้ว ยังมีส.ส.ประเภทที่ 1 อีกจำนวนหนึ่งที่ได้ร่วมกับข้าราชการ อาจารย์ และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาอีกพรรคหนึ่ง คือ “พรรคอิสระ” มีแนวนโยบายที่ไม่แตกต่างจากพรรคสหชีพ และพรรครัฐธรรมนูญ คือ ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ มีนาย วิจิตร ลุคิตานนท์ เป็นหัวหน้าพรรค²⁹

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความขัดแย้งระหว่างนายควง อภัยวงศ์ กับ นายปรีดี พนมยงค์ ในเวลาต่อมานั้น เป็นความขัดแย้งระหว่างพรรคประชาธิปไตยภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ฝ่ายหนึ่ง กับ ฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีพรรคการเมือง 3 พรรค คือ พรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ อีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้น ในตอนแรกหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2487 นั้น นายปรีดี พนมยงค์ในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ที่ลงนามแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ความขัดแย้งระหว่างผู้นำฝ่ายพลเรือนทั้งสองนี้เกิดขึ้นเนื่องจากนายควง อภัยวงศ์ไม่พอใจนายปรีดี พนมยงค์ ที่ต้องการให้ ม.ร.ว. เสถียร ปราโมช มาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนตน เนื่องจากนายควง อภัยวงศ์ เห็นว่าม.ร.ว. เสถียร นั้นไม่รู้จักความเป็นไปในประเทศ เพราะเป็นทูตอยู่สหรัฐอเมริกาหลายปี³⁰

²⁸ ประชัน รักพงษ์, “การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500)” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 228-229.

²⁹ สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” หน้า 207.

³⁰ สิริรัตน์ เรืองวงษ์วาร, “บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 – 2491” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 218.

หลังจากที่ต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์หันไปให้การสนับสนุน ม.ร.ว.เสนีย์ เป็นนายกรัฐมนตรีแทนนั้น ส่งผลให้การดำเนินการทางการเมืองของบุคคลทั้งสองขัดแย้งกันเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จาก การเลือกตั้งเมื่อครั้งที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2489 นั้น นายควง อภัยวงศ์ เป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้ง แต่นายปรีดี พนมยงค์ก็ไม่ยอมสนับสนุนให้นายควงเป็นนายกรัฐมนตรี โดยหันไปให้การสนับสนุน นายดิเรก ชัยนามเป็นแทน แต่ในที่สุดเมื่อมีการลงคะแนนก็ปรากฏว่า นายควง เป็นฝ่ายชนะจึงได้รับเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล³¹ และเป็นที่น่าอนว่ารัฐบาลของนายควงนั้นไม่มีส.ส.ที่มาจากกลุ่มที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์เป็นรัฐมนตรีอยู่ในคณะรัฐบาลเลย แต่กลับมีพวกขุนนาง ข้าราชการในระบบเก่าเข้าร่วมอยู่หลายคน³² อย่างไรก็ตามรัฐบาลของนายควง ก็มีอายุอยู่ได้ไม่นานก็ต้องลาออกกลางสภา ส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้มีโอกาสขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทน และในช่วงเวลานีเองที่ทำให้กลุ่มการเมืองต่างๆที่เคยต่อต้านรวมไปถึงกลุ่มที่มีความขัดแย้งกับนายปรีดี พนมยงค์ ได้มีโอกาสมาร่วมมือกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างนายควง อภัยวงศ์ กับ กลุ่มนิยมเจ้า ซึ่งเป็นพวกเจ้านาย เชื่อพระวงศ์ และขุนนางในระบบการปกครองแบบเก่าที่มีบุคคลอย่าง มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, มรว.เสนีย์ ปราโมช นั้นได้รวมตัวกันภายใต้พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการร่วมมือกับคณะรัฐประหาร โค่นล้มรัฐบาลของพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ที่เป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้การสนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์

การที่นายปรีดี พนมยงค์ต้องออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้วให้พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์มาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนนั้น เนื่องจากเกิดเหตุการณ์สำคัญคือ การสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และรัฐบาลภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ ไม่สามารถหาคนที่กระทำผิดมาลงโทษได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีข่าวลือในช่วงเวลานั้นว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ลอบปลงพระชนม์ ผลจากกรณีดังกล่าวได้กลายเป็นประเด็นสำคัญให้พรรคประชาธิปัตย์นำมาโจมตีรัฐบาลของพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งขึ้นมารับช่วงต่อจากรัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ ด้วยประเด็นเดียวกันคือ การที่รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการหาคนผิดมาลงโทษได้ ประกอบกับสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำภายหลังสงครามโลก และการคอร์รัปชันของรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาล

³¹ สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” หน้า 210.

³² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 48.

ส่งผลให้พรรคประชาธิปัตย์นำประเด็นต่างๆเหล่านี้มาเป็นข้อกล่าวหาในการโจมตี และขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ได้ใช้เวลาถึง 8 วัน 8 คืน³³

ผลจากการเปิดอภิปรายในครั้งนี้ทำให้มีการกล่าวกันว่าเป็นการรัฐประหารรัฐบาลทางรัฐสภาโดยการดำเนินการของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งนำมาสู่ความร่วมมือกันระหว่างคณะรัฐประหารและฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ในการโค่นล้มรัฐบาลในเวลาต่อมา เนื่องจากทั้งสองฝ่ายมีเป้าหมาย คือ การกำจัดฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองคนเดียวกัน อันได้แก่นายปรีดี พนมยงค์ ดังที่จอมพลผิน ชุณหะวัณ หนึ่งในคณะผู้ทำการรัฐประหารรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้กล่าวในเวลาต่อมา หลังจากที่ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ได้แล้วว่า “ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ได้ประชุมคณะรัฐประหารชั้นผู้ใหญ่มีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นประธานพิจารณาจัดตั้งรัฐบาลใหม่ ในที่ประชุมเห็นว่านายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายทั่วไปโจมตีรัฐบาลปัจจุบันในรัฐสภา โดยใช้เครื่องกระจายเสียงเปิดการอภิปรายของฝ่ายค้านให้ราษฎรได้ฟังทั่วประเทศ ทำให้ราษฎรได้ทราบความบกพร่องของรัฐบาลอย่างมากมา เพื่อเป็นการสนองพรรคฝ่ายค้านที่ประชุมจึงลงมติเอกฉันท์แต่งตั้งให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี ”³⁴ ซึ่งในที่สุจริตรัฐบาลของ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ ก็สามารถผ่านพ้นการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจไปได้ แต่กลับต้องยุติบทบาทลงเมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

คณะรัฐประหารภายใต้การนำของ พล.ท. ผิน ชุณหะวัณ น.อ. กาจ เก่งระดมยิง พ.ท. ก้าน จำนงภูมิเวท พ.อ. สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ์ และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากรัฐบาล เนื่องจากบุคคลกลุ่มที่เป็นทหารบกนอกราชการกลุ่มนี้มีความไม่พอใจต่อ นายปรีดี พนมยงค์ที่นายปรีดีนั้นเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างมากภายหลังการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย เพราะเป็นการทำให้บทบาทของทหารบกถูกลดความสำคัญลง ประกอบกับช่วงที่นายปรีดี พนมยงค์มีอำนาจนั้นฐานะของกองทัพอยู่ในสถานะที่ตกต่ำลงต่างจากสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามมีอำนาจ จากเหตุผลของฝ่ายทหารเองประกอบกับสถานการณ์ที่ตกต่ำของรัฐบาลอันเป็นผลมาจากการดำเนินการของพรรคประชาธิปัตย์ จึงทำให้กลุ่มนายทหารนอกราชการกลุ่ม

³³ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศของไทย, หน้า 353.

³⁴ ผิน ชุณหะวัณ, จอมพล, ชีวิตกับเหตุการณ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ, 2513), หน้า 88.

นี้มีความไม่พอใจต่อนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน และดำเนินการรัฐประหารเพื่อโค่นล้มอำนาจรัฐบาลของพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สนับสนุนดังกล่าว

2.1.3 ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับนายปรีดี พนมยงค์

ความแตกต่างทางด้านความคิดระหว่างจอมพล ป.พิบูลสงครามและนายปรีดี พนมยงค์

ก่อนที่จะกล่าวถึงความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายนั้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงที่มาของความขัดแย้งดังกล่าวซึ่งพัฒนามาจากความแตกต่างทางด้านความคิดทางการเมืองที่ผู้นำทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกันก่อน โดยปรากฏให้เห็นตั้งแต่ครั้งที่ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมงานทางการเมืองกันเมื่อครั้งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก ซึ่งในที่สุดความแตกต่างทางการเมืองนี้ได้พัฒนาปลายมาเป็นการขัดแย้งและการมุ่งทำลายล้างซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามในเวลาต่อมา

กรณีการเรียกร้องดินแดนคืนจากอินโดจีน

ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ หากจะกล่าวไปแล้ว มีจุดเริ่มต้นมาจากการมีแนวคิด และผลประโยชน์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน กล่าวคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ที่มีความนิยมการปกครองในแนวทางเผด็จการทหารชาตินิยม โดยจะเห็นได้จากกราดำเนินนโยบายผู้นำด้วยการโฆษณาต่างๆ เพื่อยกย่องตนเอง หรือการไม่ยอมฟังความคิดเห็นคนอื่นตั้งแต่ครั้งที่เขานายกรัฐมนตรีในครั้งแรก ดังปรากฏในคำให้การของหลวงอดุล อดุลเดชจรัส อดีตอธิบดีกรมตำรวจที่กล่าวว่า "ครั้นเมื่อมีกรณีพิพาทต่ออินโดจีนแล้ว หลวงพิบูลสงครามได้รับยศเป็นจอมพล ต่อแต่นั้นมาอีกประมาณสัก 6 เดือน ตามความสังเกตและความรู้สึกของข้าสังเกตว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ทงในความคิด ความเห็น ความรู้ของตัวเองเป็นที่ตั้ง ความคิดเห็นของรัฐมนตรีที่ได้ให้ความคิดเห็นด้วยความบริสุทธิ์ใจก็ดี การตัดเดือนของบรรดาเพื่อนฝูงที่เห็นว่าการทำงานนั้นไม่ชอบก็ดี จอมพล ป. พิบูลสงคราม มักจะไม่ใคร่เอาใจใส่ถือแต่อารมณ์ของตัวเองเป็นที่ตั้ง"³⁵

³⁵ สุพจน์ คำานตระกุล, ผู้รวบรวม, พล.ต.อ. อดุล อดุลเดชจรัส พุดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522), หน้า 103.

ในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ นั้นมีความชื่นชมในแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย ทำให้เมื่อทั้งสองได้มีโอกาสมาทำงานร่วมกัน ความแตกต่างในความคิดทางการเมืองนั้นจึงแปรเปลี่ยนไปเป็นความขัดแย้ง โดยความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสองนั้นปรากฏให้เห็นตั้งแต่ครั้งที่มีเหตุการณ์ที่ไทยเรียกร่องดินแดนทางด้านอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศส จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงที่สงครามโลกครั้งที่สองกำลังเริ่มต้นเห็นว่า สถานการณ์ในขณะนั้นฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมในอินโดจีนอยู่มีท่าทีว่าจะพ่ายแพ้ต่อเยอรมนีในยุโรป ซึ่งอาจส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงเจ้าอาณานิคมในอินโดจีน จากเดิมที่เป็นฝรั่งเศสไปเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่ คือ ญี่ปุ่น เนื่องจากขณะนั้นฝรั่งเศสอ่อนกำลังลงไปมากจนมีท่าทีว่าไม่สามารถจะดูแลอาณานิคมได้อีกต่อไป โดยญี่ปุ่นซึ่งอยู่ในฝ่ายอักษะร่วมกับเยอรมนีและอิตาลีนั้นกำลังมีบทบาทอย่างโดดเด่นมากขึ้นในภูมิภาคเอเชีย และจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ได้ส่งผลให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกำลังดำเนินนโยบายชาตินิยมเห็นเป็นโอกาสเหมาะในการที่จะเรียกร่องดินแดนในอินโดจีนทางด้านฝั่งแม่น้ำโขงของประเทศลาว และฝั่งขวาของเสียมราฐคืนจากฝรั่งเศส โดยถือเอาการดำเนินการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายชาตินิยม เพื่อให้การเรียกร่องอินโดจีนนั้นได้รับการสนับสนุนจาก ประชาชนอย่างกว้างขวาง

ความพยายามในการที่จะเรียกร่องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศสของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น มีจุดเริ่มต้นมาจากตอนที่ไทยกับฝรั่งเศสได้มีการลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกันและกันกับฝรั่งเศส ในวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 โดยในการลงนามสนธิสัญญากับฝรั่งเศสในครั้งนี้ได้มีหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน ซึ่งรัฐบาลไทยได้ขอให้มีการทบทวนใหม่เรื่องการกำหนดเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงที่ไม่เป็นธรรม และหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาในฉบับนี้ได้ไม่นาน เหตุการณ์อินโดจีนระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศสก็เริ่มตึงเครียดมากขึ้น ในระหว่างนี้เองที่จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศถือโอกาสเร่งให้ฝรั่งเศสส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องพรมแดนตามหนังสือแลกเปลี่ยนในการทำกติกาสัญญาไม่รุกราน เนื่องจากเกรงว่าถ้าฝรั่งเศสยอมยกดินแดนอินโดจีนให้ญี่ปุ่น และไทยเรามีได้แสดงท่าทีสนใจเกี่ยวกับดินแดนของเราที่เสียไป รัฐบาลจะต้องรับผิดชอบต่ออนุชนรุ่นหลังในฐานะที่เพิกเฉย³⁶ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลไทยได้รับการร้องขอจากรัฐบาลฝรั่งเศสภายใต้การนำของจอมพลเปแตงให้ไทยริบให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานทันที จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงใช้โอกาสนี้ขอให้ฝรั่งเศสเจรจากับไทยเกี่ยวกับกรณีอินโดจีนในประเด็นเรื่องการปรับปรุงเส้นพรมแดน (Adjustment of Frontier) ให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ถือว่าแม่น้ำโขงเป็น

³⁶ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 1 (พระนคร : แพรวพิทยา, 2509), หน้า 63.

เขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ตั้งแต่ทิศเหนือลงมาถึงดินแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซ ซึ่งเป็นดินแดนที่ไทยต้องยกให้ฝรั่งเศสไป เมื่อ พ.ศ. 2447 คืบมาเท่านั้น และในกรณีมีการเปลี่ยนสถานะดินแดน (Status Quo) ในอินโดจีน ไทยจะขอให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนในส่วนของลาวและกัมพูชาให้ไทยแทนที่จะให้ญี่ปุ่น

หลังจากที่รัฐบาลไทยได้ยื่นข้อเสนอให้มีการพิจารณาในเรื่องการปรับปรุงเส้นเขตแดนใหม่ พร้อมกับการให้สัตยาบันไปยังรัฐบาลฝรั่งเศส แต่ยังคงได้รับการปฏิเสธจากรัฐบาลฝรั่งเศส โดยยินดีแต่เพียงจะให้สัตยาบันสัญญาไม่รุกราน และพิจารณาบรรดาเกาะต่างๆในลำน้ำโขงให้แก่ไทยเท่านั้น ส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีความมุ่งมั่นอย่างมากพยายามที่จะดำเนินการด้วยวิธีการอื่นต่อไป ด้วยการหันไปรณรงค์ความรู้สึกราชาชาตินิยมหรือปลุกเร้าความต้องการได้ดินแดนคืนในหมู่ประชาชน เพื่อเปิดทางให้ฝ่ายทหารใช้มาตรการทางกำลังเข้าแทรกแซงในกรณีพิพาทอินโดจีนกับฝรั่งเศส ทั้งนี้โดยอาศัยวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อสำคัญในการรณรงค์และหรือสร้างประชามติสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล³⁷

ความตั้งใจของจอมพล ป. พิบูลสงครามที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงเรื่องเส้นเขตแดนในอินโดจีนนั้น เห็นได้จากคำปราศรัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อประชาชน เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ที่กล่าวว่า " ไทยต้องการปรับปรุงเส้นเขตแดนกับประเทศอินโดจีนของฝรั่งเศสให้เป็นไปด้วยความยุติธรรม ให้เป็นผลสำเร็จโดยไม่ยอมถอยหลัง และข้าพเจ้าขอกล่าวในที่นี้ว่า เราต้องได้สมความปรารถนาของเราอย่างแน่นอน แต่จะได้ช้าหรือเร็ว มากหรือน้อยย่อมแล้วแต่สรรพพลังศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดให้เห็นประจักษ์ในอนาคตอันใกล้นี้"³⁸ ซึ่งในที่สุดได้มีการเดินขบวนแห่เรียกร้องดินแดนคืนทั่วราชอาณาจักร³⁹ บรรดาหนังสือพิมพ์ต่างๆก็ให้การสนับสนุนนโยบายครั้งนี้อย่างเข้มแข็ง⁴⁰ และนำไปสู่การสู้รบทางทหารระหว่างฝ่ายไทยกับฝรั่งเศสบริเวณชายแดนที่มีความรุนแรง

³⁷ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492,” หน้า 56.

³⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

³⁹ กรมโฆษณาการ, ไทยเรียกร้องความยุติธรรม (พระนคร : โรงพิมพ์ศาสนศึกษา, 2484), หน้า 194-239.

⁴⁰ พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 ถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2520), หน้า 64-65.

แรงมากยิ่งขึ้น เมื่อฝ่ายฝรั่งเศสได้ลวงละเมิดเข้ามาในดินแดนฝั่งไทยด้วยการใช้เครื่องบินบินล้ำเข้ามา และเมื่อมีการโต้ตอบจากฝั่งไทยทางฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้ทิ้งระเบิดทำให้มีประชาชนบาดเจ็บ และนับจากนั้นเป็นต้นมา ทั้งสองฝ่ายก็ได้มีการปะทะกันด้วยความรุนแรงมาโดยตลอด จนในที่สุดรัฐบาลไทยและฝรั่งเศสได้ตกลงยินยอมให้ญี่ปุ่นมาเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย และให้ทั้งสองฝ่ายหยุดยิง โดยทั้งไทยและฝรั่งเศสตกลงยอมรับแผนการไกล่เกลี่ย โดยฝ่ายฝรั่งเศสยอมยกดินแดนแคว้นหลวงพระบางฝั่งขวาแม่น้ำโขง แคว้นนครจำปาศักดิ์ และแคว้นเขมรซึ่งไทยได้เสียให้แก่ฝรั่งเศสไปเมื่อปี พ.ศ. 2447 และ พ.ศ. 2450 คืนให้กับไทย⁴¹

แม้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะประสบความสำเร็จในการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศสก็ตาม แต่การดำเนินการดังกล่าวก็ต้องใช้ความรุนแรงและมีการปะทะกันเกิดขึ้น เนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามหันไปใช้ความรู้สึกชาตินิยมกระตุ้นให้คนในชาติมีความต้องการดินแดนคืน เพื่อให้ประชาชนสนับสนุนการใช้จ่ายเงินเพื่อให้ได้ดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศส ซึ่งในที่สุดก็นำความเสียหายมาให้กับทั้งสองฝ่าย กรณีที่เกิดขึ้นนี้ จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีต่างประเทศในขณะนั้น ได้เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการดำเนินการ และแม้ว่าจะกระทำไปในนามของรัฐบาลไทยก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า รัฐมนตรีที่ร่วมอยู่ในคณะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจะเห็นด้วยกับวิธีการเรียกร้องดินแดนคืนของจอมพล ป. พิบูลสงครามทุกคน และด้วยประเด็นดังกล่าวนี้เองที่ทำให้คณะรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มมีความคิดเห็นต่อการแก้ปัญหาของประเทศ แยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งอยู่ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศส แม้ว่าการดำเนินการนั้นจะต้องกระทำไปโดยใช้ความรุนแรง กับอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ฝ่ายที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เห็นว่าการเรียกร้องดินแดนอินโดจีนของไทยคืนจากฝรั่งเศสนั้นควรเป็นไปโดยใช้วิธีการเจรจาทางการทูตเท่านั้น ไม่ควรใช้ความรุนแรงแม้จะต้องใช้เวลานานก็ตาม เพราะฝ่ายของนายปรีดีมีความเห็นว่า การใช้ความรุนแรงนั้นแม้จะทำให้ได้ดินแดนคืนมาก็ตาม แต่ไทยก็จะได้ดินแดนคืนมาเพียงชั่วคราวเท่านั้น เนื่องจากฝรั่งเศสเป็นประเทศมหาอำนาจ ถ้าฝรั่งเศสมีโอกาสก็จะต้องดำเนินการเพื่อเอาดินแดนที่ไทยเรียกร้องได้มากลับคืนไปอีก ดังนั้นนายปรีดี พนมยงค์ จึงไม่ค่อยเห็นด้วยเท่าใดนักกับการที่นักศึกษา และประชาชนออกมาชุมนุมเรียกร้องให้มีการใช้ความรุนแรงในกรณีดังกล่าว

⁴¹ โปรดดู ทีวี ธีระวงศ์เสรี, สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524), หน้า 98-111.

ดั่งที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอเหตุผลในการที่ไม่ต้องการให้นักศึกษาเดินขบวนเพื่อสนับสนุนให้รัฐบาลใช้กำลังในการเรียกร้อยดินแดนคืนจากฝรั่งเศสว่า “รัฐบาลได้กระทำไปทุกอย่างเกี่ยวกับกรณีขอคืนแดนครั้งนี้ด้วยความยุติธรรม และด้วยสันติวิธีแล้ว ถ้าหากจะมาทำการแห่แหนกันขึ้นอีก จะเป็นการไม่เหมาะสม”⁴²

อย่างไรก็ตาม หลังจากความสำเร็จของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากการเรียกร้อยดินแดนคืนจากอินโดจีนแล้ว ส่งผลให้งานทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามในตำแหน่งผู้นำประเทศมีความเข้มแข็ง และได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เลื่อนยศเป็นจอมพล⁴³ จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการปูทางให้จอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการในลักษณะที่มีการรวมอำนาจมากขึ้นจนเข้าสู่ระบบเผด็จการ ซึ่งสร้างความหวาดระแวงให้กับกลุ่มผู้นำในระบอบใหม่ที่ร่วมเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยกันมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งรู้สึกถึงความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างฝ่ายตนกับฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นับตั้งแต่เหตุการณ์ในครั้งนี้เป็นต้นมา

การสนับสนุนญี่ปุ่นและการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย

แม้ว่าทั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันต่อปัญหาการเรียกร้อยดินแดนคืนจากอินโดจีน แต่ประเด็นที่เกิดขึ้นนี้ยังถือได้ว่าเป็นเพียงแต่ความเห็นที่แตกต่างกันเล็กน้อยเท่านั้น เพราะในเรื่องที่เป็นประเด็นหลักใหญ่แล้วทั้งสองฝ่ายยังคงร่วมงานกันได้ต่อไปอยู่ อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาความแตกต่างทางความคิดนี้ก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองขึ้น คือ การที่ญี่ปุ่นบุกไทยเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 โดยผลจากการที่ญี่ปุ่นเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในเหตุการณ์การเรียกร้อยดินแดนอินโดจีนของไทยคืนจากฝรั่งเศสนั้น ถือเป็นโอกาสที่ทำให้ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทในไทยมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากกรณีเรื่องการขอให้ไทยยกฐานะสถานอัครราชทูตของญี่ปุ่นให้ขึ้นเป็นสถานเอกอัครราชทูต ซึ่ง

⁴² ไทยสมิต (9 ตุลาคม 2483)

⁴³ ขาวโหม่งนการ (28 กรกฎาคม พ.ศ. 2484) อ้างถึงใน ไพโรจน์ ชัยนาม, ผู้รวบรวม, "รัฐธรรมนูญ บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย เล่ม 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 81-82.

ญี่ปุ่นขอให้ดำเนินการมาตั้งแต่ปีพ.ศ.2480 แล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ในที่สุดหลังจากการที่ ญี่ปุ่น ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสได้สำเร็จไทยและญี่ปุ่นก็ได้ยกฐานะสถานอัครราชทูตของตนขึ้นเป็นสถานเอกอัครราชทูต เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2484 โดยญี่ปุ่นถือเป็นประเทศแรกที่ไทยได้มีความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันในระดับเอกอัครราชทูต และต่อมาไทยยังได้ประกาศอย่างเป็นทางการว่า ไทยตกลงจะให้การรับรองประเทศแมนจู๋ว เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2484 ด้วย⁴⁴ หลังจากนั้นญี่ปุ่นก็ได้ส่งกำลังเข้าตั้งมั่นที่อินโดจีนฝรั่งเศส ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2484 และได้ดำเนินการติดต่อขอให้ไทยร่วมมือกับญี่ปุ่นตลอดเวลา โดยในส่วนของรัฐบาลไทยนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีแลเห็นช่องทางอันจะได้รับผลประโยชน์ในท่ามกลางความสำเร็จหรือชัยชนะสงครามของฝ่ายญี่ปุ่น เช่น ในเรื่องที่จะช่วยให้ไทยได้รับดินแดนที่เสียดับคืนมา ในสัญญาพันธมิตรทางทหารที่มีพิธีสารลับผนวกท้าย “กำหนดให้ญี่ปุ่นช่วยประเทศไทยให้ได้รับดินแดนที่เสียไปคืน”⁴⁵ จึงยินยอมร่วมมือกับญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่ฝ่ายญี่ปุ่นประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตรและได้บุกเข้ามาในประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ตัดสินใจเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีให้หยุดยิง โดยที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ตกลงเวลา 7.30 นาฬิกา เห็นพ้องด้วยในการที่จะสั่งให้ฝ่ายเราหยุดยิง⁴⁶ และผลการพิจารณาข้อเสนอของฝ่ายญี่ปุ่น ก็คือ ฝ่ายไทยได้เลือกที่จะให้ความร่วมมือทางทหารตามที่จำเป็นแก่ฝ่ายญี่ปุ่น รวมทั้งการอนุญาตให้ทหารญี่ปุ่นผ่านอาณาเขตไทย และให้ความสะดวกทุกอย่างที่จำเป็นพร้อมทั้งป้องกันมิให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารไทยกับญี่ปุ่น⁴⁷ หลังจากนั้นจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับฝ่ายญี่ปุ่นและประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรในที่สุด เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2485

การดำเนินนโยบายสงครามของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลมาจากภารกิจของจอมพล ป. พิบูลสงครามค้ำจนถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหากญี่ปุ่นเป็นฝ่ายประสบชัยชนะใน

⁴⁴ ทวี ธีระวงศ์เสรี, สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น, หน้า 113.

⁴⁵ กนต์ธีร์ สุภมมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 112.

⁴⁶ จีวรธรรมานุสรณ์, ผู้รวบรวม, คำให้การต่อศาลอาชญากรรมสงครามของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และนายทวี บุญยเกตุ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อนงค์ศิลป์การพิมพ์, 2526), หน้า 16.

⁴⁷ กนต์ธีร์ สุภมมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 54.

การสงคราม โดยในระดับระหว่างประเทศนั้นญี่ปุ่นจะช่วยให้ไทยได้รับดินแดนที่เสียไปกลับคืนมาตามสัญญาพันธมิตรทางทหาร ส่วนในระดับการเมืองภายในประเทศนั้น การเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นจะทำให้สถานะของจอมพล ป. พิบูลสงครามในทางการเมืองมีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพราะการที่ประเทศไทยได้ดินแดนอินโดจีนคืนจะทำให้ประชาชนให้การสนับสนุนและมีความศรัทธาต่อผู้นำมากยิ่งขึ้นที่สามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จจนสามารถเอาดินแดนคืนมาได้ ซึ่งถือเป็นการบรรลุเป้าหมายตามนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่กำลังรณรงค์ปลุกกระดมให้คนมีความรักชาติและต้องการดินแดนคืนอย่างแรงกล้าอยู่ในเวลานั้น ในขณะที่เดียวกันการร่วมมือกับญี่ปุ่นก็จะทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถนำญี่ปุ่นมาเป็นข้ออ้าง และเป็นข้อสนับสนุนในการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับฝ่ายของตน และทำให้ฝ่ายตรงข้ามอย่างนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอยู่ในคณะรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องถูกออกจากตำแหน่งไปในการปรับปรุงคณะรัฐบาล โดยการให้เหตุผลของจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า "เดี๋ยวนี้นโยบายของเราเปลี่ยนไปแล้ว เราจำเป็นต้องปรับปรุงให้เข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นเขาได้"⁴⁸ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หลังการเข้ามาของญี่ปุ่นความขัดแย้งระหว่างผู้นำทั้งสองฝ่ายมีความรุนแรงมากขึ้นจนกลายเป็นการแข่งขันและมุ่งกีดกันฝ่ายตรงข้าม ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของ พล.ต.อ. อุดม อุดมเดชขจรวิธ ซึ่งกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า "ถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดลงบทความยกย่องบุญคุณของผู้อื่นก็ไม่พอใจ โดยเฉพาะถ้าหนังสือพิมพ์ฉบับใดยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ แล้วก็ยังไม่พอใจกว่าผู้อื่น"⁴⁹ อย่างไรก็ตามการแข่งขันและการกีดกันที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวนี้อีกยังไม่ได้เกิดเป็นการต่อสู้และการใช้ความรุนแรงแต่อย่างใด

หลังจากที่ออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้มาดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ แต่ความขัดแย้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับนายปรีดี พนมยงค์ไม่ได้สิ้นสุดลงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากนายปรีดี พนมยงค์ยังคงดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวกับการต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ด้วยการพยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นนอกประเทศและชวนให้นายวิบูลย์ เกตุ มาเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร เพราะเข้าร่วมมือกับนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งเป็นผู้สำเร็จ

⁴⁸ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี วันที่ 17 ธันวาคม 2484 อ้างถึงใน เทียมจันทร์ อ้าหวง, "บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2475-2487" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 284.

⁴⁹ สุพจน์ คำนตระกุล, ผู้รวบรวม, พล.ต.อ. อุดม อุดมเดชขจรวิธ พุดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับ นายปรีดี พนมยงค์ และ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, หน้า 110.

ราชการแทนพระองค์พร้อมด้วย มล. กวี เศษติวังศ์ซึ่งเป็นรัฐมนตรีอยู่ในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว เมื่อเดินทางไปจัดตั้งรัฐบาลอยู่นอกประเทศ รัฐบาลนั้นจะทำอะไรหรือจะประกาศอะไรออกมา ก็ถือว่าประกาศนั้นเป็นพระบรมราชโองการและสมบูรณ์ตามกฎหมายถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ แต่ครั้งเมื่อมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยสามัญเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2486 เพื่อเลือกตั้งประธานและรองประธานสภาผู้แทนราษฎร และที่ประชุมได้ลงมติเลือกให้นายทวี บุญยเกตุ เป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และนายควง อภัยวงศ์ เป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับไม่ยอมลงนามแต่งตั้งบุคคลทั้งสอง และให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้งตำแหน่งทั้งสองนี้ใหม่⁵⁰ ในที่สุดจอมพล ป. พิบูลสงครามก็สามารถเปลี่ยนมติสภาผู้แทนราษฎรได้ โดยนายทวี บุญยเกตุยอมขอลอนตัวและไม่ลงแข่งขัน และเมื่อมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ปรากฏว่าพล.ร.ต.กระแส ประวะทนะนาวิน ได้เป็นประธานสภาฯ ส่วนรองประธานสภาฯ ยังคงได้แก่นายควง อภัยวงศ์⁵¹ ทำให้แผนการของนายปรีดี พนมยงค์ ที่จะไปจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นเป็นอันต้องล้มเลิกไป ต้องเปลี่ยนเป็นการตั้งกลุ่มขบวนการเสรีไทยในประเทศแทน

การดำเนินการในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทยด้วยการติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร คือ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้นเป็นโอกาสให้กลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆซึ่งแตกแยกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยไม่มีผู้นำที่โดดเด่นและมีความสามารถได้เข้ามาาร่วมกันอยู่ภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ โดยในช่วงแรกของการที่กลุ่มการเมืองต่างๆเหล่านี้มารวมตัวกันนั้นเป็นการมาทำงานร่วมกันเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น ในฐานะของขบวนการเสรีไทย กลุ่มการเมืองต่างๆเหล่านี้ได้แก่ กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นกลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ภาคอีสาน, กลุ่มทหารเรือ, กลุ่มทหารบก และตำรวจบางส่วน โดยกลุ่มการเมืองภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ นี้เองที่ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาพลัดถิ่นให้จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2487 ระหว่างที่สภาเปิดสมัยประชุมที่รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ออกพระราชกำหนดจำนวนมากมายหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชกำหนดพุทธบูรณินมณฑล และพระราชกำหนดนครบาลเพชรบูรณ์นั้น เมื่อเปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ให้การรับรอง มีผลให้พระราชกำหนดทั้งสองฉบับตกไป และจากการที่รัฐบาลมีคะแนนเสียงน้อยกว่าในการลงมติเพื่อรับรองพระราชกำหนดทั้งสองฉบับถึงสองครั้ง

⁵⁰ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2486 (ลับ) วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2486.

⁵¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2486 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2486.

ส่งผลให้จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นไบล่าออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2487 ด้วยความหวังว่าสภาผู้แทนราษฎรจะเลือกให้ตนกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง⁵² แต่ความเป็นจริงกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะสภาผู้แทนราษฎรมีมติให้นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นผู้ที่กลุ่มขบวนการเสรีไทยภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ให้การสนับสนุนนั้นได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีแทน⁵³

แต่กระนั้นก็ตามจอมพล ป. พิบูลสงครามก็มีขอมให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต้องตกเป็นของคนอื่นไปง่ายๆ โดยพยายามที่จะขัดขวางด้วยวิธีการต่างๆจนกระทั่งประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขณะนั้น คือ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาต้องลาออกจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เนื่องจากไม่กล้าลงนามแต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และแม้ว่าพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาจะลาออกด้วยความกลัวก็ตาม แต่ฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ก็ยังคงมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้คนที่ตนสนับสนุนได้เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อที่จะขจัดจอมพล ป. พิบูลสงครามออกไป ดังนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี จึงมีมติอนุมัติให้พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาออกจากตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการตามพระประสงค์ และได้แต่งตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่ผู้เดียว⁵⁴ ส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์ สามารถลงนามในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่งตั้งนายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีได้สำเร็จ และถือเป็นการยุติบทบาททางการเมืองและความขัดแย้งระหว่างผู้นำทั้งสองคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ชั่วคราว ในช่วงเวลานั้นจึงถือเป็นช่วงที่นายปรีดี พนมยงค์รวมทั้งกลุ่มการเมืองต่างๆที่เคยร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มขบวนการเสรีไทยอย่างพวกกลุ่มส.ส.ภาคอีสาน เช่น นายเตียง ศิริขันธ์ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล ฯลฯ ขึ้นมามีบทบาทสำคัญในการบริหารบ้านเมืองแทน

ความขัดแย้งระหว่างคณะรัฐประหารกับนายปรีดี พนมยงค์และผู้สนับสนุนระหว่าง พ.ศ. 2490-2495

ก่อนที่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงจนถึงขั้นทำลายล้างกันระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์จะเริ่มขึ้นอีกครั้ง และส่งผลต่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงที่ขึ้นมาเป็น

⁵² แลมสุข นุมนนท์, เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2521), หน้า 97.

⁵³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 6/2487 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2487.

⁵⁴ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2487 (สมัยสามัญ) วันที่ 1 สิงหาคม 2487

นายกรัฐมนตรีครั้งที่สองอยู่ในสถานะที่อ่อนแอขึ้น สถานการณ์ทางการเมืองภายในภายหลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และต้องยุติบทบาททางการเมืองลงไปชั่วคราว ทำให้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์สงบลงไปชั่วคราว ด้วย จวบจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รัฐประหารขึ้นโดยฝ่ายคณะรัฐประหารที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามในพ.ศ. 2490 ช่วงเวลาหลังจากนั้นได้กลายเป็นช่วงเวลาของกลุ่มที่คัดค้านและต่อต้านนายปรีดี พนมยงค์ ได้ร่วมมือกัน และมีโอกาสเข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ ดังจะเห็นความร่วมมือดังกล่าวได้จากการที่คณะรัฐประหารซึ่งเป็นฝ่ายทหารได้ไปเชิญ นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มพลเรือนแนวทางอนุรักษนิยมประชาธิปไตยมาเป็นนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีซึ่งมาจากการแต่งตั้งของนายควง อภัยวงศ์ อันประกอบไปด้วย เจ้านาย เชื้อพระวงศ์ อติชุนนาง และข้าราชการที่มาร่วมตัวกันอยู่ในพรรคประชาธิปัตย์แทบทั้งสิ้น โดยมีคณะรัฐประหารเป็นผู้ให้การสนับสนุน แต่ด้วยอุดมการณ์และแนวความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกัน ทำให้ทั้งสองฝ่ายคงร่วมมือกันอยู่ได้ไม่นาน คณะรัฐประหารซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอำนาจอย่างแท้จริงนั้นได้ทำการยึดอำนาจคืนจากกลุ่มอนุรักษนิยมประชาธิปไตยของนายควง อภัยวงศ์ ส่งผลให้นายควง อภัยวงศ์ถูกบีบให้ต้องลาออก และคณะรัฐประหารได้เชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามกลับขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ถือเป็นช่วงเวลาของการเริ่มต้นการใช้อำนาจอย่างแท้จริงของผู้มีอำนาจในคณะรัฐประหาร และเป็นการกลับมาใช้อำนาจอีกครั้งหนึ่งของผู้นำเผด็จการทหารชาตินิยมอย่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นเกิดจากเหตุการณ์จี้รัฐบาลควง อภัยวงศ์ ในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 เมื่อ พล.ต.ต.สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ พ.อ. ศิลป์ รัตนพิบูลชัย พ.ท.ก้าน จำนงภูมิเวท พ.ท. ละม้าย อุทยานานนท์ เข้ามาพบนายกรัฐมนตรีและแจ้งว่าคณะรัฐประหารไม่พอใจการทำงานของรัฐบาลที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาบ้านเมืองให้ดีขึ้น จึงขอให้ลาออกใน 24 ชั่วโมง⁵⁵ จากนั้นต่อมาคณะผู้สำเร็จราชการก็เห็นว่าควรยกตำแหน่งนายกรัฐมนตรีให้จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ตามความต้องการของฝ่ายทหาร ซึ่งมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้จอมพลแปลก เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491⁵⁶

⁵⁵ ฉัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, “ประวัติพันตรี ควง อภัยวงศ์,” ใน อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตรี ควง อภัยวงศ์ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2511 (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2511), หน้า 90.

⁵⁶ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 125.

การกลับมาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พร้อมด้วยการสนับสนุนของคณะรัฐประหารถือเป็นการเริ่มต้นความขัดแย้งอีกครั้งระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายที่ได้ยุติลงไปชั่วคราวตั้งแต่ครั้งที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งเริ่มตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาครั้งนี้จึงไม่ใช่ความขัดแย้งที่อยู่บนพื้นฐานของความพยายามที่จะประนีประนอมกันเหมือนครั้งแรก เนื่องจากมีจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งที่พัฒนามายาวนานและยิ่งรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นความพยายามที่จะกำจัดฝ่ายตรงข้ามให้สิ้นไปด้วยวิธีการต่างๆอันรวมไปถึงการใช้ความรุนแรงระหว่างทั้งสองฝ่ายในที่สุด การใช้ความรุนแรงระหว่างคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายนั้นปรากฏให้เห็นนับตั้งแต่เริ่มแรกของการเกิดเหตุการณ์รัฐประหารดังที่นายสุพจน์ คำนตระกุลได้กล่าวถึงเหตุการณ์ในวันที่คณะรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลแล้วส่งกำลังเข้าไปจับกุมนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ว่า “กลุ่มที่ไปจับปรีดี พนมยงค์นั้น น่าจะมีเจตนาถึงขั้นล่าชีวิต เพราะได้มีการยิงปืนกลุ่มทำเนียบทำช่างอย่างรุนแรง”⁵⁷ แต่ปรากฏว่านายปรีดี พนมยงค์ , พล.ร.ต. ถวัลย์ ช่างนาทาสวัสดิ์ รวมถึงอธิบดีกรมตำรวจ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ สามารถหนีรอดไปได้

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจทำให้กล่าวได้ว่า ความพยายามของคณะรัฐประหารและรัฐบาลจากพรรคประชาธิปัตย์ ในการดำเนินการเพื่อกีดกันนายปรีดี พนมยงค์ และพรรคพวกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น มีส่วนอย่างมากที่ผลักดันให้กลุ่มบุคคลอันประกอบไปด้วยอดีตส.ส.จากพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ หรือพรรคอิสระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอดีตส.ส.จากภาคอีสานมารวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านรัฐบาลด้วยการใช้กำลังและความรุนแรงเพื่อที่จะโค่นล้มรัฐบาล และสนับสนุนให้นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งถูกกีดกันจากคณะรัฐประหารและรัฐบาลด้วยวิธีการต่างๆให้ต้องหลบหนีอยู่ต่างประเทศขณะนั้นได้กลับมามีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล อันนำมาสู่การทำลายล้างกันด้วยความรุนแรงในเวลาต่อมา

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งมีคณะรัฐประหารคอยให้การสนับสนุน กับ กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ที่เกิดเป็นความขัดแย้งรุนแรงจนถึงขั้นการใช้กำลังนั้น นอกจากจะเกิดจากการที่ฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงครามพยายามกระทำทุกวิถีทางเพื่อกีดกันฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์แล้ว สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ ผู้ที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ส่วนหนึ่ง หรือแม้กระทั่งตัวนายปรีดี พนมยงค์เองก็ได้ดำเนินการโต้ตอบและพยายามจะช่วงชิงอำนาจคืนจาก

⁵⁷ สุพจน์ คำนตระกุล, ปรีดีหนี (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์, 2527), หน้า 3.

ฝ่ายของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยวิธีการที่รุนแรงด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลานับตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมารับบริหารประเทศนั้น มีความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นกบฏเสนานิการ กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน และกบฏสันติภาพ ส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ

2.2 การแบ่งกลุ่มทางการเมืองภายในประเทศ

2.2.1 กลุ่มทหารอาชีพ

กลุ่มการเมืองที่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ แล้วมาดำเนินการต่อต้านเพื่อที่จะโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นกลุ่มแรก นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมาก็คือ กลุ่มนายทหารบกฝ่ายเสนานิการจำนวนหนึ่ง หรือที่รู้จักกันในเวลาต่อมาว่า “กบฏเสนานิการ” เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ ถูกมองจากฝ่ายรัฐประหารว่ามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากในช่วงที่กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ มีบทบาทสำคัญในการบริหารประเทศนั้น นายทหารกลุ่มเสนานิการนี้ถือเป็นกลุ่มที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดจากรัฐบาลภายใต้การนำของนายปรีดี โดยนายทหารคนสำคัญที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ พล.ต.สมบูรณ ธรรมานุชิต (หลวงสรานุชิต) รองเสนานิการกลาโหม พล.ต.เนตร เขมะโยธิน รองเสนานิการทหารบก พล.ต.หลวงธรรมากรโกวิท นายทหารประจำกรมเสนานิการทหารบก และบุคคลอื่นๆเข้าร่วม เช่น พ.ท. โปยม จุลานนท์, พ.อ. หลวงจิตรโยธี, (จาด รัตนสถิตย์), พ.อ. หลวงศรีสิงหสงคราม⁵⁸ พ.อ. กิตติ ทัดตานนท์ และ พ.ท. ไสว ทัดตานนท์⁵⁹ เป็นต้น นายทหารสายเสนานิการนี้มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากทหารกลุ่มอื่น คือ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาจากต่างประเทศ เช่น พล.ต.สมบูรณ ธรรมานุชิต และ พล.ต.เนตร เขมะโยธิน นั้นต่างก็มาจากโรงเรียนเสนานิการทหารจากฝรั่งเศส จากคุณสมบัติดังกล่าวทำให้นายทหารกลุ่มนี้ค่อนข้างจะมีลักษณะที่ต่างไปจากทหารกลุ่มอื่น กล่าวคือ เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบและความถูกต้อง ส่วนนายทหารคนอื่นๆไม่ว่าจะเป็นหลวงธรรมากรโกวิท พล.ต.หลวงวิวัฒน์โยธิน และคนอื่นๆซึ่งเป็นนายทหารสำคัญในฝ่ายเสนานิการนั้น ถึงแม้จะไม่ได้จบจากเมืองนอกทุกคน แต่แนวคิดในการบริหารประเทศก็ไม่ได้แตกต่างไปจากพวกที่กลับมาจากต่างประเทศมากนัก

⁵⁸ สุราชัย ยัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 155.

⁵⁹ ไทยน้อย, 25 คดีกบฏ (พระนคร : ประมวลสาส์น, 2513), หน้า 218–219.

ดังนั้นนายทหารกลุ่มนี้จึงไม่ค่อยเห็นด้วยกับการที่นายทหารบางคนบางกลุ่มต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง อย่างเช่น การเข้ามายึดอำนาจของทหารจากฝ่ายคณะรัฐประหาร โดยต้องการผลักดันแนวคิดที่ให้มีการแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือ ต้องการให้เป็นทหารอาชีพ ซึ่งนายทหารผู้บังคับบัญชาระดับสูงที่มีลักษณะเป็นทหารอาชีพดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐบาลของนายปรีดีหรือรัฐบาลที่เป็นพลเรือนกำลังมีอำนาจ และรัฐบาลของนายปรีดีรวมไปถึงรัฐบาลของพล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ก็ให้การสนับสนุน ทำให้ทหารในกลุ่มนี้มีความสนิทสนมและใกล้ชิดกับกลุ่มของนายปรีดีเป็นอย่างดี จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คณะรัฐประหารมองว่า การต่อต้านคณะรัฐประหารของนายทหารกลุ่มเสนานิการนี้ได้รับการสนับสนุนจากนายปรีดี พนมยงค์ ให้ต่อต้านรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ทหารสายเสนานิการที่ได้รับการสนับสนุนในช่วงที่รัฐบาลพลเรือนมีอำนาจ เช่น พล.ท. จิตร วิชิตสงคราม, พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ ลีนาถโยธารักษ์, พล.ท.พิชิต เกรียงศักดิ์พิชิต และ พ.อ. ทวน วิชัยชตะ เป็นต้น⁶⁰ โดยทหารกลุ่มนี้นั้นเมื่อเข้ารับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีก็จะลาออกจากราชการ แนวความคิดนี้จึงค่อนข้างจะแตกต่างกับแนวคิดของทหารในฝ่ายรัฐประหารที่มองว่า ทหารจะต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการเมือง และเข้าแก้ไขปัญหาของประเทศเมื่อประสบภาวะวิกฤติ กลุ่มทหารกลุ่มนี้จึงกลายเป็นกลุ่มการเมืองหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาลในเวลาต่อมา

จากการที่นายทหารฝ่ายเสนานิการกลุ่มนี้มีแนวคิดที่ต้องการให้นายทหารไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองนี้เอง จึงไปสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของกลุ่มนายปรีดีที่ต้องการแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง ดังจะเห็นได้จาก รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2487 ที่นายปรีดีเป็นผู้ผลักดันคนสำคัญนั้นได้กำหนดไว้ว่าไม่ให้ข้าราชการประจำซึ่งในเวลานั้นคงจะหมายถึง ทหารที่มาทำงานการเมืองมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง และจากการที่ทั้งสองกลุ่มนี้มีแนวคิดที่สอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันนี้เอง จึงทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า นายทหารเสนานิการเหล่านี้ น่าจะสนับสนุนกลุ่มของนายปรีดี หรือในอีกแง่หนึ่งก็คือ สนับสนุนแนวทางประชาธิปไตยตามแบบของนายปรีดี ดังที่ พล.ต. เนตร เขมะโยธิน ได้กล่าวชื่นชมถึงการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และคัดค้านระบอบเผด็จการไว้ว่า “เมื่อสงครามยุติแล้ว ทุกคนที่สนใจในทางการเมืองได้เห็นผลร้ายของการปกครองระบอบเผด็จการว่าเป็นผลร้ายกับประเทศอย่างไร จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วในระหว่างสงคราม ปัญญาชนและผู้มี

⁶⁰ สุราชัย ยัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 157.

การศึกษาตลอดจนประชาชนทั่วไปตื่นตัวในสิทธิทางการเมืองยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน”⁶¹ ในขณะที่พล.ต. สมบูรณ์ ซึ่งเห็นด้วยกับแนวทางนี้เช่นกัน กล่าวว่า “ต้องการปรับปรุงกองทัพบกเพราะเสื่อมโทรม ผู้บังคับบัญชาไม่เอาใจใส่ มัวแต่ไปยุ่งการค้าการเศรษฐกิจซึ่งไม่ใช่หน้าที่ของทหาร...คิดว่าถ้าปล่อยให้เป็นไปดั่งนั้นกองทัพบกของประเทศจะอยู่ในสภาพน่าอายที่สุด จึงคิดปรับปรุงใหม่”⁶²

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดทหารอาชีพนี้ ได้มีผลทำให้ทหารฝ่ายเสนาธิการคิดทำการ โค่นล้มรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้ฝ่ายคณะรัฐประหารเข้าใจว่า การดำเนินการดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้ว แม้ว่านายปรีดีจะรู้ถึงการดำเนินการของนายทหารฝ่ายเสนาธิการกลุ่มนี้และนายทหารกลุ่มนี้จะมีความชื่นชมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ให้การสนับสนุนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติการต่อต้านรัฐบาลและคณะรัฐประหารในครั้งนี้ก็ยังไม่ถือเป็นการกระทำที่ริเริ่มและดำเนินการโดยนายปรีดี และกลุ่มผู้สนับสนุนอย่างที่รัฐบาลและคณะรัฐประหารเข้าใจแต่อย่างใด ดังที่นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล ได้กล่าวถึงที่มาของการดำเนินการของฝ่ายเสนาธิการในครั้งนี้ว่า “ภายหลังการรัฐประหารปี พ.ศ. 2490 เกิดความรู้สึกในบรรดานายทหารหนุ่มรุ่นลูกศิษย์ลูกหาของพีเนตรบางคนว่า กองทัพบกอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมลงอย่างมาก น่าจะได้มีการปรับปรุงแก้ไข จึงมาขอวิงวอนให้พีเนตรเป็นผู้ทำการนี้”⁶³ จากคำกล่าวของนายกนต์ธีร์นี้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า การดำเนินการของกบฏเสนาธิการนั้นมีที่มาจากกลุ่มทหารฝ่ายเสนาธิการในกองทัพบก ซึ่งมีผู้นำคือ พล.ต. เนตร เชมะโยธิน โดยที่ยังไม่มีหลักฐานส่วนไหนที่มาแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง พล.ต.เนตร กับ นายปรีดี ในช่วงเวลานั้นเลยว่านายปรีดี เป็นผู้สนับสนุน หรือชักนำให้ พล.ต. เนตร ดำเนินการต่อต้านรัฐบาลดังกล่าวตามที่ฝ่ายรัฐประหารพยายามทำให้เข้าใจตลอดเวลาที่ผ่านมานว่านายปรีดีนั้นคือบุคคลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความพยายามต่อต้านรัฐบาลตลอดมานับตั้งแต่ฝ่ายรัฐประหารขึ้นมาอำนาจ

⁶¹ เนตร เชมะโยธิน, พลตรี, งานใต้ดินของพันเอกโยธี เล่ม 3 (พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2500), หน้า 736.

⁶² ฟรีเพรส (นามแฝง), นักการเมืองสามก๊ก ตอน 4 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอกการพิมพ์, 2493) อ้างถึงใน สุราชัย ยัม ประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 160.

⁶³ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, “พีเนตรและเสรีไทย,” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเนตร เชมะโยธิน 24 ตุลาคม พ.ศ. 2528 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2528), หน้า 90.

นอกจากความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลและคณะรัฐประหารแล้ว ทหารกลุ่มเสนานิการยังพยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้นอีกด้วย โดยพล.ต.เนตร และนายทหารอีกสองคนได้ไปทาบทามขอให้นายทวี บุญยเกตุ มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งนายทวี บุญยเกตุเล่าว่า “พล.ต.เนตรและนายทหารอีก 2 คนนั้นได้แสดงความไม่พอใจต่อสภาพของกองทัพในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ พล.ท.กาจ กาจสงคราม ผู้ก่อให้เกิดความยุ่งยากภายในกองทัพ ด้วยการปลดบุคคลที่มีความสามารถทำให้เกิดการเสียชีวิต”⁶⁴ จากนั้น พล.ต.เนตร ก็ได้ถามนายทวีว่าจะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้อีกหรือไม่ นายทวี บุญยเกตุ ปฏิเสธแต่ในท้ายที่สุดก็ตอบอย่างแบ่งรับแบ่งสู้ว่าตนจะรับตำแหน่งเมื่อชาติต้องการจริงๆเท่านั้น⁶⁵ และจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ยังเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า นายปรีดีนั้นไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับคณะผู้ก่อการในครั้งนี้เลย แม้ว่าจะมีผู้ที่เคยสนับสนุนหรือเข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยของนายปรีดีไปรวมอยู่ในคณะนี้ก็ตาม แต่ก็เพียงส่วนหนึ่งซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์

2.2.2 กลุ่มทหารเรือ

กลุ่มทหารที่ถือว่าเป็นกลุ่มที่มีความสนิทสนมกับนายปรีดี พนมยงค์มายาวนาน และแน่นแฟ้นกว่าทหารกลุ่มอื่นๆ ซึ่งไม่พอใจการกลับมาใช้อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจรัฐบาลในเวลาต่อมาจนเป็นที่รู้จักกันในนาม “กบฏแมนฮัตตัน” ก็คือ กลุ่มทหารเรือที่เรียกตัวเองว่า “คณะกู้ชาติ” อันประกอบไปด้วย นายทหารเรือชั้นผู้น้อยและนายทหารเรือที่เคยสนับสนุนนายปรีดี เช่น พล.ร.ต.ทหาร จำหิรัญ นาวาตรีมนัส จารุภา และนาวาเอก อานนท์ ปุณทริกาภา เป็นต้น นายทหารกลุ่มที่มีความรู้สึกไม่พอใจ และต่อต้านรัฐบาลรัฐประหารนั้นส่วนใหญ่จะเป็นนายทหารเรือชั้นผู้น้อย ซึ่งสามารถไปรวมกลุ่มในการที่จะโค่นล้มรัฐบาลภายใต้การนำของคณะรัฐประหารกับกลุ่มพลเรือนของนายปรีดีได้ แต่ภายหลังเหตุการณ์กบฏวังหลวงที่นายปรีดีต้องหลบหนีไปอยู่ต่างประเทศแล้ว กลุ่มพลเรือนที่เคยมีนายปรีดีเป็นแกนนำต้องแตกกระจัดกระจายไม่สามารถจะรวมตัวกันได้แล้วนั้น ส่งผลให้นายทหารเรือชั้นผู้น้อยเหล่านี้ซึ่งมีความไม่พอใจรัฐบาลอยู่แล้วรวมตัวกันเป็นกลุ่มการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลในเวลาต่อมา

⁶⁴ ชัยชนะ กุมาร เรย์, “ปอร์เทรต ออฟ ไท โพลิติก,” อ้างถึงใน สุชาชัย ยัมประเสริฐ, *แผนชิงชาติไทย*, หน้า 162.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน

การรวมตัวกันของคณะผู้ชาตินอกจากจะมีนายทหารรุ่นหนุ่มอย่าง น.ต.มนัส จารุกา และ น.อ.อานนท์ ปุณฺทริกา เป็นแกนนำแล้ว นายทหารชั้นผู้หน้าที่ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมใน ขบวนการนี้ก็มี เช่น ร.ท.วีระ โอสถานนท์ ร.ท.สมหมาย บุณนาค ร.ท.ประเสริฐ บรรจงจิต ร.ท. ปัญญา ศิริปุชกะ ร.อ.อำนาจ วีระกลัด เป็นต้น และต่อมาด้วยองค์การของคณะผู้ชาติก็ขยายไปอย่างรวดเร็วในหมู่ นายทหารชั้นผู้น้อย แต่กระนั้น น.อ.อานนท์ และ น.ต.มนัส ก็ยังไม่กล้าชวนนายทหารเรือ ชั้นผู้ใหญ่เข้าร่วม เพราะเกรงว่าจะถูกขัดขวาง นอกจาก พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ เพียงรายเดียวเท่านั้นที่ น.อ.อานนท์ และ น.ต.มนัส นำเรื่องไปปรึกษาและจะเชิญมาเข้าร่วมเป็นหัวหน้าคณะอย่างไม่เป็นทางการ และจากการติดต่อกับ พล.ร.ต.ทหาร นี้เอง ที่ทำให้อดีตผู้ร่วมในขบวนการเสรีไทยสาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ได้มีโอกาสมาร่วมงานกับคณะผู้ชาติ โดยมีผู้เข้าร่วมประมาณ 80 คน และได้ให้ ร.ท.ประยูรศักดิ์ เอกภูมิ เป็นผู้ประสานงานระหว่างทหารเรือกับอดีตเสรีไทยสายนี้⁶⁶ สำหรับในกองทัพเรือเอง น.ต.มนัส และ น.อ. อานนท์ ก็พยายามที่จะชักชวนนายทหารระดับกลางให้ เข้าร่วมมากขึ้น เพื่อที่จะใช้เป็นกองกำลังในการยึดอำนาจจนในที่สุด น.ต.มนัส สามารถชักชวน น.ต. ประกาย พุทธารี และ น.ต.สุภัทร ต้นตยาภรณ์ เข้าร่วมด้วยได้ ซึ่งการเข้าร่วมของนายทหารทั้งสองนี้ นี้เองที่ทำให้คณะผู้ชาติมีฐานขยายเข้าไปยังกลุ่มทหารบก เพราะ น.ต.ประกาย และ น.ต.สุภัทร เคยเรียน ในโรงเรียนเสนาธิการกับฝ่ายทหารบกมาก่อน ดังนั้น คณะผู้ชาติ จึงขยายสู่ทหารบกและทหารอากาศ⁶⁷ ก่อตัวกันขึ้นมาเป็นกลุ่มที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลอีกกลุ่มหนึ่ง

2.2.3 กบฏสันติภาพ

ขบวนการสันติภาพ

ความเคลื่อนไหวในเรื่องสันติภาพในประเทศไทยในช่วงต้นทศวรรษที่ 2490 นั้น อาจ ถือได้ว่าเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่ขบวนการสันติภาพสากลได้จัดการประชุมขึ้นที่กรุงสต็อกโฮล์ม เดือน มีนาคม พ.ศ. 2493 โดยเริ่มมีบทบาทกระตุ้นให้ประชาชนชาวไทยตระหนักถึงภัยสงครามและ เรียกร้องสันติภาพ และได้มีการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของรัฐบาลไทยและสหรัฐอเมริกาอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามเกาหลี ในเดือน

⁶⁶ นิยม สุรองแพ่ง, ทหารเรือกบฏแมนฮัตตัน (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2529), หน้า 31.

⁶⁷ เรื่องเดียวกัน.

กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ด้วยการเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ประกาศจะส่งทหารจำนวน 4,000 คน ไปร่วมรบ และประกาศจะให้ข้าวจำนวน 40,000 ตัน แก่เกาหลีใต้ การตัดสินใจเข้าร่วมในสงครามของรัฐบาลดังกล่าวนี้ได้ส่งผลให้เกิดการคัดค้านอย่างกว้างขวางในกลุ่มปัญญาชน เพื่อคัดค้านสงครามและระดมรงค์เพื่อสันติภาพ หนังสือพิมพ์หลายฉบับได้พยายามลงข่าวแสดงการคัดค้านการดำเนินนโยบายของรัฐบาล เช่น หนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ ได้กล่าวถึงกรณีนี้ว่า “เป็นการส่งพี่น้องทหารไทยไปตายเพื่ออเมริกาในดินแดนอันไกลโพ้น”⁶⁸ หรือในหนังสือพิมพ์เดลิแมต์ ก็ได้ลงข้อความแสดงการคัดค้านว่า “ในการไปช่วยเกาหลีใต้ครั้งนี้มิใช่เป็นการไปโดยความสมัครใจเหมือนการอาสาศึกในครั้งก่อน (สงครามโลกครั้งที่หนึ่ง) ครั้งนี้ทหารไทยต้องถูกเกณฑ์ไปตายแทนคนบางจำพวกที่โหดร้ายและไม่เป็นธรรม และเป็นการยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของประเทศอื่น หาเป็นการสมควรไม่”⁶⁹

การระดมรงค์ให้มีการลงนามสนับสนุนสันติภาพของหนังสือพิมพ์นั้น เริ่มต้นจากหนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ ซึ่งแสดงบทบาทในการระดมรงค์เรียกร้องให้ประชาชนมาเข้าร่วมสนับสนุนลงนามเรียกร้องสันติภาพด้วยการลงบทความข่าวสารกระตุ้นความตื่นตัวสนใจเป็นระยะๆ ที่สำคัญก็คือ มีการตีพิมพ์หน้าพิเศษเพื่อให้ประชาชนลงนามสนับสนุนหน้าละ 30 ชื่อ แล้วให้รวบรวมส่งคืนแก่หนังสือพิมพ์การเมืองรายสัปดาห์ ซึ่งปรากฏว่ามีประชาชนจากหลายกลุ่มหลายอาชีพร่วมลงนามเป็นจำนวนมาก โดยการเคลื่อนไหวครั้งนี้วิทยุปักกิ่งและมอสโคว์ก็ได้นำไปกระจายเสียงว่าพรรคคอมมิวนิสต์ไทยมีส่วนร่วมอยู่ด้วย และเป็นโอกาสให้รัฐบาลนำมาใช้เป็นข้อกล่าวอ้างในการดำเนินการกับขบวนการดังกล่าว

ในส่วนของรัฐบาลนั้นได้พยายามโจมตีและทำลายความน่าเชื่อถือของความพยายามต่อต้านคัดค้านการเข้าร่วมสงครามของรัฐบาลด้วยการนำขบวนการสันติภาพนี้ไปเชื่อมโยงกับขบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพื่อให้ให้เห็นว่าขบวนการสันติภาพนั้นเป็นภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ โดยกรมโฆษณาการได้โต้ตอบทางวิทยุกระจายเสียงชี้แจงว่า เรื่องการชักชวนลงนามสันติภาพนี้ทางราชการไม่ได้ดำริขึ้น และก็ไม่ได้อำนาจจากองค์การสหประชาชาติแต่เป็นการกระทำของฝ่ายคอมมิวนิสต์⁷⁰ นอกจากนี้

⁶⁸ การเมืองรายสัปดาห์ (7 ตุลาคม 2493).

⁶⁹ เดลิแมต์ (5 กรกฎาคม 2493)

⁷⁰ ธงชัย พึ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 285.

นั้นหนังสือพิมพ์ของฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นอย่างหนังสือพิมพ์สยามรัฐของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ยังได้ลงข่าวการพยายามคัดค้านและการรณรงค์เพื่อสันติภาพของขบวนการสันติภาพว่า การรณรงค์เพื่อสันติภาพนั้นริเริ่มโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์ และมีแต่พวกนิยมซ้ายจัดเท่านั้นที่สนับสนุน⁷¹ หรือในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 ก็ได้มีการกล่าวว่า “หากประชากรในโลกรวมทั้งสหรัฐอเมริกาเห็นด้วยกับวิธีการเรียกร้องสันติภาพนี้ก็จะทำให้การใช้ระเบิดปรมาณูเป็นเครื่องมือต่อต้านการรุกรานของสหภาพโซเวียตต้องล้มเลิกไป” ซึ่งนั่นก็หมายความว่าโซเวียตหรือกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ก็ทำการรุกรานประเทศอื่นได้โดยสะดวกไม่ต้องหวาดกลัวถูกตอบโต้ด้วยระเบิดปรมาณูนั่นเอง⁷² ส่วนฝ่ายที่สนับสนุนสันติภาพนั้นก็อธิบายว่า “บางทีอาจมีผู้สงสัยว่า การเซ็นนามสันติภาพดังกล่าวนี้จะมีมูลเหตุผลักดันมาจากลัทธิการปกครองลัทธิใดลัทธิหนึ่งที่พวกเราพากันหวาดกลัวอย่างไรเหตุผลนั้นแหละ เป็นเรื่องน่าหัวเราะ”⁷³ หรือในคอลัมน์ “การเมืองแผ่นดิน” ในหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ก็ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า “ในขณะที่การเมืองภายในประเทศยังเป็นช่วงที่ยังคอมมิวนิสต์มาเป็นข้ออ้าง แต่จำนวนผู้เรียกร้องสันติภาพแบบสตอกโฮล์มกลับทวีสูงขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าจะถูกโฆษณาว่ากล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ก็ตาม”⁷⁴

เหตุผลที่ทำให้รัฐบาลเชื่อมโยงการเคลื่อนไหวของขบวนการสันติภาพว่าเป็นการเคลื่อนไหวอันเดียวกับขบวนการคอมมิวนิสต์นั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากความเชื่อที่ว่า การเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพในประเทศไทยนั้นเป็นการเคลื่อนไหวที่สืบเนื่องมาจากขบวนการสันติภาพสากลที่ริเริ่มโดยโจเซฟ สตาลิน และ สหภาพโซเวียต จากนั้นจึงได้ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวสันติภาพในประเทศไทย⁷⁵ นอกจากนี้การที่การเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพนั้นมีขบวนการสังคมนิยมเป็นแกนนำก็ได้ส่งผลอย่างสำคัญให้รัฐบาลพยายามเชื่อมโยงขบวนการสังคมนิยมเข้ากับขบวนการคอมมิวนิสต์ และทำให้รัฐบาลมีความหวาดระแวงเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมื่อแกนนำส่วนหนึ่งของขบวนการสันติภาพ ก็คือ กลุ่มที่เคยให้การสนับสนุนนายปรีดี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ในสายตาของรัฐบาลแล้ว ความพยายามต่อต้านรัฐบาลของ

⁷¹ สยามรัฐ (21 พฤศจิกายน 2493)

⁷² สยามรัฐ (29 พฤศจิกายน 2493)

⁷³ เคลิมส์ (9 พฤศจิกายน 2493)

⁷⁴ เกียรติศักดิ์ ฉบับพิเศษ (11 มิถุนายน 2494)

⁷⁵ โปรดดูรายละเอียดใน ธงชัย พึ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500,”

ขบวนการดังกล่าวจึงอาจมิใช่เพียงแค่ขบวนการเรียกร้องสันติภาพเท่านั้น หากแต่เป็นขบวนการที่ต้องการ โคนล้มอำนาจรัฐและอาจหมายถึงการกลับมาใช้อำนาจของนายปรีดีด้วย เนื่องจากนายปรีดียังมีผู้ที่ให้การสนับสนุนและมีบารมีทางการเมืองอยู่พอสมควร ส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่อาจวางใจต่อนายปรีดีและผู้สนับสนุนได้ ดังที่ผู้ที่เกี่ยวข้องและอยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพรายหนึ่งได้แสดงทรรศนะไว้ว่า “ความพยายามในการเคลื่อนไหวครั้งนี้ก็เพื่อแสวงหาแนวทางใหม่ในการต่อสู้กับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลังจากที่กลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ต้องล้มเหลว จากการก่อการกระทำร่วมมาหลายครั้งหลายหนประการหนึ่ง⁷⁶ อีกประการหนึ่ง เนื่องจากขบวนการคอมมิวนิสต์กำลังเริ่มขยายตัว ภายหลังจากที่มีความตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชนมากขึ้น ขบวนการคอมมิวนิสต์จึงเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการผลักดันเคลื่อนไหวเรียกร้องสันติภาพ โดยประสานเชื่อมโยงเครือข่ายขบวนการในต่างประเทศ คือ ภายในประเทศผ่านเครือข่ายของกลุ่มพลพรรคสหชีพที่เคยสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ จัดตั้งรัฐบาลหลังสงครามโลกครั้งที่ 2⁷⁷

บุคคลที่เป็นแกนนำและมีบทบาทสำคัญอยู่ในขบวนการสันติภาพในช่วงเวลานั้น เช่น นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นายเจริญ สืบแสง นายสมักร บุรวาส นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร (อดีตสมาชิกพรรคสหชีพ) นายสงวน ตุลารักษ์ นายชิต เวชประสิทธิ์ นายปิ่น แก้วมาตย์ เป็นต้น โดยที่การเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพนั้นมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็น “คณะกรรมการสันติภาพสากลแห่งประเทศไทย” เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2494 มีนายเจริญ สืบแสง เป็นประธาน พระภิกษุธรรมทัต วัดสุทัศน์ และนายกุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นรองประธาน นาย ส. โชติพันธ์ เป็นเลขานุการ โดยในการประชุมร่วมกันครั้งแรกของคณะทำงานนั้นได้มีการมอบหมายงานให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุม 3 ประการ คือ

1. ทำความสัมพันธ์กับนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับขบวนการสันติภาพ
2. ขยายการเคลื่อนไหวทางสันติภาพในหมู่ประชาชนให้กว้างขวางขึ้น
3. ชี้แจง ผลดี ผลร้ายของสันติภาพ ให้ประชาชนได้ซาบซึ้งและเข้าใจ⁷⁸

⁷⁶ ปิ่น แก้วมาตย์, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, “กบฏสันติภาพ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 158.

⁷⁷ ปิ่น แก้วมาตย์ และ ประเสริฐ ทรัพย์สุนทร, สัมภาษณ์ อ่างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, เรื่องเดียวกัน.

⁷⁸ พระมหาดิลก สุวรรณรัตน์, คำให้การพยานโจทก์, คดีหมายเลขคำที่ 158,168, 202/2496 ศาลอาญา. 9, 16-18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496. อ่างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 164.

จากนั้นก็ได้มีการทำหนังสือ 3 ฉบับ ลงวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2494 ถึงประชาชนชาวไทย เรียกร้องให้ร่วมสนับสนุนสันติภาพที่จะให้มหาอำนาจทั้ง 5 ประเทศ ยุติความขัดแย้งและทำกติกาสันติภาพต่อกัน และหลังจากนั้นการเคลื่อนไหวก็ได้มีการประสานเชื่อมโยงกับการเคลื่อนไหวสันติภาพนานาชาติ เช่น ให้ น.ส. นิตยั พงษ์ดาบเพชร ไปประชุมสหภาพนักศึกษานานาชาติที่กรุงวอชิงตัน และให้นายสงวน ตุลารักษ์ และนายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร เป็นตัวแทนประชุมกรรมการสันติภาพในจีนที่กรุงปักกิ่ง วันที่ 3-6 มิถุนายน พ.ศ. 2495⁷⁹ ในขณะเดียวกันก็มีเป้าหมายที่จะสร้างประชาชาติในการเรียกร้องสันติภาพด้วยการจัดตั้งสาขาขององค์การสันติภาพตามจังหวัดต่างๆ เพื่อให้ประชาชนมาร่วมลงชื่อคัดค้านอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ขบวนการสันติภาพนั้นได้กลายเป็นพลังสำคัญในการดึงให้ประชาชนในกลุ่มต่างๆมาเข้าร่วมในขบวนการได้อย่างกว้างขวางมากที่สุดครั้งหนึ่ง

นอกจากการมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการคัดค้านสงครามและระงับเพื่อสันติภาพแล้ว การดำเนินการที่สำคัญอีกประการหนึ่งของขบวนการสันติภาพก็คือ การโจมตีบทบาทของรัฐบาลในการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรและผูกพันตนเองกับสหรัฐอเมริกา ด้วยกลุ่มนี้มองว่าสหรัฐอเมริกานั้นเป็นประเทศจักรวรรดินิยมที่ชอบดำเนินนโยบายแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น และแสวงหาผลประโยชน์จากการเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองของประเทศที่เล็กกว่า ดังที่นายอุทธรณ์ พลกุล เขียนบทความเรื่อง “โดยจมูกของคนอื่น” แสดงความสงสัยในความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาว่ามี “เจตนาฉ้อฉลอยู่เบื้องหลัง” และกล่าวต่อไปว่า “แต่ที่เราข้องใจอยู่นับนี้ก็คือว่า แพ้ชนะนิยมแบบกลืนกินอธิปไตยของประเทศเล็กๆ โดยบังคับให้หายใจโดยจมูกของคนอื่นนั้นได้เดินทางมาถึงอีกกระนั้นหรือ”⁸⁰ ความพยายามแทรกแซงรัฐบาลไทยจากสหรัฐอเมริกาเห็นได้จากกรณีที่ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้กล่าวถึงการจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านในขบวนการสันติภาพว่า ตนได้รับคำเตือนจากต่างประเทศในฐานะเป็นประเทศเสรีประชาธิปไตย และต่อต้านคอมมิวนิสต์มาด้วยกันว่า “เพราะเขาได้ให้ความช่วยเหลือแก่เรามาทั้งด้านเศรษฐกิจและอาวุธ ซึ่งเขาอาจจะเกรงว่าอาวุธเหล่านั้นจะกลายเป็นเครื่องมือของคอมมิวนิสต์ไป”⁸¹

⁷⁹ สุวิมล รุ่งเจริญ, “บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทย ระหว่างพ.ศ.2490-2501” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 165-166.

⁸⁰ เสรีภาพวันจันทร์ (12 มีนาคม 2494)

⁸¹ “แถลงการณ์กรมตำรวจ,” สยามรัฐ (12 พฤศจิกายน 2495) : 1,12.

การที่ขบวนการสันติภาพประสบความสำเร็จในการชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้เป็นจำนวนมากนั้น ส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากการดำเนินงานของขบวนการสันติภาพในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นยังได้รับการสนับสนุนและประสานงานกับกลุ่มขบวนการอื่นๆ อันได้แก่ ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการนักศึกษา และขบวนการกรรมกร เป็นต้น โดยเป้าหมายหลักของการดำเนินงานที่สอดคล้องกันของกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ ก็คือ การสนับสนุนการเคลื่อนไหวเพื่อสันติภาพ โจมตีต่อต้านนโยบายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ขบวนการกู้ชาติ

ขบวนการกู้ชาติถือเป็นขบวนการที่มีบทบาทอย่างมากและมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากขบวนการอื่นที่มารวมตัวกันในช่วงเวลานั้น เนื่องจากขบวนการกู้ชาติเป็นขบวนการเดียวที่ยังคงอาศัยการใช้กำลังในการดำเนินการเพื่อโค่นล้มรัฐบาล โดยบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มขบวนการนี้ได้แก่นักหนังสือพิมพ์ 2 คน คือ นายสุพจน์ ด้านตระกูล ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์สยามใหม่ และนายสมุทร สุรักขะ ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ บุคคลทั้งสองเริ่มการดำเนินการต่อต้านรัฐบาลด้วยการออกไปปลิวต่อต้านรัฐบาลในนามของ “พลพรรคเสรีชนแห่งประเทศไทย” ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2494 โดยวิจารณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวงในแวดวงราชการ นโยบายต่างประเทศต่อสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งเรียกร้องให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมขบวนการต่อต้านรัฐบาล⁸² ต่อมา น.ต.พรวงเพชร บุญรัตพันธ์ และนายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ ก็ได้มาร่วมด้วย บุคคลทั้ง 4 คนจึงได้เริ่มก่อตั้ง “ขบวนการกู้ชาติ” ขึ้น โดยมี น.ต.พรวงเพชร กับ นายสุภัทรเป็นผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ⁸³

การก่อตั้งขบวนการนี้ได้กำหนดชื่อว่า “ขบวนการกู้ชาติ” ตามการเสนอของนายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ ซึ่งเป็นนามสกุลของขบวนการต่อสู้เพื่อปลดแอกในภูมิภาคนี้ และเพื่อเรียกความสนใจจากทหารเรือ⁸⁴ จากนั้นก็เริ่มออกใบปลิววิพากษ์วิจารณ์นโยบายต่างประเทศของรัฐบาลเป็นหลัก โดยกล่าวถึงนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับสหรัฐอเมริกาว่าสหรัฐอเมริกาเข้ามาแทรกแซง

⁸² สุพจน์ ด้านตระกูล, สุพจน์ ด้านตระกูลเล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522), หน้า 169-170.

⁸³ สุพจน์ ด้านตระกูล, สุพจน์ ด้านตระกูลเล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ (กรุงเทพฯ : ศิริพรการพิมพ์, 2522), หน้า 24-25.

⁸⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

กิจการภายในของประเทศไทย ทำให้ไทยเป็นเสมือนเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกา และกระทบกระเทือนฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนชาวไทย⁸⁵ และในเวลาต่อมาขบวนการกู้ชาติก็ได้ออกไปปลิวอีก 3 ฉบับ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไป คือ แดงการณ์ที่ออกเนื่องในโอกาสวันระลึกของกรรมกรสากล 1 พฤษภาคม 2495 โดยชี้ให้เห็นความอยุติธรรมที่กรรมกรได้รับว่าเกิดจากการเอารัดเอาเปรียบของนายทุน เรียกร้องให้ต่อสู้กับการกดขี่ขูดรีดของชนชั้นนายทุน ต่อสู้กับรัฐบาลเผด็จการ และต่อสู้กับจักรวรรดินิยม เป็นต้น⁸⁶ ใบปลิวต่อมาเป็นการออกเนื่องในโอกาสวันชาติวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2495 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยไม่มีเอกราชสมบูรณ์ มีความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจ ถ้าหลังทางการศึกษา ทำยที่สุดได้เรียกร้องให้ประชาชนเข้าร่วมสนับสนุนขบวนการกู้ชาติต่อสู้สถาปนารัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ใบปลิวที่สำคัญอีกชุดหนึ่ง คือ แดงการณ์ที่จัดขึ้นสำหรับปลดปล่อยอาหารเรือซึ่งถูกจำกัดบทบาททางการเมือง การทหาร ตั้งแต่หลังกรณีกบฏแมนฮัตตันโดยตอกย้ำความเจ็บปวดของทหารเรือว่าถูกกองทัพบกกรูยยึดครองพื้นที่ซึ่งเคยเป็นเขตอิทธิพลของทหารเรือมาก่อน⁸⁷

การจัดตั้งองค์กรของขบวนการกู้ชาตินั้นถือได้ว่าเป็นระบบระเบียบ และมีการวางแผนอย่างดี โดยมีการร่างรัฐธรรมนูญของขบวนการขึ้น ส่วนการดำเนินงานนั้นก็มีการวางแผนเป็นอย่างดี มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการที่ชัดเจน ดังที่ปรากฏอยู่ในธรรมนูญของขบวนการว่า

มาตรา 4 วัตถุประสงค์ในประการสำคัญของขบวนการกู้ชาติก็คือ งานดำเนินการต่อสู้เพื่อ

ก) ปลดปล่อยประชาชนให้เป็นอิสระ รอดพ้นจากแอกของจักรวรรดินิยม และระบอบฟาสซิสต์

ข) ให้ได้มาซึ่งระบอบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเพื่อความสมบูรณ์พูนสุขร่วมกันของประชาชนชาวไทย⁸⁸

ดังนั้นเพื่อให้ขบวนการสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงได้มีการดำเนินการด้วยความพยายามที่จะขยายอิทธิพลเข้าไปในกองทัพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกองทัพเรือซึ่งมีความไม่พอใจ

⁸⁵ โปรดดูรายละเอียดใน สุพจน์ คำนตระกุล, สุพจน์ คำนตระกุลเล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ, หน้า 24-25.

⁸⁶ โปรดดู สุพจน์ คำนตระกุล, ขบถ 10 พ.ย. 2495 ตำนานขบวนการกู้ชาติ, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์สันติธรรม, 2529), หน้า 37.

⁸⁷ สุพจน์ คำนตระกุล, เล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ, หน้า 32-35.

⁸⁸ สุพจน์ คำนตระกุล, ขบถ 10 พ.ย. 2495 ตำนานขบวนการกู้ชาติ, หน้า 9.

รัฐบาลอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่เกิดเหตุการณ์กับภูแมนฮัตตัน และทหารบกได้พยายามควบคุมกองทัพเรือตั้งที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้าแล้วนั้น ทำให้กลุ่มขบวนการกู้ชาติพยายามแสวงหาและชักชวนฝ่ายทหารที่มีเป้าหมายและอุดมการณ์ร่วมกันมาเป็นพวก เนื่องจากทหารจะเป็นฐานกำลังของขบวนการที่สามารถใช้ในการยึดอำนาจจากรัฐบาลได้ และบุคคลสำคัญในกองทัพเรือซึ่งขบวนการกู้ชาติสามารถชักนำให้มาเข้าร่วมได้ก็คือ พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ อดีตผู้นำระดับสูงของกองทัพเรือ ซึ่งยังมีผู้ที่ให้การเคารพนับถืออยู่มาก โดยการเข้าร่วมงานของพล.ร.ต.ทหารนี้ ได้มีส่วนช่วยเหลือการขยายตัวของขบวนการกู้ชาติในหมู่ทหารเรือชั้นผู้น้อยได้มากพอควร⁸⁹ ดังนั้น เมื่อ พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญต้องถูกจับกุมในเวลาต่อมาก็ได้ส่งผลให้การเคลื่อนไหวของขบวนการกู้ชาติต้องชะงักลง นอกจากนั้นขบวนการกู้ชาติก็ยังได้พยายามหาผู้ร่วมอุดมการณ์จากกลุ่มอื่นๆเข้ามาเสริมกำลังของขบวนการด้วย โดยการหาสมาชิกนั้นก็ทำโดยการแจกใบปลิวเพื่อโฆษณาและทำให้ขบวนการเป็นที่รู้จัก และมีเป้าหมายในการต่อต้านรัฐบาลเป็นประเด็นหลักในการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มสมาชิก แม้ว่าสมาชิกเหล่านั้นจะไม่เคยรู้จักกัน หรือมีความสัมพันธ์แบบส่วนตัวระหว่างกันมาก่อนก็ตาม และด้วยการดำเนินการอย่างเป็นระบบเช่นนี้ก็ทำให้ขบวนการกู้ชาติประสบความสำเร็จระดับหนึ่งในการแสวงหาสมาชิกที่จะมาร่วมขบวนการ

นอกจากกลุ่มขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ ที่พยายามเรียกร้องต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นแล้ว ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์เข้าร่วมมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองเหล่านี้ด้วย คือ กลุ่มขบวนการกรรมกร ขบวนการนักศึกษา กลุ่มสื่อมวลชน และนักหนังสือพิมพ์ รวมไปถึงกลุ่มคนจีนกลุ่มน้อยในประเทศไทย โดยกลุ่มเหล่านี้ถูกจับกุมในกรณีกบฏสันติภาพด้วยพฤติกรรมและปฏิบัติการทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป หากแต่มีจุดร่วมที่สำคัญ คือ การต่อต้านนโยบายต่างประเทศและนโยบายความมั่นคงทางการเมืองภายในของรัฐเป็นสำคัญ

⁸⁹ บรรลือ เรื่องตระกูล, พล.ต.ต., คู่มือการสอบสวนคดีอาญา ตอน 1 (พระนคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2502), หน้า 97 อ้างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์, “กบฏสันติภาพ,” หน้า 233.

ขบวนการกรรมกร

ลักษณะการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่คลี่คลายไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวออกไปมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะในหมู่กรรมกร ในปีพ.ศ. 2488 นั้น พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีฐานสำคัญของพรรคแห่งหนึ่งอยู่ที่สหภาพโรงงานยาสูบ โดยมีบุคคลที่เป็นแกนนำสำคัญเช่น นายสีห์ อโฆทัย น.ส.นิศย์ พงษ์ดาบเพ็ชร นายคำริห์ เรืองสุธรรม นายประสิทธิ์ ตะเพียนทอง เป็นต้น กลุ่มสหภาพแรงงานโรงงานยาสูบนี้เองที่ผลักดันให้มีการรวมตัวกันของสหภาพแรงงานต่างๆ ในกรุงเทพฯ และตั้งขึ้นเป็น “สมาคมอาชีพกรรมกรกรุงเทพฯ” ซึ่งแบ่งออกเป็นฝ่ายกรรมกรจีน และฝ่ายกรรมกรไทย โดยมีนายคำริห์ เรืองสุธรรม เป็นประธานฝ่ายไทย นายดีโก แซ่เหอ เป็นประธานฝ่ายจีน นายสีห์ อโฆทัย เป็นกรรมการฝ่ายการศึกษา นายประสิทธิ์ ตะเพียนทองเป็นฝ่ายปฏิบัติการ และมีนายवास สุนทรจามรเป็นที่ปรึกษากฎหมาย⁹⁰ และในเดือนเมษายน หลังจากได้ขยายการจัดตั้งออกไปทั่วประเทศก็สามารถก่อตั้งเป็นองค์การสหอาชีพกรรมกรแห่งประเทศไทย โดยมีนายเชียรไท อภิชาติบุตร เลขานุการพรรคสหชีพ และพฤฒิสมาชิก เป็นประธาน และนายคำริห์ เรืองสุธรรม เป็นเลขาธิการองค์การฯ นายสีห์ อโฆทัย เป็นกรรมการฝ่ายนักศึกษา และนายสุน์ กิจจางค์ เป็นหัวหน้าฝ่ายสวัสดิการและปฏิคมขององค์กร การเคลื่อนไหวของขบวนการกรรมกรในช่วงนี้ได้รับการยอมรับ และสนับสนุนจากรัฐบาลพลเรือโทขุนนายปรีดี พนมยงค์ และ พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์⁹¹

ในเวลาต่อมา ขบวนการกรรมกรก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรที่สำคัญ คือ โครงสร้างกรรมกรของประเทศได้เปลี่ยนจากกรรมกรจีนที่เป็นส่วนข้างมากมาสู่กรรมกรไทยเป็นจำนวนมากขึ้น นอกจากการตื่นตัวที่จะเรียกร้องสิทธิของตนมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสมัยรัฐบาลพลเรือโทขุนนายปรีดี พนมยงค์ ทำให้เมื่อรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงครามขึ้นมามีอำนาจ กลุ่มกรรมกรยังคงมีความเข้มแข็งอยู่ไม่น้อยและสร้างความวิตกให้กับฝ่ายรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐประหารมีความหวาดระแวงว่าฝ่ายสหอาชีพกรรมกรจะเป็นเครื่องมือของพรรคสห

⁹⁰ คำริห์ เรืองสุธรรม และ จรูญ ละสา, ขบวนการกรรมกรในประเทศไทยกับการต่อสู้เคลื่อนไหวและการพัฒนาการของแรงงาน (นนทบุรี : สำนักพิมพ์สันติธรรม, 2529), หน้า 40-41.

⁹¹ สังคีต พิริยะรังสรรค์, ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย (กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือเล่ม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 165.

ชีพ และฝ่ายปริดี รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงได้พยายามสลายบทบาทของฝ่ายสหอาชีพะกรรมกรฯ และควบคุมสถานการณ์ด้วยการตั้ง“สมาคมกรรมกรไทย” ขึ้น โดยมีนายสังข์ พัธโนทัยเป็นผู้ผลักดันที่สำคัญ และให้ พล.ต.สวัสดิ์ ส.สวัสดิ์เกียรติ มารับตำแหน่งประธานนายฉาย วิโรจน์ศิริ เป็นเลขาธิการ จึงทำให้รัฐบาลสามารถควบคุมกรรมกรได้มากขึ้น โดยในช่วงพ.ศ. 2491-2494 นั้น แม้จะมีการเคลื่อนไหวของฝ่ายกรรมกรหลายครั้ง แต่ก็ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าวิตกมากนัก จนกระทั่งหลังจากการรัฐประหารตนเองทางวิทยุเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ที่ห้ามการชุมนุมทางการเมืองและการใช้อำนาจเผด็จการเข้าปราบปรามประชาชน ทำให้สถานการณ์ระหว่างฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มกรรมกรมีความขัดแย้งกันรุนแรงมากยิ่งขึ้น

ขบวนการกรรมกรในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญกลุ่มหนึ่งในการเคลื่อนไหวรณรงค์เพื่อสันติภาพและคัดค้านรัฐบาล เนื่องจากแกนนำคนสำคัญของสหอาชีพะกรรมกรในช่วงเวลานี้ เช่น นายสุน์ กิจจานง ซึ่งเป็นนักเคลื่อนไหวรุ่นอาวุโสได้เป็นผู้ประสานในการชักนำให้กลุ่มกรรมกรเหล่านี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการเคลื่อนไหวสันติภาพด้วย โดยมีการออกแถลงการณ์สนับสนุนสันติภาพในนามของ “คณะกรรมการแห่งสหพันธ์กรรมกรประเทศไทย”⁹² ดังนั้นในขณะนี้สหอาชีพะกรรมกรฯจึงเป็นแกนกลางในการรวบรวมรายชื่อกรรมกรในการเรียกร้องสันติภาพและคัดค้านสงคราม ส่งผลให้กรรมกรหลายคนถูกจับกุมเมื่อเกิดกรณีกบฏ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ด้วย แต่มีเพียงนายสุน์ กิจจานง เท่านั้นที่ถูกฟ้องต่อศาลในข้อหากบฏสันติภาพ ส่วนผู้นำกรรมกรคนอื่นๆถูกปล่อยตัวไป

กลุ่มนักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน

โดยทั่วไปในระบอบประชาธิปไตยนั้น ท่าทีของรัฐบาลที่จะควบคุมหรือไม่ควบคุมหนังสือพิมพ์ถือเป็นตัวบ่งชี้หนึ่งที่บอกได้ว่าระบอบนั้นให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเพียงใด ดังนั้นในระยะแรกของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงมีการออกแถลงการณ์อยู่เสมอว่าจะไม่ควบคุมหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่าเป็นรัฐบาลประชาธิปไตย แต่ด้วยความหวาดระแวงต่อนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ฉบับที่มีแนวโน้มสนับสนุนผู้นำทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างนายปริดี ประกอบกับเมื่อพิจารณาเห็นแล้วว่าหนังสือพิมพ์มีบทบาทอย่างมากในการโน้มน้าว

⁹² ประชาธิปไตย (2 มกราคม 2494)

และสร้างทัศนคติของมหาชน และหากปล่อยให้หนังสือพิมพ์ที่มีแนวโน้มนับสนุนฝ่ายตรงข้าม และต่อต้านรัฐบาลคงอยู่ต่อไปได้ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล ดังนั้น การคุกคามหนังสือพิมพ์ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงปรากฏให้เห็นในเวลาต่อมา ดังเช่นในกรณีของนายสุริย์ ทองวาณิช ซึ่งเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสียงไทย อันมีแนวโน้มนับสนุนนายปรีดี โดยนายสุริย์ถูกคนร้ายบุกเข้ายิงจนบาดเจ็บสาหัสเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2491 และมีข่าวลือสะพัดไปว่า ฝ่ายของพล.ท.กาจ กาจสงคราม เป็นผู้ลงมือกระทำ แต่ พล.ท. กาจปฏิเสฐ แต่กระนั้นสมาคมหนังสือพิมพ์ก็ได้เรียกประชุมและได้ทำหนังสือเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งสืบสวนคดีพร้อมทั้งหาเงินช่วยเหลือแก่นายสุริย์ ทองวาณิช ด้วยจำนวนหนึ่ง⁹³

อย่างไรก็ตามภายหลังจากความพยายามต่อต้านรัฐบาลที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าไม่ว่าจะเป็นกบฏเสนานิกร กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน ตลอดจนถึงกบฏสันติภาพนั้นได้ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มที่จะเข้าควบคุมหนังสือพิมพ์ โดยเริ่มจากการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ในข้อหาเข้าร่วมกับการกบฏวังหลวง 2 คน คือ นายสุริย์ ทองวาณิช และนายแหลม ปานิชเสถียร และหลังเหตุการณ์กบฏวังหลวงอีกเช่นกันที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีการประกาศตรวจสอบหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรก และการตรวจสอบครั้งต่อมาก็คือกรณีที่เกิดสงครามเกาหลี ในพ.ศ. 2493 ด้วยการออกคำสั่งห้ามหนังสือพิมพ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศเพราะ “อาจกระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย”⁹⁴ อย่างไรก็ดีหลังจากเกิดการรัฐประหารเจียงวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 แล้ว รัฐบาลชั่วคราวหลังการยึดอำนาจก็ได้ตั้งกรรมการ 15 คนขึ้นทำการตรวจสอบหนังสือพิมพ์โดยตรง ในวันที่ 29 พฤศจิกายนนั่นเอง และจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงทำให้หนังสือพิมพ์มีความรู้สึกถูกกดดันจากรัฐบาลอย่างมาก และทำให้ฝ่ายหนังสือพิมพ์ต้องออกมาโต้ตอบรัฐบาล โดยฝ่ายหนังสือพิมพ์ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการตรวจสอบหนังสือพิมพ์ของรัฐบาลว่า “เป็นการกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของหนังสือพิมพ์อย่างรุนแรง ทำให้หนังสือพิมพ์ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับใช้ประชาชนได้โดยสะดวก เป็นการขัดขวางต่อระบบประชาธิปไตย และเป็นการละเมิดหลักปณิญาสาทลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในโลกเสรีประชาธิปไตย”⁹⁵

⁹³ พิมพ์ไทย (25 พฤษภาคม 2491)

⁹⁴ สุวิมล รุ่งเจริญ, “บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทย ระหว่างพ.ศ.2490-2501,” หน้า 146.

⁹⁵ สยามนิกร (27 พฤษภาคม 2495)

ในที่สุดการจับกุมและปราบปรามขบวนการกู้ชาติและกบฏสันติภาพเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 นั้น ส่วนหนึ่งก็คือการจับกุมกวาดล้างนักหนังสือพิมพ์ด้วยนั่นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขบวนการกู้ชาติซึ่งรัฐบาลเชื่อว่านักหนังสือพิมพ์เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหว โดยทางรัฐบาลได้เข้าค้นบ้านของนายประสิทธิ์ สมิตศิริ อดีตนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ในฐานะที่ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ออกใบปลิวของคณะกู้ชาติ แต่ไม่พบหลักฐาน⁹⁶ นอกจากนี้ยังมีนักหนังสือพิมพ์คนอื่นๆ ที่ถูกจับกุมอีกเป็นจำนวนมาก เช่นนายอารี ลีวีระ ผู้อำนวยการบริษัทไทยพาณิชย์การ เจ้าของหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย สยามนิกร และสยามสมัย นายบุศย์ สิมะเสถียร บรรณาธิการพิมพ์ไทย นายแสวง ตุงคะบรรหาร บรรณาธิการสยามนิกร นายอุทธรณ์ พลกุล บรรณาธิการข่าวภาพ นายสุภา ศิริमानนท์ บรรณาธิการอักษรสาส์น นายเสลา เรขะรุจิ (ไทยน้อย) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ชาติไทย เป็นต้น

ขบวนการนักศึกษา

ในช่วงหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2490 นั้น บุคคลกลุ่มหนึ่งที่ถือได้ว่าเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อต้านรัฐบาลร่วมกับกลุ่มการเมืองกลุ่มอื่นๆ ก็คือ กลุ่มนักศึกษา โดยสถานที่ที่ถูกรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐประหารมองว่าเป็นศูนย์กลางการเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาตั้งแต่หลังพ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ก็คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง (มธก.) เนื่องจากมธก. นั้นเป็นมหาวิทยาลัยเปิดทำให้เป็นมหาวิทยาลัยที่มีนักศึกษาสมัครเข้าเรียนเป็นจำนวนมากที่สุดยิ่งกว่ามหาวิทยาลัยอื่นๆรวมกัน แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ การที่ มธก. นั้นเป็นมหาวิทยาลัยที่ก่อตั้งขึ้นโดยนายปรีดี พนมยงค์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งบัญชาการขบวนการเสรีไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สองอีกด้วย และในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นนายปรีดี ก็ยังคงดำรงตำแหน่งผู้ประศาสน์การอยู่ อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ขึ้น สถานะของ มธก. ก็เริ่มสั่นคลอน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริหารลำดับสูงของมหาวิทยาลัย ผู้บริหารชุดเก่าที่เคยเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนนายปรีดีต้องออกจากตำแหน่งตั้งนั้นในเวลาต่อมา จึงได้เริ่มมีการแบ่งแยกการศึกษาออกเป็น 4 คณะ ประกอบด้วย คณะนิติศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ พร้อมทั้งดำเนินการที่จะให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยปิด โดยนายสงบ สุริยรินทร์ นักศึกษา มธก. ในสมัยนั้นได้เล่าว่า การดำเนินการเช่นนี้ก็เพื่อ “ตัดกำลังมิให้ธรรมศาสตร์เป็นฐานของผู้ประศาสน์การที่ฝ่าย

⁹⁶ สยามนิกร (26 พฤษภาคม 2495)

ทหารระวาง”⁹⁷ ส่วนตำแหน่งผู้ประศาสน์การนั้น ต่อมาได้ถูกยกเลิกไปโดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นอกจากนั้นยังได้มีการเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยเป็น “มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” และจอมพล ป. พิบูลสงครามมาดำรงตำแหน่งอธิการบดีของมหาวิทยาลัยเป็นคนแรกแทนตำแหน่งผู้ประศาสน์การ

การที่รัฐบาลมีความหวาดระแวงต่อขบวนการนักศึกษา อาจารย์ และข้าราชการใน มธก. นั้นก็เนื่องจากมีอาจารย์และนักศึกษา มธก. จำนวนมากถูกจับกุมในข้อหาว่าเกี่ยวพันกับการกบฏ ทั้งนาย วิจิตร ลุติตานนท์ และนายเดือน บุนนาค ผู้บริหารมหาวิทยาลัยต่างก็ถูกควบคุมตัว แม้ว่าต่อมาจะถูกปล่อยตัวหลังจากที่สอบแล้วว่าไม่เกี่ยวข้องกับกบฏก็ตาม จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้รัฐบาลมีความหวาดระแวงต่อกลุ่มนักศึกษา และอาจารย์จาก มธก. อยู่ตลอดเวลา ในขณะที่เดียวกันทางฝ่ายนักศึกษาเองก็มีความรู้สึกที่ถูกกดขี่จากอำนาจเผด็จการ โดยเหตุการณ์ที่นำไปสู่ความไม่พอใจของนักศึกษาก็คือกรณีเนติบัณฑิตศึกษา กฎ ก.พ. ที่ 110 และการเรียกร้องมหาวิทยาลัยคืนจากฝ่ายทหาร โดยในกรณีเรื่องเนติบัณฑิตศึกษานั้นเกิดขึ้นเนื่องจาก เดิมทีธรรมศาสตร์บัณฑิตจะได้รับสิทธิเป็นสมาชิกเนติบัณฑิตสภาทันทีที่เรียนจบ และสามารถว่าความได้ทั่วประเทศ แต่เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาใช้อำนาจกลับมีการกำหนดให้ต้องมีการอบรมก่อน 1 ปีถึงจะเป็นสมาชิกได้ ทำให้ธรรมศาสตร์บัณฑิตที่จบออกมาเป็นได้เพียงนายชั้นสองที่สามารถว่าความได้ในเขต 10 จังหวัดเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในภายหลังได้มีการเจรจาต่อรองกัน และขอให้มีการใช้กฎเกณฑ์แบบเดิมไปก่อนตลอดระยะเวลาที่ยังมีธรรมศาสตร์บัณฑิตอยู่ คือ ประมาณปี พ.ศ. 2496 ส่วนกรณีเรื่อง กฎ ก.พ. 110 นั้น เป็นเรื่องของกรณีที่นักศึกษารัฐศาสตร์ มธก. รู้สึกว่าถูกกลั่นแกล้ง เนื่องจากถูกพิจารณาสิทธิในการรับราชการแตกต่างจากนักศึกษาที่จบจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งที่ความจริงเป็นเพียงความต้องการลำดับขั้นของนักศึกษาเท่านั้น อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็ได้สร้างความรู้สึกไม่พอใจให้กับนักศึกษามธก. เป็นอย่างมาก และเหตุการณ์ที่ถือว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนักศึกษา มธก. และฝ่ายรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่รุนแรงที่สุด ก็คือ กรณีที่ฝ่ายกองทัพภายใต้การนำของคณะรัฐประหารและรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้แสดงเจตนาว่าต้องการขอซื้อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และให้ทางรัฐบาลจัดเตรียมที่เรียนให้ใหม่ โดยความประสงค์ที่จะซื้อมหาวิทยาลัยของรัฐบาลครั้งนี้ เริ่มต้นมาตั้งแต่ครั้งที่ฝ่ายรัฐบาลเข้ายึดครองพื้นที่ใน มธก. และปิดมหาวิทยาลัยไม่มีกำหนด โดยอ้างว่าเพื่อปราบกบฏแมนฮัตตัน แต่เมื่อสถานการณ์ผ่านพ้นไปจนกระทั่งประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกในวันที่ 6 กันยายน

⁹⁷ สงบ สุริยินทร์, สัมภาษณ์ อังถึงใน สุราชัย อัมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 311.

พ.ศ. 2494 แล้ว ฝ่ายทหารก็ยังไม่ยอมยกกำลังกลับเข้าที่ตั้งกรมกองของตน จนในที่สุดมีข่าวว่าทางฝ่ายทหารขอซื้อมหาวิทยาลัยด้วยวงเงิน 5 ล้านบาท

จากความพยายามเข้ายึด มธก. ของรัฐบาล และคณะรัฐประหารนี้เองได้ส่งผลให้นักศึกษาเคลื่อนไหวทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ มธก.คืนมา เช่น การติดต่อเพื่อวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลตามหน้าหนังสือพิมพ์ ทำหนังสือร้องต่อรัฐบาล ขอความช่วยเหลือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น ในขณะเดียวกัน การดำเนินการของนักศึกษาที่มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมากด้วยคือ มีการจัดตั้งคณะกรรมการนักศึกษาอย่างเป็นทางการในพ.ศ. 2491 มีการจัดทำวารสารของกรรมการนักศึกษาออกเผยแพร่ชื่อ “ธรรมจักร” และมีการเดินขบวนเรียกร้องต่อรัฐบาลไม่ยอมให้กองทัพบกเข้ามายึดมหาวิทยาลัย จนในที่สุด กองทัพบกต้องยอมคืนมหาวิทยาลัยให้กับนักศึกษา ในขณะเดียวกันการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาอย่างเป็นทางการนี้ก็ส่งผลให้กลุ่มนักศึกษา มธก. ได้เป็นกลุ่มสำคัญกลุ่มหนึ่งที่ได้มีโอกาสเข้าไปร่วมงานและเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลร่วมกับขบวนการสันติภาพ โดยกรรมการนักศึกษาได้ออกประกาศสนับสนุนสันติภาพตั้งแต่วันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 และได้มีการจัดตั้งกรรมการนักศึกษาสันติภาพขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2494 ในระหว่างนี้ก็ได้มีการชักชวนนักศึกษาให้มาร่วมลงนามสนับสนุนสันติภาพได้เป็นจำนวนนับหมื่นคน ดังนั้นเมื่อมีการจับกุมกรณีกบฏสันติภาพ ส่วนหนึ่งของผู้ที่ถูกจับกุม ก็คือ นักศึกษาจาก มธก. โดยกลุ่มนักศึกษา มธก. ที่ถูกทางราชการประกาศจับ มี 19 คน ซึ่งจำแนกเป็นกลุ่มได้ดังนี้ คือ กลุ่มที่ถูกจับกุม สอบสวน สืบสวน แล้วหลักฐานไม่พอส่งฟ้อง มีจำนวน 12 คน เช่น นายมารุต บุณนาค (ประธานนักศึกษาชาย) นายชาญ แก้วชูไส นายเฉลียว พิศลยบุตร เป็นต้น ส่วนอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นกลุ่มที่ถูกจับกุม สืบสวนแล้วมีหลักฐานพอส่งฟ้องได้มีเพียง 3 คน คือ นายอารีย์ สมบัติ นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ นายสิงห์ชัย บังคตานรา นายสมบัติ สุวรรณชีพ (ประธานนักศึกษาหญิง) นายชาญ แก้วชูไส (ประธานไต่वाที)⁹⁸ นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาคนอื่น ๆ อีกด้วย

หากจะกล่าวไปแล้ว การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาในช่วงแรกนั้นเป็นการดำเนินการเพื่อปกป้อง และรักษาสิทธิของตนเอง แต่ต่อมาเมื่อเริ่มมีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น อันเนื่องมาจากการที่ มธก. เป็นสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นโดยนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งเป็นศัตรูคนสำคัญของกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้น ส่งผลให้นักศึกษารู้สึกว่าถูกคุกคามจากการเมืองภายนอก และได้รับการปฏิบัติ

⁹⁸ ธรรมจักร (กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496) : 157.

อย่างไม่เป็นธรรมจากผู้กุมอำนาจรัฐ ผลจากความกดดันดังกล่าวได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นให้นักศึกษามีการรวมตัวกันเป็นองค์กร และสามารถดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักศึกษา กลุ่มหนึ่งซึ่งมีการเคลื่อนไหวประสานงานกับขบวนการต่อสู้ทางการเมืองภายนอกได้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงการดำเนินงานของกลุ่มนักศึกษาภายในที่มีความไม่พอใจจากการถูกกดดัน และจัดตั้งเป็นองค์กรขึ้นมาอยู่แล้วไปเข้าร่วมกับขบวนการต่อต้านรัฐบาลภายนอก ส่งผลให้ขบวนการนักศึกษาเหล่านี้ ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียกร้องสันติภาพและต่อต้านรัฐบาล โดยมีนักศึกษาจำนวนหนึ่งถูกรัฐบาลจับกุมและปราบปรามไปพร้อมกับผู้ถูกจับกุมในกรณีสันติภาพตามที่ได้กล่าวไปแล้ว

กลุ่มชาวจีนในประเทศไทย

สำหรับกลุ่มคนจีนที่เป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยนั้น ในช่วงที่รัฐบาลของนายปรีดี และ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์มีอำนาจถือได้ว่าได้รับการยอมรับเป็นอย่างดี แต่ครั้นเมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 นั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามก็นำเอามาตรการชาตินิยมที่เข้มงวดเพื่อควบคุมคนจีน โดยเฉพาะกลับมาใช้ โดยการดำเนินการของรัฐบาลดังกล่าวนี้ได้รับความชอบธรรมมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการนำไปเชื่อมโยงให้เข้ากับประเด็นเรื่องภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ในขณะเดียวกัน การที่นายปรีดีลี้ภัยไปอยู่ที่ประเทศจีนซึ่งพรรคคอมมิวนิสต์พึ่งได้รับชัยชนะนั้น ก็ได้เป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้รัฐบาลเชื่อมโยงนายปรีดีเข้ากับจีนคอมมิวนิสต์ โดยการมองคนจีนกลุ่มน้อยในประเทศไทยว่าอาจจะเป็นช่องทางให้พรรคคอมมิวนิสต์จากจีนแผ่นดินใหญ่ขยายอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์เข้ามา

ความน่าหวาดเกรงของคอมมิวนิสต์จีน และความสมเหตุสมผลในการเชื่อมโยงนายปรีดีเข้ากับเรื่องคอมมิวนิสต์นั้น จึงทำให้การดำเนินการของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดูน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยมีชาวจีนตกเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการกดดันและควบคุมจากรัฐบาลไทย ด้วยการออกพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับต่างๆ เพื่อควบคุมคนจีน และไม่เปิดโอกาสให้โรงเรียนคัดค้านใดๆ ได้นอกจากนี้ยังมีการตรวจค้นชุมชนชาวจีนครั้งใหญ่ๆ และมีการจับกุมชาวจีนกว่า 250 คน ตรวจค้นบริษัทห้างร้าน สมาคม โรงเรียนสอนภาษาจีนในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก⁹⁹ มีโรงเรียน โรงพิมพ์ถูกปิด

⁹⁹ สกินเนอร์, จี. วิลเลียม, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2529), หน้า 338-339.

หลายแห่งด้วยข้อกล่าวหาที่ว่าเป็นแหล่งซ่องสุมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ มาตรการปราบปรามกดดันชาวจีนยิ่งทำได้สะดวกขึ้นด้วยมาตรการทางกฎหมาย ตามความในพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ 2495 ซึ่งส่งผลให้มีการจับกุมปิดโรงเรียนสอนภาษาจีนอีกเป็นจำนวนมาก¹⁰⁰

2.3 การต่อต้านรัฐบาล

2.3.1 กบฏเสนาธิการ : การต่อต้านจากกลุ่มทหารอาชีพ

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆกับรัฐบาลซึ่งมีการแบ่งกลุ่มกันอย่างชัดเจน ในที่สุดจึงนำไปสู่ความพยายามที่จะต่อต้านรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยกลุ่มการเมืองกลุ่มแรกที่เข้ามามีบทบาท และพยายามที่จะโค่นล้มอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็คือ กลุ่มทหารอาชีพ หรือกลุ่มทหารฝ่ายเสนาธิการนั่นเอง ทหารฝ่ายเสนาธิการนี้ได้วางแผนการที่จะลงมือยึดอำนาจจากฝ่ายรัฐบาลในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นวันที่มีการฉลองมงคลสมรสระหว่าง พล.ต.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับ นส.วิจิตรา ชลทรัพย์ ด้วยการควบคุมตัวบุคคลสำคัญๆในคณะรัฐประหารอย่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ พล.ท.กาจ กาจสงคราม ที่จะอยู่ในงานสมรสแต่เกิดล้มเหลวเนื่องจากแผนรั่วไหลก่อน ทางฝ่ายรัฐประหารจึงได้ออกแถลงการณ์ในเวลาต่อมาว่า ฝ่ายพลเรือนของนายปรีดี พนมยงค์มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้วย โดยเฉพาะนายปราโมทย์ พึ่งสุนทร และนายอรรถกิติ พนมยงค์ อดีตรัฐมนตรีต่างประเทศสมัยรัฐบาล พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ โดย พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจได้แถลงว่านายอรรถกิติ พนมยงค์ใช้เงิน 10 ล้านบาท หนุนการก่อการครั้งนี้¹⁰¹ ดังนั้น จึงมีการออกกฎหมายจับกุมบุคคลต่างๆ คือ พล.ต.เนตร เขมะโยธิน พ.ท. โปยม จุลานนท์ พ.ต.โผน อินทรทัต พ.ต.ต. เซาว์ คล้ายสัมฤทธิ์ นายอรรถกิติ พนมยงค์ นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร และ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์¹⁰² จากนั้นในวันที่ 4 ตุลาคม กระทรวงกลาโหมก็ได้ออกคำสั่งปลดประจำการนายทหารถึง 37 คน ซึ่งนอกเหนือจากการปลดนายทหารฝ่ายเสนาธิการแล้ว คณะรัฐประหารยังปลดนายทหารอีกจำนวนหนึ่งซึ่งไม่วางใจไปด้วย เช่น

¹⁰⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 240-341.

¹⁰¹ สัจจา (18 ตุลาคม 2491)

¹⁰² พิมพ์ไทย (5 ตุลาคม 2491)

พ.ท.เรือง เรืองวิรุทธ จเรทหารบก ซึ่งเป็นคณะราษฎร พล.ต. สุรจิตร์ จารุเสถียร รองจเรทหารบก พ.อ.มรว.ลาภ หัสดิษฐ เจ้ากรมเสมียนตราทหาร และ พ.อ.หลวงผาด ศรีแสง เป็นต้น

ความพยายามของนายทหารฝ่ายเสนาธิการนี้ แม้จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ในอีกทางหนึ่งก็เป็นการเปิดโอกาสให้นายทหารจำนวนหนึ่งที่ไม่พอใจและถูกกดดันจากการดำเนินการของคณะรัฐประหาร ได้รวมตัวกันและไปร่วมมือกับกลุ่มพลเรือนของนายปรีดี ซึ่งมีโอกาสกลับมามีบทบาทนำในการโค่นล้มรัฐบาลและคณะรัฐประหารอีกครั้ง ซึ่งในครั้งนี้เป็นดำเนินการโดยนายปรีดี และกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดีอย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกัน ความล้มเหลวของกลุ่มผู้ต่อต้านจากการปราบปรามและจับกุมของรัฐบาลก็ได้ส่งผลให้รัฐบาลมีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลสามารถกำจัดกลุ่มผู้คัดค้านและไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลไปได้ทีละน้อย แม้จะไม่สามารถจัดการให้หมดสิ้นไปได้ในครั้งเดียว และกลุ่มผู้ต่อต้านยังสามารถที่จะรวมตัวกันต่อต้านรัฐบาลได้อยู่ก็ตาม แต่ในความพยายามทุกๆครั้งที่ถูกรัฐบาลปราบปรามได้นั้นก็สามารถตัดทอนกำลังของฝ่ายตรงข้ามจนรัฐบาลสามารถปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านอย่างราบคาบได้ในที่สุด

2.3.2 กบฏวังหลวง : การต่อต้านจากฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน

หลังจากความล้มเหลวของนายทหารกลุ่มเสนาธิการในความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลแล้วนั้น ในเวลาต่อมาก็มีการดำเนินการเพื่อยึดอำนาจ และโค่นล้มรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดขึ้นอีก โดยมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นแกนนำ และมีกลุ่มผู้สนับสนุนกลุ่มต่างๆที่เข้าร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ มาให้การสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มส.ส.ภาคอีสาน ซึ่งนิยมในแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตยที่นายปรีดีเสนอ อดีตผู้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย อาจารย์และข้าราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่นายปรีดีเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น รวมไปถึงทหารบกและทหารเรือบางส่วน ซึ่งเริ่มต้นขึ้นภายใต้การรวมตัวกันของกลุ่มที่เรียกตัวเองว่าขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นความพยายามที่จะต่อต้านรัฐบาลที่ดำเนินการโดยนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี อย่างแท้จริงเป็นครั้งแรกภายหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 2490 โดยมีเป้าหมายเพื่อฟื้นฟูระบบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ตามรัฐธรรมนูญฉบับพ.ศ. 2489¹⁰³ โดยนายปรีดีได้

¹⁰³ ปรีดี พนมยงค์, ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบาลราษฎรอาวุโส (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526), หน้า 70.

กล่าวถึงการเริ่มต้นของขบวนการนี้หลังจากที่เกิดเหตุการณ์กบฏเสนาธิการเอาไว้ว่า “คนหลบหนีการจับกุมได้ส่งตัวแทนของเขามาพบข้าพเจ้า เพื่อวางแผนก่อการกบฏโค่นล้มรัฐบาลปฏิกริยาอีกครั้งหนึ่ง เราได้ตกลงกันว่าจะให้ข้าพเจ้าเป็นผู้นำการก่อการอีกครั้งหนึ่งโดยร่วมมือกับเพื่อนๆทหารเรือ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้รักชาติประชาธิปไตย และทหารตำรวจผู้รักชาติ รวมทั้งบรรดาแม่ทัพเรือ และนายพลคนหนึ่งซึ่งเป็นอดีตหัวหน้าเสนาธิการกองทัพบก และถูกคณะรัฐประหารปลดออกจากตำแหน่ง”¹⁰⁴

กลุ่มที่เข้าร่วมการดำเนินการต่อต้านรัฐบาลในครั้งนี้ภายใต้การนำของนายปรีดี นั้นอาจกล่าวได้ว่า ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ 4 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ

- 1) กลุ่มพลเรือน ได้แก่ กลุ่มที่เป็นพลเรือนในขณะราษฎร เช่น นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร นายทองเย็น หลีละเมียร นายไสว สุทธิพิทักษ์ และ พล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นต้น กลุ่มอาจารย์ ข้าราชการ นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง นำโดย นายทวี ตะเวทิกุล และนายประสิทธิ์ ลูติตานนท์ กลุ่มส.ส.ภาคอีสาน เช่น ร.ท.กระจ่าง ตูลารักษ์ นายชิต เวชประสิทธิ์ นายสุภโชค และนายเชื่อน พานิชวิทย์ เป็นต้น
- 2) กลุ่มตำรวจ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ บุคคลที่เคยร่วมงานกับนายปรีดีมาก่อนตั้งแต่เมื่อครั้งที่ดำเนินการในนามขบวนการเสรีไทย บุคคลสำคัญกลุ่มนี้ เช่น ร.ต.เชื้อ สุวรรณสร ร.ต.อ. เชาวร์ คล้ายสัมฤทธิ์ ร.ต.อ.เนียบ อัมพุนันท์ โดยนายตำรวจในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่ถูกคณะรัฐประหารปลดออกจากราชการ
- 3) กลุ่มทหารบก ส่วนหนึ่งเป็นทหารที่เคยร่วมงานกับกลุ่มของนายปรีดีมาก่อนหน้านี้แล้ว เช่น พ.อ.ทวน วิชัยทัตะ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมในรัฐบาลพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ กับ อีกกลุ่มหนึ่ง คือ อดีตทหารที่เคยทำงานในฐานะขบวนการเสรีไทย เช่น พล.ต.เนตร เขมะโยธิน พล.ต.สมบุญ สรรานุชิต ซึ่งทั้งสองคนนี้ก็คือ อดีตผู้นำกลุ่มทหารฝ่ายเสนาธิการที่ต่อต้านรัฐบาลในกบฏเสนาธิการด้วยแนวความคิดที่ต้องการพัฒนากองทัพเป็นทหารอาชีพหรือในอีกแง่หนึ่ง คือ ต้องการแยกการเมืองออกจากทหารนั่นเอง
- 4) กลุ่มทหารเรือ ได้แก่ พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ เป็นต้น

¹⁰⁴ ปรีดี พนมยงค์, ชีวิตผืนผวนของข้าพเจ้า และ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน แปลโดย จ้านงค ภควรรุฒิ และพรทิพย์ ไทใหญ่, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 107.

ความพยายามของขบวนการประชาธิปไตยนั้นเริ่มต้นจากการเตรียมการของกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเริ่มดำเนินการตั้งแต่นายปรีดี ยังหลบหนืออยู่ต่างประเทศแล้ว และเมื่อทุกอย่างพร้อมนายปรีดีและคนสนิท คือ ร.ต.อ.เฉียบ ชัยสงค์ ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ส.ต.ต. สิงโต ไทรย้อย จึงได้เดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยเพื่อร่วมก่อการดังกล่าวด้วย¹⁰⁵ โดยในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 นายปรีดีและผู้สนับสนุนจำนวนหนึ่งได้ขนอาวุธขึ้นฝั่งที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง โดยกำลังอีกส่วนหนึ่งเข้ายึดสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ที่พญาไทและได้ประกาศตั้งรัฐบาลใหม่ดังนี้ คือ นายดิเรก ชัยนาม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีต่างประเทศ และรัฐมนตรีคลัง พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ ผู้บัญชาการกองพลนาวิกโยธิน เป็นรัฐมนตรีกลาโหม และนายทวี บุญยเกษตร เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ส่วนกระทรวงอื่นๆที่ไม่ได้ประกาศให้ปลัดกระทรวงรักษาการแทนทุกกระทรวง พร้อมกันนั้นก็ได้ออกคำสั่งปลดนายทหารที่มาจากคณะราษฎรออกจากราชการ 5 คนคือ พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ พันจากรผู้บัญชาการทหารบก พล.ท.กวาง กวางสงคราม พันจากรองผู้บัญชาการทหารบก พ.ต.ท.ละม้าย อุทยานานนท์ พันจากรผู้บังคับการตำรวจสันติบาล พล.ต.ท. หลวงชาติตระการโกศล (เจียม ลิมปิจาติ) พันจากรอหิบดีกรมตำรวจ และ พล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์ พันจากรองอหิบดีกรมตำรวจ ทั้งยังสั่งห้ามเคลื่อนย้ายกำลังไม่ว่ากรณีใดๆ นอกจากจะได้รับคำสั่งโดยตรงจากแม่ทัพใหญ่¹⁰⁶ นอกจากนี้ในส่วนอื่นก็ได้มีการลงมือปฏิบัติการด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นที่ถนนวิทยุจนถึงสี่แยกราชประสงค์ ซึ่งนำโดยฝ่ายทหารเรือ และการเข้ายึดพระบรมมหาราชวังควบคุมโดย ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ส่วนที่องค์การโทรศัพท์พ.ต.โผน อินทรทัต ทำการยึดองค์การโทรศัพท์กลางวัดเลียบ เพื่อให้หยุดการใช้โทรศัพท์ทั่วพระนครและบริเวณใกล้เคียงเป็นการชั่วคราว¹⁰⁷

ในช่วงแรกของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ฝ่ายขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ มีแนวโน้มว่าจะได้รับชัยชนะ แต่ปรากฏว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกลุ่มผู้ก่อการที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผน เนื่องจากกำลังนาวิกโยธินจากสัตหีบที่นำโดย พล.ร.ต.ทหาร ขำหิรัญ และ พล.ร.ต.สังวร สุวรรณชีพ ที่จะต้องเข้ายึดและควบคุมสถานที่สำคัญไม่สามารถมาได้ทันเวลา ทางฝ่ายรัฐบาลซึ่งได้แต่งตั้งให้

¹⁰⁵ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 185.

¹⁰⁶ เกียรติศักดิ์ (27 กุมภาพันธ์ 2492).

¹⁰⁷ บันทึกคำบรรยายฟ้องของฝ่ายโจทก์ในคดีกบฏ ในคดีของนายไกร สติฐิติ และนายแหลม ปาณัษเสถียร วันที่ 29 มกราคม 2495 อ้างถึงใน สุพัตย์ ศิริคุณ, “กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492),” (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 59-60.

พล.ต.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แม่ทัพภาคที่ 1 เป็น “ผู้อำนวยการปราบปราม”¹⁰⁸ จึงได้สั่งให้ล้อม พระบรมมหาราชวังจนกระทั่งบ่ายวันที่ 27 กุมภาพันธ์ เมื่อกำลังทหารเรือถอนตัวออกไปผลการสู้รบ ปรากฏชัดว่าฝ่ายรัฐบาลได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด¹⁰⁹

ความล้มเหลวของขบวนการประชาธิปไตยนั้น นอกจากความผิดพลาดอันเกิดขึ้นจากการ ดำเนินการภายในกลุ่มผู้ต่อต้านเองแล้ว ส่วนหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากความพยายามของรัฐบาล ที่พยายามจะดึงเอาฝ่ายทหารเรือซึ่งเป็นฝ่ายที่กุมอำนาจหลักของกลุ่มผู้ต่อต้านมาเป็นพวก โดยใน ระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นรัฐบาลพยายามออกแถลงการณ์ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่เกี่ยวข้องกับฝ่าย ทหารเรือ และไม่มีการระบุว่าทหารเรือเป็นฝ่ายกบฏแต่กลับอธิบายว่าเป็นความเข้าใจผิดระหว่าง กองทัพ ดังแถลงการณ์เรื่อง “ปรับความเข้าใจกับทหารเรือ” มีใจความว่า“ทหารเรือทั้งหลายเวลานี้มีผู้ โฆษณาให้เราทหารของชาติมีความเข้าใจผิดต่อกัน ขอให้พี่น้องทั้งหลายจงเห็นแก่ชาติบ้านเมืองและ ประชาชน จงตั้งอยู่ในความสงบตามหน้าที่ของท่าน ทางกองทัพกทำการปราบปรามชนกลุ่มหนึ่งซึ่ง ก่อการจลาจลตั้งรัฐบาลแถลงการณ์ให้ทราบแล้ว ขอพี่น้องทหารเรือที่รักทั้งหลายจงได้เชื่อและวางใจ ว่ารัฐบาลจะพยายามจนสุดกำลังเพื่อความปรองดองซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่แล้ว การยิงกันเพราะเป็น เวลาค่ำมืดก็อาจมีผิดไปบ้าง ข้าพเจ้าขอสารภาพความเสียใจและขออภัยทุกประการ”¹¹⁰ ดังนั้น สถานการณ์ในระหว่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจึงมีแนวโน้มที่นำไปสู่การประนีประนอมระหว่างกองทัพทั้ง สองมากกว่าการที่จะเอาชนะกัน ซึ่งหมายถึงกองกำลังของฝ่ายผู้ต่อต้านที่ต้องอาศัยกำลังของทหารเรือ เป็นหลักไม่สามารถที่จะสู้รบกับรัฐบาลได้อีกต่อไป ถือเป็นความสำเร็จของฝ่ายรัฐบาลเพราะสามารถ ยุติการสู้รบได้โดยตนเป็นฝ่ายชนะ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้กลุ่มพลเรือนของนายปรีดีต้องถูกโคกเคี้ยว เนื่องจากฝ่ายทหารเรือในระดับผู้นำไม่เข้าร่วมด้วย

นอกจากนั้นอีกส่วนหนึ่งที่ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อความพ่ายแพ้ของกลุ่มขบวนการ ประชาธิปไตยครั้งนี้ ก็คือ การตัดสินใจของพล.ร.อ.สินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือในขณะนั้น ซึ่งตัดสินใจหันไปเปิดเจรจายอมรับข้อเสนอหยุดยิงกับคณะรัฐประหาร หรือรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังที่นายไสว สุทธิพิทักษ์ ผู้หนึ่งที่เข้าร่วมยึดและอยู่ในพระบรมมหาราชวัง กล่าวไว้ว่า

¹⁰⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

¹⁰⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 69.

¹¹⁰ มท., 0201.2.1.59/2. “แถลงการณ์เรื่องปรับความเข้าใจกับทหารเรือ” วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492.

“ในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น คือ 27 กุมภาพันธ์ ได้มีการรบกันระหว่างทหารเรือกำลังของฝ่ายขบวนการกับ ทหารบกในกลางพระนคร ทหารบกถูกทหารเรือตีจนร่นตลอดแนวถนนราชปรารภ มักระสัน ถนนเพชรบุรี จนปรากฏชัดว่าฝ่ายรัฐประหารเตรียมตัวหนี แต่แล้วก็มีคำสั่งให้ทหารเรือหยุดบุก นายทหารเรือชั้นนายพลผู้หนึ่งให้เหตุผลที่หยุดนี้ว่า “เพราะมีคนตายมากขึ้น” แต่ความจริงนั้นเป็นเพราะ “แม่ทัพเรือยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลรัฐประหารให้มีการหยุดรบเพื่อเจรจากัน” ซึ่งหมายความว่ารับข้อเสนอเพื่อยอมแพ้นั่นเอง ส่วนทางด้านวังหลวงนั้นฝ่ายรัฐบาลใช้ปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานและปืนใหญ่ทหารราบยิงประตู่พิเศษไชยศรีแล้วเคลื่อนกำลังมिरถถึงหน้าบ้านกู่เข้าสู่พระบรมมหาราชวัง... เป็นอันว่าขบวนการ 26 กุมภาพันธ์ 2492 ทำงานไม่สำเร็จตามต้องประสงค์”¹¹¹

เหตุผลประการหนึ่งที่คาดว่าอาจทำให้ฝ่ายทหารเรือตัดสินใจประนีประนอมกับฝ่ายทหารบกภายใต้การนำของคณะรัฐประหารก็คือ ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายทหารเรือ และกลุ่ม ส.ส.ภาคอีสานที่ให้การสนับสนุนนายปรีดีอันเนื่องมาจากรากฐานทางความคิดและการมีผลประโยชน์พื้นฐานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มทหารเรือมีผลประโยชน์อยู่ในส่วนกลางและต้องการพัฒนากองทัพไม่ต่างไปจากกลุ่มทหารบก ส่วนกลุ่มผู้นำภาคอีสานมีผลประโยชน์ผูกพันอยู่กับคนในท้องถิ่นและคัดค้านการพัฒนากองทัพมาตั้งแต่ต้น ดังที่ร.ท.กระจ่าง ตุลาภิรักษ์ กล่าวถึงกรณีที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ เมื่อครั้งที่นายถวิล อุดล เป็นกรรมาธิการรัฐสภาด้านอุตสาหกรรม ได้เชิญหลวงสินธุ์มาสอบสวนเรื่องการบริหารงานของรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งของทหารเรือ ทำให้หลวงสินธุ์โกรธมาก¹¹² ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ฝ่ายทหารเรือก็มีความไม่พอใจและต่อต้าน ส.ส.ภาคอีสานอยู่เหมือนกัน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาภาพพจน์ของรัฐบาลพลเรือนขณะนั้นไม่สู้จะดีนัก เนื่องจากถูกมองว่าไม่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์ยากของประชาชนได้สำเร็จ รวมถึงมีปัญหาเรื่องการคอร์รัปชันเป็นอย่างมาก ส่วนในเรื่องของนายปรีดีเองนั้นก็ยังมีปัญหาเรื่องการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล สิ่งต่างๆเหล่านี้ น่าจะมีผลทำให้ฝ่ายทหารเรือภายใต้การนำของพล.ร.ต.สินธุ์ไม่ให้การสนับสนุนกับฝ่ายของนายปรีดี และรัฐบาลของพล.ร.ต.ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ โดยยอมตกลงประนีประนอมเมื่อได้รับการติดต่อจากฝ่ายทหารบก ส่งผลให้ฝ่ายขบวนการประชาธิปไตยต้องพ่ายแพ้ไปในที่สุด

¹¹¹ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร. ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526), หน้า 790-791.

¹¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 314.

ความล้มเหลวจากการพยายามก่อการของขบวนการประชาธิปไตย 26 กุมภาพันธ์ นี้ ให้นำความเสียหายมาให้กับนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนเป็นอย่างมากจนมีอาจประเมินค่าได้รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อกลุ่มการเมืองต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนและเข้าร่วมก่อการกับนายปรีดี ด้วยการถูกจับกุมตามกฎหมายและถูกติดตามกวาดล้างตามฆ่าอย่างรุนแรง และในที่สุดนำไปสู่การสิ้นสุดบทบาททางการเมืองของนายปรีดีเองด้วย เพราะในส่วนของกลุ่มผู้สนับสนุนนั้นมีจำนวนมากที่ถูกฆ่าตาย หรือถ้าไม่ถูกฆ่าตายก็ต้องถูกจับกุม ส่วนที่เหลืออยู่นั้นก็แตกหายกระจัดกระจายไม่อาจรวมตัวกันได้ เนื่องจากผู้นำอย่างนายปรีดีนั้นไม่สามารถที่จะอยู่เป็นแกนกลางให้กลุ่มต่างๆ หันเข้ามายึดเป็นหลักและให้การสนับสนุนได้อีก ส่วนกลุ่มทหารเรือก็หันกลับไปประนีประนอมกับฝ่ายทหารบก แม้ว่าจะเป็นการร่วมมือกันชั่วคราวที่นำไปสู่ความขัดแย้งและพยายามต่อต้านในเวลาต่อมาก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราวดังกล่าวก็ได้ส่งผลต่อการสลายตัวของกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี

ส่วนทางฝ่ายรัฐประหารเอง แม้จะรู้ว่านายปรีดีไม่ได้อยู่ในประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่ความหวาดระแวงของคณะรัฐประหารที่มีต่อนายปรีดีในฐานะศัตรูทางการเมืองนั้นก็ไม่ได้ลดน้อยลงไปด้วยเลย กล่าวคือ จากการที่นายปรีดียังคงมีบารมีทางการเมืองอยู่มากในกลุ่มนักการเมือง ข้าราชการ อาจารย์ นักศึกษาและปัญญาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งนายปรีดีเป็นผู้ก่อตั้ง ส่งผลให้แม้ว่านายปรีดีจะไม่ได้อยู่ในประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงเป็นเป้าโจมตีที่สำคัญของคณะรัฐประหารอยู่เรื่อยมา ในขณะที่กลุ่มผู้สนับสนุนและกลุ่มที่เคยร่วมมือกับนายปรีดีนั้น ภายหลังจากที่นายปรีดีต้องหลบหนีออกจากประเทศไทยไปแล้ว กลุ่มการเมืองต่างๆ ที่เคยร่วมกันอยู่ภายใต้การนำของนายปรีดีเหล่านี้ไม่สามารถที่จะรวมตัวกันได้คิด เนื่องจากขาดผู้นำที่เป็นศูนย์กลางที่มีบารมีและได้รับการยอมรับอย่างนายปรีดี ประกอบกับการถูกจับกุมกวาดล้างปราบปรามอย่างรุนแรงจากรัฐบาลทำให้กลุ่มผู้สนับสนุนเหล่านี้หลบหนีแยกย้ายกระจัดกระจายกันไป แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีความพยายามที่จะต่อต้านรัฐบาลจากกลุ่มการเมืองภายในที่เคยรวมตัวกันสนับสนุนนายปรีดีอยู่ เพียงแต่ความพยายามต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาหลังจากนี้นั้นไม่ได้มีผู้นำขบวนการที่ชัดเจนเหมือนกับในช่วงที่มีนายปรีดีอยู่ และทำให้กลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาลด้วยการใช้กำลังหลังจากนี้ไม่เข้มแข็งพอที่จะโค่นล้มรัฐบาลได้ โดยความล้มเหลวครั้งแรกสุดของกลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาลภายหลังเหตุการณ์กบฏวังหลวงนั่นก็คือ ความพยายามต่อต้านรัฐบาลจากกลุ่มทหารเรือชั้นผู้น้อยจำนวนหนึ่ง หรือ เป็นที่รู้จักกันในนาม “กบฏแมนฮัตตัน”

2.3.3 กฎแมนฮัตตัน : การต่อต้านรัฐบาลจากฝ่ายทหารเรือ

การดำเนินการเพื่อโค่นล้มรัฐบาลของกลุ่มทหารเรือในครั้งนี้ต้องถือได้ว่าเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างกองทัพบกและกองทัพเรือที่มีมาช้านาน ดังจะเห็นได้จาก ความพยายามต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มพลเรือนในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้น กลุ่มทหารเรือจำนวนหนึ่งให้การสนับสนุนและเป็นกำลังสำคัญในการร่วมต่อต้านอยู่ด้วยเสมอ เพียงแต่ในช่วงเวลาดังกล่าวความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐประหาร และฝ่ายกองทัพเรือนั้นยังไม่ปรากฏให้เห็นถึงความชัดเจนของความขัดแย้งกันโดยตรงระหว่างทั้งสองฝ่าย เนื่องจากฝ่ายรัฐประหารเองยังไม่เข้มแข็งพอทั้งในด้านกำลังอาวุธและความพร้อมในการที่จะต่อสู้กับกองทัพเรือ แต่เป็นการรอเวลาที่จะปราบกองทัพเรือในเวลาต่อมา เนื่องด้วยบทบาทที่เป็นอิสระที่รัฐบาลไม่สามารถจะต้องและดำเนินการใดๆต่อกองทัพเรือได้นั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลไม่สามารถยอมรับได้

สำหรับฝ่ายทหารเรือ นั้น นอกจากความไม่พอใจต่อการกลับมาใช้อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้วสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่ามีผลต่อความรู้สึกไม่พอใจของนายทหารในกองทัพเรือและได้สะสมจนกลายเป็นความขัดแย้งถึงขั้นที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาล ก็คือการสู้รบระหว่างกองทัพเรือ และฝ่ายคณะรัฐประหารเมื่อครั้งกรณีกบฏวังหลวง ทั้งนี้เพราะผลจากการสู้รบครั้งนั้นได้ก่อให้เกิดการกินแหนงแคลงใจกันต่อมา ดังที่หลวงพลสินธวณัติศักดิ์ กล่าวว่า “การเกิดกบฏแมนฮัตตันในครั้งนี้ ถ้าพูดกันอย่างง่าย ๆ ก็มีสาเหตุมาจากการที่ถกเถียงกันขึ้นในกรณีราชประสงค์...คือผู้ที่มีอำนาจบังคับบัญชากำลังทหารแต่ละฝ่ายไม่มีใครจะหันหน้าเข้าหากัน เมื่อมีอะไรข้องใจก็เก็บไว้ในใจ ไม่นำมาปรับความเข้าใจกัน คงกินแหนงแคลงใจกันอยู่เรื่อยๆ ในระหว่างทหารบก ทหารเรือ และตำรวจ ยิ่งเมื่อภายหลังกรณีราชประสงค์แล้วก็ดูเหมือนจะมีการกุมเค้นกันอยู่ต่างฝ่ายต่างมองกันอย่างไม่สู้จะเป็นมิตรกันนัก เรียกว่า สี่ไม่กินกัน ส่วนผู้ได้บังคับบัญชาเมื่อเห็นผู้ใหญ่ไม่มีใครลงรอยกันก็ส่งผลถึงผู้น้อยทำให้มีการแตกแยกตามกันไป”¹¹³

การดำเนินการของทหารเรือชั้นผู้น้อยที่เรียกตัวเองว่า “คณะกู้ชาติ” โดยกลุ่มทหารเรือชั้นผู้น้อยนั้นนั้นมีเป้าหมายที่จะโค่นล้มอำนาจของรัฐบาลคณะรัฐประหาร ซึ่งมีแนวโน้มในการใช้อำนาจ

¹¹³ สมุทร สุรักษกะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย พ.ศ. 2408 – 2507 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, 2507), หน้า 85-86.

ไปในทางเผด็จการตามที่คณะผู้ชาติได้กล่าวถึงอุดมการณ์ในการดำเนินการไว้ว่า “คณะผู้ชาติอันประกอบไปด้วยทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ติดตามสถานการณ์บ้านเมืองด้วยความสำนึกต่อหน้าที่ และความรับผิดชอบที่มีต่อประเทศชาติ ทุกฝ่ายเห็นพ้องกันว่า จะทำการขัดขวางการเจริญเติบโตของอำนาจเผด็จการที่คณะรัฐประหารนำมาใช้เพราะในขณะนั้น ไม่มีกลุ่มการเมืองใดมีพลังพอที่จะรับมือคณะรัฐประหารได้.....อุดมการณ์ของคณะผู้ชาติ คือ การฟื้นฟูการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและขจัดกวางดล้างอำนาจเผด็จการทุกรูปแบบ”¹¹⁴

นอกจากต้องการโค่นล้มอำนาจเผด็จการรัฐบาลของคณะรัฐประหารแล้ว เหตุผลอันที่น่าจะมีผลต่อการดำเนินการของคณะผู้ชาติอีกประการหนึ่ง ก็คือ การที่นายทหารชั้นผู้น้อยเหล่านี้มีความรู้สึกว้า กองทัพเรือมีความตกต่ำเป็นอย่างมาก ในช่วงที่รัฐบาลคณะรัฐประหารมีอำนาจ ดังที่ น.ต.มนัส กล่าวถึงการตกต่ำของกองทัพเรือ นั้น ก็คือ 1. กองเรือรบทรุดโทรม 2. ผู้ปฏิบัติงานมีสมรรถภาพต่ำ 3. การบริหารงานในกองทัพเรือรวบอำนาจมากเกินไป 4. ทหารเรือล้าหลังเพราะมีผู้บังคับบัญชาหัวเก่าอยู่มาก¹¹⁵ ทั้งนี้เพราะงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้กองทัพเรือนั้นน้อยกว่าแต่จะซื้อเรือรบเลย แม้แต่จะซ่อมบำรุงก็ยัง ไม่พอ¹¹⁶ ในขณะที่เดียวกันความรู้สึกที่ไม่ต้องการให้ทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองมากเกินไปเหมือนที่ทหารบกฝ่ายเสนานิการเคยรู้สึกก็น่าจะมีผลให้นายทหารกลุ่มนี้ตัดสินใจดำเนินการก่อรัฐประหาร

คณะผู้ชาติได้ตัดสินใจที่จะลงมือดำเนินการในวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 ในพิธีมอบเรือขุดแมนฮัตตัน โดย น.ต.มนัส จารุกา เป็นผู้นำ ร.ท.ปัญญา ศิริบุษกะ และ ร.ท.วิระ โอ-สถานนท์ บุกรเข้าจี้ตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปยังกองเรือรบได้สำเร็จตามเป้าหมาย หลังจากนั้นก็ได้มีการแถลงการณ์ยึดอำนาจ และแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี คือ

1. พระสารสาสน์ประพันธ์ (ชิน จารุวัตร) เป็นนายกรัฐมนตรี
2. พล.ร.ต. ทหาร จำหริญ เป็นรองนายกรัฐมนตรี
3. มรว. เสนีย์ ปราโมช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

¹¹⁴ นิยม สุจริตวงศ์, ทหารเรือกับแมนฮัตตัน, หน้า 31-32.

¹¹⁵ สุคา กาเตอร์, “กบฏแมนฮัตตัน” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 86.

¹¹⁶ นิยม สุจริตวงศ์, ทหารเรือกับแมนฮัตตัน, หน้า 32.

4. พล.ร.ต. ชลิต กุลกำจร เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

5. พล.ท.ชิต มั่นศิลป์ สีนาคโยธารักษ์ เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย

หลังจากนั้นได้ประกาศตั้งผู้รักษาพระนครชั่วคราว คือ

1. พล.ท.หลวงวิระโยธา (ถวิล ศิริศัพท์)
2. พล.ร.ต. กาจ กาจสงคราม
3. พล.อ.ท. หลวงเทวฤทธิ์พันธ์ (กาพย์ ทัดตานนท์)
4. พล.ร.ต. ทหาร จำหิรัญ
5. น.อ. อานนท์ ปุณฺชกริกภา

คณะผู้ชาติยังได้ประกาศปลดออกจากราชการโดยไม่มีเบี้ยหวัดบำเหน็จบำนาญ คือ

1. พล.อ. ผิน ชุมพะวัน
2. พล.อ.อ. ฟิ้น รณอากาศ
3. พล.ต.อ. หลวงชาติตระการโกศล (เจียม ลิมปิจาติ)
4. พล.ท. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศขณะนั้น)
5. พล.ต.ต. เผ่า ศรียานนท์¹¹⁷ (ยศขณะนั้น)

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่คณะผู้ชาติสามารถจับกุมตัวจอมพล ป. พิบูลสงครามได้แล้วฝ่ายอื่นๆกลับไม่สามารถปฏิบัติตามแผนที่ตกลงกันไว้ได้ พล.ต.ต.เผ่า ศรียานนท์ จึงเป็นกลุ่มแรกที่ทำการตอบโต้กลุ่มผู้ต่อต้านด้วยการส่งตำรวจรถถังไปยึดโรงไฟฟ้าวัดเลียบกลับคืนจากกลุ่มผู้ต่อต้าน ในขณะที่ฝ่ายรัฐบาลนั้นได้ตั้งให้นายวรการบัญชาธิการแทนนายกรัฐมนตรีในการทำการปราบปราม จากนั้นรัฐบาลก็ได้ประกาศกัญอัยการศึกและยื่นคำขาดส่งนายกรัฐมนตรีคืนภายในเวลา 24.00 น. ของวันที่ 29 มิถุนายน แต่ในที่สุดการยิงกันก็เริ่มต้นขึ้นในตอนเช้าของวันที่ 30 มิถุนายน โดยฝ่ายทหารบก ตำรวจ และทหารอากาศต่างก็ระดมกำลังโจมตีที่มั่นของฝ่ายทหารเรือทุกแห่ง โดยไม่ได้ให้ความสำคัญต่อชีวิตของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งอยู่ในการควบคุมของกลุ่มผู้ต่อต้านแต่อย่างใด ดังในแถลงการณ์ของทหารอากาศฉบับที่ 8 ได้กล่าวไว้ว่า “ทั้งนี้ขอให้ ฯพณฯเสียดสละเพื่อปราบปรามกบฏบ้านเมือง”¹¹⁸

¹¹⁷ นิยม สุจริตวงศ์, ทหารเรือกบฏแมนฮัตตัน, หน้า 59-60.

¹¹⁸ จรูญ กุวานนท์, ชีวิตการต่อสู้ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุปรานี, 2495) อ้างถึงใน สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 220.

การสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลอันประกอบไปด้วยทหารบก ทหารอากาศ และตำรวจ กับ กลุ่มผู้ต่อต้านดำเนินมาเป็นเวลา 2 วัน จนในที่สุด ฝ่ายรัฐบาลสามารถยึดที่มั่นของฝ่ายทหารเรือในกรุงเทพฯ ไว้ได้แทบทั้งหมด โดยหลังจากการกบฏปรากฏว่า คณะผู้ชาติส่วนใหญ่สามารถหลบหนีไปได้ โดยบุคคลที่ถูกทางราชการออกหมายจับ ได้แก่ น.อ.อานนท์ ปุณฺชกริกภา น.ต.มนัส จารุภา ร.ท.วีระ โอสถานนท์ ร.ท.ปัญญา ศิริปุชกะ น.ต.ประกาย พุทธาริ น.ต.วีรศักดิ์ มั่นชจิตร ร.อ.อำนาจ วีระกลัด ร.ท.ประเสริฐ บรรจงจิตร และ พล.ร.ต.ทหาร จำหิรัญ เป็นต้น และจากเหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้ พล.ร.อ.สินธุ์ กมลนาวิน ผู้บัญชาการทหารเรือต้องออกจากราชการ โดยพล.ร.ท.หลวงพลสินชวาณัติกร ได้เป็นผู้บัญชาการทหารเรือแทน ส่วนในด้านของกองทัพนั้น ทางกองทัพบกได้เข้ายึดที่ทำการสำคัญของทหารเรือ เช่น กรมสรรพาวุธทหารเรือ บางนา โรงเรียนชุมพลทหารเรือ และโรงเรียนปืนใหญ่ สมุทรปราการ ป้อมผีเสื้อสมุทร ป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ มณฑลทหารเรือที่ 2 สัตหีบ¹¹⁹

ผลจากการปราบกบฏแมนฮัตตัน ทำให้รัฐบาลสามารถปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านได้เป็นจำนวนมาก และผู้ถูกจับกุมจำนวนหนึ่งก็คืออดีตผู้ร่วมในขบวนการเสรีไทยที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี แม้ว่าเหตุการณ์การต่อต้านรัฐบาลในครั้งนี้ นายปรีดีจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยก็ตาม แต่การที่อดีตขบวนการเสรีไทยซึ่งเคยอยู่ภายใต้การนำของนายปรีดีเข้ามามีส่วนร่วมด้วยในครั้งนี้ ก็ได้สร้างความเคลือบแคลงใจให้กับรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามและคณะรัฐประหารได้อีกระดับหนึ่ง หรือหากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่อดีตขบวนการเสรีไทยเข้าร่วมก่อการกับคณะผู้ชาติในครั้งนี้ทำให้รัฐบาลยังคงมีความหวาดระแวงต่อนายปรีดี โดยหลังเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันแล้วรัฐบาลยังคงมองว่านายปรีดีคงเป็นศัตรูคนสำคัญที่รัฐบาลและคณะรัฐประหารต้องการจัดการพร้อมๆ กับการปราบปรามกลุ่มผู้สนับสนุนให้สิ้นซากด้วยการพยายามกระทำทุกวิถีทาง ดังที่จะปรากฏให้เห็นในช่วงเวลาต่อมา

2.3.4 กบฏสันติภาพ : การต่อต้านรัฐบาลภายหลังการรัฐประหารตนเอง พ.ศ. 2494

แม้ว่าภายหลังเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน รัฐบาลจะสามารถจับกุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามที่พยายามจะเข้ามาโค่นล้มอำนาจรัฐได้ในระดับหนึ่งแล้วก็ตาม แต่ในความเป็นจริงนั้นมิอาจปฏิเสธได้ว่าวิธีการดังกล่าวไม่สามารถที่จะนำมาใช้จัดการกับกลุ่มการเมืองฝ่ายอนุรักษ์นิยมภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ ที่ยังคงมีบทบาทในการต่อต้านคัดค้านรัฐบาลในรัฐสภาโดยผ่าน

¹¹⁹ สุคา กาเดอร์, “กบฏแมนฮัตตัน,” หน้า 109.

วุฒิสมาชิกอีกกลุ่มหนึ่งได้ คังนั้นเพื่อที่จะดำรงรักษาให้รัฐบาลสามารถอยู่ในอำนาจได้ต่อไป โดยไม่ถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามทั้งจากภายในและภายนอกรัฐสภา ในที่สุดฝ่ายรัฐประหารได้ทำการรัฐประหารเงียบทางวิทยุ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 เพื่อยึดอำนาจตนเอง ส่งผลให้มีการยกเลิกวุฒิสภาอันประกอบไปด้วย เจ้านาย เชื้อพระวงศ์ ที่ได้รับการแต่งตั้งมาตั้งแต่สมัยที่นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีหลังเหตุการณ์รัฐประหาร 2490 รวมไปถึงเป็นการยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ที่ถูกร่างและกำหนดขึ้นโดยกลุ่มการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยม เพื่อเปิดโอกาสให้ข้าราชการทหาร และตำรวจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากฝ่ายคณะรัฐประหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้มากขึ้น

การจับกุมและปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลครั้งแล้วครั้งเล่าจวบจนกระทั่งสิ้นยุค เหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน ได้ส่งผลอย่างสำคัญต่อสถานะของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามให้กลับมามีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันกลุ่มผู้ต่อต้านก็อ่อนกำลังลงจนแทบจะไม่สามารถรวมตัวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ให้การสนับสนุนนายปรีดีและตัวนายปรีดีเองที่ต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอาจทำให้สรุปได้ว่าความพยายามในการโค่นล้มรัฐบาลในช่วงเวลาที่ผ่านมานับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์รัฐประหาร เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ด้วยการใช้กำลังและความรุนแรงนั้นไม่อาจประสบความสำเร็จ แต่กลับเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้กับรัฐบาลและคณะรัฐประหารด้วยการปราบปรามผู้ต่อต้านได้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามความล้มเหลวในการโค่นล้มรัฐบาลที่เกิดขึ้นหลายครั้งนี้ ไม่ได้ทำให้เจตนาของของกลุ่มการเมืองต่างๆที่ไม่เห็นด้วยกับการปกครองในแนวทางเผด็จการอำนาจนิยมต้องเปลี่ยนแปลงไป ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นจุดเริ่มต้นให้กลุ่มคนจำนวนหนึ่งซึ่งเห็นความสูญเสียอันเกิดจากการใช้ความรุนแรงและความล้มเหลวของความพยายามโค่นล้มรัฐบาลด้วยความรุนแรงนี้เกี่ยวเนื่องเป็นประสบการณ์ และเปลี่ยนวิธีการมาใช้วิธีที่สันติและเข้าถึงมวลชนได้ดียิ่งขึ้นในการที่จะโค่นล้มรัฐบาล แม้ว่าผลสุดท้ายขบวนการต่อต้านรัฐบาลด้วยสันติวิธีเช่นนี้จะต้องพบกับความล้มเหลวอีกครั้งก็ตาม แต่ผลจากการดำเนินการดังกล่าวก็ได้สันคลอนสถานะของรัฐบาลในช่วงเวลานั้นได้ในระดับหนึ่ง

ผู้ที่ถูกจับกุมในกรณีกบฏสันติภาพนี้ถือเป็นกลุ่มการเมืองใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มนักคิด นักเขียน และนักวิชาการทางการเมืองทั้งหลายที่พยายามกดดันรัฐบาลเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วยการรณรงค์เรียกร้องสันติภาพตามแนวทางของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ซึ่งกำลังแพร่หลายอยู่ในขณะนั้น ในขณะที่เดียวกันก็เป็นขบวนการที่นายปรีดี พนมยงค์เองถูกมองว่าเป็นแกนนำคนสำคัญที่ให้การสนับสนุนอยู่ และแม้ว่าการดำเนินการของขบวนการดังกล่าวจะไม่ประสบ

ความสำเร็จจนถึงขั้นโค่นล้ม และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในรัฐบาลได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ การดำเนินการของกลุ่มปัญญาชน และบรรดานักคิด นักเขียนทั้งหลายเหล่านี้ได้ส่งผลให้รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความหวาดระแวง และอยู่ในสถานะที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ

กลุ่มที่มีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาหลังการรัฐประหารตนเองใน พ.ศ. 2494 คือ กลุ่มการเมืองที่มาจากหลายสาขาอาชีพ ทำให้การดำเนินการของกลุ่มนี้ครอบคลุมไปยังกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างกว้างขวางมากกว่าขบวนการอื่นๆที่เคยเป็นมา และแกนนำจำนวนหนึ่งที่มีบทบาทโดดเด่นในกลุ่มนี้ ก็คือ ผู้ซึ่งเคยให้การสนับสนุนนายปรีดีมาก่อนนั่นเอง โดยหลังจากเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 แล้ว แม้ว่านายปรีดี จะต้องหลบหนีไปอยู่ต่างประเทศและผู้ให้การสนับสนุนจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานนั้นจะถูกรัฐบาลจับกุมปราบปรามจนกระจัดกระจายไปแล้วก็ตาม แต่กลุ่มปัญญาชนจำนวนหนึ่งซึ่งเคยให้การสนับสนุนนายปรีดีและรอดพ้นจากการปราบปรามของรัฐบาลก็ได้มีการรวมตัวกัน ซึ่งในเวลาต่อมาได้กลายเป็นบุคคลที่เป็นแกนนำของขบวนการที่ต่อต้านรัฐบาล กลุ่มแกนนำคนสำคัญที่มีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาต่อมานั้นก็ได้แก่นายสุภา ศิริमानนท์ นายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ นายอัสนีย์ พลจันทร์ นายสมักร บุราวาส นายทวีป วรดิถก เป็นต้น

การดำเนินการของขบวนการต่อต้านรัฐบาลครั้งนี้อาจกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากแกนนำคนสำคัญ 2 คน คือ นายสุภา ศิริमानนท์ และนายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ ทั้งสองคนนี้เป็นอดีตเสรีไทยและเป็นข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ สุภัทรนั้นหลังจากลาออกจากกระทรวงการต่างประเทศแล้วได้ไปทำงานที่สำนักงานแถลงข่าวสารของสหภาพโซเวียต¹²⁰ ทำให้สุภัทรได้มีโอกาสศึกษาลัทธิมาร์กซ์อย่างจริงจังมากขึ้น ส่วนสุภานั้นเคยอยู่ในยุโรปและเคยเดินทางเข้าไปในโซเวียตระหว่างที่ทำหน้าที่ทางการทูต หลังจากนั้นสุภาได้เขียนบทความชื่อ “วิธีการแก้ปัญหาชนกลุ่มน้อยของสหภาพโซเวียต” และในต้นปี พ.ศ. 2492 ก็ได้ตัดสินใจที่จะออกหนังสือเผยแพร่แนวคิดสังคมนิยมตามแนวลัทธิมาร์กซ์ โดยออกเป็นนิตยสารรายเดือนชื่อ “อักษรสาส์น”

¹²⁰ สุพจน์ ด้านตระกูล, สุพจน์ ด้านตระกูลเล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ, หน้า 4-7.

นิตยสารอักษรสาส์น ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอแนวทางสังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์แห่งแรกของสังคมไทย และได้กลายเป็นแหล่งรวมเอาปัญญาชนซึ่งมีความชื่นชมในแนวทางดังกล่าวมาไว้รวมกัน จนสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมในช่วงเวลาดังกล่าวได้ระดับหนึ่ง โดยบุคคลสำคัญๆที่มีส่วนในการทำให้อักษรสาส์นเป็นแหล่งในการเผยแพร่อุดมการณ์สังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์ก็ได้แก่ นักเขียนที่มีงานเผยแพร่ในนิตยสารฉบับนี้ เช่น นายกุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนเรื่อง “ระบบบงการประชาธิปไตยของประชาชน” นายอัสนี พลจันทร์ ผู้ซึ่งใช้นามปากกาว่า นายผี หรือ อินทรายุทธ เขียนบทกวีและวรรณกรรมวิจารณ์ นายสมักร บุราวาส ใช้นามปากกา ผู้ยิ่งใหญ่ และกัปตันสมุทร เขียนบทความ ด้านปรัชญาและศาสนา นายเสนาะ พานิชย์ เจริญ ซึ่งใช้นามปากกาว่า เสนาะ เมฆเสถียร โดยนายเสนาะนั้นถือเป็นคนแรกที่แปลเรื่อง The Communist Manifesto ของ คาร์ล มาร์กซ์ และ เฟรเดอริก เองเงิลส์ ออกเป็นภาษาไทยโดยใช้ชื่อว่า “กำหนดการคอมมิวนิสต์” เมื่อ พ.ศ. 2490 นอกจากนั้นก็ยังมีนักเขียนสมัครเล่นในแนวทางสังคมนิยมซึ่งเขียนบทความมาลงเป็นครั้งคราว เช่น นายสมาน วรพฤกษ์ เป็นต้น¹²¹

การนำเสนอของอักษรสาส์นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าต้องการให้การปกครองในระบอบที่เป็นอยู่ขณะนั้นสูญสลาย และแทนที่ด้วยระบบใหม่ตามแนวทางสังคมนิยม ในขณะที่เดียวกันก็ได้ชื่นชมยินดีกับความสำเร็จในชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีน โดยได้มีบทความที่เกี่ยวกับการปฏิวัติในจีน และแนวทางการปฏิวัติคล้ายกับเป็นการนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปสู่ระบบสังคมนิยมโดยมีประเทศจีนเป็นแม่แบบ แม้ว่างานเขียนดังกล่าวจะไม่ได้มีการกล่าวถึงสังคมไทยก็ตาม ดังจะเห็นได้จาก งานของนายกุหลาบ สายประดิษฐ์ ที่ได้เสนอเรื่อง “ทฤษฎีการเมือง ดอนลัทธิโซเชลลิสม์” ซึ่งเป็นการอธิบายถึงแนวทางการเปลี่ยนแปลงสังคมจากทุนนิยมไปสู่สังคมนิยม นอกจากนั้น นายสุภา ศิริमानนท์ ซึ่งแสดงตนอย่างชัดเจนว่าเป็นผู้สนับสนุนลัทธิมาร์กซ์ และได้ศึกษาค้นคว้าแนวทางดังกล่าวอย่างจริงจังก็ได้เรียบเรียงเรื่อง “แคปิตาลิสม์” จากเรื่อง Capital ของ มาร์กซ์ นำมาตีพิมพ์ในสำนักพิมพ์อักษรสาส์น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า อักษรสาส์น เป็นแหล่งที่นำเอาแนวความคิดสังคมนิยมแบบลัทธิมาร์กซ์มาเผยแพร่ในสังคมไทยแบบเปิดเผยอย่างจริงจังเป็นแห่งแรก และเป็นจุดเริ่มต้นให้กลุ่มต่างๆอันได้แก่ ขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ขบวนการกรรมกร กลุ่มนักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน ขบวนการนักศึกษา และกลุ่มคนจีนในประเทศไทย ที่

¹²¹ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 278.

ไม่พอใจการปกครองแบบเผด็จการของผู้ที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น ได้มีโอกาสมารวมตัวกัน และได้แสดงบทบาทของกลุ่มตนในฐานะของผู้ที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลได้อย่างชัดเจน

ถึงแม้ว่าวิธีการต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มต่างๆที่มาต่อต้านรัฐบาลเหล่านี้ ไม่ว่าจะจะเป็นไปโดยสันติวิธีหรือไม่ก็ตามจะไม่ประสบความสำเร็จจนถึงขั้นที่จะมาโค่นล้มอำนาจของรัฐบาลตามความต้องการของผู้ต่อต้านได้ แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ การดำเนินการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลต้องอยู่ในสถานะที่อ่อนแอช่วงระยะเวลาหนึ่ง เนื่องจากไม่สามารถควบคุมอำนาจจากกลุ่มต่างๆภายในสังคมไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ จวบจนกระทั่งรัฐบาลได้ทำการจับกุมและปราบปรามกลุ่มผู้ต่อต้านครั้งใหญ่ในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 โดยผลจากการจับกุมในครั้งนี้ทำให้สถานะของรัฐบาลมีความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นการจับกุมกลุ่มต่อต้านรัฐบาลในฐานะกบฏสันติภาพแล้ว ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการใช้โอกาสนี้จับกุมบรรดากลุ่มแกนนำต่างๆที่เคยต่อต้านรัฐบาลมาก่อนหน้าของการเกิดการต่อต้านรัฐบาลในกลุ่มของกบฏสันติภาพด้วย

บทสรุป

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆนับตั้งแต่เหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของจอมพล ป.พิบูลสงคราม กับ กลุ่มของนายควง อภัยวงศ์ ที่ส่งผลให้รัฐบาลไม่มั่นคงในทางรัฐสภา หรือจะเป็นความขัดแย้งกับกลุ่มของนายปรีดิพนมยงค์ ที่ปรากฏให้เห็นในรูปของความพยายามที่จะใช้กำลังในการ โค่นล้มอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา จนเกิดกลุ่มกบฏทางการเมืองหลายครั้งหลายคราว เช่น กบฏเสนานิการ กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน หรือ แม้กระทั่งกบฏสันติภาพ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้ง และการแตกแยกทางการเมืองที่รัฐบาลไม่สามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ทำให้กลุ่มการเมืองฝ่ายต่อต้านสามารถขึ้นมาบทบาทในการแข่งขันกับรัฐบาลได้ และรัฐบาลต้องเผชิญปัญหาการถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ จนทำให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามในระหว่าง พ.ศ.2491-2495 ต้องอยู่ในสถานะที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศ

บทที่ 3

การดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อสร้างการยอมรับจากนานาชาติ

ตามแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry นั้นได้กล่าวถึงรัฐที่อ่อนแอในระดับระหว่างประเทศไว้ว่า หมายถึงรัฐที่มีความสามารถในการต่อรองกับรัฐอื่นน้อย ต้องดำเนินนโยบายโดยยอมตามรัฐอื่นที่เข้มแข็งกว่า และเป็นรัฐที่ไม่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ ทำให้รัฐต้องดำเนินนโยบายเพื่อจะแสวงหาการยอมรับจากภายนอก ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้อธิบายสถานะของประเทศไทยในระดับระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการกล่าวถึงสถานะที่มีอำนาจน้อย (Weak State) ในระดับระหว่างประเทศของประเทศไทย ซึ่งปรากฏให้เห็นจากการที่ประเทศไทยต้องยอมทำตามข้อเรียกร้องต่างๆของประเทศมหาอำนาจ โดยยอมสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างเพื่อแลกกับการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ตลอดจนถึงสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สอง ในระหว่างพ.ศ. 2491-2495 ซึ่งไม่ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงดำเนินนโยบายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาลในเวทีระหว่างประเทศด้วยการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ผู้นำในกลุ่มเสรีประชาธิปไตย คือ การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพื่อที่จะสร้างการยอมรับจากต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการจับกุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองภายในประเทศในเวลาต่อมาด้วย

3.1 การสร้างการยอมรับภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ ประเทศไทยต้องอยู่ในสถานะที่ลำบาก เนื่องจากการประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ สหรัฐอเมริกานั้นแม้ว่าจะไม่รับการประกาศสงครามของประเทศไทย แต่สำหรับอังกฤษแล้วถือว่าประเทศไทยอยู่ในสถานะประเทศคู่สงคราม ดังนั้นเพื่อที่จะให้ประเทศอื่นๆให้การรับรองในฐานะที่เป็นประเทศเอกราชและเพื่อผลประโยชน์ด้านอื่นๆที่จะตามมา การดำเนินนโยบายของรัฐบาลในช่วงนั้นจึงมุ่งเน้นอยู่ที่การได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (The United Nations) ซึ่งเป็นองค์การที่กลุ่มประเทศสัมพันธมิตรได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการธำรงรักษาสันติภาพของโลกและป้องกันไม่ให้เกิดสงครามขนาดใหญ่อย่างเช่นสงครามโลกครั้งที่สองเกิดขึ้นได้อีก สหประชาชาติมีสมาชิกประกอบด้วยรัฐผู้ก่อตั้ง 51 รัฐ นอกเหนือจากนั้นเป็นรัฐที่ได้รับอนุมัติให้เข้าเป็นสมาชิกภายหลังซึ่งสหประชาชาติได้กำหนดเกี่ยวกับการเข้าเป็นสมาชิกไว้ในกฎบัตรข้อ 4 วรรค 2 ว่า ให้สมัชชาเป็นผู้รับโดยคำแนะนำ

ของคณะมนตรีความมั่นคง¹ ดังนั้นสำหรับกรณีหลังนี้รัฐที่ต้องการเข้าเป็นสมาชิกจะต้องยื่นใบสมัคร ซึ่งขั้นตอนการพิจารณาใบสมัครที่สำคัญมี 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกคณะมนตรีความมั่นคงจะเป็นผู้พิจารณาและให้คำแนะนำไปยังสมัชชา และขั้นตอนที่สองสมัชชาจะต้องลงคะแนนเสียงเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงส่วนใหญ่ 2 ใน 3 รัฐนั้นจึงจะเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ แต่ในขั้นตอนของคณะมนตรีความมั่นคงนั้น รัฐที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกจะต้องได้คะแนนเสียงสนับสนุนอย่างน้อยจาก 7 ประเทศในบรรดา 11 ประเทศที่เป็นสมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคง โดยคะแนนเสียงสนับสนุนจาก 7 ประเทศนี้จะต้องรวมเสียงของมหาอำนาจทั้ง 5 อันได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส สหภาพโซเวียต และจีน ซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงด้วย เพราะถ้าหากรัฐที่เป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงรัฐใดรัฐหนึ่งใช้สิทธิยับยั้ง (Veto) การสมัครของประเทศนั้นก็ไม่สามารถเป็นมติแนะนำได้² ซึ่งเท่ากับว่า การสมัครของรัฐนั้นถูกปฏิเสธจากสหประชาชาติ ดังนั้นประเทศไทยจำต้องดำเนินนโยบายให้ 5 ประเทศ ซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงมีมติแนะนำเป็นเอกฉันท์ให้ได้ เพื่อที่จะได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ โดยในส่วนของสหรัฐอเมริกานั้นไม่ถือว่าประเทศไทยเป็นประเทศผู้แพ้สงครามและไม่ได้รับการประกาศสงครามของไทยตั้งแต่ตอนต้นอยู่แล้วจึงไม่มีปัญหาในด้านการสนับสนุนให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ในขณะที่ประเทศมหาอำนาจอีก 4 ประเทศไม่ว่าจะเป็น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหภาพโซเวียต หรือจีน ต่างก็มีข้อเรียกร้องจากประเทศไทยต่างกันไปเพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการที่ประเทศเหล่านั้นจะไม่คัดค้านไทยในการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ ซึ่งในที่สุดด้วยการดำเนินนโยบายของรัฐบาล และการยอมทำตามข้อเรียกร้องต่างๆของบรรดาประเทศมหาอำนาจทำให้ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติเป็นประเทศที่ 55 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2489³

การดำเนินการเพื่อให้ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงนี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นที่แสดงให้เห็นถึงสถานะที่อ่อนแอของรัฐไทย เนื่องจากการแสดงให้เห็นว่ารัฐไทยเป็นรัฐที่มีอำนาจและความสามารถในการต่อรองน้อยกว่าประเทศมหาอำนาจอื่นๆซึ่งมีอำนาจและความสามารถในการต่อรองมากกว่า ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายโดยยอมตามรัฐมหาอำนาจเหล่านั้น แม้ว่าบางครั้งการดำเนินนโยบายที่เกิดขึ้นจะทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์ไปบ้างก็ตาม ดังที่ Anuson Chinvanho ได้กล่าวถึงการดำเนินนโยบายของ

¹ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 2, (พระนคร : แพรวพิทยา, 2509), หน้า 659.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 659-660.

³ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 336.

รัฐไทยในฐานะที่เป็นรัฐเล็ก และมีอำนาจน้อยไว้ว่า “ผู้นำรัฐไทยทั้งในอดีต และปัจจุบันมีความต้องการที่จะเห็นประเทศรอดพ้นจากการครอบงำโดยประเทศมหาอำนาจ และมุ่งมั่นที่จะสร้างความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นประเทศใหญ่หรือประเทศเล็กให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพราะผู้นำเหล่านี้ตระหนักในความจริงที่ว่า ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก และเป็นรัฐที่มีอำนาจน้อย (Small and Weak State) เป็นประเทศที่ได้รับความเห็นใจจากประเทศอื่นเสมอ ซึ่งจะเป็นหนทางที่ทำให้ได้รับการรับรองเอกราชและความอยู่รอดจากประเทศอื่น⁴

3.1.1 การเจรจาเพื่อต่อรองกับอังกฤษ

หลังจากชัยชนะของฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่สอง อังกฤษถือว่าไทยเป็นศัตรู ในระหว่างสงครามและควรได้รับการปฏิบัติต่อเช่นเดียวกับประเทศผู้แพ้อื่นๆ ทั่วๆไป การดำเนินงานของสัมพันธมิตรในอังกฤษได้รับความช่วยเหลือจากขบวนการเสรีไทยที่ทำงานอยู่ในอังกฤษเป็นอย่างดี โดยอังกฤษต้องการให้มีการชดเชยค่าปฏิกรรมสงครามเป็นข้าวและเงินตราจำนวนมาก ตลอดจนการถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดโดยกองกำลังฝ่ายพันธมิตรและเข้าควบคุมเศรษฐกิจงานาประการ ซึ่งจะมีผลทำให้ไทยกลายเป็นดินแดนในอาณัติของอังกฤษไป

เมื่อสงครามยุติลงคณะผู้แทนฝ่ายไทยซึ่งรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ได้แต่งตั้งและเดินทางไปเจรจากับผู้แทนฝ่ายอังกฤษที่ประเทศแคนดี ต้องประสบกับข้อเรียกร้องจากฝ่ายอังกฤษ ซึ่งมีข้อเสนอ หรือ “ข้อความตกลงและภาคผนวก” จำนวน 21 ข้อ และให้ฝ่ายไทยบริจาคข้าวจำนวน 1.5 ล้านตัน อันเป็นข้อเสนอที่ฝ่ายอังกฤษถือว่า “เป็นข้อเสนอต่ำสุดที่จะเปลี่ยนแปลงในหลักการสาระสำคัญไม่ได้”⁵ โดยฝ่ายอังกฤษต้องการให้คณะผู้แทนฝ่ายไทยลงนามในหัวข้อความตกลง 21 ข้อตามที่ได้เสนอมานี้ จึงไม่ยอมรับข้อแก้ไขต่อรองใดๆ และได้เร่งรัฐบาลไทยมอบอำนาจให้กับคณะผู้แทนฝ่ายไทยมีอำนาจเต็มในการลงนามหัวข้อความตกลงดังกล่าวนี้ มิฉะนั้น ฝ่ายอังกฤษอาจไม่ยอมถอนทหารออกจากประเทศไทย และเปิดการเจรจาใดๆกับคณะผู้แทนฝ่ายไทยต่อไป การยื่นข้อเสนอของฝ่ายอังกฤษนี้ทำให้รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ตกอยู่ในฐานะที่ลำบากยิ่งขึ้น รัฐบาลได้เสนอให้สภาผู้แทนราษฎรมิมีมติเห็นชอบที่จะมอบอำนาจให้คณะผู้แทนฝ่ายไทยใน

⁴ Anuson Chinvanho, *Avoidance, Hostility, And Friendship : The History of Thailand's Relations with the People's Republic of China, 1949-1975* (Thesis for the Degree of Master of Philosophy in International Relation, University of Oxford, 1985), pp.7-8.

⁵ กนต์ธีร์ สุภมมงคล, *การวิเทโศบายของไทย*, หน้า 224.

การเจรจากับฝ่ายอังกฤษต่อไป โดยม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ให้เหตุผลว่า ตามร่างหัวข้อตกลง 21 ข้อ นั้น แม้จะรุนแรงมาก แต่รัฐบาลจำเป็นต้องเปิดเจรจาต่อไป และต้องลงนามเซ็นหัวข้อความตกลง นั้น เพราะถือเป็นการเสียดสีเพื่อเอกราช โดยเน้นว่าเราถือว่าเราเกือบจะเป็นพันธมิตร (Allied) แต่ อังกฤษเขายังถือว่าเราเป็นผู้ที่แพ้สงคราม(Defeated Nation) และเขาบอกว่าการที่เขาไม่มา ครอบครองเมืองไทยอย่างญี่ปุ่นก็นับว่าเป็นบุญมากแล้ว เพราะฉะนั้นจึงเห็นควรให้ฝ่ายไทยเซ็น สัญญาตามที่รัฐบาลอังกฤษเสนอ⁶

ข้อเสนอของรัฐบาลดังกล่าวนี้ได้รับการคัดค้านอย่างกว้างขวางจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างไรก็ดีตามเมื่อฝ่ายรัฐบาลชี้แจงเหตุผลว่าถูกบีบบังคับก็จำเป็นต้องอนุมัติให้ลงนามได้แต่ ให้บันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ว่าจำเป็นต้องยอมอังกฤษ เพราะถูกบังคับไม่ใช่ยอมโดยสมัครใจ⁷ โดย สภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติมอบอำนาจให้รัฐบาลดำเนินการเจรจาตามร่างหัวข้อความตกลง 21 ข้อ ของฝ่ายอังกฤษต่อไป และได้อนุมัติให้รัฐบาลบริจาคข้าวแก่สหประชาชาติจำนวน 1.5 ล้านตัน ด้วยคะแนนเสียง 82 : 6 คะแนน⁸ แม้ว่าในเวลาต่อมาฝ่ายอังกฤษจะมีการปรับเปลี่ยนหัวข้อความตกลงไปอีกก็ตาม แต่ในที่สุดเมื่อสหรัฐอเมริกาซึ่งถือว่าไทยไม่ได้เป็นคู่สงครามได้เข้ามามีบทบาทในการเจรจาใกล้เคียง ส่งผลให้อังกฤษได้ยอมอ่อนแอตามข้อเสนอของฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นเฉพาะเรื่องข้าวเท่านั้นที่ยังคงเป็นไปตามข้อเสนอของอังกฤษไว้ ประเทศไทยและ ประเทศอังกฤษจึงได้ตกลงทำสนธิสัญญายุติภาวะสงครามระหว่างกันเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 โดยผู้แทนไทยที่ได้รับอนุมัติจากรัฐบาลได้ลงนามกับผู้แทนอังกฤษที่เมืองสิงคโปร์ ความตกลงนี้เรียกว่า “ความตกลงสมบูรณ์แบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่ และอินเดีย”⁹ ซึ่งมีทั้งหมด 24 ข้อด้วยกัน และในวันเดียวกันนี้ก่อนการลงนามความตกลงสมบูรณ์แบบ ผู้แทนฝ่ายไทยได้แลกเปลี่ยนหนังสือกับฝ่ายอังกฤษฉบับหนึ่งความว่า ฝ่ายอังกฤษได้ส่งหัว ข้อความตกลง (Heads of Agreement) พร้อมด้วยภาคผนวก (Annex) ว่าข้อกำหนดต่างๆซึ่งรัฐบาล สหราชอาณาจักรกับอินเดียพร้อมที่จะเลิกสถานะสงครามกับไทย และขอให้ไทยแจ้งให้ทราบว่า รัฐบาลไทยพร้อมที่จะลงนามความตกลงสมบูรณ์แบบฉบับหนึ่ง หรือหลายฉบับโดยไม่ชักช้าซึ่ง ครอบคลุมถึงบทต่างๆที่กำหนดไว้ในหัวข้อความตกลง และภาคผนวกนี้ กับว่าในระหว่างที่ยังไม่ได้

⁶ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2488 (ลับ) วันที่ 11 ตุลาคม 2488

⁷ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 52/2488 (สมัยสามัญ) วันที่ 6 กันยายน 2488

⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2488 (ลับ) วันที่ 12 ตุลาคม 2488

⁹ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 1, หน้า 509.

ลงนามเช่นว่านั้น รัฐบาลไทยจะปฏิบัติตามบทเหล่านี้ทุกประการ¹⁰ และผลจากการลงนามดังกล่าวนี้ทำให้ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศฝ่ายแพ้สงครามในสายตาของอังกฤษได้กลับมามีอธิปไตยสมบูรณ์และมีสิทธิเต็มทีเช่นเดียวกับประเทศเอกราชประเทศอื่นๆ ที่พร้อมจะเป็นสมาชิกสหประชาชาติโดยไม่ถูกคัดค้านจากอังกฤษ

หากจะกล่าวไปแล้วในการเจรจาเพื่อยุติสถานะสงครามกับอังกฤษนั้น ถ้าสหรัฐอเมริกาไม่เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเจรจาให้อังกฤษต้องยอมประนีประนอมให้กับฝ่ายไทยแล้วประเทศไทยอาจจะต้องสูญเสียค่าชดเชย และค่าปฏิกรรมสงครามมากไปกว่าการยินยอมบริจาคว่าให้กับสหประชาชาติ เนื่องจากโดยลำพังแค่ประเทศไทยเองนั้น ก็ตระหนักถึงความเป็นจริงที่ว่าไม่สามารถที่จะต่อรองให้อังกฤษยอมทำตามสิ่งที่ไทยต้องการได้ ดังที่อังกฤษได้กล่าวไว้ตั้งแต่การเซ็นข้อเสนอของอังกฤษเป็นครั้งแรกแล้วว่า ข้อเสนอทั้ง 21 ข้อนั้นเป็นข้อเสนอดำสุดที่อังกฤษจะไม่ยินยอมให้มีการต่อรองได้อีก ซึ่งฝ่ายไทยเองก็ยินยอมและพร้อมที่จะปฏิบัติตามข้อเสนอนั้น แม้ว่าจะต้องเป็นฝ่ายสูญเสียประโยชน์ก็ตาม เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้นตระหนักดีว่าประเทศไทยตกอยู่ในสถานะที่ไม่มีทางเลือกเพราะไม่มีอำนาจใดๆที่จะไปต่อรองได้ การยินยอมดังกล่าวเพื่อเป็นการรักษาเอกราชของประเทศไว้ และแม้ว่าไทยจะไม่ต้องปฏิบัติตามความต้องการของอังกฤษทุกประการอันเป็นผลมาจากความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็เป็นตัวบ่งชี้ได้เป็นอย่างดีถึงสถานะที่อ่อนแอของประเทศไทย ที่มีผลทำให้มีอำนาจต่อรองน้อยเมื่อเทียบกับรัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าอย่างอังกฤษ

3.1.2 การเจรจากับฝรั่งเศส

การที่ฝรั่งเศสเป็นมหาอำนาจหนึ่งในกลุ่มพันธมิตรฝ่ายชนะในสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้รัฐบาลเดอโกลของฝรั่งเศสไม่ยอมรับความตกลงระหว่างประเทศใดๆที่กระทำโดยรัฐบาลวิซีที่ร่วมมือกับนาซี รวมถึงไม่ยอมรับความตกลงระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในกรณีพิพาทเรื่องอินโดจีนที่มีญี่ปุ่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2484 ที่ฝรั่งเศสยินยอมให้มีการปรับเขตแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงโดยใช้ร่องน้ำลึกเป็นจุดแบ่ง และไม่ยินยอมคืนดินแดน 27,000 ตารางไมล์ให้แก่ไทยด้วย โดยฝรั่งเศสยังถือว่าสถานะคู่สงครามระหว่างไทยกับฝรั่งเศสไม่ได้หมดไป ฝรั่งเศสจึงยื่นข้อเรียกร้อง 2 ประการ ภายหลังจากสิ้นสุดสงคราม คือ ต้องการคืนแดนที่เป็นกรณีพิพาทที่ไทยได้รับไปเมื่อ พ.ศ. 2484 คืน และต้องการพระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร พระแก้วมรกต ทั้งนี้รัฐบาลฝรั่งเศส

¹⁰ เรื่องเดียวกัน

ปฏิเสธไม่ยอมปฏิบัติตามความประสงค์ของไทยในเรื่องการปรับปรุงเขตแดน กล่าวคือ ฝรั่งเศสยินดีที่จะทบทวนปัญหาในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองก็ต่อเมื่อสภาพความสัมพันธ์ได้กลับไปสู่สภาพก่อนสงคราม

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่ยินยอมที่จะลงนามในสนธิสัญญาที่ฝรั่งเศสเป็นฝ่ายเสนอ เพราะเห็นว่าไม่เป็นธรรม ในขณะที่เดียวกันฝ่ายฝรั่งเศสก็ได้มีการใช้กำลังรุกรานอธิปไตยของไทย บริเวณชายแดน ดังที่นายดิเรก ชัยนาม ได้กล่าวถึงโทรเลขที่แจ้งเรื่องการรุกรานของฝรั่งเศสว่า “เวลา 10 ถึง 11 น. วันที่ 7 ทหารฝรั่งเศสที่หิโนบุรีมได้ยิงเข้ามาที่อำเภอท่าอุเทนอย่างหนัก...ฝ่ายเรา ไม่ได้โต้ตอบ คนเจ็บ ตายในนครพนม ตาย 1 บาดเจ็บไม่สาหัส 2 รวมที่แล้วเป็น 6 คน¹¹ หลังจากนั้นในวันที่ 24 ฝรั่งเศสส่งกำลังทหารเข้าโจมตีไทยอีกที่จังหวัดหนองคาย ตำบลท่าบ่อ ฝ่ายไทยทำการต่อต้าน¹² และทางรัฐบาลไทยก็ได้ออกคำแถลงการณ์ถึงการที่ฝรั่งเศสใช้กำลังอาวุธโจมตีไทย โดยในวันที่ 27 นายกรัฐมนตรี ปรีดี พนมยงค์ ส่งโทรเลขถึงประธานาธิบดีทรูแมน มีข้อความสำคัญว่า ในวันที่ 24, 25, 26 พฤษภาคม กองทหารฝรั่งเศสก็ได้ใช้กำลังข้ามแม่น้ำโขงมายังไทย¹³ ทำให้ในที่สุดไทยจึงเสนอจะส่งเรื่องไปให้สหประชาชาติพิจารณา แม้จะถูกคัดค้านจากอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสก็ตาม แต่เมื่อไทยยืนยันทำให้กรณีพิพาทเรื่องเขตแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสถูกเสนอเข้าสู่คณะมนตรีความมั่นคง แต่สหรัฐอเมริกากลับเตือนไทยว่า ควรจะคืนดินแดนให้ฝรั่งเศสเสีย มิฉะนั้นฝรั่งเศสอาจขัดขวางมิให้ไทยเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ และนอกจากนั้นฝรั่งเศสซึ่งมีกองกำลังทหารที่มั่นคงตามชายแดนอาจจะบุกเข้าไทยเพื่อยึดดินแดนคืนก็เป็นได้ ยิ่งไปกว่านั้นประเทศมหาอำนาจต่างก็พยายามจะปิดข้อเรียกร้องเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนที่ไทยเสนอขึ้นนั้นออกจากคณะมนตรีความมั่นคง จนในที่สุดด้วยความพยายามของสหรัฐอเมริกาที่จะให้ไทยและฝรั่งเศสยุติข้อพิพาทระหว่างกัน โดยทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจา ฝ่ายไทยก็ยอมตามข้อเสนอของฝรั่งเศสที่กำหนดเงื่อนไข คือ

- 1) ยกเลิกความตกลงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941)
- 2) ยกเลิกสถานะสงครามระหว่างกันโดยมีการสถาปนาสัมพันธภาพทางการทูต
- 3) จัดตั้งคณะกรรมการประนีประนอมประกอบด้วยผู้แทนฝรั่งเศส ไทย และชาติเป็นกลางสามประเทศเพื่อเจรจายุติข้อพิพาทโดยสันติวิธี

¹¹ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 2, หน้า 609.

¹² กนดรีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 275.

¹³ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 2, หน้า 694.

4) กำหนดค่าปฏิกรรมสงครามที่ไทยจะต้องชดใช้ให้แก่ฝรั่งเศส¹⁴

ไทยได้ลงนามในความตกลงสันติภาพกับฝรั่งเศสในวันที่ 17 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2489 และฝรั่งเศสไม่ใช้สิทธิยับยั้งชั่วคราวการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติกับไทยอีกต่อไป

การที่ประเทศไทยสามารถหาข้อยุติในกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสเรื่องดินแดนฝั่งที่อินโดจีนรวมไปถึงสามารถเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้นั้น สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่ประเทศไทยต้องยอมสูญเสียดินแดนบางส่วนไปเพื่อแลกกับการรักษาเอกราชของประเทศไว้ กล่าวคือ เหตุผลที่สำคัญที่ทำให้ไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งอินโดจีนที่ไทยได้มาก่อนช่วงสงครามโลกครั้งที่สองคืนให้กับฝรั่งเศสนั้น ก็เนื่องจากว่าหากฝรั่งเศสซึ่งมีกองกำลังอยู่ตามแนวชายแดนไทย-อินโดจีนเป็นจำนวนมากอยู่ในขณะนั้นตัดสินใจที่จะใช้กำลังในการข่มขู่ไทย โดยลำพังประเทศไทยเองก็คงไม่มีกำลังเพียงพอที่จะไปต่อสู้กับกำลังของประเทศมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศสได้ และอาจจะต้องถูกยึดไปในที่สุด ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นแล้วสิ่งที่ไทยสูญเสียอาจมิใช่เพียงแค่ดินแดนบริเวณที่เป็นกรณีพิพาทอยู่เท่านั้น แต่อาจจะต้องเสียประเทศไทยทั้งประเทศไปให้ฝรั่งเศสและจะกลายเป็นดินแดนอาณานิคมของฝรั่งเศส

ดังนั้นการที่ไทยยินยอมทำตามข้อเสนอของฝรั่งเศสนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะรัฐบาลไทยในขณะนั้นตระหนักดีถึงศักยภาพของรัฐไทยเองที่มีอำนาจน้อยไม่สามารถที่จะต่อรองกับประเทศมหาอำนาจที่เข้มแข็งและมีอำนาจมากกว่าได้ ดังที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการอภิปรายถึงเรื่องนี้กันอย่างกว้างขวางว่า “ในที่สุดด้วยความเสียใจอย่างยิ่งจำต้องลงมติมอบอำนาจให้รัฐบาลตกลงตามที่คณะผู้แทนเสนอไว้ เพราะมองเห็นแล้วว่าเรื่องนี้เราไม่มีมิตรใดที่จะช่วยเราแม้แต่ชาติเดียว ซึ่งรวมทั้งจีนคณะชาติด้วย เราก็ได้หรือไป แต่ก็ได้รับคำตอบว่าไม่สามารถช่วยอย่างไรได้ เพราะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษยืนยันนโยบายสถานภาพเดิม (Status Quo) โดยไม่ยอมรับรู้การเปลี่ยนแปลงดินแดนใดๆก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง”¹⁵ ซึ่งผลจากการดำเนินนโยบายตามรัฐที่มีอำนาจมากกว่าดังกล่าวทำให้ กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสสามารถยุติลงได้ แม้ว่าจะต้องใช้เวลายาวนานก็ตาม ขณะเดียวกันก็ทำให้ไทยสามารถเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ โดยที่ไม่ถูกคัดค้านจากฝรั่งเศสในที่ประชุมคณะมนตรีความมั่นคง

¹⁴ กนต์ธีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 275.

¹⁵ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 5/2489 (สมัยสามัญ) วันที่ 16 ตุลาคม 2489.

3.1.3 การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต

นอกจากอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งมีข้อเรียกร้องเพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่จะสนับสนุนไทยให้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติโดยไม่ถูกคัดค้านในคณะมนตรีความมั่นคงแล้ว สหภาพโซเวียตก็ถือเป็นมหาอำนาจอีกประเทศหนึ่งที่มีข้อต่อรองเพื่อแลกเปลี่ยนกับประเทศไทยในกรณีดังกล่าวเช่นกัน ข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียตก็คือ ความต้องการให้รัฐบาลไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการกับสหภาพโซเวียต หลังจากที่ประเทศทั้งสองไม่เคยมีความสัมพันธ์ที่เป็นทางการกันมายาวนาน เนื่องจากประเทศไทยกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะขยายเข้ามาพร้อมกับอิทธิพลของสหภาพโซเวียตที่เป็นผู้นำของอุดมการณ์ดังกล่าว โดยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในพ.ศ. 2475 เป็นต้นมานั้น พวกคอมมิวนิสต์นอกประเทศได้เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยเป็นครั้งแรกด้วยการที่องค์การคอมมิวนิสต์สากล (The Comintern) ได้ส่งสาส์นแสดงความยินดีต่อคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยถือว่าคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้นด้วย และเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้นเป็น “การปฏิวัติเพื่อทำลายอำนาจของพวกชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย”¹⁶

หลังจากที่ประเทศไทยได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 เป็นฉบับแรกแล้ว พวกคอมมิวนิสต์เริ่มมีการเคลื่อนไหวอย่างคึกคัก การโจมตีรัฐบาลไทยทวีความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2477 ได้มีการทิ้งระเบิดในอิสานลงนามว่า “คณะไทยหนุ่ม” ข้อความในใบปลิวระบุความมุ่งหมายว่า จะสถาปนาการปกครองแบบสหภาพโซเวียตขึ้นในประเทศไทย ส่งผลให้ผู้นำในรัฐบาลและชนชั้นนำในประเทศเกรงว่าพวกคอมมิวนิสต์จะแผ่ขยายอิทธิพลทางการเมืองเข้ามาในประเทศไทย โดยจะรวมเอาประเทศไทยเข้าเป็นบริวารของประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ด้วย¹⁷ จากสถานการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ความสัมพันธ์ของประเทศไทยที่มีกับสหภาพโซเวียตเป็นไปด้วยความหวาดระแวงเสมอมา เนื่องจากเกรงว่าจะถูกรอบงำด้วยการขยายอิทธิพลของประเทศที่มีอำนาจและอิทธิพลมากกว่าอย่างสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นประเทศผู้นำในค่ายคอมมิวนิสต์ และทำให้ประเทศไทยไม่ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตมาจนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

¹⁶ ชานินทร์ กรีวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2517), หน้า 221.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน

การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสหภาพโซเวียตกับประเทศไทยในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้นมีขึ้นในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2484 แต่เกิดเหตุสงครามโลกครั้งที่สองเสียก่อน จึงทำให้การแลกเปลี่ยนตัวเอกอัครราชทูตต้องระงับไปชั่วระยะเวลาหนึ่งจวบจนกระทั่งเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง¹⁸ โดยความพยายามที่จะริเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองได้เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งเมื่อนายโครมิโกรผู้แทนสหภาพโซเวียตได้แจ้งกับนายกนต์ธีร์ ศุภมงคล ซึ่งเป็นผู้แทนของไทยในการดำเนินการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติอยู่ในเวลานั้นว่า “ประเทศไทยยังไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียต เขาจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะสนับสนุนการเข้าไปเป็นสมาชิกของประเทศไทยและต้องขอคำสั่งไปยังรัฐบาลก่อน¹⁹ ต่อมาในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2489 ก็ได้รับแจ้งจากนายอรรถกิตติกำจร (นายอรรถกิตติ พนมยงค์) อัครราชทูตไทยที่สต็อกโฮล์มว่ารัสเซียตกลงแล้วที่จะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย แต่เสนอให้มีการออกแถลงการณ์ว่า ไทยมีความจำนงแน่วแน่ที่จะมีนโยบายเป็นมิตรโดยสุจริตกับสหภาพโซเวียต และประณามทำที่อันเป็นปฏิปักษ์ของรัฐบาลชุดก่อนๆ และปรารถนาจะสถาปนาสัมพันธ์ไมตรีมิตรภาพกับสหภาพโซเวียตและแลกเปลี่ยนทูตซึ่งกันและกัน โดยรัฐบาลสหภาพโซเวียตตกลงตามเจตน์จำนงดังกล่าว²⁰

สำหรับในส่วนของประเทศไทยนั้นแม้จะมีความหวาดระแวงในประเทศสหภาพโซเวียตอยู่บ้างอันเนื่องมาจากการที่ประเทศสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำในค่ายคอมมิวนิสต์ แต่เพื่อแลกกับการที่จะได้เข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติแล้วรัฐบาลก็มีอาจที่จะปฏิเสธข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียตไปได้ โดยรัฐบาลไทยไม่ขัดข้องตามข้อกำหนดของสหภาพโซเวียตนี้ แต่ขอแก้ไขในตอนที่จะให้แถลงว่าเราประณามรัฐบาลชุดก่อนๆ โดยขอให้ นายอรรถกิตติกำจร เจริญใจร่างนั้น ซึ่งในที่สุดสหภาพโซเวียตได้ตกลงไม่กีดกันการสมัครของประเทศไทย²¹ ในวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2490 นายอรรถกิตติกำจรจึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทูตไทยประจำสหภาพโซเวียต และได้มอบสาส์นตราตั้งต่อรัฐบาลโซเวียต วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2491 ส่วนรัฐบาลโซเวียตก็ได้ส่งนาย

¹⁸ อเล็กซานเดอร์ อ.คาร์ตชาวา, 90 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตรัสเซีย-ไทย (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2531), หน้า 9.

¹⁹ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 303.

²⁰ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 2, หน้า 676.

²¹ เรื่องเดียวกัน

เซอเก เนมชีนา มาเป็นผู้แทนทางการทูตโซเวียตประจำประเทศไทย และได้ถวายราชสาส์นตราตั้งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของประเทศไทยอย่างเป็นทางการด้วย²²

การดำเนินการอีกประการหนึ่งของรัฐบาล ก็คือ การที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2489 โดยมีเหตุผลก็คือ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2489 ประเทศไทยสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติจำเป็นต้องเอาใจสหภาพโซเวียตซึ่งเป็น 1 ใน 5 ของประเทศมหาอำนาจของคณะมนตรีความมั่นคง ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงต้องดำเนินนโยบายเพื่อแสดงความเป็นมิตรกับสหภาพโซเวียตด้วยการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ยกเลิกกฎหมายฉบับ พ.ศ. 2476 และ 2478²³ ผลของการยกเลิกกฎหมายดังกล่าวที่สำคัญ ก็คือ พรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยซึ่งดำเนินการได้ดินได้เริ่มแสดงตนอย่างเปิดเผย และมีบทบาททางการเมืองอย่างไม่เกรงกลัวอีกต่อไป²⁴

การดำเนินการของรัฐบาลตามข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียตในการเร่งสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต รวมไปถึงการยินยอมยกเลิกกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ซึ่งบังคับใช้มาตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้นแสดงให้เห็นถึงการที่ประเทศไทยไม่สามารถที่จะมีอำนาจต่อรองกับประเทศที่มีอำนาจมากกว่าอย่างสหภาพโซเวียตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะของประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงที่มีสิทธิยับยั้งการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของประเทศไทย ส่งผลให้ไทยต้องยินยอมดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้องของสหภาพโซเวียต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสถานะที่อ่อนแอในระดับระหว่างประเทศของประเทศไทยในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

3.1.4 สนธิสัญญาระหว่างไทย-จีน

หากจะกล่าวไปแล้ว คนจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยนั้นก็มิใช่เป็นจำนวนมาก และสามารถมีบทบาททางเศรษฐกิจได้อย่างกว้างขวาง โดยที่ประชาชนไทยเองก็ถือคนจีนเป็นเสมือนพี่น้องไม่เคยกีดกันการเข้าเมือง และอยู่กันด้วยความสงบเรียบร้อยเรื่อยมา จวบจนเมื่อประเทศทางยุโรปเข้ามาทำความสัมพันธ์ทางการทูตกับไทย และประเทศไทยต้องยอมสูญเสียสิทธิทางการศาล และการภาษีอากร ให้ผลประโยชน์พิเศษแก่คนต่างชาติเหล่านั้น ส่งผลให้เกิด

²² อเล็กซานเดอร์ อ.คาร์ตชาวา, 90 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตรัสเซีย-ไทย, หน้า 99.

²³ ชานินทร์ กรีวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์, หน้า 230.

²⁴ เรื่องเดียวกัน

ปัญหาเรื่องคนสังกัดชาติขึ้นในประเทศไทย เพราะมีคนจีนจำนวนหนึ่งถือเอาประโยชน์จากการที่เป็นคนในบังคับอังกฤษ เรียกร้องเอาสิทธิพิเศษตามคนอังกฤษด้วย ประกอบกับการที่คนจีนมีการอพยพของครอบครัวเข้ามาด้วย จึงเกิดเป็นสังคมจีนแยกต่างหากจากสังคมไทย ลูกหลานชาวจีนได้รับการอบรมให้นิยมจีน มีโรงเรียนโดยเฉพาะ ทำให้เกิดปัญหาเรื่องชาตินิยมขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการดำเนินการเพื่อจำกัดสิทธิของคนจีนในประเทศไทย เช่น เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2486 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามประกาศว่า บางจังหวัดคนต่างด้าวอยู่ไม่ได้ ทำให้คนจีนจำนวนมากเดือดร้อน ต้องอพยพภูมิลำเนาไปยังจังหวัดอื่น นอกจากนั้นก็มีการจำกัดอาชีพบางอย่างไว้ให้กับคนไทย เช่น การทำเครื่องถม การขับรถแท็กซี่ เป็นต้น การดำเนินการของรัฐบาลดังกล่าว ส่งผลให้รัฐบาลจีนพยายามที่จะหาทางคุ้มครองผลประโยชน์ของคนจีนในประเทศไทยเช่นเดียวกันกับในดินแดนอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีคนจีนเข้าไปอาศัยอยู่ ทำให้เกิดเป็นปัญหา “คนจีนโพ้นทะเล” ขึ้นในประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไทยก็ได้ใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศจีนด้วยการบ้ายเบี่ยงมาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ในที่สุด เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2485 ไทยยินยอมรับรองรัฐบาลของจีน วัง จิง ไว ที่นานกิง ตามคำขอของญี่ปุ่น แต่ก็ไม่ได้มีการแลกเปลี่ยนผู้แทนทางการทูตต่อกัน จวบจนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง²⁵

หลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงแล้ว เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างทหารกับคนจีนในบริเวณชุมชนที่คนจีนอาศัยอยู่ในประเทศไทย เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจกับคนในประเทศจีนเป็นอย่างมาก ทำให้หนังสือพิมพ์จีนซึ่งถือตนเองว่าเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรที่ชนะสงครามเรียกร้องรัฐบาลไทยให้ทำพิธียอมแพ้ และเอาผู้ร่วมมือกับญี่ปุ่นระหว่างสงครามรวมทั้งจอมพล ป. พิบูลสงครามไปขึ้นศาลอาชญากรรมสงคราม ต่อมาในเดือนกันยายน รัฐบาลจีนได้ส่งนายหลี่เหียเจิง เอกอัครราชทูตจีนประจำอิหร่านเข้ามาเพื่อเจรจาทำสนธิสัญญาทางไมตรี แต่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นในฐานะที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ชี้แจงกับนายหลี่ เหียเจิงว่า ความจริงไม่ต้องมีสนธิสัญญาก็ได้ เพราะคนจีนก็ได้ปฏิบัติตามดีอยู่แล้ว อย่างน้อยก็เท่ากับชนต่างด้าวชาติอื่นๆ ที่มีสนธิสัญญา หรือไม่ก็เท่ากับคนไทยเสียด้วยซ้ำ แต่นายหลี่เหียเจิงก็ยืนยันว่า ได้รับคำสั่งจากรัฐบาลจีน ทำให้รัฐบาลม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช จึงต้องยอมเจรจาด้วย²⁶

²⁵ กนตธีร์ สุขมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 284.

²⁶ ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง เล่ม 2, หน้า 536.

ในที่สุด ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2489 สนธิสัญญานี้มีข้อความเพียง 10 ข้อ และสาระสำคัญประการหนึ่งก็คือ การอนุญาตให้คนจีนมีสิทธิที่จะตั้งโรงเรียนเพื่อการศึกษาแห่งเด็กของตนได้ ซึ่งส่งผลให้ภายหลังจากเซ็นสัญญาไม่นานก็มีการเปิดโรงเรียนจีนเป็นจำนวนมากทั่วประเทศไทยอย่างไม่เคยมีมาก่อน เช่น ในจังหวัดเชียงรายก่อนสงครามมีโรงเรียนจีนโรงเรียนเดียว ในพ.ศ. 2489 มีเพิ่มอีก 4 โรงเรียนตามอำเภอต่างๆบริเวณนั้น โรงเรียนตามหัวเมืองส่วนมากสอนแต่ภาษาจีน (ระหว่างพ.ศ. 2488-2489) ซึ่งเป็นการขัดต่อกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ทั้งสิ้น จนในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2489 นายหลี่เถียะเจิง เอกอัครราชทูตจีนซึ่งเป็นผู้ลงนามในสนธิสัญญาไมตรีระหว่างไทยกับจีน ประกาศแผนที่จะขยายการศึกษาของคนจีนออกอีก และจะจัดระบบการศึกษาของโรงเรียนจีนในประเทศไทย โดยให้ข้าราชการแผนกวัฒนธรรมของสถานเอกอัครราชทูตจีนเป็นผู้ควบคุม แต่รัฐบาลไทยได้คัดค้านและแจ้งว่า จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ มีโรงเรียนจีนหลายโรงเรียนไม่ยอมปฏิบัติ และประท้วงผ่านสถานเอกอัครราชทูตจีน และถึงจะมีการปิดร้านไม่ค้าขาย แต่ในที่สุดก็ระงับไป²⁷

การที่คนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีโอกาส มีสิทธิเสรีภาพเป็นอย่างมากภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง โดยที่รัฐบาลสามารถดำเนินการควบคุมได้น้อยมากนั้น เป็นผลมาจากที่ไทยต้องยอมทำสนธิสัญญาที่ให้สิทธิเสรีภาพอย่างมากกับคนจีนในประเทศไทย ตามข้อเรียกร้องของรัฐบาลจีน ทั้งๆที่ไทยเองก็รู้ดีและปฏิเสธที่จะทำสนธิสัญญาดังกล่าวมาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชีย และกำลังขึ้นมามีบทบาทสำคัญในเวทีการเมืองระหว่างประเทศในช่วงเวลานั้นในฐานะที่เป็นหนึ่งในประเทศผู้ชนะในสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ประเทศจีนอยู่ในสถานะที่เข้มแข็งและมีอำนาจในการต่อรองเหนือกว่าประเทศที่อ่อนแออย่างประเทศไทยอยู่มาก ดังนั้นจึงเป็นการยากที่ประเทศไทยจะปฏิเสธข้อเรียกร้องในการทำสนธิสัญญาเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของคนจีนในประเทศไทยตามความเรียกร้องของรัฐบาลจีนไปได้ แม้ว่าการทำสนธิสัญญาดังกล่าวจะทำให้คนไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์รวมไปถึงโอกาสในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิต ไปให้กับคนจีนที่อยู่ในประเทศไทยบ้างก็ตาม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของประเทศไทยในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งไม่มีอำนาจ และสามารถที่จะต่อรองกับรัฐที่เข้มแข็งและมีอำนาจมากกว่า

²⁷ สกินเนอร์ จี. วิลเลียม., สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2529), หน้า 283-284.

เพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ตามที่ต้องการได้ ทำให้ในที่สุดต้องยอมดำเนินนโยบายตามความต้องการ และการเรียกร้องของรัฐที่มีอำนาจมากกว่าอยู่เสมอ

3.2 การดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับมหาอำนาจและการต่อต้านคอมมิวนิสต์

ตามที่ Rothstein ได้กล่าวถึงรัฐที่มีอำนาจน้อยในระดับระหว่างประเทศว่า หมายถึงรัฐที่รัฐตัวเองคิดว่าไม่สามารถที่จะรักษาความมั่นคงของรัฐไว้ได้ด้วยศักยภาพของตนเองเพียงลำพัง ต้องการได้รับการยอมรับโดยรัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องในทางการเมืองระหว่างประเทศนั้น มีความสอดคล้องกับสถานะของรัฐบาลภายใต้การนำของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลต้องแสวงหาการยอมรับจากภายนอก ด้วยความพยายามดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับประเทศมหาอำนาจซึ่งสถานะที่อ่อนแอของรัฐบาลอันเกิดจากการไม่ได้รับการยอมรับ และการรับรองจากภายนอกในช่วงแรกนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากบทบาท และพฤติกรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามในอดีตที่ผ่านมาเอง

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงจอมพล ป.พิบูลสงครามซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นตกอยู่ในสถานะอาชญากรสงคราม เนื่องจากร่วมมือกับญี่ปุ่นในระหว่างสงครามและประกาศสงครามกับประเทศพันธมิตร สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้จอมพล ป.พิบูลสงครามต้องสูญเสียอำนาจและสถานะทางการเมืองภายในประเทศไปด้วย โดยจอมพล ป.พิบูลสงครามต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปในปีพ.ศ. 2487 และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ก็ได้ส่งผลต่อเนื่องมาถึงการกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่สองของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วย กล่าวคือ แม้ว่าจอมพล ป.พิบูลสงครามจะรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีในฐานะอาชญากรสงครามไปได้ แต่ในสายตาของประเทศผู้ชนะสงครามในกลุ่มพันธมิตรอย่างอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา และรวมไปถึงจีนด้วยแล้ว การกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นก็ เป็นสิ่งที่ไม่อาจยอมรับได้เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากนับตั้งแต่มีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน เป็นต้นมา ไม่มีประเทศใดที่รับรองรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามอย่างเป็นทางการเลย โดยเฉพาะที่จีนนายสงวน ตูลาร์กัช ชีว่ารัฐบาลใหม่นั้นผิดกฎหมายแต่ตนจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไป โดยไม่ฟังคำสั่งของรัฐบาล ส่วนที่นิวยอร์ก มจ.สุภสวัสดิวส์สันนิท สวัสดิวส์สันน์ หัวหน้าคณะผู้แทนไทยในสหประชาชาติได้ “บริภาษ” คณะรัฐประหารและรัฐบาลควง อภัยวงศ์อย่างรุนแรง²⁸ ดังนั้น รัฐบาลควง อภัยวงศ์จึงได้ส่งมอบสวนมจ.สุภสวัสดิวส์สันนิท เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน และปลด

²⁸ การเมืองรายสัปดาห์ (29 พฤศจิกายน 2490)

นายสงวน ตุลารักษ์ จากตำแหน่งทูตเมื่อวันที่ 7 ธันวาคม แต่ปรากฏว่าทั้งจีน สหรัฐอเมริกา และ อังกฤษ ต่างก็ยังไม่ให้การรับรองรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์อยู่ แม้แต่ตัวของจอมพล ป. พิบูลสงครามเอง รวมถึงคณะรัฐประหารก็ตระหนักในความจริงข้อนี้ดี โดยหลังจากที่คณะรัฐประหารสามารถยึดอำนาจจากกลุ่มรัฐบาลที่มีนายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญได้แล้ว คณะรัฐประหารก็ได้เชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมาเป็นหัวหน้าคณะอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตามคณะรัฐประหารยังคงมีปัญหาทางการเมืองในการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ปฏิเสฐที่จะเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล²⁹ ซึ่งเป็นไปได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามยังคงเกรงว่าจะมีปัญหาการรับรองรัฐบาลใหม่จากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาและอังกฤษซึ่งยังไม่ลืมพฤติกรรมของจอมพลป.พิบูลสงครามตั้งแต่เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่สอง³⁰ และได้แจ้งต่อตัวแทนของคณะรัฐประหารแสดงความไม่เห็นพ้องด้วยกับการขับไล่วิถีทางการใช้อำนาจทหารเข้าแทรกแซงอันเป็นการขัดต่อวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ และอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองภายในและความยุ่งยากในทางการเมือง³¹ โดยในส่วนของสหรัฐอเมริกานั้น นายเอ็ดวิน เอฟ. แสตนตัน เอกอัครราชทูตอเมริกัน ประจำกรุงเทพฯ ยังได้เสนอแนะไปยังรัฐบาลวอชิงตันขอให้ยับยั้งการรับรองไว้ก่อนเพื่อเป็นการประท้วงที่ฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงครามใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจปกครอง³² การเผชิญกับปัญหาในทางการเมืองระหว่างประเทศด้วยการไม่ได้รับการรับรองเช่นนี้ ทำให้รัฐบาลต้องตกอยู่ในสถานะของรัฐที่อ่อนแอในระดับระหว่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นส่วนสำคัญที่กดดันให้คณะรัฐประหารจำต้องจำกัดบทบาทของตนในทางการเมือง สถานการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาคความอ่อนแอ และไม่ได้รับการยอมรับจากนานาประเทศ ดังจะปรากฏให้เห็นในเวลาต่อมา

²⁹ Bangkok Post 10 November 1974 cited by Frank C. Darling, *Thailand and the United States* (Washington : Public Affairs Press, 1965), p.179.

³⁰ David A. Wilson, *Politics in Thailand*, (Ithaca, New York : Cornell University Press< 1962), p.125.

³¹ Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common man in an Uncommon World* (New York : Harper, 1956), p.209.

³² กองจดหมายเหตุกรุงวอชิงตัน Record Group 310, Records of the Army Staff -P&O-091 Siam, 14 April 1948 อ้างถึงใน แลมสุข นุ่มนนท์, “ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม,” ใน *รวมบทความประวัติศาสตร์* (2 มกราคม 2524) (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524), หน้า 50.

3.2.1 การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา

ภายหลังจากชัยชนะของฝ่ายสัมพันธมิตรในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองแล้ว สถานการณ์ที่สำคัญในระดับระหว่างประเทศในเวลาต่อมาก็คือ การแบ่งกลุ่มอุดมการณ์ระหว่างสองประเทศมหาอำนาจในภาวะสงครามเย็น อันประกอบไปด้วย สหรัฐอเมริกาผู้นำในอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์ กับอีกฝ่ายหนึ่งคือ สหภาพโซเวียต ประเทศผู้นำในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ ภาวะของสงครามเย็นที่มีจุดเริ่มต้นอยู่ในยุโรปนั้นดูเหมือนว่าจะไม่ได้ส่งผลกระทบมากเท่าใดนักต่อสถานะของประเทศไทยในการดำเนินนโยบายและมีท่าทีที่เป็นกลางในการแข่งขันทางด้านอุดมการณ์ระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง จวบจนกระทั่งความพยายามที่จะขยายอิทธิพลนั้นได้แผ่ขยายเข้ามาในเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนได้รับชัยชนะเหนือรัฐบาลจีนคณะชาติภายใต้การนำของเจียง ไค เช็ก ในปี พ.ศ. 2492 เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเหมือนสัญญาณแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ และภาวะของสงครามเย็นไม่ได้หยุดอยู่เพียงแต่ในยุโรปเท่านั้น แต่บัดนี้ได้ขยายเครือข่ายและอิทธิพลเข้ามายังภูมิภาคเอเชียโดยเริ่มขึ้นที่ประเทศจีนแล้ว ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนไม่เพียงแต่สร้างความหวาดระแวงในอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ให้กับบรรดาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียเท่านั้น เพราะสำหรับประเทศไทยแล้วการประกาศตัวขึ้นอย่างเป็นทางการของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียยังได้ส่งผลให้ท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยถือเป็นครั้งแรกที่ไทยละทิ้งนโยบายความเป็นกลางอันเป็นหลักในการดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับการต่างประเทศเสมอมา³³ แล้วหันมาดำเนินความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นแฟ้นมากขึ้น

จุดเปลี่ยนที่สำคัญของสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศไทย และอาจถือได้ว่าเป็นช่วงเวลา que แสดงให้เห็นถึงท่าทีของนโยบายต่างประเทศของไทยที่ชัดเจนที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเป็นต้นมาก็คือ ช่วงเวลาภายหลังจากที่มีการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 โดยหลังจากที่มีการรัฐประหารได้ไม่นาน คณะรัฐประหารก็ได้เชิญจอมพล ป. พิบูลสงครามอดีตอาชญากรสงครามในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองซึ่งยังมีบทบาทและเป็นนายทหารแห่งกองทัพบกที่เป็นที่เคารพนับถือเพื่อให้ได้รับความเห็นชอบจากประชาชน

³³ วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945-1950),” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376 – 2493 (ค.ศ. 1833- 1950) (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรวพิทยา , 2519), หน้า 284.

และความสนับสนุนจากกองทัพก³⁴ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งหากจะพิจารณาไปแล้วการกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงครามในครั้งนี้ น่าจะส่งผลให้การดำเนินความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของไทยต่อประเทศมหาอำนาจต่างๆต้องเป็นไปในทิศทางที่เสื่อมถอยลงอันเป็นผลเนื่องมาจากสถานะของจอมพล ป. พิบูลสงครามเอง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ แม่จอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งเป็นผู้ที่ถูกละทิ้งจากบรรดาประเทศมหาอำนาจทั้งหลายเนื่องจากพฤติกรรมที่เข้าร่วมกับญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่สองจะขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนอดีตผู้นำในขบวนการเสรีไทยอย่างนายปรีดี พนมยงค์ก็ตาม แต่กลับปรากฏว่ารัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับประเทศมหาอำนาจตะวันตกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกาด้วยการสนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์ ท่าทีที่ชัดเจนของรัฐบาลไทยในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ดังกล่าวได้กลายเป็นกรอบที่สำคัญในการกำหนดการดำเนินความสัมพันธ์และนโยบายต่างประเทศของไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามในเวลาต่อมา

แม้รัฐบาลไทยในช่วงเวลาตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจะดำเนินนโยบายโดยเน้นการเข้าหาประเทศมหาอำนาจเพื่อรักษาความอยู่รอดของประเทศชาติ และเพื่อรักษาความมั่นคงภายในให้รอดพ้นจากการแทรกแซงจากต่างชาติอยู่เรื่อยมา แต่นโยบายต่างประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมาก็ไม่เคยยึดติดกับประเทศมหาอำนาจชาติใดชาติหนึ่งจนทำให้ประเทศไทยต้องเข้าไปผูกพันด้วย ในทางตรงกันข้ามรัฐบาลที่ผ่านมาพยายามยึดมั่นต่อนโยบายเป็นกลางเพื่อรักษาความเป็นอิสระของชาติมาโดยตลอด ส่วนการดำเนินนโยบายใกล้ชิดกับมหาอำนาจนั้นเป็นเพียงนโยบายที่รัฐบาลใช้เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์เฉพาะหน้าเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากในช่วงเวลาของการล่าอาณานิคมจากมหาอำนาจตะวันตกที่ไทยพยายามถ่วงดุลอำนาจโดยอาศัยการดำเนินความสัมพันธ์กับทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสไปพร้อมๆกันจนทำให้ไทยกลายเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคแห่งนี้ที่รอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ตลอดจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่ไทยยอมรับร่วมมือกับญี่ปุ่นเพื่อหลีกเลี่ยงที่จะต้องเผชิญหน้าทางทหารกับญี่ปุ่น แต่ก็สามารถรอดพ้นจากสถานะผู้แพ้สงครามด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกามาได้

³⁴ พักย์ เฉลิมเกียรติ, การเมืองระบบพ้องอนุอุปถัมภ์แบบเผด็จการ แปลโดย พรรณี นัทรพลรักษ์ และ ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 47.

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อดุลอำนาจของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป โลกถูกแบ่งแยกออกเป็นสองค่าย คือ ฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายคอมมิวนิสต์ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้รัฐบาลไทยในระยะหลังต้องดำเนินนโยบายที่แตกต่างไปจากเดิมที่เคยเป็นมาด้วยการละทิ้งนโยบายเป็นกลาง และเข้าผูกพันกับมหาอำนาจตะวันตกมากยิ่งขึ้น โดยในระยะเริ่มต้นที่การขยายตัวของคอมมิวนิสต์เข้ามาในเอเชียยังไม่รุนแรงมากนัก การผูกพันตนเองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามกับมหาอำนาจตะวันตกจึงยังไม่ค่อยปรากฏให้เห็นเด่นชัดเท่าใด เป็นเพียงแต่การให้ความร่วมมือกับอังกฤษในการปราบโจรจีนคอมมิวนิสต์ตามชายแดนไทยมลายู³⁵ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นเมื่อความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์มีความรุนแรงและมีทีท่าว่าจะขยายตัวไปยังภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชีย ดังปรากฏให้เห็นในกรณีการได้รับชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 นั้น ได้สร้างความหวาดระแวงให้กับประเทศผู้นำค่ายอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มตระหนักถึงการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปยังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียอันรวมถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยที่จะต้องประสบชะตากรรมทางการเมืองเช่นเดียวกันกับประเทศจีน³⁶ ทั่วๆไปก่อนหน้านี้ สหรัฐก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวในภูมิภาคนี้เท่าใดนัก โดยนายดีน แอชเชสัน (Dean Acheson) รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาแถลงว่า *เขตป้องกันของอเมริกาในตะวันออกมีแนวจากญี่ปุ่นผ่าน โอคินาวาถึงฟิลิปปินส์เท่านั้น*³⁷ แต่หลังจากเหตุการณ์ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในครั้งนี้อแล้วสหรัฐอเมริกาก็ได้หันมาให้ความสนใจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากถือเป็นอีกดินแดนหนึ่งที่มีบริเวณอยู่ใกล้เคียงกับประเทศจีน และไม่ต้องการให้ภูมิภาคนี้ต้องกลายเป็นเหมือนกับประเทศจีนอีกแห่งหนึ่ง³⁸ การปรับเปลี่ยนท่าทีของสหรัฐอเมริกาดังกล่าวย่อมรวมไปถึงการเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในประเทศไทย ที่ถือว่ามีคามสำคัญทางยุทธศาสตร์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย ดังนั้นความหวาดระแวงภัยคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลา

³⁵ Sir Geoffrey Thompson, *Front line Diplomat* (London : Autchison Press, 1959), p. 205

³⁶ Yano Toru, "Who set the Stage for the Cold War in Southeast Asia ?" in *The Origin of the Cold War in Asia* edits Yanosuke Nagai and Akira Iriye (New York : Columbia Univ. Press, 1977), p.330.

³⁷ I.G. Edmonds, *Thailand : The Golden Land* (Indianapolis, New York : The Bobbs – Merrill Company Inc., 1979), p.122.

³⁸ Russell H. Fifield, *Americans in Southeast Asia : The Roots of Commitment* (New York : Thomas Y. Crowell, 1972), p.131.

ดังกล่าวนี้ จึงส่งผลให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้มีโอกาสเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น

นอกจากชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้แล้ว สถานการณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยตอกย้ำความหวั่นเกรงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ของสหรัฐอเมริกาก็คือ การเข้าร่วมในสงครามเกาหลีของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งทำให้ความคิดของสหรัฐอเมริกาที่ว่าจีนเป็นภัยคุกคามและอาจรุกเข้ามายังประเทศต่างๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีมาก่อนหน้านี้ได้รับการยืนยันว่าอาจเป็นจริงได้ทุกเมื่อ การกระทำของจีนทำให้มีการคาดการณ์กันถึงความเป็นไปได้ที่จะมีการรุกรานของจีนในรูปแบบที่ทำในสงครามเกาหลี (A Chinese Korea-Style Invasion) โดยตัดผ่านมายังภาคเหนือของไทยความคิดนี้เกิดขึ้นตลอดช่วงทศวรรษ 1950 และก็มีมาจนถึง ค.ศ. 1965 (พ.ศ. 2508) เลยทีเดียว³⁹ ยิ่งไปกว่านั้นนายเอ็ดวิน แสตนตันก็มีส่วนในการชี้้นำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเพิ่มความหวาดกลัวในภัยคุกคามจีนที่มีต่อไทยมากยิ่งขึ้น เมื่อได้เสนอรายงานต่อกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาในค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) ว่า “ข้าพเจ้าเชื่อว่าจีนคอมมิวนิสต์จะบุกประเทศแถบเอเชียหลายประเทศภายในปีนี้และจะบุกเมืองไทยในเร็ววันนี้อย่างแน่นอน”⁴⁰

สำหรับประเทศไทยนั้น แม้ว่าสภาวะสงครามเย็นซึ่งแบ่งโลกออกเป็นสองขั้วที่มีความแตกต่างกันทางด้านอุดมการณ์ภายใต้การนำของมหาอำนาจ 2 ฝ่าย จะทำให้ไทยจำต้องละทิ้งนโยบายความเป็นกลางและเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่การดำเนินนโยบายดังกล่าวก็ยังไม่สามารถที่จะยืนยันได้ว่าเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลเกิดความหวั่นเกรงการขยายตัวของความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ของมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย ฝักใฝ่ในอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย และต่อต้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากหากได้พิจารณาถึงสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศและเสถียรภาพของรัฐบาลในช่วงเวลาของการขึ้นมามีอำนาจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่างพ.ศ. 2491-2495 แล้วนั้น จะเห็นได้ว่า รัฐบาลต้องอยู่ในสถานะที่มีความเปราะบางเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีความอ่อนแอทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ โดยในระดับภายในประเทศนั้นรัฐบาลต้องถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมือง

³⁹ R.Sean Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985*, p.16.

⁴⁰ J. Alexander Caldwell, *American Economic Aid to Thailand* (Lexington Mass.: Lexington Books,1974), p.39.

ภายในฝ่ายต่างๆอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้รัฐบาลต้องการการสนับสนุน รวมถึงทรัพยากรทั้งทางทหารและเศรษฐกิจ เพื่อการปราบปรามกลุ่มต่อต้านทั้งหลาย ส่วนในระดับระหว่างประเทศนั้น การที่รัฐบาลจีนมีอำนาจจากการรัฐประหารประกอบกับผู้นำรัฐบาล คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอดีตอาชญากรสงครามที่รัฐบาลต่างประเทศยังไม่มีควมไว้วางใจและให้การยอมรับมากเท่าใด ส่งผลให้รัฐบาลต้องการการยอมรับจากต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการที่จะดำรงอยู่ในอำนาจต่อไป จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เองทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามอาจมองความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างมหาอำนาจสองฝ่ายซึ่งกำลังขยายตัวเข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในมุมมองที่แตกต่างและนอกเหนือไปจากการมองเพียงแค่ว่าเป็นความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ระหว่างฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดังนั้นเมื่อมีการแบ่งออกเป็นสองขั้วอำนาจ สิ่งที่สำคัญสำหรับรัฐบาลก็คือว่าขั้วอำนาจใดจะตอบสนองความจำเป็นและมีผลประโยชน์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของผู้นำไทยในช่วงเวลานั้น ได้มากที่สุด

การแข่งขันทางด้านอุดมการณ์ระหว่างขั้วอำนาจทั้งสองฝ่ายนั้น หากจะกล่าวไปแล้วผู้ที่เข้ามามีบทบาทนำและให้ความสำคัญต่อการป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคแห่งนี้ที่โดดเด่นก็คือ สหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังจากการมีชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนเหนือรัฐบาลจีนคณะชาติในเดือนตุลาคม พ.ศ.2492 ซึ่งตามมาด้วยการที่สหภาพโซเวียตให้การรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จัดตั้งโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างทันที⁴¹ และการทำสนธิสัญญาระหว่างจีนคอมมิวนิสต์กับสหภาพโซเวียตซึ่งลงนามกันเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 มีใจความสำคัญว่า “ประเทศทั้งสองจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นและของประเทศอื่นใด ซึ่งอาจจะร่วมกับญี่ปุ่นโดยทางตรงหรือโดยปริยายดำเนินการอันเป็นการรุกราน⁴² จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ก็ยังทำให้สหรัฐอเมริกาตระหนักดียิ่งขึ้นว่าเงินได้ตกอยู่ในฝ่ายเดียวกับสหภาพโซเวียตแล้ว ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาต้องมีการปรับท่าทีและนโยบายต่อภูมิภาคแห่งนี้ โดยได้หันมาให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นด้วยพิจารณาแล้วว่า เครื่องมือที่ดีที่สุดซึ่งจะช่วยทำให้สหรัฐอเมริกาสามารถป้องกันภัยคุกคามจากอิทธิพลของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ไม่ให้แพร่ขยายเข้ามาในภูมิภาคนี้ได้ นั่นก็คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆเหมือนกับที่สหรัฐอเมริกาเคยประสบความสำเร็จมาแล้วในการให้ความช่วยเหลือกับประเทศในกลุ่มยุโรปตาม

⁴¹ New York Times, October 2, 1949 อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธิธรรมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 163.

⁴² สมจัย อนุมานราชชน, “จีนคอมมิวนิสต์,” ใน สารานุกรม, ฉบับที่ระลึก 10 กุมภาพันธ์ 2501, หน้า 11-37.

แผนการมาร์แชล (Marshall Plan) โดยสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินใจที่จะช่วยเหลือประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับการเสริมสร้างกำลังเพื่อต่อต้านการรุกรานหรือบีบบังคับจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ตามแนวนโยบายของสหรัฐอเมริกาที่เรียกว่า Total- Diplomacy ซึ่งสหรัฐอเมริกาได้ประกาศว่าจะ “เผชิญกับการคุกคามของโซเวียตทุกกรณีไม่ว่าที่ไหนที่อาจจะเกิดขึ้น” และจะ “วางเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและจิตวิทยา ที่สามารถเสริมสร้างความมั่นใจในการดำเนินวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย”⁴³

การดำเนินนโยบายเพื่อให้ความช่วยเหลือกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากการที่สหรัฐอเมริกามองว่าประเทศเหล่านี้ง่ายต่อการถูกโจมตีจากฝ่ายคอมมิวนิสต์ หรืออาจกล่าวได้ว่าง่ายต่อการแทรกซึมของขบวนการคอมมิวนิสต์เป็นพิเศษ ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจ ความแตกแยกทางการเมืองภายใน และความยากลำบากในการรักษากฎหมาย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในประเทศ⁴⁴ ดังคำกล่าวของนายดิน แอชชีสันที่ว่า “ปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นล้วนสืบเนื่องมาจากความอ่อนแอของประเทศทั้งหลายในภาคพื้นแปซิฟิก จนทำให้มีการบ่อนทำลายและการแทรกซึมเกิดขึ้น ซึ่งไม่อาจยุติลงได้ด้วยวิถีทางทางการทหาร”⁴⁵ ดังนั้นในสายตาของสหรัฐอเมริกาและจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนทั้งทางด้านเศรษฐกิจการเมือง สังคม และการทหารร่วมกันในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของบรรดาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ย่อมดูจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด

ดังนั้น เมื่อกลับมาพิจารณาเรื่องการตัดสินใจที่จะดำเนินนโยบายที่ใกล้ชิดและเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามแล้ว จึงยังมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะความต้องการที่จะสนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยที่สหรัฐอเมริกายึดถืออยู่ หรือเป็นความต้องการที่จะต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง เพราะเมื่อนายสง่า นิลกำแหง หัวหน้าคณะทูตประจำกองบัญชาการทหารสูงสุดพันธมิตร ณ กรุงโตเกียวให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์

⁴³ Department of State Bulletin, March 20, 1950, p.428. อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 164.

⁴⁴ Evelyn Colbert, *Southeast Asia in International Politics, 1941-1956* (Ithaca : Cornell University Press, 1971), p.141.

⁴⁵ Department of State Bulletin, January 23, 1950, p. 116. อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 165.

Star and Stripes นั้น เขากล่าวว่า “รู้สึกว่าคุณจะคิดว่าประเทศไทยจะมีได้ถูกบีบบังคับโดยตรงแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยอาจจะได้รับความตกอกตกใจอยู่บ้าง หากจะมีการรุกรานของคอมมิวนิสต์ในส่วนอื่นของตะวันออกไกลนี้ขึ้นอีก เพราะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของประเทศอยู่ด้วย” สำหรับปัญหาเกี่ยวกับท่าทีของประเทศไทยเกี่ยวกับสันติภาพและเสถียรภาพในตะวันออกไกลนั้น “เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก จึงต้องวางนโยบายให้สอดคล้องไปกับการคิดเห็นของมหาอำนาจส่วนใหญ่ซึ่งประเทศไทยก็ควรจะได้รับความร่วมมือและช่วยเหลืออยู่ด้วย”⁴⁶ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การดำเนินนโยบายดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงอาจไม่ได้เป็นผลมาจากความหวาดเกรงภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ซึ่งยังไม่ได้มีความรุนแรงมากนักในประเทศไทยในช่วงเวลานั้นเป็นเหตุผลหลัก หากแต่เป็นเพราะการให้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาเพื่อที่จะสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้มีความสอดคล้องเป็นอย่างดีกับผลประโยชน์และความต้องการของผู้นำไทยในขณะนั้น ดังนั้นเมื่อสถานการณ์ระหว่างประเทศมีความแตกแยกออกเป็นสองค่ายอุดมการณ์ จึงจำเป็นที่ไทยจะต้องจัดวางตนเองให้อยู่ในค่ายเดียวกับสหรัฐอเมริกาให้ได้ ทั้งนี้โดยอาศัยความวิตกกังวลของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้าง ตามด้วยการที่รัฐบาลดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกหวาดกลัวในสถานการณ์ดังกล่าวร่วมกัน โดยมีความหวังว่าจะทำให้รัฐบาลสามารถบรรลุเป้าหมายในการที่จะดึงทรัพยากรต่างๆรวมไปถึงการได้รับการยอมรับและความชอบธรรมจากภายนอกให้กับรัฐของตนได้ตามความปรารถนา

การรับรองรัฐบาลในประเทศอินโดจีน

หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ประชาชนในรัฐต่างๆในกลุ่มประเทศอินโดจีนไม่ว่าจะเป็นเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ต่างก็รวมกลุ่มกันเป็นขบวนการชาตินิยม เพื่อเรียกร้องเอกราชคืนจากฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศเจ้าอาณานิคม โดยในเวียดนามนั้นโฮจิมินห์ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มขบวนการเรียกร้องเอกราชขึ้นในนามองค์การเวียดนามแห่งชาติ และประกาศสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนามขึ้นทางเหนือ ในขณะที่ฝรั่งเศสก็พยายามสร้างรัฐเวียดนามขึ้นภายใต้การดูแลของตนด้วยการเชิญจักรพรรดิเบ๋าได้ให้เสด็จกลับมาเป็นประมุขปกครองเวียดนามใต้เพื่อแข่งกับรัฐบาลโฮจิมินห์ทางเหนือ

⁴⁶ (3) สร.0201.12/1 ที่ น. 21040/2493 นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี วันที่ 17 พฤศจิกายน 2493.

ภายหลังความพยายามจัดตั้งรัฐบาลเพื่อต่อต้านขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนของฝรั่งเศสแล้ว ทางรัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้เสนอขอให้รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาลทั้งสามในอินโดจีน คือ รัฐบาลลาว เขมร และเวียดนาม ภายใต้วาทกรรมชั่วคราวกำหนดให้ทั้งสามรัฐยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพฝรั่งเศส เอกราชที่ประกาศให้เป็นแต่ในนามเพราะยังมีข้อจำกัดตติพิทธิธิปไตยบางอย่างอยู่ เฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดำเนินวิเทศนโยบายของประเทศและความผูกพันทางการทหาร แต่มีปัญหาคือว่าในการรับรองรัฐบาลเวียดนามนั้นจะต้องเลือกว่า จะรับรองรัฐบาลของโฮจิมินห์หรือรัฐบาลเบาได้ รัฐบาลสหภาพโซเวียตนั้นดำเนินการตามรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ที่ปักกิ่ง โดยการให้การรับรองรัฐบาลโฮจิมินห์ในฐานะที่เป็นผู้แทนอันแท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ในเวียดนาม แต่ฝ่ายฝรั่งเศสก็ต้องการให้รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาลเบาได้ตามรัฐบาลอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา⁴⁷

อันที่จริงแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีนนั้น ก่อนหน้านี้จอมพล ป. พิบูลสงครามเองได้เคยประกาศความเชื่อมั่นของตนว่าขบวนการเวียดนามที่ภายใต้การนำของ โฮ จิ มินห์ เป็นขบวนการชาตินิยมที่กำลังต่อสู้กับฝรั่งเศสมากกว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์⁴⁸ ความคิดนี้เมื่อประกอบกันเข้ากับความรู้สึกต่อต้านฝรั่งเศสที่เกิดความขัดแย้งในเรื่องดินแดน และขู่ว่าจะใช้สิทธิยับยั้งประเทศไทยในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ⁴⁹ จึงทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามแสดงการสนับสนุนและเห็นอกเห็นใจขบวนการเวียดนาม โดยก่อนพ.ศ. 2493 รัฐบาลสหรัฐอเมริกายังคงขึ้นบัญชีประเทศไทยและฟิลิปปินส์ว่าเป็นแหล่งสำคัญในการส่งผ่านอาวุธและวัตถุระเบิดที่ใช้ในการสงครามไปให้แก่พวกเวียดนาม นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2⁵⁰ การส่งผ่านอาวุธนี้ได้รับความช่วยเหลือทั้งจากทางตรงและทางอ้อมจากจอมพล ป. พิบูลสงครามเอง⁵¹ ดังที่ Anuson Chinvanmo กล่าวไว้ว่า เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมามีอำนาจในปี พ.ศ. 2491 นโยบายของเขาต่อสถานการณ์ในอินโดจีนยังคงแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งที่ไม่สามารถตัดสินใจได้ ภายในช่วงเวลานั้นเขายังคงดำเนินนโยบายโดยตามรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลของพล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ด้วยการให้การสนับสนุนขบวนการชาตินิยมชาวเวียดนาม ประชาชนชาวลาว(ลาว

⁴⁷ กนัตธีร์ สุขมงคล, *การวิเทศนโยบายของไทย*, หน้า 405-406.

⁴⁸ Nigel J. Brailey, *Thailand and the Fall of Singapore : A Frustrated Asian Revolution* (Boulder : Westview Press, 1986), p.172.

⁴⁹ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia* (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1965), p.105.

⁵⁰ Christopher E. Goscha, *Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954* (Richmond, Surrey : Curzon Press, 1999), p.196.

⁵¹ *Ibid.*, p.210.

เทียน) และชาวกัมพูชา รวมไปถึงไม่ได้มีการป้องกันการลักลอบส่งอาวุธข้ามไปฝั่งแม่น้ำโขง จอมพล ป. พิบูลสงครามมีความระมัดระวังในการดำเนินนโยบายเพราะเขามีความสงสัยว่ากองกำลังเวียดมินห์อาจจะชนะฝรั่งเศส ดังนั้นจึงเป็นการไม่ฉลาดเลยที่จะต่อต้านหรือกระทำการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเวียดมินห์⁵² ส่งผลให้เมื่อได้รับการร้องขอจากรัฐบาลอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสให้รัฐบาลไทยรับรองรัฐบาลเบาได้ในตอนแรกนั้นรัฐบาลไทยจึงยังคงบ้ายเบี่ยงอยู่โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลของจักรพรรดิเบาได้ที่ฝรั่งเศสสถาปนาขึ้นมายังมีใช้รัฐบาลของประชาชนอย่างแท้จริง⁵³

ท่าทีของรัฐบาลเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อเอกอัครราชทูตเจสส์ปได้กระตุ้นเตือนจอมพล ป. พิบูลสงครามให้รับรองรัฐบาลเบาได้ในระหว่างพำนักอยู่ในกรุงเทพฯ⁵⁴ การกระตุ้นเตือนของนายเจสส์ปทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามและบุคคลสำคัญๆในรัฐบาลเริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการรับรองรัฐบาลเบาได้กับการยอมรับและความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจังมากขึ้น ความเชื่อดังกล่าวได้รับการตอกย้ำยิ่งขึ้นไปอีกเมื่อนายเอ็ดวิน เอฟ แสตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยได้เข้าพบนายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 เพื่อแจ้งความจำเป็นของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่จะให้ความช่วยเหลือประเทศใดก็ตามเมื่อประเทศนั้นได้แสดงวิเทโศบายที่แจ่มชัดแล้ว⁵⁵

อย่างไรก็ตาม ความต้องการรับรองรัฐบาลเบาได้ที่เพิ่มสูงขึ้นได้ถูกยับยั้งจากกระทรวงการต่างประเทศ ดังจะเห็นจากในระหว่างการประชุมคณะรัฐมนตรีว่าด้วยเรื่องการพิจารณาปัญหาการรับรองรัฐบาลเวียดนาม ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 ได้มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงโดยที่นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีส่วนมากเห็นพ้องต้องกันที่จะรับรอง หากแต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยซึ่งนำโดยนายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แถลงคัดค้านให้ยับยั้งดูท่าทีไว้ก่อน⁵⁶ นอกจากนี้แรงต่อต้านจากกระทรวงการต่างประเทศยังจะเห็นได้จากการทำบันทึกยาวถึง 8 หน้ากระดาษเต็มของนายกนต์ธีร์ ศุภมงคล อธิบดีกรมการเมืองตะวันตก ซึ่งได้ชี้แจงถึงข้อดีข้อเสียในการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเบาได้โดยละเอียดถี่ถ้วน ในส่วนของข้อดีนั้น การ

⁵² Anuson Chinvanno, *Avoidance, Hostility, And Friendship : The History of Thailand's Relations with the People's Republic of China, 1949-1975*, p.48.

⁵³ นครสาร (4 กุมภาพันธ์ 2493)

⁵⁴ R.Sea Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985*, pp.12-13.

⁵⁵ ประชาธิปไตย (23 กุมภาพันธ์ 2493)

⁵⁶ นครสาร (22 กุมภาพันธ์ 2493)

รับรองของรัฐบาลไทยจะสร้างความพอใจให้แก่รัฐบาลของฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา จนรัฐบาลอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเกิดความมั่นใจในท่าทีของไทย และจะส่งผลต่อการช่วยเหลือสนับสนุนประเทศไทยทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารต่อไป⁵⁷ แต่สำหรับนายกนต์ธีร์แล้วการรับรองจะมีข้อเสียที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยที่รุนแรงกว่ามาก กล่าวคือ จากการที่รัฐบาลของจักรพรรดิเบนาโตไม่ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนมากนัก และต่อไปหากฝ่ายโฮจิมินห์สามารถตั้งรัฐบาลถาวรได้ประเทศไทยย่อมจะกลายเป็นศัตรูกับรัฐบาลเวียดนาม ซึ่งถ้าเวียดนามได้รับกำลังแรงหนุนจากจีนคอมมิวนิสต์ ก็จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁵⁸ นอกจากนี้ถ้ามองในแง่ของชาตินิยมแล้ว ในฐานะที่ประเทศไทยสามารถดำรงตนเป็นเอกราชมาได้ตลอดช่วงระยะเวลาของการล่าอาณานิคม นโยบายของไทยจึงย่อมจะเป็นอื่นไปไม่ได้ นอกจากการไม่เห็นด้วยกับการปกครองแบบเมืองขึ้น แต่การปกครองของฝรั่งเศสที่จะให้แก่รัฐบาลอินโดจีนนี้ยังคงมิใช่การให้เอกราชที่แท้จริง ดังนั้นการรับรองรัฐบาลเบนาโตจึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนระบอบอาณานิคมของฝรั่งเศสนั่นเอง⁵⁹ แต่ในที่สุดจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรี ก็ได้ประกาศให้การรับรองรัฐบาลเบนาโตของเวียดนาม, รัฐบาลเจ้าบุญอุ้มของลาว และรัฐบาลเย็น ชัม โบร์ ของกัมพูชา ดังจะเห็นได้จากหนังสือของเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 ยืนยันว่า “ด้านนายกรัฐมนตรีมีคำสั่งว่า บัดนี้เห็นเป็นการสมควรจะได้ประกาศรับรองรัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลลาว และรัฐบาลเขมรตามที่ได้ปรึกษาหารือในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีมาแล้วโดยละเอียดเป็นเวลา 3 คราว และรัฐมนตรีส่วนมากได้มีความเห็นว่า ควรรับรองรัฐบาลดังกล่าวแล้ว เว้นบางท่านที่ไม่เห็นด้วยเท่านั้น ฉะนั้นรัฐบาลจะได้ประกาศรับรองรัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลลาว และรัฐบาลเขมรต่อไป”⁶⁰

ในเวลาต่อมารัฐบาลโดยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ออกแถลงการณ์ถึงเรื่องการรับรองรัฐบาลทั้งสามของอินโดจีน โดยมีใจความว่า “สถานการณ์ในปัจจุบันนี้เป็นที่น่าคำนึงอยู่ว่า ความสงบเรียบร้อยอันจะนำมาซึ่งความผาสุกสำหรับประชาชนในประเทศทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว รวมทั้งประเทศไทยด้วยได้รับความกระทบกระเทือนจากระบอบการปกครองของลัทธิคอมมิวนิสต์ อันเป็นลัทธิที่ประชาชนจะต้องทำลายล้างศาสนาประเพณีของชาติของตน และเลิกล้มระบบการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตนทั้งมวล ประชาชนทั้งปวงจะต้องสละแรงงานของตนเพื่อผลิต

⁵⁷ กนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 452.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 452-453.

⁵⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 453.

⁶⁰ สร. นว. 34/2493 หนังสือสำนักเลขาธิการรัฐมนตรี วันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2493.

พืชพันธุ์ธัญญาหาร และหารายได้ซึ่งต้องนำไปรวมเป็นส่วนกลาง และตนเองหาได้เป็นเจ้าของไม่.....และบัดนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งบีบบังคับและหลอกลวงประชาราษฎร์ในประเทศต่างๆให้หลงเชื่อไปว่าเป็นลัทธิที่จะนำความผาสุกมาสู่ตนนั้น ได้ล่องเข้ามายังประเทศจีนและสืบต่อเข้ามาถึงประเทศญวนใกล้บ้านของเราแล้ว ซึ่งเป็นที่น่าหวาดเกรงว่าประชาชนในภาคเอเชียอาคเนย์ รวมตลอดประเทศไทย และประเทศอื่นๆด้วย จะถูกบีบบังคับและหลอกลวงให้ตกเข้าไปอยู่ภายใต้การปกครองในระบบคอมมิวนิสต์ต่อไป....

ด้วยเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว เห็นว่าการรับรองรัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลลาว และรัฐบาลเขมร ซึ่งประเทศฝรั่งเศสได้มอบความเป็นเอกราชให้ด้วยเมตตาจิตในระยะนี้ ย่อมจะนำความผาสุกและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประชาชนชาวเวียดนาม ลาว และเขมรได้อย่างดี ตามวิถีทางแห่งระบอบประชาธิปไตย และตามหลักของสหประชาชาติต่อไป ทั้งจะเป็นทางช่วยประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทย ให้ปลอดภัยจากระบอบคอมมิวนิสต์ โดยมีต้องประสงค์ความอดอยากทรมาณทั้งปวง ฉะนั้นรัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้ตกลงให้การรับรองแก่รัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลลาว และรัฐบาลเขมร ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 แล้ว”⁶¹

การที่รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามให้การรับรองรัฐบาลเวียดนาม ลาว และเขมรนั้น น่าจะมีเหตุผลที่สำคัญจากการที่ไทยต้องการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับประเทศที่เข้มแข็งกว่าอย่าง อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะอาจกล่าวได้ว่าการพิจารณารับรองรัฐบาลเขาได้โดยสหรัฐอเมริกา และอังกฤษนั้น เป็นเครื่องแสดงความขัดแย้งระหว่างโลกฝ่ายเสรีและฝ่ายคอมมิวนิสต์ในท่ามกลางสภาวะสงครามเย็นนั่นเอง เนื่องจากที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและอังกฤษตัดสินใจรับรองรัฐบาลเขาได้เพราะต้องการตอบโต้การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนและสหภาพโซเวียตที่ให้การรับรองรัฐบาลโซจินินห์ก่อนหน้านี้โดยที่ไม่มีทางเลือกอื่นที่ดีกว่านี้แล้ว⁶² เมื่อมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างการรับรองรัฐบาลเขาได้ซึ่งเท่ากับเป็นการสนับสนุนนโยบายของค่ายโลกเสรีกับความช่วยเหลือต่างๆอันเป็นผลที่จะได้รับจากการกระทำนี้ ด้วยเหตุนี้เอง ความหวาดกลัวคอมมิวนิสต์จึงเป็นทางเลือกที่ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างของผู้มีอำนาจในรัฐบาลในช่วงเวลานั้นอีกครั้งหนึ่ง

⁶¹ มท. 0201.2.1/179 “แถลงการณ์เรื่องการรับรองรัฐบาลเวียดนาม รัฐบาลเขมร และรัฐบาลลาว” วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493.

⁶² กนัตธีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 453.

ในขณะที่เดียวกันเมื่อพิจารณาถึงการรับรองรัฐบาลของทั้งสามประเทศโดยการเปรียบเทียบการสนับสนุนของประชาชนในเวียดนามระหว่างเขาได้ กับโฮจิมินห์แล้ว โฮจิมินห์ น่าจะเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนมากกว่า เนื่องจากเป็นผู้นำประชาชนในการต่อสู้กับฝรั่งเศสเพื่ออิสรภาพ และเอกราชของเวียดนามมาโดยตลอด ในขณะที่เขาได้นั้นเป็นเพียงจักรพรรดิที่ไม่ได้รับความนิยมนอกจากประชาชนสักเท่าใด ดังที่นายกระมล ทองธรรมชาติ ได้กล่าวถึงสาเหตุแห่งการล้มเหลวของสหรัฐอเมริกา และโลกเสรีในอินโดจีนเมื่อปี พ.ศ. 2497 ว่าเป็นเพราะโลกเสรีและผู้ที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในภูมิภาคนี้ นั่นคือรัฐบาลเวียดนามที่ฝรั่งเศสได้ตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2493 และสหรัฐอเมริกาได้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่นั้นไม่ได้รับการสนับสนุนจากชาวเวียดนามส่วนใหญ่ เพราะชาวเวียดนามถือว่ารัฐบาลของโฮจิมินห์เป็นรัฐบาลของผู้รักชาติ ซึ่งพยายามจะนำเอกราชมาสู่เวียดนามและถือว่ารัฐบาลจักรพรรดิเขาได้ซึ่งฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกาหนุนหลังอยู่นั้นเป็นรัฐบาลหุ่น⁶³ ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่า การที่ไทยเลือกที่จะให้การรับรองรัฐบาลเขาได้ รวมไปถึงรัฐบาลลาวและเขมรที่ฝรั่งเศสให้การสนับสนุนนั้น จึงเป็นการให้การรับรองเพื่อเอาใจประเทศมหาอำนาจอย่างฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา มากกว่าที่จะคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในดินแดนของประเทศทั้งสาม เพราะอย่างน้อยที่สุด การดำเนินตามความต้องการของมหาอำนาจดังกล่าวก็จะช่วยให้ประเทศมหาอำนาจทั้งสามนั้นให้การสนับสนุน และความช่วยเหลือกับไทยในด้านต่างๆต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งในเวลานั้นได้ขยายตัวเข้ามาในประเทศจีนแล้ว และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือ เป็นการส่งผลต่อความเชื่อมั่นของบรรดาประเทศมหาอำนาจต่างๆในตะวันตกไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา อังกฤษ หรือฝรั่งเศส ซึ่งยังคงมีความเคลือบแคลงสงสัยต่อพฤติกรรมของผู้นำอดีตอาชญากรสงครามสมัยสงครามโลกครั้งที่สองอย่างจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ ให้มีความเชื่อมั่นในบทบาทและแนวทางการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และสนับสนุนอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยของผู้นำไทยได้มากยิ่งขึ้นด้วย

3.2.2 การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์

นอกจากการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาและการดึงทรัพยากรจากภายนอกประเทศแล้ว การดำเนินการเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ และเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอีกประการหนึ่งซึ่งจอมพล ป. พิบูล

⁶³ กระมล ทองธรรมชาติ, หัวเลี้ยวหัวต่อของนโยบายต่างประเทศ (พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 50.

สงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีนำมาใช้ก็คือ การอาศัยสถานการณ์ระหว่างประเทศขณะนั้นซึ่งมีความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจสองประเทศที่มีอุดมการณ์แตกต่างกัน จอมพล ป. พิบูลสงครามได้นำเรื่องของการขอความช่วยเหลือทางการทหารจากต่างประเทศมาเป็นเป้าหมายของการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สำคัญเป้าหมายหนึ่ง⁶⁴ วิธีการในการดึงความสนใจจากต่างประเทศของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ การประกาศความเป็นศัตรูกับลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่ตรงกันกับที่สหรัฐอเมริกาเชิดชู อาทิเช่น การกล่าวยืนยันว่า “รัฐบาลจะไม่ใช่ซ้ายหรือขวา แต่ส่วนตัวข้าพเจ้าเองนั้นต่อต้านคอมมิวนิสต์”⁶⁵ การช่วยรัฐบาลอังกฤษปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์ ณ บริเวณชายแดนภาคใต้ และในครั้งหลังของพ.ศ. 2492 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามใช้ความรู้สึกวิตกกังวลต่อคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกาให้เกิดประโยชน์แก่ตนด้วยการประกาศถึงอันตรายจากคอมมิวนิสต์โดยผ่านสุนทรพจน์และการให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ของตะวันตกอยู่บ่อยครั้ง⁶⁶ โดยที่การกระทำต่างๆเหล่านี้รัฐบาลได้ทำไปควบคู่กับการพยายามขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเป็นระยะๆ

การตัดสินใจให้การสนับสนุนและความร่วมมือกับฝ่ายเสรีประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจนของจอมพล ป. พิบูลสงครามเช่นนี้ อาจเป็นไปได้ว่าเพื่อต้องการให้ฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เลิกมองท่านในฐานะศัตรูซึ่งเป็นผลมาจากสงครามโลกครั้งที่สองเสียที และหันมาให้การสนับสนุนรัฐบาลของท่าน ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศมหาอำนาจทั้งสองอยู่ โดยจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เริ่มต้นการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างการยอมรับจากบรรดาประเทศมหาอำนาจด้วยการประกาศยอมรับที่จะคืนดินแดนที่ได้มาโดยสนธิสัญญากรุงโตเกียว เมื่อ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2484 ให้กับฝรั่งเศส และจากการกระทำของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในครั้งนั้น ฝรั่งเศสจึงเป็นประเทศตะวันตกประเทศแรกที่ได้ให้การรับรองรัฐบาลของ

⁶⁴ Daniel Mark Fineman, , *A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958* (Honolulu : University of Hawaii Press, 1997), p.69.

⁶⁵ *Bangkok Post*, April 14, 1948 อ้างถึงใน แคมสุข นุ่มนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกา ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง* (กรุงเทพฯ ฯ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525), หน้า 3.

⁶⁶ Kamol Somvichian, “The Thai Military in Politics,” Unpub. London Phd., 1969, p.144. cited by Nigel J. Brailey, *Thailand and the Fall of Singapore : A Frustrated Asian Revolution* (Boulder : Westview Press, 1986), p.173.

จอมพล ป. พิบูลสงคราม⁶⁷ ในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อท่าทีในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของ จอมพล ป. พิบูลสงครามในเวลาต่อมาให้มั่นนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่แข็งขันยิ่งขึ้น

ความร่วมมือกับอังกฤษในการปราบโจรคอมมิวนิสต์

ในระยะเริ่มต้นที่การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ยังไม่รุนแรงนัก การดำเนินนโยบายเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงเป็นเพียงความร่วมมือกับอังกฤษในการปราบโจรจีนคอมมิวนิสต์ตามชายแดนไทยมลายู⁶⁸ ซึ่งเข้ามาอาศัยเขตแดนไทยเป็นที่ลี้ภัย และถึงแม้จะเป็นเพียงการเริ่มต้นแต่การดำเนินการดังกล่าวก็ส่งผลต่อสถานะของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการดำเนินความสัมพันธ์กับอังกฤษเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากที่นายกนต์ธีร์ สุขมงคลได้กล่าวถึง โทรเลขของเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย เซอร์เจฟฟรีย์ ทอมสันที่ได้โทรเลขรายงานให้รัฐบาลอังกฤษให้การสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงครามว่า “เอกอัครราชทูตอังกฤษได้โทรเลขรายงานกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2491 ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามกล่าวขอภัยอย่างซึ่งหน้าในท่าทีของท่านระหว่างสงคราม อ้างว่าอยู่ในบังคับให้ต้องปฏิบัติเช่นนั้นเพื่อป้องกันความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นแก่อาณาประชาราษฎร์ เมื่อระยะเวลาผ่านไปพอสมควรแล้ว หวังว่าความรังเกียจเดียดฉันท์ที่นโยบายของท่านก่อให้เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษจะกลับกลายเป็นการให้อภัยโหดต่อกัน นายทอมสันได้ตอบไปว่าสนใจในปัจจุบันและอนาคตยิ่งกว่าเหตุการณ์ในอดีต เพราะมองเห็น จอมพล ป. พิบูลสงครามจะเป็นปัจจัยสำคัญในการร่วมมือระหว่างไทยกับอังกฤษโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อปราบปรามผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ที่เพาะตัวอยู่ในมลายู อีกสองวันต่อมา นายทอมสัน มีโทรเลขรายงานกระทรวงการต่างประเทศว่า บัดนี้จอมพล ป. พิบูลสงครามยอมลงมาร่วมงานกับฝ่ายเองไกลแ่ก่ชอนในการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างแน่นอนแล้ว รัฐบาลอังกฤษควรให้การสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือเต็มที่ และว่าวันใดที่ศัตรูของท่านจอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถขับไล่ท่านให้พ้นจากตำแหน่งไป วันนั้นจะเป็นฝันร้ายของอังกฤษและมหันตภัยต่อมลายู”⁶⁹ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้ไทยกลายเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการร่วมต่อต้านโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายูกับอังกฤษในเวลาต่อมา

⁶⁷ Russell H. Fifield, *American in Southeast Asia : The Roots of Commitment* (New York : Thomas Y. Crowell, 1973) p.245.

⁶⁸ Sir Geoffrey Thompson, *Front line Diplomat*, p.205. และ สร. แผนก บร.14/105 “Siam and Communism Repercussions of the Chinese Struggle.”

⁶⁹ กนต์ธีร์ สุขมงคล, *การวิเทโศบายของไทย*, หน้า 402.

การตัดสินใจให้การสนับสนุนฝ่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย และต่อต้านคอมมิวนิสต์ของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเริ่มต้นด้วยการร่วมมือกับอังกฤษในการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายูนั้น อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องจากไม่เพียงแต่ทำให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับการรับรองจากรัฐบาลของอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา เท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ในเวลาต่อมาประเทศไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดที่สุดของสหรัฐอเมริกา และอังกฤษในภูมิภาคเอเชียด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ นายกนต์ธีร์ ได้นำรายงานที่เซอร์เจฟฟรีย์ ทอมสัน รายงานเกี่ยวกับสถานการณ์ระหว่างประเทศไทย กับมลายู ถึง นายแม็กโคเนล ข้าหลวงใหญ่ประจำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มากล่าวถึงไว้ตอนหนึ่ง ว่า “เหตุการณ์ในประเทศไทยกลับตาลปัตร จอมพล ป. พิบูลสงครามของอังกฤษเมื่อวันวาน กลายเป็นแนวหน้าป้องกันของอังกฤษในการต่อต้านพวกซ้ายจัดภายในประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ นายทอมสันจึงใช้ความพยายามเอาใจสนับสนุนให้คงรักษาการร่วมมือต่อไป.....ในส่วนรวมของ อังกฤษควรดำเนินนโยบายสนับสนุนฐานะของนายกรัฐมนตรีให้เข้มแข็งอย่างมากที่สุดที่จะเป็นไปได้ นอกจากปัญหาผู้ก่อการร้ายในภาคใต้ นายกรัฐมนตรียังต้องเผชิญกับการจะก่อควนของท่าน ปรีดี ซึ่งมีเหตุผลพอเชื่อว่าอยากจะกลับมาอีก ถ้ากลับโดยอาศัยความช่วยเหลือของจีนคอมมิวนิสต์ ก็จะมีการนองเลือดอย่างแน่นอน นายทอมสันไม่สงสัยว่าท่านปรีดีคงจะเป็นมิตรอังกฤษตามเดิมต่อไป แต่เกรงจะไม่สามารถควบคุมสมัครพรรคพวกได้ ฉะนั้นเพื่อประโยชน์ของอังกฤษจอมพล ป. พิบูลสงครามควรจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป” ส่วนนายแม็กโคเนลมีหนังสือตอบนายทอมสัน ลงวันที่ 20 กันยายน ว่า “สนใจในการประเมินความสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตามทัศนะของนายทอมสัน เชื่อว่านายทอมสันคงมองไม่ผิด ถึงอย่างไรจอมพล ป. พิบูลสงครามคงเป็นผู้ที่อังกฤษควรจะให้ท้ายไว้ในขณะนี้”⁷⁰

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ถือเป็นสิ่งยืนยันถึงความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมกับอังกฤษได้เป็นอย่างดี เพราะถึงแม้ประเทศไทยจะยังไม่ได้รับความช่วยเหลือใดๆจากอังกฤษเลยในช่วงเวลานั้น แต่สิ่งที่ผู้นำไทยได้รับเป็นการตอบแทนจากการดำเนินนโยบายดังกล่าว ก็คือ การได้รับความไว้วางใจและการสนับสนุนให้อยู่ในอำนาจต่อไปจากประเทศอังกฤษ ทั้งๆที่อังกฤษเคยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในขณะที่เดียวกันก็สามารถลบภาพอดีตอาชญากรรมสงครามจากสงครามโลกครั้งที่สองในสายตาของมหาอำนาจไปได้

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 389-390.

นโยบายต่างประเทศไทยต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน

นอกจากการแสดงท่าทีอย่างชัดเจนในการดำเนินนโยบายด้วยการเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิด และสนับสนุนการดำเนินการของสหรัฐอเมริกาแล้ว ท่าทีที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐบาลก็คือ การต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ที่มาจากประเทศจีนซึ่งถูกมองว่ามีดินแดนอยู่ใกล้เคียงกับประเทศไทย ทั้งๆที่ในความเป็นจริงนั้น ก่อนหน้าที่รัฐบาลไทยจะได้แสดงท่าทีที่ชัดเจนต่อกรณีการขยายตัวของคอมมิวนิสต์จากประเทศจีนด้วยการต่อต้านนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีก็ไม่ได้แสดงความกังวลต่อประเด็นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ดังกล่าวแต่อย่างใด อีกทั้งยังเคยประกาศความเป็นไปได้ในการที่จะสถาปนาความสัมพันธ์กับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตของจีนด้วย⁷¹ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาเมื่อ เม่า เซ ตุง สามารถยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล เจียง ไค เช็ก และสามารถสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนได้เป็นผลสำเร็จในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 โดยเจียง ไค เช็ก ต้องอพยพไปตั้งรัฐบาลคณะชาติที่เกาะฟอร์โมซา (ปัจจุบัน คือ ไต้หวัน) แทนนั้น สิ่งที่รัฐบาลต้องทำก็คือต้องพิจารณาตัดสินใจว่าจะให้การรับรองรัฐบาลใหม่ของจีนหรือไม่ หรือจะยังให้การรับรองรัฐบาลจีนคณะชาติต่อไป โดยในช่วงแรกนั้นรัฐบาลไทยยังไม่ยอมเปิดเผยท่าทีที่เกี่ยวกับการรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ชัดเจน เพราะเกรงว่าในอนาคตไทยอาจจะไม่รับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนตลอดไป หรืออาจจะมีคำถามจำเป็นต้องรับรองเมื่อใดก็ได้⁷² ซึ่งในที่สุดท่าทีดังกล่าวได้นำไปสู่การดำเนินนโยบายของรัฐบาลต่อกรณีการรับรองรัฐบาลจีนที่ถูกมองว่าเป็นการดำเนินนโยบายแบบรอคอยสถานการณ์ (Wait and See Policy)⁷³

สำหรับการดำเนินนโยบายแบบรอคอยสถานการณ์ของไทยนั้น หากจะกล่าวไปแล้วไม่น่าจะเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไทยคำนึงถึงการที่รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนลัทธิหรืออุดมการณ์ที่แตกต่างกันระหว่างไทยกับจีนคอมมิวนิสต์แต่อย่างใด หากแต่เป็นเรื่องของการคำนึงถึงหลัก

⁷¹ Stanton to Secretary of State, January 21, 1949, 892.00/1-2149, RG 59, USNA cited by Daniel Mark Fineman, , A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958, pp.89-90.

⁷² กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี บันทึกที่ น.28452/2492 จากกระทรวงการต่างประเทศ ถึง กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 3 ตุลาคม 2492 เรื่องปัญหาการรับรองระบบคอมมิวนิสต์ อ้างถึงใน ชานี สุขเกษม, “ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวโน้มนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515” (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 52.

⁷³ Anuson Chinvano, *Thailand's Politics towards China 1949-54* (Oxford : St Antony's College, 1992), p.58.

กฎหมายและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงมากกว่า ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนายพจน์ สารสิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ซึ่งได้ตอบกระทู้ถามค่อนของนายเพทาย โชติชูจิต ในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2492 ว่า กระทรวงการต่างประเทศได้รับสาส์นจากรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ลงวันที่ 1 ตุลาคม เพื่อให้รับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์แล้ว แต่เหตุที่ยังไม่ได้ตอบไปเพราะการตอบนั้นจะมีผลในการรับรองรัฐบาลโดยตรง ซึ่งรัฐบาลไทยกำลังอยู่ระหว่างการพิจารณาว่าจะรับรองหรือไม่ เพราะรัฐบาลถือว่ารัฐบาล เมา เซ่ คง ยังมีได้ครอบครองทั้งประเทศอย่างสมบูรณ์ เพราะยังคงมีการต่อสู้กันอยู่ภายในประเทศ และตราบไคที่รัฐบาลของเจียงไค เช็ก ยังมีที่นั่งอยู่ในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ไทยจะควรรับรองรัฐบาลอื่นไม่ได้ ซึ่งปัญหาเรื่องการรับรองหรือไม่นี้มิได้เกี่ยวกับลัทธิหรืออุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันแต่ประการใด โดยนายพจน์ สารสินได้กล่าวถึงกรณีนี้ไว้ว่า “...ข้าพเจ้าขอเรียนอีกครั้งหนึ่งว่า ในเรื่องลัทธิต่าง ๆ นั้นรัฐบาลมิได้คำนึงถึง เช่นในประเทศโซเวียตที่เป็นคอมมิวนิสต์จริงๆ ประเทศเราก็มีสัมพันธไมตรี ประเทศเขাপกครองวิธีใดเป็นเรื่องของเขาจะเป็นคอมมิวนิสต์ประชาชนเขาก็ชอบ ไม่ใช่เรื่องของเราที่จะคัดค้านหรือไม่เห็นชอบ ต้องประกอบด้วยการที่รับรองรัฐบาลใดๆ ต้องยึดถือหลักอันแท้จริงด้วย ถ้าเป็นเช่นนี้รัฐบาลที่เป็นรัฐบาลอยู่เท่ากับเราอยู่ใดๆ ก็รับรองรัฐบาลหนึ่งอีก การรับรองรัฐบาลหนึ่งๆ เช่นนี้ก็เป็นการสับสนกันอยู่ รัฐบาลมิได้คำนึงถึงอย่างรัฐบาลไหนดือคอมมิวนิสต์จึงไม่รับรอง เดอแฟกโตจะเป็นรัฐบาลหรือไม่แต่ในการพิจารณานั้นเราก็ต้องมีหลักเกณฑ์จะบอกว่าประเทศไหนดือรัฐบาลไหนดือเป็นรัฐบาลอันแท้จริงหรือไม่ ประเทศต่างๆ ที่ได้เป็นสมาชิกสหประชาชาติ 51 ประเทศนั้นก็ยังพิจารณาอยู่ ไม่ได้ตัดสินใจลงไปเด็ดขาด⁷⁴

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาท่าทีของรัฐบาลไทยก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่สถานีวิทยุปักกิ่งได้เริ่มโจมตีรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2493 ว่า เป็นรัฐบาลที่กดขี่ข่มเหงบีบบังคับชนชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย พร้อมกันนั้นก็เรียกร้องให้รัฐบาลไทยให้คำมั่นว่าจะเลิกสมันนโยบายดังกล่าว และจากท่าทีที่แสดงออกของจีนคอมมิวนิสต์ในครั้งนี้เอง ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มคิดที่จะเปลี่ยนนโยบายที่มีต่อจีนคอมมิวนิสต์เสียใหม่ ประกอบกับในระยเวลานั้นเป็นช่วงเดียวกับที่สหรัฐอเมริกากำลังเริ่มประเมินนโยบายของตนในตะวันออกไกลอยู่ จึงทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้คิดว่านโยบายต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์ย่อมจะได้รับความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาอย่างแน่นอน⁷⁵ โดยสหรัฐอเมริกาได้ส่งทูตมาทางเอเชียด้วยกัน 2 คณะ

⁷⁴ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2492 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2492.

⁷⁵ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia* (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1965), p.102.

คณะแรกมีนายโรเบิร์ต กริฟฟิน เป็นหัวหน้าเพื่อมาศึกษาว่าควรจะช่วยประเทศในภูมิภาคนี้ทางเทคนิคและเศรษฐกิจอย่างไรบ้าง ส่วนอีกคณะหนึ่งนำโดย นายฟิลิป เจสส์ป และนายวอลตัน ดับบลิว บัตเตอร์เวิร์ท ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศ ด้านกิจการตะวันออกไกลได้มาพบปะกันและหารือที่กรุงเทพฯ กับเอกอัครราชทูตและผู้แทนอเมริกันประจำประเทศต่างๆในเอเชีย ในการประชุมเจสส์ป (Jessup Conference) ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2493 เกี่ยวกับ “ปัญหาคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออก” ทั้งนี้ นายเจสส์ปได้รับคำสั่งเฉพาะจากกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันว่า “อเมริกามีนโยบายแน่วแน่ที่จะไม่ยอมให้คอมมิวนิสต์แผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในเอเชียหรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอันขาด”⁷⁶ คณะกรรมการชุดนี้สรุปผลว่า เมื่ออเมริกาจะถือว่ายุโรปเป็นภูมิภาคที่ควรให้ความสนใจอย่างสูงสุดแต่เอเชียก็ยังสำคัญอย่างยิ่งยวด

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่า สหรัฐอเมริกามีความกังวลต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจีนและพร้อมที่จะเข้ามาช่วยเหลือประเทศต่างๆเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ จึงส่งผลให้นโยบายรอดูดสถานการณ์ของรัฐบาลต่อกรณีการรับรองรัฐบาลจีนสิ้นสุดลง โดยก่อนหน้าที่จะมีการประชุมเจสส์ปเพียงไม่กี่วัน หลังจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ประเมินสถานการณ์และเห็นถึงท่าทีของสหรัฐอเมริกาในความตั้งใจจริงที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆในภูมิภาคเอเชียด้วยการจัดให้มีการประชุมเจสส์ปนั้น จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ให้สัมภาษณ์แก่สำนักข่าวยูไนเต็ด เพรส ในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 ว่า “ประเทศไทยไม่มีเจตนาที่จะรับรองรัฐบาลใหม่ของจีน และยังคงกล่าวหาจีนคอมมิวนิสต์ว่าดำเนินการโจมตีรัฐบาลไทยซึ่งการโจมตีอย่างต่อเนื่องนั้นจะยิ่งทำให้ความสัมพันธ์เสื่อมทรามลงในท่ามกลางสถานการณ์ที่ตึงเครียดอยู่แล้ว”⁷⁷

ในขณะเดียวกันจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้กล่าวถึงเหตุผลของการไม่รับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ในการตอบคำถามนายสุวัฒน์ พูลลาภ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดร้อยเอ็ดเรื่องการรับรองรัฐบาลต่างประเทศ ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นการดำเนินนโยบายตามมหาอำนาจทั้งหลาย และตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ โดยกล่าวว่า “ในการที่รัฐบาลไม่รับรองฐานะของรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นมีผลดีแก่ประเทศไทย เกี่ยวด้วยทางฝ่ายต่างประเทศ คือว่า

⁷⁶ Norman A. Graebner, “Global Containment : The Truman Years”, *Current History*, August, 1969, p.78. อ้างถึงใน แกรมสุข นุมนนท์, *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*, หน้า 2.

⁷⁷ *South China Morning Post*, February 6, 1950 cited by Anuson Chinvano *Thailand's Politics towards China 1949-54*, p.61.

เราได้กระทำไปตามความเห็นส่วนมากของสมาชิกฝ่ายสหประชาชาติ ทั้งนี้เราก็จะได้มีการติดต่อด้วยความเข้าใจกันด้วยดีกับสมาชิกส่วนมากของประเทศนั้นๆ ส่วนประเทศไทยเราสามารถจะรักษาความสงบได้ดีกว่าการรับรองดังท่านเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้” และเมื่อถูกถามถึงเรื่องหลักเกณฑ์การรับรองของรัฐบาลแต่ละประเทศ ซึ่งนายสุวัฒน์ ได้สรุปว่า ต้องประกอบไปด้วยหลักเกณฑ์ คือ 1. รัฐบาลนั้นเป็นรัฐอิสระโดยสมบูรณ์หรือไม่ 2. รัฐบาลนั้นมีอำนาจโดยสมบูรณ์ภายในอาณาเขตที่แน่นอนหรือไม่ 3. รัฐบาลประเทศนั้นประชาชนยินยอมเพียงใดหรือไม่ และ 4. รัฐบาลประเทศนั้นมีเสรีที่จะเปิดสัมพันธภาพกับต่างประเทศได้หรือไม่ ซึ่งนายสุวัฒน์กล่าวว่าจากหลักเกณฑ์ดังกล่าว รัฐบาลที่น่าจะรับรองรัฐบาลจีนมากกว่ารัฐบาลเขาไต้ของเวียดนาม ซึ่งรู้จักกันอยู่แล้วว่าไม่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้ตอบข้อซักถามนี้ว่า “ทางรัฐบาลก็ได้ถือเอากฎหมายระหว่างประเทศและประเพณีที่ได้เคยทำมา เราก็พิจารณาเห็นได้ว่าบรรดาหลักเกณฑ์ที่ท่านว่าอำนาจรัฐบาล เขา เซ่ ตุงหรือเกือบจะส่วนมากไม่ได้มีตามนั้น เพราะฉะนั้นทางเราจึงไม่รับรอง ยกตัวอย่างเช่นว่าเวลานี้เรายังไม่เชื่อว่ารัฐบาลของ เขา เซ่ ตุง นั้นได้ปกครองประเทศจีนได้ด้วยความเรียบร้อย ดังนี้ เป็นต้น”⁷⁸

ในส่วนของประเทศจีนนั้น หลังจากที่ไทยได้แสดงให้เห็นชัดเจนแล้วว่าจะไม่ให้การรับรองรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการได้เห็นความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่มากยิ่งขึ้นระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา ได้สร้างความไม่พอใจให้กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอย่างมาก จีนได้แสดงปฏิกิริยาตอบโต้ต่อความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างรุนแรงและเปิดเผยด้วยการกระจายข่าวโจมตีรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและไทยหลายต่อหลายครั้ง ดังในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2493 จีนกระจายข่าวโจมตีจอมพล ป. พิบูลสงครามว่ายอมให้กองทัพอากาศและจรวดยุทธศาสตร์แก่สหรัฐอเมริกา และที่ปรึกษาทางทหารของสหรัฐอเมริกาในกรุงเทพฯ ได้เข้าควบคุมกองทัพไทยและฐานทัพไทยจนหมดสิ้นแล้ว รัฐบาลฟาสซิสต์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กลายเป็นล้อของสหรัฐอเมริกาเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินและอาวุธโดยผ่านสนธิสัญญาซึ่งทำร่วมกันระหว่างสองประเทศ นอกจากนี้ยังกล่าวหาว่า สหรัฐอเมริกากำลังเปลี่ยนไทยให้เป็นฐานทัพในการโจมตีเวียดนามและจีนอีกด้วย⁷⁹ ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ยังได้โจมตีจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยกล่าวหาว่าเป็น “นายพลฟรังโกแห่งตะวันออก” ที่มีอำนาจอยู่ได้

⁷⁸ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2493 (สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 2) วันที่ 29 มิถุนายน 2493.

⁷⁹ “America is Turning Thailand into Advance Base for Aggression,” *Hsinhua Commentary*, November 21, 1950 cited by R.K. Jain, *China and Thailand, 1949-1983* (New Delhi : Radiant Pub., 1984), pp.10-11.

เพราะรัฐบาลอเมริกัน และรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลอเมริกันในรูปของการมีที่ปรึกษาชาวอเมริกันเป็นจำนวนมาก⁸⁰

ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมิได้เกิดจากความไม่พอใจของจีนที่มีต่อความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเท่านั้น หากแต่ยังเกิดจากการดำเนินนโยบายของไทยที่มีต่อการเข้าร่วมในสงครามเกาหลีของจีนเองด้วย ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการคัดค้านข้อเสนอของนายกรัฐมนตรีนครินเดีย นายเอวทราล เนรุห์ ที่จะให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีที่นั่งในสหประชาชาติ⁸¹ การสนับสนุนมติของสหประชาชาติตามข้อเสนอของสหรัฐอเมริกาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494 ให้ประณามจีนว่าเป็นประเทศผู้รุกราน รวมไปถึงการลงมติให้คงสัญชาติไทยให้แก่อพยพจีนในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันเป็นต้น⁸²

ดังนั้นหากจะกล่าวไปแล้วด้วยบทบาทและท่าทีในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทย ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการไม่ให้การรับรองรัฐบาลใหม่ของจีน รวมไปถึงการไม่สนับสนุนให้ผู้แทนรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนใหม่มีที่นั่งในสหประชาชาติ จึงถือเป็นการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลอย่างชัดเจนในทิศทางนโยบายต่างประเทศของไทยที่ต่อต้านสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับสหรัฐอเมริกา และประเทศต่างๆในกลุ่มเสรีประชาธิปไตยที่ไม่ให้การรับรองรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์เช่นกัน ส่งผลให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับการยอมรับจากนานาชาติในเวลาต่อมาด้วย

การสนับสนุนมติสหประชาชาติต่อปัญหาสงครามเกาหลี

เหตุการณ์ที่สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นท่ามกลางความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจซึ่งสนับสนุนอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน และเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญที่มีผลต่อนโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงเวลาต่อมา ก็คือ การแสดงเจตนารมณ์อย่างชัดเจนของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่จะขยายอิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียด้วยการที่เกาหลีเหนือเคลื่อนกำลังทัพข้ามเส้น

⁸⁰ People's daily article on US aggression in Asian Countries, December 11, 1950 (Extracts) cited by R.K. Jain, *China and Thailand, 1949-1983*, p.11.

⁸¹ Frank C. Darling, *Thailand and The United States*, p.78.

⁸² Daniel Mark Fineman, *A Special Relationship : The United States and Military Government in Thailand 1947-1958*, p.119.

ขนานที่ 38 ไปยังเกาหลีใต้ ในวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นโอกาสให้รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้แสดงท่าทีและแนวทางในการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างการยอมรับจากต่างประเทศ ในกรณีปัญหาภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ หลังจากที่ไทยได้แสดงท่าทีที่ชัดเจนว่าจะต่อต้านการขยายตัวของอุดมการณ์ดังกล่าวด้วยการให้การรับรองรัฐบาลทั้งสามของอินโดจีนที่ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนมาก่อนหน้านี้แล้ว โดยฝ่ายสหรัฐอเมริกานั้นได้เสนอให้คณะมนตรีความมั่นคงลงมติถึงการที่เกาหลีเหนือส่งกำลังทหารเข้าไปในเกาหลีใต้เป็นการละเมิดสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ เรียกร้องให้ยุติการสู้รหว่างกันโดยทันที ให้เกาหลีเหนือถอนกำลังทหารจากเกาหลีใต้ คอยติดตามเกี่ยวกับการถอนทหารของเกาหลีเหนือ และเสนอข้อเสนอต่อคณะมนตรีที่ยังเรียกร้องให้สมาชิกสหประชาชาติทุกประเทศอำนวยความสะดวกช่วยเหลือแก่สหประชาชาติในการนั้น⁸³

สำหรับในส่วนของประเทศไทยนั้น ภายหลังจากคณะมนตรีความมั่นคงมีมติว่าจำเป็นต้องดำเนินมาตรการทางทหารต่อเกาหลีเหนือ และเรียกร้องให้สมาชิกสหประชาชาติอำนวยความสะดวกช่วยเหลือแก่เกาหลีใต้ตามที่จำเป็นแล้ว ประเทศไทยก็ได้กลายเป็นข่าวใหญ่ในหน้าหนังสือพิมพ์และในทางวิทยุกระจายเสียงของสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และประเทศอื่นๆ เนื่องจากเป็นประเทศแรกที่ประกาศว่าจะส่งทหารไปช่วยรบเป็นจำนวนมากตามคำวิงวอนของสหประชาชาติ⁸⁴ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาโดยทันที โดยได้แถลงนโยบายต่อกรณีปัญหาดังกล่าวและได้ตอบสหประชาชาติภายหลังจากที่ได้รับโทรเลขจากคณะมนตรีความมั่นคง 3 ฉบับ มีใจความว่า “รัฐบาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเฝ้าดูการคลี่คลายของเหตุการณ์ในประเทศนั้นด้วยความห่วงใยที่สุด และปรารถนาการใช้กำลังและการรุกรานซึ่งได้กระทำต่อสาธารณรัฐที่เกิดขึ้นใหม่นี้ด้วย การทำลายซึ่งสันติภาพโดยมิได้นำพาต่อคำสั่งของคณะมนตรีและโดยละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎบัตรสหประชาชาติเช่นนี้ ไม่เป็นสิ่งที่ควรจะพอนผันได้เลย ฉะนั้นรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงสนับสนุนข้อมติของคณะมนตรีอย่างหนักแน่น และพร้อมที่จะสนับสนุนการกระทำใดๆซึ่งสหประชาชาติเห็นสมควร และจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือเท่าที่จะสามารถที่จะกระทำได้แก่สาธารณรัฐเกาหลี ในการนี้โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศสิทธิธรรมจึงยินดีที่จะช่วยสาธารณรัฐทันทีในทางอาหาร เช่น ข้าว เป็นต้น ถ้ามีการต้องการ

⁸³ กนต์ธีร์ สุขมงคล, การวิเทศนโยบายของไทย, หน้า 411.

⁸⁴ นครสาร (24 กรกฎาคม 2493)

นอกจากนั้นในการประชุมคณะรัฐมนตรีวันนี้ ในตอนเช้าทางรัฐบาลได้ประชุมพร้อมกับข้าราชการของฝ่ายทหาร ได้ตกลงว่าแม้ทางสหประชาชาติจะขอความช่วยเหลือในเรื่องกำลังรบเราก็คงยินดีจะจัดไปเท่าที่เราสามารถจะทำได้ ตามที่ทางรัฐบาลได้เสนอต่อท่านส.ส.ผู้มีเกียรตินี้ หวังใจว่าท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายคงจะให้ความสนับสนุนตามสมควรแก่มติของคณะรัฐมนตรี และในการที่สนับสนุนสหประชาชาติในคราวนี้⁸⁵ การตัดสินใจของรัฐบาลในครั้งนั้นได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นส่วนใหญ่ และจากสมาชิกวุฒิสภาในการประชุมร่วมกันอีกสองวันต่อมา ถึงแม้ว่าสมาชิกฝ่ายค้านบางคนจะเตือนรัฐบาลให้ใช้นโยบายรอดูเหตุการณ์ไปก่อน (Wait and See Policy) ก็ตาม และสังเกตเสียก่อนว่าประเทศสมาชิกอื่นมีปฏิกิริยาต่อข้อเรียกร้องของคณะมนตรีความมั่นคงอย่างไร⁸⁶

ส่วนสหรัฐอเมริกานั้นก็ประกาศว่าได้สั่งให้กองทัพอากาศและกองทัพเรือสหรัฐอเมริกาที่ประจำอยู่ที่ญี่ปุ่นช่วยกองทัพของสาธารณรัฐเกาหลีแล้ว และในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2493 สหรัฐอเมริกาก็ได้แจ้งให้คณะมนตรีความมั่นคงทราบต่อไปว่าได้สั่งปิดล้อมฝั่งทะเลเกาหลีทางเรือ กับได้มอบอำนาจให้ใช้กำลังกองทัพบกเพื่อสนองตอบข้อมติลงวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ของคณะมนตรีความมั่นคงด้วยแล้ว⁸⁷ หลังจากนั้นเลขานุการสหประชาชาติก็ได้มีโทรเลขถึงรัฐบาลไทยอีกฉบับหนึ่งลงวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ถึงรัฐมนตรีต่างประเทศไทยขอทราบเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่สาธารณรัฐเกาหลีมีข้อความสำคัญว่า ตามที่รัฐบาลไทยได้แจ้งให้ความช่วยเหลือในเรื่องอาหารแก่สาธารณรัฐเกาหลีไปยังสหประชาชาติเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2493 แล้วนั้น เลขานุการสหประชาชาติขอขอบคุณในความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นอย่างมาก และใครจะแนะนำว่าเพื่อให้บรรลุตามมติของคณะมนตรีความมั่นคงเมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ในขณะนี้ยังมีความต้องการอย่างรีบด่วนที่จะได้มาซึ่งความช่วยเหลืออันมีประสิทธิภาพและปริมาณมากขึ้น จึงขอให้รัฐบาลไทยพิจารณาหาทางช่วยเหลือในเรื่องกำลังรบเฉพาะกำลังทางภาคพื้นดินเท่าที่อยู่ในวิสัยความสามารถ หากพิจารณาช่วยเหลือในกรณีนี้ได้ก็ให้แจ้งไปยังเลขานุการสหประชาชาติในหลักการทั่วไป ส่วนรายละเอียดนั้นไว้ตกลงกับกองบัญชาการผสม⁸⁸

⁸⁵ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2493 (สมัยวิสามัญ ครั้งที่ 2) วันที่ 6 กรกฎาคม 2493.

⁸⁶ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2493 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 22 กรกฎาคม 2493

⁸⁷ ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 146.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 149.

ในการประชุมสภาป้องกันราชอาณาจักร ครั้งที่ 8/2493 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ที่ประชุมได้พิจารณาคำแนะนำของเลขาธิการสหประชาชาติแล้วมีความเห็นว่า ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเล็ก เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ซึ่งมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติ รวมทั้งข้อผูกพันทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการทหาร ที่จะต้องยึดมั่นอยู่ทางค่ายประชาธิปไตย ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญที่ดี นโยบายของรัฐบาลที่ดี บังคับให้ทำการสนับสนุนการดำเนินงานของสหประชาชาติ และฝ่ายประชาธิปไตย เพื่อประโยชน์ในการป้องกันราชอาณาจักรของประเทศไทยในอนาคตขณะเมื่อประเทศไทยถูกคุกคาม ด้วยภัยคอมมิวนิสต์อันหลีกเลี่ยงมิได้ ที่ประชุมได้พิจารณาเหตุผลทางได้และทางเสียโดยรอบคอบทุกประการแล้ว จึงมีมติเป็นเอกฉันท์รับหลักการที่จะให้ความช่วยเหลือทางทหารเฉพาะกำลังทางพื้นดินในกรณีสงครามเกาหลีตามที่เลขาธิการสหประชาชาติแนะนำมาด้วยกำลัง 1 กรมผสม (1 Combat team)⁸⁹ ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาหารือเรื่องนี้และลงมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบตามมติของสภาป้องกันราชอาณาจักรดังกล่าวข้างต้น⁹⁰

การตัดสินใจส่งทหารไทยไปปฏิบัติการในเกาหลีครั้งนี้ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้อ้างในที่ประชุมสภาร่วมระหว่างสมาชิกรัฐสภาและสมาชิกสภาผู้แทนเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2493 ด้วยว่า ตัดสินใจไปตามบทบัญญัติที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 57 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า รัฐพึงร่วมมือกับนานาประเทศในการรักษาความยุติธรรมระหว่างประเทศและผดุงสันติสุขของโลก และว่ารัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2492 แล้วว่า จะร่วมมือกับสหประชาชาติในบรรดากิจการต่างๆ เพื่อความยุติธรรมและสันติสุขของโลก และทั้งประเทศไทยก็เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ จึงมีหน้าที่ต้องยึดมั่นและปฏิบัติอยู่ในหลักอันปรากฏอยู่ในกฎบัตรสหประชาชาติ รวมทั้งข้อผูกพันทางด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการทหาร⁹¹ ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้เสนอเรื่องดังกล่าวเพื่อขออนุมัติจากสภาผู้แทนราษฎร โดยสภาผู้แทนราษฎรรับทราบและมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลส่ง

⁸⁹ หนังสือเลขาธิการสภาป้องกันราชอาณาจักร ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ 1765/2493 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2493 เอกสารของแผนกเก็บ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรีก่อน เพิ่มเบ็ดเสร็จเรื่องการส่งทหารไทยไปร่วมรบในเกาหลี อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

⁹⁰ หนังสืออนายกรัฐมนตรี ถึง ประธานรัฐสภา ที่ ผ.5986/2493 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2493 เอกสารของแผนกเก็บ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรีก่อน เพิ่มเบ็ดเสร็จเรื่องการส่งทหารไทยไปร่วมรบในเกาหลี อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน

กำลังทหารภาคพื้นดินไปปฏิบัติการร่วมกับสหประชาชาติ⁹² โดยรัฐบาลเรียกกระดมอาสาสมัครหนึ่ง กรมผสม และวันที่ 24 กรกฎาคม รัฐบาลก็แจ้งแก่เลขาธิการสหประชาชาติว่า ประเทศไทยพร้อมที่จะส่งทหารและนายทหารจำนวน 4,000 คนไปร่วมในกองบัญชาการผสมเพื่อต่อต้านการรุกรานของเกาหลีเหนือ⁹³

วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2493 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้ใช้กำลังทหารเรือและกำลังทหารอากาศสมทบเข้าร่วมปฏิบัติการกับกำลังทหารทางพื้นดินที่ได้ประกาศไปแล้วเมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2493 โดยให้เหตุผลการเพิ่มเติมความช่วยเหลือทางทหารแก่สหประชาชาติครั้งนี้ว่า เนื่องจากการร่วมมือกับสหประชาชาติในกรณีสงครามเกาหลีนี้ทางราชการจำเป็นต้องจัดส่งทหารทางภาคพื้นดินจากประเทศไทยไปยังประเทศเกาหลีเอง ตลอดจนถึงใช้กำลังทหารเรือ และกำลังทหารอากาศลำเลียงขนส่ง และปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้กำลังรบประการอื่นๆ อันจำเป็นแก่การปฏิบัติราชการสงครามเกาหลี อันรวมถึงการที่อาจต้องทำการรบไปในตัวอีกด้วย จึงให้กำลังทหารเรือ และกำลังทหารอากาศไปร่วมปฏิบัติการกับสหประชาชาติในกรณีสงครามเกาหลีด้วย⁹⁴

ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2493 รัฐบาลไทยได้ประกาศให้ข่าวจำนวน 40,000 ต้นแก่เกาหลีใต้ ซึ่งประมาณค่าเป็นเงินดอลลาร์รวม 4,368,000 เหรียญ⁹⁵ ต่อมารัฐบาลก็ประกาศส่งนางพยาบาล 20 คน และเรือช่วยรบ 2 ลำ (เรือหลวงประแสและเรือหลวงบางปะกง) พร้อมด้วยเรือลำเลียงหนึ่งลำ (เรือหลวงสีซัง) ไปร่วมรบในกองบัญชาการผสมสหประชาชาติ⁹⁶ โดยรัฐบาลไทยได้ให้เหตุผลสำหรับการดำเนินการในครั้งนี้นี้ว่า รัฐบาลไทยเห็นว่าการต่อสู้ในสงครามเกาหลีเป็นโอกาสให้ยึดปฏิบัติและให้การรับรองแก่ระบบความมั่นคงร่วมกันของสหประชาชาติตามที่บัญญัติไว้ในกฎบัตรสถานการณ์พิเศษในขณะนั้นได้อำนวยให้คณะมนตรีความมั่นคงปฏิบัติภารกิจได้อย่างเต็มที่ และถ้าหากไม่ได้รับการสนับสนุน สหประชาชาติเองก็จะต้องเสียเกียรติภูมิอย่างมาก และอาจจะประสบชะตากรรมเช่นเดียวกับสันนิบาตชาติ ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกที่เข้มแข็งและซื่อสัตย์ของ

⁹² รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2493 (สมัยสามัญ) วันที่ 6 ตุลาคม 2493

⁹³ โทรเลขของรัฐมนตรีต่างประเทศไทยลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2493 [United Nations Document, UNS/1622](#) อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 151.

⁹⁴ “ประกาศให้ใช้กำลังทหารเพื่อการรบ,” [ราชกิจจานุเบกษา](#) 67 (ฉบับพิเศษ) (29 กันยายน 2493) : 1-2.

⁹⁵ [Year book of the United Nations \(1950\)](#), p.227. อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 152.

⁹⁶ สร. ที่ น.15162/2493 หนังสือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถึง เลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 กันยายน 2493.

สหประชาชาติ จึงเห็นว่าจำเป็น โดยนัยแห่งกฎหมายและศีลธรรมเบื้องต้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในมาตรการที่กระทำร่วมกัน⁹⁷ นอกจากนั้นพระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันในขณะนั้นยังได้ทรงแสดงทัศนคติต่อกรณีนี้ว่า “...กองทัพไทยมีความภาคภูมิใจที่จะได้ต่อสู้ภายใต้ธงของสหประชาชาติเคียงข้างกองทัพสหรัฐอเมริกาเพื่อป้องกันเหตุแห่งการทำลายสันติภาพ เสรีภาพ และความยุติธรรม นี่เป็นสาเหตุที่ถูกต้องและข้าพเจ้ามั่นใจว่าจะคงดำรงอยู่ต่อไป...”⁹⁸

ต่อมาในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2493 เมื่อผู้แทนอินเดียประจำสหประชาชาติได้เรียกประชุมกลุ่มประเทศเอเชียและอาหรับและได้แนะนำให้ส่งคำร้องในนามของประเทศเหล่านี้ไปยังเจ้าหน้าที่เกาหลีเหนือและรัฐบาลกลางแห่งจีนให้ประกาศว่าไม่มีเจตนาที่จะส่งกองทหารข้ามเส้นขนานที่ 38 ลงมาทางใต้เพื่อให้มีเวลาได้พิจารณาหาทางแก้ไขความขัดแย้งในสงครามเกาหลี พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวงศ์ไวยากร ได้ทรงให้ความเห็นแก่นายกนคธีร์ ศุภมงคลเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยว่า ประเทศไทยไม่ให้ความร่วมมือในกิจการใดๆ ซึ่งสหรัฐอเมริกาไม่เห็นชอบด้วย ซึ่งนายกรัฐมนตรีและกระทรวงการต่างประเทศต่างก็เห็นชอบด้วยกับความคิดเห็นของพระองค์⁹⁹ นอกจากนี้ความคิดเห็นดังกล่าวยังได้รับการยืนยันและสนับสนุนเต็มที่จากนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ด้วยการสั่งการให้กระทรวงการต่างประเทศร่างคำสั่งนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อนานาชาติในขณะนั้นเพื่อส่งให้ทูตไทยที่ประจำอยู่ในต่างประเทศ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้ร่างใจความสำคัญเองว่า “เราร่วมมือกับสหประชาชาติและร่วมกับประเทศในเอเชียตามแนวทางของสหประชาชาติ ส่วนกับรัสเซียก็ปฏิบัติให้เป็นไปโดยสอดคล้องกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษกับจีนก็ให้เป็นไปตามสหรัฐอเมริกา”¹⁰⁰ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อผู้แทนของสหรัฐอเมริกาประจำสหประชาชาติเรียกร้องให้ประกาศประณามสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าเป็นผู้รุกรานในสงครามเกาหลี จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีคำสั่งให้กระทรวงการต่างประเทศแจ้งแก่เอกอัครราชทูตไทยในกรุงวอชิงตันว่า “ประเทศไทยขอสนับสนุนร่างมติของสหรัฐอเมริกาในกรณีกล่าวหาจีนแดงเป็นผู้รุกรานทุก

⁹⁷ General Assembly Official Records, 1st Cttee., 429th Mtg., 22 January 1951, P.527 อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธามย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 152.

⁹⁸ Standard, August 19, 1950 อ้างถึงใน แกรมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 3.

⁹⁹ (3) สร.0201.12/1 ค่วนมากที่ น.22391/2493 นายวรวงศ์ไวยากร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี วันที่ 13 ธันวาคม 2493.

¹⁰⁰ (3) สร.0201.12/1 เฉพาะ-ค่วน ที่ ต.11249/2493 หลวงชำนาญอักษร เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง นายวรวงศ์ไวยากร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 30 ธันวาคม 2493.

ประการ”¹⁰¹ และ “นโยบายของเรานั้นให้สนับสนุนสหรัฐอเมริกา และโดยเฉพาะในกรณีนี้ระบุว่า จีนแดงเป็นผู้รุกรานก็ให้สนับสนุนเต็มที่”¹⁰² และหลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ร่วมออกมติประณาม จีนคอมมิวนิสต์อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2494 ว่าเป็นชาติที่มีนโยบายรุกราน รวมถึงได้ร่วมกับประเทศอื่นๆ ในสหประชาชาติเรียกร้องเสนอแนะให้คณะกรรมการมาตรการ ร่วมกัน (The Collective Measures Committee) ของสมัชชาสหประชาชาติใช้มาตรการเพิ่มเติมกับ จีนคอมมิวนิสต์ด้วย¹⁰³

การที่รัฐบาลดำเนินนโยบายโดยให้การสนับสนุนมติของสหประชาชาติในกรณีเกาหลี เหนือบุกเกาหลีได้ พร้อมทั้งดำเนินการสนับสนุนทั้งด้านปัจจัย และด้านอาหาร ทั้งๆที่ประเทศไทย เองก็ไม่ได้มีความพร้อมเท่าใดนั้น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกามีความ แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสถานการณ์ที่โลกถูกแบ่งออกเป็น 2 ขั้วอำนาจเช่นนี้ เมื่อรัฐบาลไทย ได้ตัดสินใจที่จะอยู่ในค่ายอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาแล้ว การ ตัดสินใจดำเนินนโยบายโดยยอมตามเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นสิ่งที่ไม่ อาจหลีกเลี่ยงได้ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของประเทศไทยในการที่จะ ต่อต้านการขยายตัวของอิทธิพลจากอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ และที่สำคัญก็คือ ทำให้รัฐบาลของ สหรัฐอเมริกามีความสนใจผู้นำไทยและรัฐบาลไทยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะทั้งสองประเทศต่างก็มี นโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์และก็หวังผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยจอมพล ป. พิบูล สงครามเห็นว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมหาอำนาจที่มีอาวุธปรมาณู จะสามารถช่วยเป็นเกราะคุ้มครอง ประเทศไทยและร่วมกันป้องกันไม่ให้คอมมิวนิสต์ขยายตัวเข้ามาในภูมิภาคนี้ได้ในฐานะที่เป็น ข้ออ้างในการดำเนินนโยบายในระดับระหว่างประเทศ สำหรับภายในประเทศความช่วยเหลือ ทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกาก็จะช่วยกำจนสถานะทางการเมืองของรัฐบาลให้มีความ เข้มแข็งทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ส่วนสหรัฐอเมริกาเองก็เชื่อในทฤษฎีโดมิโน (Domino Theory) ของ จอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส ที่ว่า เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ ประเทศ

¹⁰¹ (3) สร.0201.7.2.1/117 ลับ-เฉพาะ-ค่อนข้างมาก ที่ ต.432/2494 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี ถึง นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 15 มกราคม 2494.

¹⁰² (3) สร.0201.7.2.1/117 ลับ ที่ ต.663/2494 หลวงชำนาญอักษร เลขานุการคณะรัฐมนตรี ถึง นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 22 มกราคม 2494.

¹⁰³ มติสมัชชาใหญ่ที่ 489 (V) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2494 General Assembly Official Records, 5th Sess., 1st Cttee ; 35th. Mtg., 29 January 1951, p.580 อ้างถึงใน ชาตรี ฤทธารมย์, “นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497),” หน้า 159.

ข้างเคียงก็จะต้องเป็นคอมมิวนิสต์ตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะจากพรรคก๊กมิน ตั๋งและครอบครองจีนแผ่นดินใหญ่ สหรัฐอเมริกาก็เกรงว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ต้องกระทบกระเทือนไปด้วย จึงคิดหาทางป้องกัน¹⁰⁴ อิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการที่ประเทศไทยได้แสดงท่าทีว่ามีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ และมีท่าทีทางยุทธศาสตร์ที่ดี จึงทำให้ประเทศทั้งสองสามารถสร้างความสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว

การดำเนินการที่เป็นปฏิปักษ์ต่อคอมมิวนิสต์ และสนับสนุนอุดมการณ์เสรี ประชาธิปไตยอย่างซัดเซ็งของจอมพล ป. พิบูลสงครามด้วยการสนับสนุนมติความมั่นคงของ สหประชาชาติในกรณีเกาหลี พร้อมด้วยการส่งกำลังทหารเข้าไปช่วยนั้นได้สร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้กับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ความเคลือบแคลงใจที่ทั้งสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเคยมีต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามเริ่มลดลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับสหรัฐอเมริกา เพราะหลังจากเหตุการณ์ในสงครามเกาหลีครั้งนี้แล้ว สหรัฐอเมริกาก็เริ่มเสนอให้ความช่วยเหลือกับ ประเทศไทยในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป โดยเจ้าหน้าที่ในกระทรวงการ ต่างประเทศอเมริกันได้แจ้งต่ออุปกุตไทยเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2493 ว่า เนื่องจากท่าทีอันแน่ว ซัดเซ็งของรัฐบาลไทยในกรณีการรับรองรัฐบาลเบาใต้ และการสนับสนุนสหประชาชาติในกรณีเกาหลี ทางรัฐบาลอเมริกันสามารถปล่อยอาวุธให้แก่ประเทศไทยได้ทั้งสามกองทัพ¹⁰⁵ ส่งผลให้ประเทศไทยกลายเป็นพันธมิตรที่ดำเนินนโยบายในการร่วมต่อต้านคอมมิวนิสต์กับสหรัฐอเมริกาอย่าง ใกล้ชิดตลอดช่วงเวลาสงครามเย็นเป็นต้นมา และที่สำคัญที่สุดก็คือ ทำให้สถานะรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น เพราะไม่เพียงแต่ได้รับการยอมรับ และความไว้วางใจ จากประเทศมหาอำนาจอย่างอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ในแง่ของการเมืองภายในแล้ว ความช่วยเหลือที่รัฐบาลได้รับจากสหรัฐอเมริกายังช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับตำแหน่งและ สถานะทางการเมืองภายในของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และรัฐบาลอีกด้วย

¹⁰⁴ New York Times (February 13, 1950) อ้างถึงใน ธงชัย พึ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ.2468-2500” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 425.

¹⁰⁵ กนต์ธีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 413.

ความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา

สำหรับในส่วนของความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกานั้น กล่าวได้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามมีความต้องการอย่างเปิดเผยที่จะให้สหรัฐอเมริกาให้การปกป้องประเทศไทย และเชื่อว่าการดำเนินนโยบายสนับสนุนตะวันตกและต่อต้านคอมมิวนิสต์ จะนำมาซึ่งความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเป็นจำนวนมากจากสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับชัยชนะเหนือรัฐบาลจีนคณะชาติ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2492 และผลจากการประชุมเจตส์ปซึ่งที่ประชุมเห็นว่า สหรัฐอเมริกาควรให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและเทคนิค และความช่วยเหลือทางทหารในกรณีที่ทำเป็นเพื่อช่วยให้ประเทศต่างๆ เหล่านี้ยังคงรักษาเอกราชของตนอยู่ได้ในขณะที่ต้องประสบกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์¹⁰⁶ ผลของการประชุมเจตส์ปดังกล่าวได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความหวาดกลัวของสหรัฐอเมริกาที่มีต่ออิทธิพลของจีนคอมมิวนิสต์ที่จะขยายเข้ามายังประเทศต่างๆ ในบริเวณใกล้เคียง จีนจึงกลายเป็นภัยคุกคามที่สำคัญต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสายตาของสหรัฐอเมริกาได้อย่างไม่ต้องสงสัย

จากความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ของสหรัฐอเมริกา ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้อาศัยความหวาดระแวงดังกล่าวเป็นประเด็นในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทย เพื่อให้ได้มาซึ่งความช่วยเหลือในด้านต่างๆ และการสนับสนุนจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้มากขึ้นด้วยการเร่งสร้างภาพความอ่อนแอของไทยต่อภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ให้สหรัฐอเมริกาเห็น ยิ่งเมื่อเห็นเอกอัครราชทูตเจตส์ปได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ต่างประเทศว่า ไทยจะต้องถูกคอมมิวนิสต์คุกคามอย่างแน่นอน¹⁰⁷ ก็ยิ่งเป็นการช่วยเน้นย้ำภาพความอ่อนแอของไทยต่อภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ให้เด่นชัดมากขึ้น และภัยคุกคามที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ดีที่สุดก็คือภัยคุกคามจากจีนคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เพราะนอกจากจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สหรัฐอเมริกาปรับเปลี่ยนนโยบายต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว สาธารณรัฐประชาชนจีนยังเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่และอยู่ใกล้กับประเทศไทยมากด้วย ดังจะเห็นได้ว่า ภัยจากจีนคอมมิวนิสต์มักจะถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเหตุผลหลักประกอบความพยายามขอความช่วยเหลือทางอาวุธยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกาอยู่เสมอ เช่น “...อันตรายต่อความมั่นคงของไทยนั้นมาจากพวกคอมมิวนิสต์ ในขณะที่มีพวกคอมมิวนิสต์จีนอยู่ที่เขตแดนของอินโดจีนและพม่า และถ้าพวกนี้สามารถบุกทะลวงเข้าไปในประเทศไทยใดประเทศหนึ่งหรือได้ทั้งสองประเทศ ซึ่งพวกเขาจะต้องทำเช่นนี้อย่างแน่นอน ประเทศ

¹⁰⁶ Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of A Common Man in An Uncommon World*, pp.234-235.

¹⁰⁷ แนวหน้า (20 กุมภาพันธ์ 2493)

ไทยก็จะตกอยู่ในอันตรายอย่างฉับพลัน ดังนั้นเป็นเรื่องจำเป็นและเร่งด่วนที่สุดที่จะต้องมีการเตรียมพร้อมเพื่อป้องกันตนเอง และความต้องการเร่งด่วนที่สุดของเราคืออาวุธยุทธโศปกรณ์ที่ทันสมัยซึ่งสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่สามารถช่วยเราได้...”¹⁰⁸

ในส่วนของประเทศไทยนั้นการให้ความช่วยเหลือกับสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์นั้นเริ่มต้นด้วยการที่ประเทศไทยให้สถานที่ที่กรุงเทพฯเป็นที่จัดการประชุมเจสซัพ (Jessup Conference) ในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493 โดยนายฟิลิปส์ เจสซัพ เอกอัครราชทูตผู้แทนของสหรัฐอเมริกาได้เดินทางมาที่กรุงเทพฯเพื่อประชุมทูตอเมริกันในตะวันออกไกล อันได้แก่ ทูตในญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน ฟิลิปปินส์ อินโดจีน มลายู อินโดนีเซีย อินเดีย ปากีสถาน ลังกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฮังการี และไทย เกี่ยวกับการหาหนทางป้องกันการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และการพิจารณาหาแนวทางป้องกันและสร้างความแข็งแกร่งให้กับภูมิภาคนี้¹⁰⁹ นอกจากนี้ นายเจสซัพยังได้ถือโอกาสแสวงหาความร่วมมือจากรัฐบาลไทย และยังได้ให้ความมั่นใจกับรัฐบาลไทยว่าจะร่วมมือกับไทยรักษาสถาบัน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ตลอดจนความรุ่งเรืองของชาติไม่ให้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของต่างชาติ¹¹⁰ และหลังจากนั้นไม่นานความช่วยเหลือจำนวนมากจากสหรัฐอเมริกาก็หลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทย

หลังจากสงครามเกาหลีแล้ว ประเทศไทยซึ่งแสดงตัวอย่างเปิดเผยว่าเข้าข้างฝ่ายโลกเสรี ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำ ก็ได้ลงนามความตกลงสนธิสัญญาความช่วยเหลือกับสหรัฐอเมริกาด้วยกัน 3 ฉบับ คือ ฉบับแรกเป็น “ความตกลงทางการศึกษาและวัฒนธรรม” ลงนามเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2493 ส่งเสริมและมีการแลกเปลี่ยนนักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิจัยระหว่างกันเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีในด้านขนบประเพณีและวัฒนธรรม ฉบับต่อมา คือ “ความตกลงร่วมมือทางเศรษฐกิจและเทคนิค” ลงนามเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2493 ตั้ง “คณะกรรมการพิเศษเกี่ยวกับเศรษฐกิจและวิชาการ” (Special Technical and Economic Commission) หรือ STEM โดย

¹⁰⁸ สร.19.2 เอกสารส่วนพระองค์กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ “สุนทรพจน์ทรงแสดงที่ Calvin Bullock Forum กรุงนิวยอร์ก เรื่อง “Thai –American Relations” วันที่ 9 มีนาคม 2493.

¹⁰⁹ Frank C. Darling, *Thailand and The United States*, p.69. and Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common man in an Uncommon World*, pp.234-235.

¹¹⁰ *Bangkok Post* (February 20, 1950) อ้างถึงใน ชงชัย ฟิ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ.2468-2500” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 425.

เสนอเงินช่วยเหลือต่อไทยเป็นจำนวน 8,000,000 ดอลลาร์ และธนาคารโลกก็จะให้เงินกู้ต่อไทยอีกเป็นเงิน 25,400,000 ดอลลาร์ เพื่อใช้ในการสร้างทางรถไฟ ปรับปรุงท่าเรือ การชลประทาน และอื่นๆ ซึ่งเงินจำนวนนี้เป็นเงินกู้จำนวนแรกที่ธนาคารโลกให้กับประเทศในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และนับสุดท้ายเป็น “ความตกลงช่วยเหลือทางทหาร” เพื่อจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ประเทศไทย พร้อมด้วยผู้เชี่ยวชาญและช่างเทคนิคเพื่อช่วยฝึกงานในกองทัพไทย¹¹¹

จากการลงนามในความตกลงในสนธิสัญญาความช่วยเหลือทั้ง 3 ฉบับนี้ส่งผลให้การผูกพันตนเองของประเทศไทยกับตะวันตกในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้นและตามมาด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนในด้านต่างๆจากสหรัฐอเมริกาอีกเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ ในพ.ศ. 2493 อเมริกาได้จัดส่งคณะที่ปรึกษาทางทหารมาประจำในประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้ขยายเป็นหน่วยจัสแมก ส่วนทางกระทรวงกลาโหมไทยแต่งตั้ง “คณะกรรมการประสานงานการช่วยเหลือทางทหารฝ่ายไทย (ปชท)” เพื่อดำเนินการประสานงานกับคณะที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือทางทหารของอเมริกา เพื่อวางแผนจัดกองพล การจัดกรมผสม จัดระบบส่งกำลังกองทัพบก การจัดตั้งปืนสูนย์ฝึกและกรมผสมของนาวิกโยธิน ทำแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ช่วยอาวุธยุทธโศปกรณ์ เช่น ปืนใหญ่ ปืนต่อสู้อากาศยาน ปืนกล รถถัง ยานเกราะ รถยนต์ ปืนเล็ก เรือรบ เครื่องบินรบ เครื่องบินลำเลียง เฮลิคอปเตอร์ เครื่องมือสื่อสาร ฯลฯ¹¹²

สำหรับกำลังตำรวจภายใต้การนำของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ก็ได้รับการขยายกำลังออกไปอย่างกว้างขวาง อาวุธที่รัฐบาลอเมริกันส่งมอบให้แก่ตำรวจไทยในระยะนั้นผ่านทางบริษัทซีซีพลาย ประกอบด้วยรถถัง ปืนใหญ่ ยานเกราะ เครื่องบิน และเรือลาดตระเวนชายฝั่ง และมีหน่วยงานพิเศษ 2 หน่วยคือ ตำรวจพลร่ม เป็นหน่วยงานลาดตระเวนตามชายแดน โดยพลร่มเหล่านี้ต้องรวบรวมข่าวกรองที่สำคัญต่างๆและคอยจู่โจมฝ่ายตรงข้าม เริ่มแรกมีค่ายฝึกที่ลพบุรี แต่ต่อมาได้ย้ายที่ตั้งกองบัญชาการไปที่ค่ายนเรศวรหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยต่อสู้ภาคพื้นดิน มีอาวุธที่ทันสมัยที่สุด หน้าที่พิเศษคือการหาข่าวกรองต่างๆตามชายแดนไทย และในบางครั้งก็อาจจะต้องข้ามไปปฏิบัติงานในประเทศใกล้เคียง

¹¹¹ United Nation Bulletin, Vol IX, Nov 15, 1950, p.568 and Standard, July 1, Nov. 4, 1950. อ้างถึงใน วิวัฒน์ มุ่งการดี, “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ. 1945-1950),” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376 – 2493 (ค.ศ. 1833- 1950), หน้า 326.

¹¹² แลมสุข นุ่มนนท์, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2, หน้า 5.

ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและสังคมนั้น ทุกกระทรวงได้รับโดยที่รัฐบาลไทยตกลงยอมรับ “คณะกรรมการพิเศษเกี่ยวกับเศรษฐกิจและวิชาการ” จากอเมริกา ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ยูซอม” ทำหน้าที่กลั่นกรองโครงการต่างๆที่ไทยขอไปและทางฝ่ายรัฐบาลไทยก็ตั้งคณะกรรมการขึ้นชุดหนึ่งคือ “คณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการข้อ 4 ของประธานาธิบดีทรูแมน” ซึ่งต่อมาภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “คณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการช่วยเหลือเศรษฐกิจและวิชาการของสหรัฐอเมริกา” หรือ ก.ศ.ว. ทำหน้าที่ประสานงานกับยูซอม และควบคุมดูแลการดำเนินงานสำหรับในส่วนของความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลทั้งสองฝ่ายนั้น รัฐบาลทั้งสองฝ่ายต่างจะให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ โดยอเมริกาเป็นผู้อำนวยความสะดวกช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและทางวิชาการให้ประเทศไทย และฝ่ายไทยมีหน้าที่จัดการต่างๆเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างมากที่สุดแก่ประเทศไทยเอง และทั้งสองฝ่ายมีพันธะที่จะออกค่าใช้จ่ายในการนี้ฝ่ายละครึ่ง กล่าวคือ อเมริกาเป็นผู้จัดหาเครื่องอุปกรณ์ต่างๆที่จำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันทำ และบริการต่างๆตามคำขอของรัฐบาลไทย โดยไม่คิดมูลค่า ส่วนไทยมีพันธะที่จะจัดหาเงินบาทเท่ากับราคาเครื่องอุปกรณ์และบริการที่อเมริกามอบให้ เข้าบัญชีกองทุนสมทบซึ่งเปิดไว้ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อใช้จ่ายในกิจการเกี่ยวกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจของไทยเอง โดยเรียกเงินจำนวนนี้ว่า “กองทุนสมทบ”¹¹³

นอกจากนี้รัฐบาลทั้งสองได้สังเกตเห็นว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการจะไม่บรรลุตามความมุ่งหมาย ถ้าหากไม่มีโครงการฝึกฝนเจ้าหน้าที่ของไทยเองให้มีความรู้ความชำนาญในทางวิชาการพอที่จะรับช่วงหน้าที่จากผู้เชี่ยวชาญฝ่ายอเมริกัน ในเมื่อผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะต้องกลับไป เจ้าหน้าที่ทั้งสองฝ่ายจึงร่วมกันทำโครงการฝึกฝนและช่วยเหลือทางวิชาการขึ้น คัดเลือกผู้ที่มีคุณวุฒิในหน่วยราชการต่างๆส่งออกไปศึกษาและดูงานในสหรัฐอเมริกา การดำเนินงานทั้งหมดนี้ผ่านสำนักงานเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ หรือ เอ.ไอ.ดี.¹¹⁴

ส่วนความช่วยเหลือทางการศึกษานั้นมีทั้งการส่งเสริมการศึกษาภายในประเทศ และการส่งนักศึกษาไทยไปเรียนต่อสาขาวิชาการต่างๆในมหาวิทยาลัย เพียงเฉพาะทุนมูลนิธิการศึกษาพลุ่ลไบรท์ที่คัดเลือกคนไทยไปอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2493-2501 ก็มีผู้ได้รับทุนถึง 306 คน โดยที่ทาง

¹¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

โครงการใช้งบประมาณตกปีละ 200,000 เหรียญ¹¹⁵ ส่วนโครงการศึกษาภายในประเทศนั้นได้มีการก่อตั้งวิทยาลัยเทคนิคขึ้นในกรุงเทพฯ ในพ.ศ. 2495 เพื่อพัฒนาการศึกษาด้านวิชาชีพ โดยดำเนินงานร่วมกับมหาวิทยาลัยแห่งรัฐเวเนซุเอลา และอีกสิบปีต่อมาได้ขยายโครงการออกไปในส่วนภูมิภาคที่จังหวัดเชียงใหม่ โคราช และสงขลา และทั้งสองรัฐบาลยังร่วมมือกันส่งเสริมการศึกษาวิชาครู ได้มีโครงการร่วมมือกันระหว่างวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร หรือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในปัจจุบัน กับ มหาวิทยาลัยอินเดียนา นับจากปี พ.ศ. 2497 ปรากฏว่า เพียงช่วงเวลา 6 ปี นักศึกษาของสถาบันนี้เพิ่มจำนวนจาก 200 เป็นถึง 2,000 คน อนึ่ง ในระยะเดียวกันนี้มหาวิทยาลัยอินเดียนาก็ได้มีโครงการประสานงานกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้น ซึ่งภายหลังต่อมาได้กลายเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์¹¹⁶

ผลจากความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาทำให้กองกำลังของกองทัพบกซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้มีอำนาจจากฝ่ายรัฐประหารขยายตัวออกไปมาจากกำลังที่มีอยู่ 45,000 คน ใน พ.ศ. 2494 มาเป็น 80,000 คนในปี พ.ศ. 2497 โดยได้รับความยินยอมให้ติดอาวุธของสหรัฐอเมริกา¹¹⁷ ส่วนฝ่ายตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ หนึ่งในแกนนำคนสำคัญของคณะรัฐประหารนั้นก็ได้มีการขยายกำลังออกไปอย่างกว้างขวางเช่นกัน โดยในปีพ.ศ. 2497 กำลังตำรวจของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มีถึง 42,835 คน หรือเป็นอัตรากำลังตำรวจ 1 คน ต่อพลเมือง 407 คน ซึ่งถือเป็นอัตราที่สูงที่สุดในโลก ประกอบไปด้วยอาวุธทันสมัยที่แม้แต่กองทัพเองยังไม่มี¹¹⁸ ยิ่งไปกว่านั้นการร่วมมือกันระหว่างฝ่ายตำรวจกับหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือกับสหรัฐอเมริกายังผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างแกนนำของฝ่ายคณะรัฐประหารคือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กับฝ่ายสหรัฐอเมริกา เช่น เอกอัครราชทูตโดโนแวน ผู้เคยก่อตั้งหน่วย โอ.เอส.เอส. ในประเทศไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งๆที่ก่อนหน้านี้คณะรัฐประหารและจอมพล ป. พิบูลสงครามไม่ค่อยจะได้รับการยอมรับจากฝ่ายสหรัฐอเมริกาเท่าใดนัก เนื่องจากพฤติกรรมของจอมพล ป. พิบูลสงครามในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และการขึ้นสู่อำนาจของรัฐบาลด้วยวิธีการรัฐประหาร

¹¹⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 9.

¹¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

¹¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

ความช่วยเหลือทางด้านการฝึกฝนและอบรม รวมไปถึงอาวุธยุทโธปกรณ์ที่รัฐบาลได้รับมาให้กับฝ่ายทหารและตำรวจนั้น ถึงแม้ว่าจะไม่อาจหาหลักฐานมายืนยันได้โดยตรงว่า รัฐบาลจะนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์เพียงอย่างเดียวตามวัตถุประสงค์ของผู้ให้ของสหรัฐอเมริกา หรือจะเป็นไปเพื่อใช้ในการปราบปรามกลุ่มการเมืองภายในด้วยก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ กำลังอาวุธ และกำลังคนที่ได้รับการฝึกฝน รวมไปถึงจนถึงการสนับสนุนจากภายนอกประเทศอย่างมากมายมหาศาลเช่นนี้ ไม่ได้มีประโยชน์กับรัฐบาลเพียงแค่การป้องกัน และปราบปรามคอมมิวนิสต์ ซึ่งในความเป็นจริงในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นก็ไม่ได้เป็นภัยคุกคามและสร้างอันตรายให้กับประเทศไทยและรัฐบาลมากเท่าใดนัก เมื่อเทียบกับภัยคุกคามที่รัฐบาลได้รับจากการต่อต้านของกลุ่มการเมืองภายใน ดังนั้น หากจะกล่าวไปแล้ว ความช่วยเหลือที่รัฐบาลได้รับจากสหรัฐอเมริกานั้นจึงน่าจะส่งผลอย่างสำคัญต่อการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ตรงข้ามกับฝ่ายรัฐบาลไม่เพียงแต่กลุ่มคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่ยังสามารถไปถึงกลุ่มการเมืองภายในที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอีกด้วย เพราะอย่างน้อยที่สุดด้วยอำนาจ ตำแหน่ง และบทบาททางการเมืองของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามเหล่านี้ ก็อยู่ในสถานะที่ด้อยกว่ารัฐบาลอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อรัฐบาลยิ่งได้รับการสนับสนุนและการยอมรับในด้านต่างๆ อันประกอบไปด้วยความพร้อมทางด้านกำลังทหาร ตำรวจ และอาวุธยุทโธปกรณ์จากภายนอกด้วยแล้ว ก็ยิ่งส่งผลให้สถานะของรัฐบาลนำเกรงขามและมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น การจะดำเนินการใดๆ ของกลุ่มต่อต้านจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากและไม่อาจประสบความสำเร็จในการที่จะโค่นล้มรัฐบาลได้ และยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ทำให้การดำเนินการจับกุมและปราบปรามของรัฐบาลเป็นไปโดยง่ายและมีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลจะมีข้ออ้างและได้รับการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ

การที่ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกามากมายเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของรัฐบาลในการดึงทรัพยากรและความช่วยเหลือจากภายนอกประเทศมาใช้เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในได้เป็นอย่างดี ดังที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้กล่าวถึงความรู้สึกในฐานะที่รัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกาในครั้งนี้ไว้ว่า “ข้าพเจ้าขอแสดงความกตัญญูตเวทีต่อชาวอเมริกันที่ให้ความช่วยเหลือชาวไทยในระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นรัฐบาลไว้ ณ ที่นี้ด้วย...”¹¹⁹ หลังจากนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในฐานะพันธมิตรที่ใกล้ชิดในการร่วมต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ จวบจนแม้กระทั่งจอมพล ป. พิบูลสงครามจะหมดจากอำนาจไปแล้วก็ตาม เนื่องจากภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ยังคงเป็นประเด็น

¹¹⁹ อนันต์ พิบูลสงคราม, พล.ต., จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 5 (กรุงเทพฯ ฯ : ศูนย์การพิมพ์, 2519), หน้า 297.

ที่ผู้นำเชื่อถืออยู่มากสำหรับผู้นำไทยในการใช้เป็นข้ออ้างในการดึงความช่วยเหลือ และการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ

บทสรุป

ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง สถานะของประเทศไทยในระดับระหว่างประเทศก็มีความชัดเจนยิ่งขึ้น จากการใช้ทั้งผู้แพ้และผู้ชนะในสงคราม ประกอบกับการมีผู้นำคือจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งยังไม่เป็นที่ยอมรับของบรรดาประเทศมหาอำนาจเท่าใดนักอันเป็นผลมาจากพฤติกรรมในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และการที่รัฐบาลจีนมีอำนาจด้วยวิธีการรัฐประหารยึดอำนาจ ซึ่งขัดกับกระบวนการทางการเมืองที่ประเทศในระบอบเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายยอมรับ ส่งผลทำให้รัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินนโยบายเพื่อแสวงหาการยอมรับจากภายนอกประเทศด้วยการทำตามข้อเรียกร้องต่างๆของประเทศมหาอำนาจเพื่อแลกกับการเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ รวมถึงการดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับประเทศสหรัฐอเมริกา และการดำเนินนโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งในที่สุดทำให้ประเทศไทยกลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาในการร่วมต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันนำมาซึ่งความร่วมมือและความช่วยเหลือในด้านต่างๆอย่างมากมายจากสหรัฐอเมริกา และมีส่วนในการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในให้กับรัฐบาลในเวลาต่อมา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์และการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในประเทศ

รัฐโดยทั่วไปมีเป้าหมายหลักที่สำคัญที่สุดคือ การรักษาตัวเองให้อยู่รอด (Survival) โดยที่ความหมายของการอยู่รอดในระดับภายในประเทศของรัฐนั้นหมายถึง การที่รัฐสามารถเอาชนะและมีอำนาจเหนือกลุ่มที่เข้ามาท้าทายอำนาจรัฐได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถที่จะรักษาการยอมรับจากกลุ่มพันธมิตรไว้ได้ด้วยเช่นกัน โดยในการดำเนินการเพื่อที่จะรักษาไว้ซึ่งกลุ่มที่เป็นฝ่ายสนับสนุน และเอาชนะเหนือกลุ่มตรงข้ามได้นั้น รัฐสามารถดำเนินการโดยการควบคุมทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้ได้ เพื่อที่จะกำจัดฝ่ายตรงข้ามไปโดยการดึงฝ่ายตรงข้ามนั้นให้หันมาร่วมมือหรือไม่ก็ด้วยการทำลายฝ่ายตรงข้ามเลย และอีกแนวทางหนึ่งที่รัฐสามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมทรัพยากรของรัฐ ได้ก็คือการนำเอานโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศ หรืออีกแง่หนึ่งก็คือ เป็นการนำนโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อควบคุมและจัดการกับสถานการณ์และกลุ่มการเมืองภายในประเทศ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยรวมไปถึงเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางการเมือง ซึ่งเป็นไปตามแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ที่ได้กล่าวไว้และอ้างถึงแล้วในบทที่ 1

ดังนั้นในบทนี้จึงเป็นการกล่าวถึงการดำเนินนโยบายของรัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม และการนำนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินนโยบายภายในประเทศเพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับรัฐ

4.1 การสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน

การที่รัฐบาลต้องเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลาทำให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ (Weak State) ในระดับภายในประเทศ ดังนั้นเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาคือความอ่อนแออันเกิดจากสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ และความพยายามที่จะต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงดำเนินนโยบายเพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในประการแรกด้วยการควบคุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้รัฐบาลสามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองได้อย่างเบ็ดเสร็จ

4.1.1 การใช้อำนาจรัฐในการปราบปราม

การที่กลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลเป็นกลุ่มการเมืองที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากอยู่ในขณะนั้น ประกอบกับเป็นกลุ่มที่สร้างความไม่มั่นคงให้กับรัฐบาลด้วยความพยายามช่วงชิงอำนาจคืนและต่อต้านรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้สถานะของรัฐบาลในระดับภายในประเทศนั้นอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ (Weak State) รัฐจึงต้องดำเนินนโยบายโดยเน้นที่จะควบคุมสถานการณ์ทางการเมืองภายในที่เกิดขึ้นนั้น และสิ่งแรกที่รัฐดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ก็คือการออกพระราชกำหนดคุ้มครองความสงบสุขเพื่อให้การดำเนินไปตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490 โดยให้คณะรัฐประหารมีอำนาจใช้กำลังทหารเพื่อป้องกันและปราบปรามผู้กระทำการต่อต้านการรัฐประหารมีเวลาดำเนินการไม่เกิน 3 เดือน¹ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจทางการทหารกับคณะรัฐประหารในการปราบปรามกลุ่มที่จะมาต่อต้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม อันได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุน เช่น กลุ่มขบวนการเสรีไทย และกลุ่มส.ส.ภาคอีสานเพื่อให้การปราบปรามโดยการใช้กำลังของรัฐบาลนั้นเป็นสิ่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ดังที่ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ให้เหตุผลที่รัฐบาลให้อำนาจทางการแก่คณะรัฐประหารดังกล่าวนี้ว่า “ตราบดเคี้ยวเสรีไทยยังไม่วางอาวุธ ทหารก็จะต้องคอยคุมเชิงอยู่เพื่อจะได้ขอแรงจอมพลไว้ช่วยเก็บอาวุธเสรีไทยก่อนให้เรียบร้อยราบคาบ ทั้งนี้เป็นอุบายอันแยบคายที่จะก่อความมั่นคงให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างดี²

ดังนั้นภายหลังจากพระราชกำหนดฉบับนี้มีผลบังคับใช้ คณะรัฐประหารซึ่งให้การสนับสนุนรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ จึงมีอำนาจในการกวาดล้างจับกุมและคุมขัง “บุคคลอันมีเหตุผลสมควรสงสัยว่าจะขัดขวางการดำเนินการตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน” และยังให้อำนาจในการตรวจค้นสถานที่เพื่อสืบค้นหาหลักฐานในกรณีที่จะมีการดำเนินการเพื่อขัดขวางการดำเนินงานตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ด้วย³ โดยคณะรัฐประหารได้ดำเนินการจับกุมบรรดาผู้ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ที่มาจากกลุ่มต่างๆรวมไปถึงผู้ที่ต่อต้านระบบเผด็จการ โดยเฉพาะ

¹ “พระราชกำหนดคุ้มครองความสงบสุข (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490,” ราชกิจจานุเบกษา 64 (22 พฤศจิกายน 2490)

² เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประชุมนิพนธ์ของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (พระนคร : โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, 2509), หน้า 141, 152.

³ มนูญ มาคะศิริระ, “การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2490-2500” (ปริชญานีพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529), หน้า 36.

อย่างยิ่งกลุ่มส.ส.ที่มาจากภาคอีสานได้ถูกรัฐบาลดำเนินการอย่างหนัก อาทิ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ถูกตรวจค้นยึดอาวุธจำนวนหลายคันรถที่ห้องใต้ดินบ้าน และถูกจับกุมพร้อมกับคนสนิทรวมจำนวน 21 คน ในข้อหา “ครอบครองอาวุธโดยมิชอบ”⁴ ส่วนนายจำลอง ดาวเรือง และนายทอง ก้นทาสธรรม ถูกจับในข้อหา “ฐานฆ่าคนตาย” นายวิจิตร ลุคิตานนท์ และนายทองเปลว ชลภูมิ ในข้อหา “ใช้เงินหลวงผิดประเภท” และยังมีนักการเมืองพวกเสรีไทยอีกบางคนที่กำลังถูกติดตามตัวอยู่ในข้อหาครอบครองอาวุธโดยมิชอบ⁵ นายเตียง ศิริขันธ์ถูกกล่าวหาว่าเป็นหัวหน้าพรรคมหาชนรัฐให้กับนายปรีดี พนมยงค์ นายถวิล อุดลถูกข้อหาทุจริตเงินเสรีไทย นายสุริย์ ทองวานิชย์ โคนคดีกบฏ⁶ นอกจากนี้ผู้ที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ส่วนอื่นๆที่ไม่ใช่ส.ส.ภาคอีสานก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน โดยหลวงบรรณกรโกวิทได้ถูกพ.อ.กาจสั่งปลดจากอธิบดีกรมศุลกากรตั้งแต่วันที่ 9 พฤศจิกายน และต่อมาก็ถูกจับในข้อหาว่าเป็นผู้พา ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ผู้ซึ่งถูกคณะรัฐประหารกล่าวหาว่าเป็นผู้ต้องหาร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ในคดีปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลหนีออกนอกประเทศ ส่วนที่กรมตำรวจนั้น พ.ต.ต. เขาว์คล้ายสัมฤทธิ์ ร.ต.อ.เจียบ ชัยสงค์ และ พ.ต.อ.ประสงค์ ลิมอักษร ถูกปลดออกจากราชการ และ ร.ต.อ. เจียบ แต่ผู้เดียวที่ถูกประกาศจับกรณีสังหารนายชื่น โรจนวิภาค แต่ต่อมากลับปรากฏในภายหลังว่าบุคคลที่ถูกจับตัวมานั้นมีหลายคนที่ได้รับการปล่อยตัวไปในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากการมีหลักฐานไม่เพียงพอในการที่จะดำเนินคดีได้

การที่รัฐบาลพยายามที่จะจับกุมและปราบปรามกลุ่มส.ส.ภาคอีสาน และกลุ่มนักการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งเป็นกลุ่มการเมืองที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของรัฐบาลในการที่จะสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองด้วยการจับกุม และปราบปรามกลุ่มการเมืองที่มีความขัดแย้งกับรัฐบาลและทำให้รัฐบาลอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ

4.1.2 การใช้ “กรณีสวรรคต” กีดกันนายปรีดี พนมยงค์ทางการเมือง

นายปรีดี พนมยงค์นั้นกล่าวได้ว่าเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีบารมีและอิทธิพลต่อกลุ่มการเมืองฝ่ายเสรีนิยมและสังคมนิยมอย่างสูง ทั้งคณะรัฐประหารและฝ่ายพรรคประชาธิปไตยต่างมี

⁴ พิมพ์ไทย (2 ธันวาคม 2490).

⁵ นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล, การวิเทโศบายของไทย (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 363.

⁶ การเมืองรายสัปดาห์ (20 ธันวาคม 2490)

ความเกรงกลัวต่อการกลับมาบีบบังคับทางทหารเมืองของนายปรีดี พนมยงค์อยู่มาก แม้ว่าจะได้พยายามจับกุมกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดีด้วยข้อหาต่างๆแล้วก็ตาม แต่การที่นายปรีดียังคงหลบหนีไปและรัฐบาลยังไม่สามารถควบคุมตัวได้ ทำให้รัฐบาลและคณะรัฐประหารยังคงต้องร่วมมือกันต่อไปในการจัดการกับนายปรีดี พนมยงค์ โดยได้อาศัยกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลมาเป็นข้ออ้างประการหนึ่งของสาเหตุในการทำรัฐประหารและเพื่อสกัดกั้นนายปรีดี โดยเริ่มต้นด้วยการจับกุมพระยาอนุรักษรัชมณเฑียร หัวหน้าแผนกตรวจวัง นายเฉลียว ปทุมรส อดีตเลขาธิการในพระองค์ของพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล นางช่อม ชัยสิทธิเวช แม่บ้านพร้อมด้วยมหาดเล็กอีก 2 คน คือ นายชิต สิงหเสนี และนายบุศย์ ปัทมศริน ในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ด้วยข้อหาเกี่ยวข้องกับกรณีปลงพระชนม์ พร้อมกันนั้นก็ได้ออกประกาศจับ ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ทหารเรือนอกราชการกับนายปรีดี พนมยงค์ ในข้อหาเดียวกันด้วย และหลังจากนั้นคณะรัฐประหารก็ได้ผลักดันให้อธิบดีกรมตำรวจแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนคดีสวรรคตใหม่ ซึ่งในเวลาต่อมารัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ได้แต่งตั้งให้พระพิณิจนคดิ ที่เขยของ มรว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งออกจากราชการรับบำนาญไปแล้วนั้นกลับเข้ารับราชการทำหน้าที่สืบสวนกรณีสวรรคตโดยเฉพาะ⁷

การสอบสวนของคณะกรรมการฯภายใต้การนำของพล.ต.ท. พระพิณิจนคดินั้นได้ดำเนินการพิจารณาแล้วเสร็จในราวเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2491 สำระสำคัญ คือ ให้ทำการฟ้องนายเฉลียว ปทุมรส เป็นจำเลยที่ 1 นายชิต สิงหเสนี เป็นจำเลยที่ 2 นายบุศย์ ปัทมศรินทร์ เป็นจำเลยที่ 3 ร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช เป็นจำเลยที่ 4 และนายปรีดี พนมยงค์ เป็นจำเลยที่ 5 ในข้อหาสมคบกันลอบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล⁸ กรมตำรวจได้ส่งเรื่องไปถึงกรมอัยการ เพื่อให้ยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรม ซึ่งนายไสว สุทธิพิทักษ์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ตอนที่ถึงกรมอัยการแล้วว่า “อธิบดีกรมอัยการพระสารการประสิทธิ์ ซึ่งเคยเป็นกรรมการกลางศาลการเมืองจะต้องทำหน้าที่เป็นโจทก์กับรองอธิบดีกรมอัยการ ท่านทั้งสองนี้ทราบเรื่องกรณีสวรรคตอยู่ดีตลอดเรื่องไม่สามารถจะดำเนินคดีนี้ไปถึงศาลได้ เพราะเป็นการฝืนความรู้สึกแห่งการเป็นมนุษย์และการเป็นผู้รักษาข้อแ่ของบ้านเมืองโดยเที่ยงธรรมมานานปี เมื่อตกเข้าที่คับขันทั้งสองคนรักษาเกียรติแห่งการเป็นมนุษย์ของตนไว้ คือ ลาออกจากราชการไปให้พ้นเสีย”⁹ ซึ่งในที่สุดพนักงานอัยการได้

⁷ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526), หน้า 720.

⁸ วิชัย ประสงค์, ปฏิวัติรัฐประหารและกบฏจลาจลในสมัยประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย (พระนคร : รัฐกัคดี, 2513), หน้า 299.

⁹ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์, หน้า 720-721.

เป็นโจทก์ฟ้องนายเฉลียว ปทุมรส เป็นจำเลยที่1 นายชิต สิงหเสนี เป็นจำเลยที่2 นายบุญ ปัทมศรินทร์ เป็นจำเลยที่3 กับพวกที่ยังหลบหนีอยู่ คือ นายปรีดี พนมยงค์ และร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ในข้อหา “สมคบกันประทุษร้ายต่อองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”¹⁰ โดยกรมตำรวจได้ออกหมายประกาศจับนายปรีดี พนมยงค์ และเรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช ในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2491¹¹

ในที่สุดศาลฎีกาได้ตัดสินประหารชีวิตจำเลย 3 คน คือ นายเฉลียว ปทุมรส นายชิต สิงหเสนี และนายบุญ ปัทมศรินทร์ ซึ่งนายสรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ ได้กล่าวถึงกรณีนี้ไว้ว่า “คำพิพากษาของศาลครั้งหลังสุดนี้ นับได้ว่าเป็นความพยายามอย่างเต็มที่ของทั้งคณะรัฐประหารและฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ ในอันที่จะกันนายปรีดี พนมยงค์ มิให้สามารถกลับสู่ประเทศไทยได้อีก ทั้งนี้เพราะจำเลยที่จะเชื่อมโยงทั้งนายปรีดี พนมยงค์ และร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช เข้ามาสู่คดีสวรรคตอย่างมีน้ำหนักนั้น คือ นายเฉลียว ปทุมรส ผู้ซึ่งถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้ร่วมแผนปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับนายปรีดี พนมยงค์ และร.อ.วัชรชัย ชัยสิทธิเวช”¹² คำตัดสินประหารชีวิตนายเฉลียว ปทุมรส จึงหมายความว่า นายเฉลียว ปทุมรส ได้กระทำการดังกล่าวจริง ความผิดที่เกิดขึ้นจึงเชื่อมโยงไปถึงนายปรีดี และร.อ.วัชรชัยด้วย คำพิพากษาดังกล่าวจึงถือเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ นายปรีดี และเรือเอกวัชรชัยมีโอกาสที่จะกลับมาเมืองไทยได้อีกอย่างค่อนข้างจะถาวร

การดำเนินการของรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะรัฐประหารดังกล่าวนี้ถือเป็นการตั้งใจที่จะทำลายและกีดกันนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ให้มีโอกาสกลับมามีบทบาททางการเมืองได้อีก เพราะทั้งฝ่ายรัฐบาลและคณะรัฐประหารต่างก็ตระหนักดีว่า นายปรีดี พนมยงค์ยังคงได้รับการสนับสนุน และความนิยมจากประชาชนมากเพียงใดในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทยภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่สอง ดังนั้น กรณีสวรรคตจึงเป็นหนทางเดียวที่คณะรัฐประหารจะสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสกัดกั้นนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ให้กลับมามีบทบาททางการเมืองได้อีก ดังที่นายสุพจน์ ด่านตระกูล ได้กล่าวไว้ว่า “พลโทหลวงกาจ กาจสงคราม ซึ่งเป็นบุคคลชั้นนำที่สำคัญคนหนึ่งในคณะรัฐประหารได้เผยความในใจก่อนหน้าที่จะถึงแก่กรรมว่า เหตุผลที่คณะรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน ต้องยกเอากรณีสวรรคตมาหักโค่นท่านปรีดีนั้นก็เพราะว่าไม่มีเหตุผลอื่นใดที่จะทำลายเกียรติคุณของท่านปรีดี พนมยงค์ให้เสื่อมไปจากความนิยม

¹⁰ วิชัย ประสงค์สันติ, ปฏิวัติรัฐประหารและกบฏจลาจลในสมัยประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย, หน้า 448-449.

¹¹ กนดรีร์ สุภมงคล, การวิเทศของประเทศไทย, หน้า 872.

¹² สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, “ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 320.

นับถือในหมู่ประชาชนได้.....คณะรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน เห็นว่ามีแต่กรณีสวรรคตเท่านั้นที่พอจะหยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องมือห้าห้าท่านปรีดี พนมยงค์ลงไปได้”¹³

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการที่ฝ่ายคณะรัฐประหารนำเรื่อง “กรณีสวรรคต” มาคิดกันนายปรีดี พนมยงค์ทางการเมืองแล้ว จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นความพยายามของฝ่ายรัฐประหารที่จะสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับรัฐบาลด้วยการกำจัดแกนนำของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามที่มีแนวคิดทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างนายปรีดี พนมยงค์ออกไป ทั้งๆที่ในความเป็นจริงประเด็นเรื่องผู้ที่กระทำผิดในกรณีกรณีสวรรคตนั้นยังมีความคลุมเครืออยู่มาก และยังไม่มีความชัดเจนเรื่องผู้กระทำความผิดจริง อย่างไรก็ตามผลจากการดำเนินการของฝ่ายรัฐบาลทำให้นายปรีดี พนมยงค์ต้องตกเป็นผู้ต้องหาในกรณีดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันกลุ่มต่อต้านรัฐบาลกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ก็อ่อนแอลงจนไม่สามารถที่จะแข่งขันกับรัฐบาลได้อีก

4.1.3 การสร้างความมั่นคงให้กับสถานะทางการเมือง

การดำเนินการของรัฐบาลอีกประการหนึ่งเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มตนและเพื่อสกัดกั้นกลุ่มตรงข้ามเข้ามาในทางการเมืองก็คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญและจัดการเลือกตั้งเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มตนมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อสกัดกั้นกลุ่มตรงข้ามให้ได้มากที่สุดด้วย โดยรัฐบาลได้ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490 ในเรื่องการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร (หรือฉบับ พ.ศ.2492) โดยรัฐสภามีมติเห็นชอบด้วยการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญของรัฐบาลจำนวน 2 ครั้ง ฉบับที่ 1 ว่าด้วยเรื่องการกำหนดวิธีการเลือกตั้ง และการกำหนดอายุของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์¹⁴ และฉบับที่ 2 ว่าด้วยเรื่องการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร โดยผลการพิจารณาของรัฐสภาในเรื่องดังกล่าวนี้มีมติเป็นเอกฉันท์มอบให้รัฐสภาเป็นผู้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

หลังการแก้ไขรัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลก็จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2491 โดยผลจากการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 1 ที่ให้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการเลือกตั้งนั้น ทำให้การเลือกตั้งในครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขตจังหวัดกำหนดจำนวนราษฎร

¹³ สุพจน์ ตำนตรระกุล, *ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์* (กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2514), หน้า 263.

¹⁴ “รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490” ราชกิจจานุเบกษา 64 (9 ธันวาคม 2490)

200,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน เทียบกับเดิม คือ ราษฎร 100,000 คน ต่อ ส.ส. 1 คน ทำให้ ส.ส. ที่มาจากการเลือกตั้งลดลงจากเดิมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2490 ซึ่งมีถึง 178 คน มาเหลือเพียง 99 คน¹⁵ ส่วนในเรื่องของการกำหนดอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้น กล่าวได้ว่า เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกีดกันกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ให้กลับมามีบทบาททางการเมือง นอกเหนือไปจากการปราบปรามและจับกุมด้วยข้อหาต่างๆมาก่อนหน้านี้แล้ว โดยมีการแก้ไขเพื่อเพิ่มอายุผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎร ซึ่งตามกฎหมายเลือกตั้ง พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2479 ได้กำหนดไว้เพียง 23 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ โดยม.ร.ว.เสนีย์ ได้กล่าวถึง เบื้องหลังที่วุฒิสภาต้องกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์ไว้ว่า “บางคนอาจไม่ทราบว่าเป็นเบื้องหลังประวัติศาสตร์แห่งการกำหนดอายุ 35 ปีนี้ที่อยู่เป็นประการใด ขณะนี้โลกกำลังหันเหไปทางซ้ายอย่างรุนแรงที่สุด ซึ่งแม้แต่เมืองไทยของเรานี้ก็หันกำลังผลักดันแห่งโลกนี้ไม่พ้น เท่าที่ทราบกันอยู่เวลานี้คนหนุ่มบางจำพวกที่มีอุดมคติรุนแรงไปทางนั้นกำลังเตรียมการเข้าชิงชัยในการเลือกตั้ง ซึ่งที่สุดถ้าได้เข้ามานั่งในสภาแล้ว จะคลบับดาลให้อนาคตของชาติผันแปรไปทางไหนก็ยังไม่มีการพยากรณ์ได้”¹⁶ และการกำหนดอายุดังกล่าวนี้ก็ส่งผลให้อุดมคติสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนุ่มจำนวนมากที่เคยสังกัดพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ และพรรคอิสระ ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในเดือนมกราคม พ.ศ. 2491 โดยนายชิต เวชประสิทธิ์ นายศุภโชค พานิชวิทย์ และนายคุดิต บุญธรรม ต่างกล่าวว่าจะไม่สามารถลงสมัครรับเลือกตั้งในครั้งนั้นได้เพราะอายุไม่ถึง และรู้สึกได้ว่าเป็นการกลั่นแกล้งจากพรรคประชาธิปัตย์¹⁷

ในที่สุดเมื่อผลการเลือกตั้งออกมาจึงปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งร่วมมือกับคณะรัฐประหารได้รับชัยชนะด้วยเสียงเกินครึ่งหนึ่งในสภาตามความคาดหมาย กล่าวคือ ได้ที่นั่งในสภา 53 เสียงจาก 99 เสียง นอกจากนี้พรรคประชาชนได้ 19 เสียง พรรคธรรมาธิปัตย์ 6 เสียง พรรคสหชีพ-แนวรัฐธรรมนูญ 8 เสียง พรรคอิสระ 4 เสียง กษัตริย์นิยม 1 เสียง และไม่สังกัดแน่นอน 8 เสียง¹⁸ ดังนั้นพรรคประชาธิปัตย์จึงรับหน้าที่เป็นแกนกลางในการจัดตั้งรัฐบาลต่อไปโดยพรรคสหชีพ และพรรคแนวรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นพรรคที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์แทบจะไม่มีบทบาทอะไร

¹⁵ รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 7/2490 (สมัยสามัญ) วันที่ 18 ธันวาคม 2490

¹⁶ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว., ประชุมนิพนธ์ของม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, หน้า 197.

¹⁷ สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ, ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2481-2492, หน้า 284.

¹⁸ สุราชัย อิมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2534), หน้า 120.

เนื่องจากแกนนำของพรรคถูกจับกุมหรือถูกควบคุมจากคณะรัฐประหารเกือบหมด ส่วนสมาชิกรุ่นหนุ่มของพรรคก็ไม่สามารถสมัครรับเลือกตั้งได้เพราะอายุไม่ถึง 35 ปีบริบูรณ์ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ กับ คณะรัฐประหารประสบความสำเร็จอย่างมากในการกีดกันกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ไม่ให้กลับมามีบทบาททางการเมืองได้อีก

ผลจากการมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 ทำให้ประเทศต่างๆ ให้การรับรองรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์อย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรกไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ อินเดีย เดนมาร์ก เป็นต้น การรับรองฐานะของรัฐบาลใหม่นี้เป็นไปโดยเรียบร้อยตั้งแต่วันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2491 นั่นเอง การได้รับการรับรองจากต่างประเทศนี้มีผลอย่างยิ่งต่อสถานการณ์การเมืองภายในประเทศ เนื่องจากเป็นที่ประจักษ์กันอยู่แล้วว่า เหตุการณ์รัฐประหารและการขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของนายควง อภัยวงศ์นั้นถือเป็นการร่วมมือกันสองฝ่าย คือ ฝ่ายอนุรักษนิยมประชาธิปไตยของนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งในช่วงเวลาก่อนเหตุการณ์รัฐประหารนั้นมีบทบาทที่โดดเด่นมากทางการเมือง แต่ไม่มีกำลังอำนาจที่ให้การสนับสนุน กับฝ่ายทหารที่นิยมระบอบเผด็จการอำนาจนิยมแต่ไม่มีบทบาทและบารมีทางการเมืองทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศอยู่ในขณะนั้น มีแต่กำลังอำนาจที่พร้อมจะให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ การร่วมมือกันของทั้งสองฝ่ายจึงเกิดขึ้นและมีผลทำให้ฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายในการโจมตีของทั้งสองฝ่ายต้องหมดอำนาจลงไป ดังนั้นเมื่อหมดปัญหาเรื่องการยอมรับจากภายในและระหว่างประเทศด้วยการจัดให้มีการเลือกตั้งแล้ว คณะรัฐประหารซึ่งเป็นฝ่ายที่มีอำนาจอย่างแท้จริง และเป็นฝ่ายที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์ ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาก็ต้องการที่จะกลับมาเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศเอง

การที่รัฐบาลมีสถานะทางการเมืองที่มั่นคงขึ้นก็นำมาซึ่งความสามารถในการดำเนินการของรัฐบาลเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาความอ่อนแอของรัฐบาลในด้านต่างๆต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งนำไปสู่การที่รัฐบาลได้รับการรับรองจากต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้สถานะของรัฐไทยมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ

4.2 การใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันคอมมิวนิสต์

ในช่วงเวลานับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดเป็นต้นมา สถานะของระบบระหว่างประเทศมีการแข่งขันกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตซึ่งสนับสนุนอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน โดยสหรัฐอเมริกาคือผู้สนับสนุนอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย ในขณะที่ฝ่ายของสหภาพโซเวียตสนับสนุนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การแข่งขันกันขยายอิทธิพลระหว่าง 2 ประเทศมหาอำนาจนี้ได้มีผลต่อประเทศอื่นๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งในหลายๆประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากการขยายอิทธิพลของ 2 มหาอำนาจ รัฐบาลไทยในขณะนั้นภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เลือกที่จะยึดถือในแนวทางเสรีนิยมประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยท่าทีของไทยในการสนับสนุนตามแนวทางเสรีนิยมประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกานั้นปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนมากขึ้นนับตั้งแต่ที่พรรคคอมมิวนิสต์ในจีนได้รับชัยชนะเป็นต้นมา ผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ โดยในระดับระหว่างประเทศนั้นประเทศไทยได้กลายเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดของสหรัฐอเมริกาในการร่วมกันต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้ไทยสามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากต่างประเทศได้มากขึ้น ส่วนในระดับการเมืองภายในประเทศนั้น กลุ่มผู้ปกครองที่มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น สามารถนำประเด็นในเรื่องคอมมิวนิสต์มาใช้ประโยชน์ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มตนด้วยการดำเนินการกับกลุ่มที่มาต่อต้านรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามต่อต้านของกลุ่มที่รณรงค์เพื่อเรียกร้องสันติภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการต่อต้านรัฐบาลอยู่ในขณะนั้น โดยการทำให้ขบวนการสันติภาพเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายเพื่อทำการปราบปรามในขั้นต่อไป

หากจะกล่าวไปแล้วสำหรับประเทศไทยนั้นภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ไม่ได้เพิ่งจะเริ่มเข้ามาในช่วงที่ไทยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ในความเป็นจริง สังคมไทยเริ่มรับรู้การเผยแพร่ของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยผ่านมาจากการนำเข้ามาของลัทธิมาร์กซ์ 2 กระแส คือ จากกลุ่มลัทธิมาร์กซ์สายจีนและ กลุ่มลัทธิมาร์กซ์สายเวียดนาม โดยฝ่ายจีนนั้นคาดว่าจะมีการนำลัทธิมาร์กซ์เข้ามาในประเทศไทยราว พ.ศ.2486 ในขณะที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนยังเป็นแนวร่วมกับพรรคก๊ก มิน ตั๋ง ในการต่อสู้ทางภาคเหนือ ดังนั้น ลัทธิมาร์กซ์ที่เข้ามาในไทยในช่วงเวลานั้นจึงปะปนอยู่กับลัทธิไตรราษฎร์ของซุนยัตเซ็น เป้าหมายแรกของฝ่ายคอมมิวนิสต์จีนในไทยอาจจะไม่แตกต่างจากฝ่ายก๊ก มิน ตั๋ง มาก

นัก นั่นคือต้องการหาเงินทุนและกำลังคนไปหนุนช่วยการปฏิวัติในประเทศจีนเป็นสำคัญ จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2471 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จากการที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนกับ พรรคก๊ก มิน ตั๋ง แยกแยกกัน สถานการณ์ในเอเชียอาคเนย์จึงได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย เนื่องจากฝ่าย พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ตั้งสาขาพรรคโพ้นทะเลขึ้น โดยในเขตเอเชียอาคเนย์ได้มีการจัดตั้งขึ้นเป็น พรรคสาขาทะเลใต้หรือ “หน่วยพรรคหนานหยาง” มีสาขาอยู่ที่สิงคโปร์ และได้มีการรวบรวมชาว จีนที่นิยมลัทธิมาร์กซ์ในสยามขึ้น ตั้งเป็นพรรคคอมมิวนิสต์จีนสาขาสยามขึ้นสังกัดหน่วยพรรค ทะเลใต้ และเป็นจุดเริ่มต้นในการตั้ง “พรรคคอมมิวนิสต์ไทย” โดยมีชาวจีนคนหนึ่งชื่อ จูโซ่วลิม และใช้ชื่อไทยว่า “พิชิต ณ สุโขทัย” หรือ “พายัพ อังคสิงห์” เป็นผู้มืบทบาทสำคัญที่สุดในการตั้ง พรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้น¹⁹

นอกจากฝ่ายจีนที่นำลัทธิมาร์กซ์เข้ามาประเทศไทยแล้ว อีกฝ่ายหนึ่งที่นำลัทธิมาร์กซ์ เข้าสู่ประเทศไทย ก็คือ ชาวเวียดนามชาตินิยมที่หลบภัยฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ในภาคอีสานของสยาม โดยบุคคลที่มีบทบาทสำคัญ ก็คือ โฮจิมินห์ ผู้นำสมาคมเวียดนามปฏิวัติ ซึ่งได้ลี้ภัยเข้ามาในภาค อีสานเมื่อราว พ.ศ. 2472 และใช้ชื่อไทยว่า “ลุงจิ้น”²⁰ ผลจากการเคลื่อนไหวของชาวเวียดนามได้ทำ ให้ชาวไทยในภาคอีสานเริ่มรับรู้ถึงลัทธิมาร์กซ์และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมนิยมมากขึ้น และที่สำคัญ ก็คือ โฮจิมินห์ ได้เป็นตัวกลางประสานชาวลัทธิมาร์กซ์สายจีนและชาวลัทธิมาร์กซ์สายเวียดนามใน สยามเข้าด้วยกัน และตั้งขึ้นเป็น “คณะคอมมิวนิสต์สยาม” ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2473 โดยตั้งเป้าหมายว่าจะ เป็นพรรคปฏิวัติที่โค่นล้มจักรวรรดินิยมและศักดินา เพื่อสร้างรัฐใหม่แห่งกรรมกรชาวนาขึ้นใน สยาม²¹ เมื่อพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่าระยะแรกของการเคลื่อนไหวตามแนวความคิดมาร์ก ซิสต์ในประเทศไทยนี้เป็นไปเพื่อผลทางการเมืองภายนอกประเทศเป็นสำคัญ²² มากกว่าที่จะมุ่งล้ม ล้างรัฐบาลไทย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 แล้วการดำรงอยู่ ของขบวนการคอมมิวนิสต์เริ่มเป็นประเด็นโต้แย้งทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนาย ปรีดีได้เสนอเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติต่อรัฐบาลโดยที่ข้อเสนอในเค้าโครงการนี้หลายประการมี

¹⁹ ตะวันออกปริทัศน์ (4 กรกฎาคม 2522), หน้า 21.

²⁰ ชงชัย พึ่งกัน ไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทยในพ.ศ. 2468-2500,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 78.

²¹ มนัสชัย นำทรงพล, “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ว่าด้วยรากฐานความเป็นมาในประวัติศาสตร์,” ใน ปริทัศน์ 5, (กันยายน 2524) : 10.

²² สุวดี เจริญพงศ์, “ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหวตามแนวความคิด ประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 201.

ลักษณะไปในทางสังคมนิยม และส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มอุดมการณ์อนุรักษนิยม และผู้มีอำนาจในระบบเก่าของสังคมไทยในขณะนั้น เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลให้นายปรีดีต้องถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์และต้องออกไปอยู่ต่างประเทศชั่วคราว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าขบวนการคอมมิวนิสต์ในสังคมไทยยุคแรกนั้นจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการทำลายฝ่ายตรงข้ามที่มาสนับสนุนอุดมการณ์และผลประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอำนาจในระบบเก่า แต่ในที่สุดการดำเนินการของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยนี้ก็ต้องอ่อนกำลังลงเพราะรัฐบาลมีการออกพระราชบัญญัติควบคุมคอมมิวนิสต์พ.ศ. 2476 โดยได้มีการจับกุมชาวเวียดนาม และเนรเทศกลับประเทศเป็นจำนวนมาก

โดยสรุปในระยะแรกนั้นการเคลื่อนไหวของลัทธิมาร์กซ์ในประเทศไทยยังอยู่ในวงที่จำกัดมากจนกระทั่งเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2484 การขยายของกลุ่มลัทธิมาร์กซ์สายจีนก็ได้มีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น ทำให้ชาวไทยที่ต่อต้านญี่ปุ่นในระยะแรกนั้นต้องหันมาหาความร่วมมือจากชาวจีน โดยมีเป้าหมายที่จะต่อต้านและขับไล่ญี่ปุ่นจากประเทศไทย และด้วยประเด็นเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้เองที่ทำให้กลุ่มลัทธิมาร์กซ์มีผู้สนับสนุนมากขึ้น จนในราวปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2485 หน่วยลัทธิมาร์กซ์ต่างๆก็ได้ส่งตัวแทนมาร่วมประชุมกันในพระนคร และได้มีมติให้ตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ไทยขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2485 นั้นเอง²³ จากนั้นพรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้กำหนดนโยบายเฉพาะหน้า คือ การสร้างแนวร่วมอย่างกว้างขวางเพื่อขับไล่การรุกรานของญี่ปุ่นล้มรัฐบาลพิบูลสงคราม และเผยแพร่อุดมการณ์ลัทธิมาร์กซ์ให้กว้างขวางออกไป ดังนั้น เมื่อสงครามมหาเอเชียบูรพายุติแล้วจึงปรากฏว่า พรรคคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จในการขยายตัวได้ในระดับหนึ่ง

การขยายตัวของพรรคคอมมิวนิสต์ที่ถือว่าประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้นก็คือ การที่พรรคคอมมิวนิสต์สามารถชักชวนบุคคลที่มีบทบาทสำคัญทางการเมืองในช่วงเวลานั้นมาเข้าร่วมด้วย โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้ เช่น นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร ส.ส. สุราษฎร์ธานี ซึ่งเดิมนั้นเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ แต่หลังจากที่ได้เสนอล้มเลิกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 แล้ว นายประเสริฐ ถือเป็นส.ส.คนเดียวที่ประกาศตัวเป็นคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย นอกจากนั้นก็ยังมีบุคคลสำคัญคนอื่น ๆ ที่เข้าร่วม เช่น นายวาส สุนทรจามร อดีตผู้ก่อตั้งคณะกรรมการ นายเสนาะพานิชย์เจริญ และนายอัสนี พลจันทร์ แห่งอักษรสาส์น ผู้ต้องหากบฏเสนาธิการที่อยู่ระหว่าง

²³ ตะวันออกปริทัศน์ (4 กรกฎาคม 2522) : 22.

การหลบหนี เป็นต้น การที่พรรคคอมมิวนิสต์ประกอบด้วยผู้เข้าร่วมขบวนการจากหลากหลายกลุ่ม เช่นนี้ ทำให้พรรคมิได้เป็นเพียงกลุ่มของคนจีนกลุ่มเล็กๆอีกต่อไป แต่กลายเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วย ปัญญาชนและนักเคลื่อนไหวที่มีวงกว้างขวางมากขึ้น

ภายหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงครามเข้ารับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็พยายามหามาตรการต่างๆมาสกัดกั้นการ เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ เช่น พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 เพื่อจำกัดจำนวนคนต่างด้าวที่จะเข้าเมือง และการขึ้นค่าธรรมเนียมคนต่างด้าวเพื่อควบคุมคนจีนในประเทศไทยโดยเฉพาะ²⁴ ซึ่งติดตามมาด้วยมาตรการเข้มงวดสำหรับชาวจีนในประเทศไทยอีกมากมาย²⁵ มาตรการต่อต้านคอมมิวนิสต์อีกประการหนึ่ง ก็คือ การอาศัยพระราชบัญญัติการพิมพ์เพื่อต่อต้านเอกสาร สิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาจีนจำนวนมาก และที่สำคัญที่สุดก็คือ การออกกฎหมายเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์มาใช้โดยเฉพาะ และในช่วงเวลาดังกล่าวนี้เอง จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีก็ได้ตกลงเข้าร่วมในกรณีสงครามเกาหลี ร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา แต่กลับถูกคัดค้านจากสื่อมวลชนและขบวนการสันติภาพอย่างมาก จนในที่สุดรัฐบาลได้ทำการรัฐประหารตนเองในปี พ.ศ. 2494 โดยระบุจุดประสงค์ไว้ว่าเพื่อบำบัดการปราบปรามคอมมิวนิสต์เป็นสำคัญ และในต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ เพื่อให้กำหนดลักษณะความผิดอันเนื่องจากการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้ชัดเจนขึ้น และให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการกระทำทั้งหลายซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำของคอมมิวนิสต์ โดยการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 จึงคลาดกับการจับกุมในกรณีกบฏสันติภาพที่มีการจับกุมในวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 เพียงไม่กี่วัน

4.2.1 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

ในความเป็นจริงก่อนที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจะประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับพ.ศ.2495 นี้ ประเทศไทยก็เคยมีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์บังคับใช้มาก่อนหน้านี้แล้วในปีพ.ศ. 2476 และ พ.ศ. 2489 แต่ต้องถูกยกเลิกไป

²⁴ ชงชัย ฟิ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทยในพ.ศ. 2468-2500,” หน้า 379.

²⁵ โปรดดูรายละเอียดใน สกินเนอร์ จี. วิลเลียม., สงครามจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ แปลโดย พรรณี นัทรพลรักษ์ และคนอื่นๆ (กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2529), หน้า 325-374.

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงเพื่อเป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการที่รัสเซียจะไม่คัดค้านไทยในการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติ โดยในวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 คณะรัฐมนตรีได้ให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาจัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นภัยต่อชาติ พ.ศ. 24...” ซึ่งถือเอากฎหมายในทำนองเดียวกันนี้ของสหรัฐอเมริกา คือ “The Subversive Activities Control Act, 1950” เป็นเกณฑ์²⁶ แต่ร่างฉบับนี้ก็ยังไม่ตรงกับความต้องการของรัฐบาลที่จะปราบคอมมิวนิสต์เท่าใดนัก ดังนั้นในเดือนเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2495 คณะรัฐมนตรีจึงให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกายกร่างใหม่ให้เป็นร่าง “พระราชบัญญัติป้องกันภัยคอมมิวนิสต์” โดยให้เทียบเคียงกับกฎหมายว่าด้วยคอมมิวนิสต์ฉบับเดิม และให้คำนึงถึงหลักการว่าต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ และนอกจากนี้ก็ให้พิจารณาว่า การดำเนินการทางเศรษฐกิจ การตั้งสมาคม และการโฆษณา ตลอดจนการปฏิบัติงานใดๆก็ดี สมควรกำหนดว่าทำไฉนและทำอย่างไรจึงถือว่าเป็นคอมมิวนิสต์ให้ชัดเจน²⁷ และหลังจากที่คณะกรรมการกฤษฎีกายกร่างเสร็จในวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็นำพระราชบัญญัตินี้เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลที่ได้ยกร่างเพื่อประกาศใช้ว่า

“คณะรัฐมนตรีเห็นว่าปัจจุบันโลกแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายระบบเสรีประชาธิปไตย กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ฝ่ายคอมมิวนิสต์แพร่ลัทธิและระบบตนก่อให้เกิดความปั่นป่วนยุ่งประชาชนให้เกลียดรัฐบาลและระหว่างประชาชนด้วยกัน เพื่อมุ่งหมายนำลัทธิตนเข้าปกครองประเทศ ประเทศไทยถูกคุกคามด้วยนี้ จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายเพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์เพื่อความปลอดภัย และความมั่นคงของประเทศและประชาชน และเพื่อรักษาไว้ซึ่งระบอบการปกครองประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงลงมติให้เสนอพระราชบัญญัติการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 ต่อสภาผู้แทน”²⁸

ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาผ่านร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้พร้อมกับที่รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบถึงความมุ่งหมายของกฎหมายนี้ว่า “....ความมุ่งหมายของกฎหมายนี้คือ ต้องการป้องกันมิให้การกระทำอันเป็นภัยต่อประเทศชาติและประชาชน ซึ่งเกิดจาก

²⁶ ชานินทร์ กรีวิเชียร, การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2517), หน้า 239.

²⁷ สร. แผนก บร. 5/105 ที่ น. 15185/2495 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ถึงเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 4 พฤศจิกายน 2495.

²⁸ สร. แผนก บร. 5/105 ส่วนมากที่ ผ.15730/2495 สำนักนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เสนอ ประธานสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 12 พฤศจิกายน 2495.

การกระทำของพวกเขาเป็นคอมมิวนิสต์ และมีได้มีความประสงค์ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลใดๆอันเป็นการบั่นทอนเสรีภาพของเขาเหล่านั้น รัฐบาลจะปราบปรามเฉพาะบุคคลที่ปรากฏหลักฐานอันชัดเจนว่า ได้กระทำผิดต่อกฎหมาย หากปรากฏว่าก่อนวันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ ได้มีองค์การหรือคณะบุคคลใดๆ หรือบุคคลใดได้กระทำอันอยู่ในข่ายต้องห้ามตามพระราชบัญญัตินี้แล้วให้รับจัดการเลิกล้ม หรือถอนตัวออกเสียจากการร่วมมือในองค์การหรือคณะบุคคลนั้นเสียโดยพลัน...ถ้าผู้ใดหรือองค์การ หรือคณะบุคคลใดยังขัดขืนคือสิ่งที่จะปฏิบัติการอันเป็นการขัดต่อพระราชบัญญัติ ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 อยู่ต่อไป โดยไม่คำนึงถึงคำกล่าวตักเตือนมาแล้ว เจ้าหน้าที่จะต้องจัดการแก่องค์การ คณะบุคคล หรือบุคคลนั้นๆตามกฎหมายต่อไป²⁹

แม้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับ พ.ศ. 2495 จะเป็นกฎหมายที่คณะกรรมการกฤษฎีกาตัดแปลงและปรับปรุงแก้ไขมาจากพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ฉบับก่อน หรือจาก “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะอาญา พุทธศักราช 2478 (ฉบับที่ 7)” หรือ “พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นภัยต่อชาติ พ.ศ. 24...” แต่กฎหมายคอมมิวนิสต์ฉบับ พ.ศ. 2495 นี้ ก็กำหนดการกระทำของบุคคลที่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ไว้กว้างขวาง และเป็นข้ออ้างให้รัฐบาลสามารถนำมาใช้ควบคุมสถานการณ์เพื่อสร้างเสถียรภาพ และความมั่นคงให้กับกลุ่มตนได้ยิ่งกว่ากฎหมายใดๆ ดังจะเห็นได้จากรายละเอียดของพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2495 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้³⁰

มาตรา 3 : ในพระราชบัญญัตินี้

“องค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์” หมายความว่า กลุ่มบุคคล หรือ คณะบุคคลใดๆซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือไม่

“การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” ได้แก่

- (ก) เลิกล้มการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือ
- (ข) การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศ อันทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือปัจจัยในการผลิตของเอกชนตกเป็นของรัฐโดยการริบ หรือโดยวิธีการอื่นอันมิได้มีการชดเชยค่าทดแทนอันเป็นธรรม หรือ

²⁹ สร. แผนก บร. 5/105 คำแถลงการณ์จากนายกรัฐมนตรีนายจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เรียบน อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ วันที่ 14 พฤศจิกายน 2495.

³⁰ “พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ฉบับ พ.ศ. 2495,” ราชกิจจานุเบกษา 69 (ฉบับพิเศษ) (13 พฤศจิกายน 2495) : 1-6.

(ค) การบังคับด้วยการขู่เชิญทำให้เกิดความหวาดกลัวก็ดี การก่อวินาศกรรมก็ดี หรือการใช้ขู่บายด้วยประการใดๆ เช่น ขู่จะให้มีความเกลียดชังระหว่างประชาชน ทั้งนี้ถ้ากระทำด้วยความมุ่งหมายที่จะให้มีการยอมรับเอา ช่วยเหลือ สนับสนุน หรือบรรลुซึ่งวัตถุประสงค์ตามที่ระบุไว้ใน (ก) หรือ (ข)

มาตรา 4 : ผู้ใดกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงขั้นตลอดชีวิต

มาตรา 5 : ผู้ใดขู่ยง แนะนำ เลี้ยมสอน โฆษณาชวนเชื่อ มั่วสุม สมทบ ยินยอม ตกลงกับผู้อื่น หรือเตรียมการที่จะให้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ก็ดี หรือรู้ว่ามิ หรือจะมีการกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ช่วยปกปิดมิได้อาความไปร้องเรียนขึ้นก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

แทนพิมพ์ ตลอดจนสิ่งอันเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดตามความในวรรคก่อน ให้รับเสียบ

มาตรา 6 : ผู้ใดเป็นสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

ผู้ใดเป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจนถึงห้าปี

มาตรา 7 : คนไทยผู้ใดกระทำการตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 หรือมาตรา 5 ในต่างประเทศก็ดี หรือเป็นสมาชิกขององค์การคอมมิวนิสต์ตามมาตรา 6 ซึ่งตั้งอยู่ในต่างประเทศก็ดี มีความผิดต้องระวางโทษเช่นเดียวกับที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ

มาตรา 8 : ผู้ใดเข้าร่วมประชุมในองค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสมาชิกขององค์การนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนเข้าร่วมประชุมโดยไม่รู้ถึงลักษณะความมุ่งหมายในการประชุมนั้น

มาตรา 9 : ผู้ใดกระทำการอุดหนุนแก่องค์การหรือสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยประการหนึ่งประการใด ดังต่อไปนี้

- (1) ให้ที่พัก ที่อาศัย หรือที่ประชุมก็ดี
- (2) ชักชวนบุคคลอื่นให้เป็นสมาชิกหรือเป็นพรรคพวกก็ดี
- (3) ให้เงิน หรือ ช่วยอุปการะด้วยประการอื่นก็ดี

มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

มาตรา 10 : ถ้าความผิดได้กระทาลงโดยสมาชิกขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ตามความมุ่งหมายขององค์การนั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้า ผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่ขององค์การนั้นก็ดี สมาชิกคนใด

ซึ่งอยู่ด้วยในขณะที่กระทำผิด หรือได้ร่วมประมุขใดๆ ซึ่งได้มีการตกลงให้กระทำความผิดตั้งว่านี่ก็มีความผิดต้องระวางโทษเสมือนได้กระทำความผิดนั้น

มาตรา 11 : ผู้ใดกระทำร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะกระทำร้ายต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือเกียรติยศชื่อเสียงก็ดี หน่วงเหนี่ยวกักขัง หรือขู่เข็ญว่าจะหน่วงเหนี่ยวกักขังก็ดี หรือกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันก่อให้เกิดความหวาดกลัวก็ดี เพื่อให้บุคคลใดปฏิบัติตามคำสั่งขององค์การอันเป็นคอมมิวนิสต์ หรือ ปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์การที่ว่านั้น มีความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไปจนถึงสิบปี

หลังจากที่รัฐบาลประกาศให้ “พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับ พ.ศ. 2495” มีผลบังคับใช้แล้วรัฐบาลก็สามารถปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ และกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามได้โดยสะดวกมากขึ้น ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าการออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ฉบับนี้นั้นนอกจากเป็นไปเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ตามคำกล่าวอ้างของรัฐบาลแล้ว เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเพื่อกำจัดศัตรูทางการเมืองฝ่ายตรงข้ามให้สิ้นซากไป โดยศัตรูคนสำคัญนั้นก็คือนายปรีดี พนมยงค์และกลุ่มผู้สนับสนุน ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดสำหรับผู้มีความผิดเข้าข่ายการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ของกฎหมายฉบับปีพ.ศ. 2495 นี้ ได้กำหนดไว้ว่า ได้แก่ บุคคลที่ต้องการล้มเลิกการปกครองระบอบประชาชนอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งเป็นประเด็นที่ฝ่ายคณะรัฐประหารใช้เป็นข้อกล่าวหาแก่นายปรีดี พนมยงค์กรณีการลอบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 8 ตั้งแต่เมื่อครั้งที่คณะรัฐประหารขึ้นมามีอำนาจใหม่ๆ ส่วนข้อกำหนดอีกประการหนึ่งของผู้ที่มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ตามกฎหมายฉบับนี้ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการกีดกันนายปรีดี พนมยงค์ โดยตรงอีกประการหนึ่ง ก็คือ การกำหนดให้บุคคลที่ต้องการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจของประเทศอันทำให้กรรมสิทธิในทรัพย์สิน หรือในปัจจัยการผลิตของเอกชนต้องเป็นของรัฐโดยการริบ หรือโดยวิธีการอื่นอันมิได้มีการชดใช้ค่าทดแทนอันเป็นธรรม ซึ่งเป็นข้อกล่าวหาอันเป็นผลมาจากการที่นายปรีดี พนมยงค์ เคยเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติเมื่อสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งมีลักษณะเป็นสังคมนิยม โดยให้รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตแทนเอกชน

ผลจากการออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับ พ.ศ. 2495 นั้น ทำให้มีผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์จำนวนหลายคนพร้อมกับบรรดากลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาลและถูกรัฐบาลกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ถูกจับ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ “กบฏสันติภาพ”

4.2.2 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493

นอกจากการดำเนินนโยบายต่อต้านจีนคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขันในเวทีระดับระหว่างประเทศแล้ว ในส่วนของภายในประเทศเองรัฐบาลก็ได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่แสดงให้เห็นว่าต่อต้านคอมมิวนิสต์รุนแรงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยเริ่มต้นจากพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับพ.ศ. 2493 ซึ่งถือว่าเป็นพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองที่มีความเข้มงวดมากกว่าพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับอื่นๆที่เคยบังคับใช้มาก่อนหน้านี้ เนื่องจากมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆที่เคร่งครัดและรัดกุมมากกว่า และที่สำคัญก็คือ คนจีนคือกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายฉบับนี้มากที่สุด โดยกฎหมายพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับพ.ศ. 2493 นี้ มีสาระสำคัญที่เข้มงวดแตกต่างจากพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองฉบับอื่นๆ ก็คือ

1. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการห้ามคนต่างด้าวเข้าประเทศ พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 ได้มีความเข้มงวดเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ระบุเพียงห้ามบุคคลไม่มีหนังสือเดินทาง มีโรคต้องห้าม บุคคลไม่ได้ปลูกฝีป้องกันไข้ทรพิษ บุคคลไม่มีรายได้ บุคคลอันธพาล และบุคคลที่เข้ามาค้าประเวณีหรือเด็กหญิง เข้าประเทศเท่านั้น แต่ในฉบับนี้มีความเข้มงวดเพิ่มมากขึ้น คือ ห้ามบุคคลที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเห็นว่ามิพพฤติการณ์ไม่ดี ไม่มีเงินติดตัวตามที่รัฐมนตรีกำหนด และไม่มีเงินค่าธรรมเนียมคนเข้าเมืองเข้าประเทศ³¹ ซึ่งเท่ากับว่ากฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการที่จะกำหนด หรืออนุญาตให้บุคคลต่างด้าวคนใดมีสิทธิเข้าหรือไม่เข้าประเทศได้ตามการตัดสินใจของผู้มีอำนาจอยู่ในขณะนั้น
2. ในเรื่องที่เกี่ยวข้องรายละเอียดในการเสียค่าธรรมเนียมในการตรวจการออกใบสำคัญประจำตัวใบแทนที่สูญหาย และการต่ออายุในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 ได้กำหนดระเบียบและวิธีการไว้ละเอียดกว่ากฎหมายฉบับอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของค่าธรรมเนียมนั้นในกฎหมายฉบับนี้กำหนดไว้สูงกว่าอดีตมาก
3. เกี่ยวกับจำนวนผู้อพยพเข้าเมือง เดิมนั้นคนจีนสามารถอพยพเข้ามาในไทยปีละไม่เกิน 10,000 คน³² แต่ในพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 นี้ ได้กำหนดจำนวนคนเข้าเมืองไว้แน่นอน

³¹ “พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493,” ราชกิจจานุเบกษา 67 (26 ธันวาคม 2493): 1218-1219.

³² กรมสนธิสัญญาและกฎหมายกระทรวงการต่างประเทศ, “สนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐจีน” ลงวันที่ 21 มกราคม 2489 และในคำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนจาก มรว.เสนีย์ ปราโมช ถึง นายหลี่เหี้ยเจิง ลงวันที่ 21 มกราคม 2489.

คือ อนุญาตให้เข้าได้ปีละไม่เกิน 400 คน แต่แยกออกเป็นคนต่างด้าวที่มีสัญชาติ 200 คน และไม่มีสัญชาติอีก 200 คน³³

พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง ฉบับ พ.ศ. 2493 นั้น หากจะกล่าวไปแล้วก็ถือเป็นความพยายามของรัฐบาลในการที่จะควบคุมกลุ่มคนจีนไม่ให้อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากกลุ่มคนจีนเหล่านี้เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วได้เข้ามามีบทบาทครอบงำทางเศรษฐกิจเหนือคนไทย ส่งผลต่อฐานะทางเศรษฐกิจของคนไทยให้ต้องอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าคนจีน ทั้งๆที่เป็นเจ้าของประเทศ ส่วนในทางการเมือง กลุ่มคนจีนเหล่านี้อาจเข้าร่วมกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทางการเมืองกลุ่มอื่นๆ รวมไปถึงจนถึงฝ่ายคอมมิวนิสต์ จนกลายเป็นช่องทางให้ฝ่ายคอมมิวนิสต์จากประเทศจีนสามารถแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามายังประเทศไทยได้ในที่สุด เหมือนกับที่เคยเกิดเป็นกรณีความขัดแย้งระหว่างชาวจีนกับรัฐบาลมาแล้วในสมัยที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินการและกิจกรรมของกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนี้จึงอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐบาลในแง่ที่ว่าคนจีนเข้ามาแย่งอาชีพ และมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจเหนือกว่าคนไทย ส่งผลให้รัฐบาลจำเป็นต้องป้องกันและปราบปรามด้วยการควบคุมการอพยพเข้ามาเสียก่อน และในอีกด้านหนึ่งการดำเนินนโยบายดังกล่าวของจอมพล ป. พิบูลสงครามยังได้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความจงใจของรัฐบาลที่จะดำเนินนโยบายโดยมุ่งหวังที่จะต่อต้านชาวจีนมากกว่าจะใช้นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ หรือจะกล่าวไปแล้วก็คือ ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในช่วงเวลานั้นยังมิได้มีความรุนแรงถึงขั้นที่จะสร้างความหวาดกลัวต่อรัฐบาลอย่างแท้จริง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและป้องกันคอมมิวนิสต์จึงเป็นไปโดยมีผลเพื่อควบคุมกลุ่มการเมืองภายในประเทศมากกว่า

4.2.3 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495

เมื่อพิจารณาถึงการเคลื่อนไหวของจีนคอมมิวนิสต์ที่พยายามแข่งขันกับจีนคณะชาติ เพื่อสร้างอิทธิพลเหนือคนจีนในประเทศไทยตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และการแพร่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มากขึ้นตามลำดับตั้งแต่เกิดสงครามเกาหลี อาจกล่าวได้ว่าปัญหาคนจีนเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สร้างความวิตกกังวลด้านความมั่นคงให้แก่รัฐบาลไทยอยู่มาก ทั้งนี้เพราะนอกจากชาว

³³ “พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493,” ราชกิจจานุเบกษา 67 (26 ธันวาคม 2493) : 1229.

จีนจะเป็นชาวต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากที่สุดและเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว จีนคอมมิวนิสต์ก็พยายามที่จะเข้ามาแทรกแซงในหมู่คนจีนและคุกคามรัฐบาลไทยด้วยวิธีการต่างๆ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็ได้แก่ การออกรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กำหนดให้ชาวจีนไม่ว่าเกิดที่ใดและอยู่ที่ไหนจะต้องมีสัญชาติจีน³⁴ และให้ช่วยกันพิทักษ์ประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ตั้งนั้นเพื่อเป็นการแสดงท่าทีที่ชัดเจนในด้านนโยบายของประเทศไทยที่มีต่อประเทศจีนซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ และเพื่อเป็นการตอบโต้ต่อนโยบายสัญชาติจีน ประกอบกับปัญหาคนจีนที่อาศัยอยู่ในเมืองไทย ซึ่งเป็นภัยต่อความสงบสุขของประชาชนไทยและประเทศชาติ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องหาทางดึงคนจีนให้หันมาจงรักภักดีต่อรัฐบาลไทย โดยพยายามลดความเข้มงวดต่อคนจีนหลายอย่าง และนโยบายหนึ่งที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการเพื่อตอบโต้การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับสัญชาติของคนจีนดังกล่าวก็คือ การประกาศใช้ “พระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. 2495” ซึ่งมีข้อบัญญัติเปิดกว้างสำหรับผู้ขอสัญชาติไทยหรือขอแปลงเป็นสัญชาติไทย³⁵ กล่าวคือ ในพระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. 2495 หมวด 2 นี้ ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับ “การได้สัญชาติไทย” โดยกำหนดว่า

มาตรา 7 : บุคคลดังต่อไปนี้ย่อมได้สัญชาติไทยโดยการเกิด

- (1) ผู้เกิดโดยบิดาเป็นคนไทยไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร
- (2) ผู้เกิดโดยมารดาเป็นคนไทย แต่ไม่ปรากฏบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบิดาไม่มีสัญชาติไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกราชอาณาจักร
- (3) ผู้เกิดในราชอาณาจักร

มาตรา 8 : หญิงต่างด้าวที่ทำการสมรสกับคนไทย ย่อมได้สัญชาติไทย

มาตรา 9 : คนต่างด้าวในลักษณะดังต่อไปนี้ อาจขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ คือ

- (1) บรรลุนิติภาวะแล้วตามกฎหมายไทย และตามกฎหมายแห่งชาติตน
- (2) มีความประพฤติดี และมีอาชีพเป็นหลักฐาน
- (3) มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรไทยต่อเนื่องมาจนถึงวันยื่นขอแปลงสัญชาติเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบปี
- (4) มีความรู้ภาษาไทยตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 10 : บทบัญญัติในมาตรา 9 (3) มิให้นำมาใช้บังคับ ถ้าผู้ขอแปลงสัญชาติ

- (1) ได้กระทำความดี ความชอบพิเศษต่อประเทศไทย

³⁴ โปรดดู Victor W.W. Purcell, *The Chinese in Southeast Asia* (London : New York, Oxford University Press, 1951).

³⁵ “พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495,” *ราชกิจจานุเบกษา* 69 (12 กุมภาพันธ์ 2495) : 103-112.

- (2) เป็นบุตรของผู้ที่ได้แปลงสัญชาติเป็นไทย หรือของผู้ที่ได้คืนสัญชาติไทย ซึ่งในขณะที่บิดาหรือมารดาแปลงหรือได้คืนสัญชาติไทยนั้น ตนบรรลุนิติภาวะแล้ว
- (3) เป็นบุคคลผู้ใดเคยมีสัญชาติไทยมาแล้ว

จากพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 นี้จะเห็นได้ว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสัญชาติไทยนั้นเปิดโอกาสให้คนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยสามารถแปลงมาเป็นสัญชาติไทยเป็นอย่างมาก โดยนับตั้งแต่คนจีนที่อพยพเข้ามาแต่งงานกับผู้หญิงไทยแล้วมีบุตร ซึ่งถือเป็นกรณีที่เกิดขึ้นมากในเวลานั้น รัฐบาลก็ได้เปิดกว้างในการที่จะควบคุมเด็กที่เกิดจากชาวจีนกับชาวไทยให้หันมาจงรักภักดีกับรัฐบาลด้วยการกำหนดให้ผู้ที่เกิดในราชอาณาจักรไทยสามารถได้รับสัญชาติไทยได้แม้ว่าจะมีบิดาหรือมารดาเป็นคนต่างด้าวก็ตาม ทั้งนี้เพื่อเป็นการโต้ตอบกับนโยบายสัญชาติของจีนที่ได้มีการกำหนดว่าคนจีนไม่ว่าเกิดอยู่ที่ไหนให้มีสัญชาติจีน นอกจากนี้ยังได้เปิดโอกาสให้คนต่างชาติซึ่งมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยสามารถแปลงเป็นสัญชาติไทยได้หากบุคคลเหล่านั้นมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า นโยบายของรัฐบาลในเรื่องที่เกี่ยวกับการออกพระราชบัญญัติสัญชาติพ.ศ. 2495 นั้น ถือเป็นการแสดงท่าทีในการอยู่คนละด้านกับฝ่ายของรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์อย่างชัดเจน เพราะนโยบายดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการโต้ตอบนโยบายของจีนในเรื่องของสัญชาติเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการที่จะควบคุมกลุ่มชาวจีนที่อยู่ในประเทศไทยโดยอาศัยวิธีการที่นุ่มนวลมากขึ้น นั่นก็คือ การพยายามดึงกลุ่มคนจีนเหล่านี้ให้หันมาเป็นพวก รวมไปถึงการให้การสนับสนุนรัฐบาล และทำให้คนจีนเกิดความรู้สึกว่าตนมีฐานะดีกว่าเป็นคนต่างด้าว ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง ซึ่งในที่สุดจะมีผลทำให้คนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีความผูกพันกับรัฐบาลมากขึ้น โดยไม่สร้างปัญหาและความรู้สึกไม่มั่นคงให้กับรัฐบาล ซึ่งเท่ากับเป็นการทำให้ภาระของรัฐบาลในการที่จะต้องจัดการกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลกลุ่มต่างๆทางการเมืองลดน้อยลงไปด้วย และที่สำคัญไปกว่านั้นก็คือจะมีผลทำให้ฝ่ายจีนคอมมิวนิสต์ไม่สามารถอาศัยกลุ่มคนจีนที่เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทยจำนวนมากเหล่านี้เป็นช่องทางในการสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาลกลุ่มอื่นๆให้มาโค่นล้มอำนาจรัฐได้

4.2.4 พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2494

การดำเนินการเพื่อป้องกันการขยายตัวของภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ประการต่อมา ก็คือ การอ้างการควบคุม และป้องกันไม่ให้คอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกแซงในสังคมไทยด้วยการใช้พระราชบัญญัติการพิมพ์ต่อต้านเอกสาร และสิ่งพิมพ์ของคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยความตามมาตรา 8 และ 9 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2494 สั่งห้ามนำเข้าและให้ยึดหนังสือจีนที่โฆษณาภาพ และข้อความที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมของประชาชน 6 ฉบับ³⁶ และในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2495 ได้สั่งห้ามนำเข้า ห้ามขายหรือแจก และให้ยึดหนังสือภาษาอังกฤษ และภาษาจีนของรัสเซียอีก 107 เล่ม³⁷ ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2495 ก็ได้สั่งห้ามนำเข้า ห้ามขาย และให้ยึดสิ่งพิมพ์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการปฏิวัติในเมืองจีนอีก 4 เล่ม คือ *On Practice , China's Revolutionary Wars, The Marriage Law of the People's Republic of China, Rhymes of Li Yu-Tsai and Other Stories*³⁸ โดยในช่วงเวลานั้นได้มีประกาศห้ามสั่ง หรือนำเข้าสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทยทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาจีนอีกเป็นจำนวนมาก³⁹

³⁶ โปรดดู “ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” และ “ประกาศกรมตำรวจ เรื่องสั่งห้ามขายหรือแจกและให้ยึดสิ่งพิมพ์,” ราชกิจจานุเบกษา 69 (9 กุมภาพันธ์ 2495) : 463-465.

³⁷ “ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” ราชกิจจานุเบกษา 69 : (2 กรกฎาคม 2495) : 5-12 (ดูภาคผนวก)

³⁸ “ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” และ “ประกาศกรมตำรวจ เรื่องสั่งห้ามขายหรือแจกและให้ยึดสิ่งพิมพ์,” ราชกิจจานุเบกษา 69 (7 ตุลาคม 2495) : 3570.

³⁹ โดยคำสั่งห้ามหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย “เนื่องจากโฆษณาข้อความอันอาจขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน” เริ่มมีตั้งขึ้นภายหลังจากที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครอง โปรดดูรายชื่อสิ่งพิมพ์ต้องห้ามเหล่านี้ใน

“ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย,” ราชกิจจานุเบกษา 68 (7 กุมภาพันธ์ 2494) : ฉบับพิเศษ หน้า 2.

“ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย,” ราชกิจจานุเบกษา 68 (27 กุมภาพันธ์ 2494) : 930.

“ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย,” ราชกิจจานุเบกษา 68 (3 เมษายน 2494) : 1519.

“ประกาศกรมตำรวจ เรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย,” ราชกิจจานุเบกษา 69 (19 กุมภาพันธ์ 2495) : 464.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสามารถสกัดกั้นหนังสือจากต่างประเทศได้ส่วนหนึ่ง แต่ก็ยังคงมีการส่งเข้าอีกเป็นจำนวนมากโดยร้านฮั่วเจียว บู้คสโตร์ และร้านต้าจางอุ๋นฟา⁴⁰ เจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถสกัดการเคลื่อนไหวเผยแพร่สิ่งพิมพ์ที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ภายในประเทศให้หมดสิ้นโดยเด็ดขาด ทางเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงพยายามหามาตรการจัดการ⁴¹ ซึ่งก็ออกมาในรูปของคำสั่งห้ามหนังสือพิมพ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศเพราะ“อาจกระทบกระเทือนสัมพันธไมตรีกับประเทศไทย”⁴² และในปลายปี พ.ศ. 2494 ก็มีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาหาทางและดำเนินการปราบปรามหนังสือที่เป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ขึ้นมาโดยคณะกรรมการชุดหนึ่ง มีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมตำรวจเป็นรองประธานกรรมการ และกรรมการอื่นๆอีก 5 ตำแหน่ง⁴³

จากการนำพระราชบัญญัติควบคุมสิ่งพิมพ์และหนังสือมาบังคับใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อควบคุมอย่างเข้มงวดกับหนังสือ และสิ่งพิมพ์ที่มาจากประเทศจีนคอมมิวนิสต์นั้น ถือเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีความชัดเจนอีกประการหนึ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงท่าทีของรัฐบาลต่อการขยายตัวคอมมิวนิสต์ด้วยการต่อต้าน อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการเคลื่อนไหวของบรรดาสิ่งพิมพ์ที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ส่วนหนึ่งนั้นเกิดขึ้นจากบรรดาผู้อ่านสนับสนุนคอมมิวนิสต์ภายในประเทศเอง ดังนั้นพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับ พ.ศ. 2494 นี้จึงไม่ได้เป็นเพียงกฎหมายที่รัฐบาลมุ่งหวังที่จะนำมาใช้ในการควบคุมการเข้ามาเผยแพร่สิ่งพิมพ์ของคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันกฎหมายดังกล่าวยังทำให้รัฐบาลสามารถนำมาใช้ในการควบคุมสิ่งพิมพ์ภายในประเทศที่มาจากกลุ่มที่ต่อต้านรัฐบาลด้วย

สถานการณ์ระหว่างประเทศ และภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่ทำให้รัฐบาลสามารถนำมาใช้เป็นข้ออ้างในการควบคุมกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ ด้วยการออกกฎหมายไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495 และ

⁴⁰ วิวัฒน์ คติธรรมนิคย์, “กบฏสันติภาพ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 173.

⁴¹ สร.0202.92139 ที่ น. 9337/2493 เลขานุการคณะรัฐมนตรี ถึง กระทรวงมหาดไทย เรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ วันที่ 5 กรกฎาคม 2493.

⁴² สุวิมล รุ่งเจริญ, “บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทยระหว่างพ.ศ. 2490-2501” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 163.

⁴³ ธงชัย พึ่งกันไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทยใน พ.ศ. 2468-2500,” หน้า 398.

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2494 ซึ่งเกี่ยวข้องกับกำกับการจับกุมและปราบปรามคอมมิวนิสต์ โดยนำกฎหมายเหล่านี้มาใช้กับกลุ่มการเมืองภายในฝ่ายต่างๆไม่ว่ากลุ่มคนเหล่านั้นจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ซึ่งผลจากการดำเนินการของรัฐบาลนี้ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลอยู่ในสถานะที่มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลสามารถปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ รวมถึงกลุ่มคนจีนที่เข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทย ซึ่งสร้างความหวาดระแวงให้กับรัฐบาลลงไปได้ ในอีกแง่หนึ่งการอาศัยประเด็นในเรื่องภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากประเทศจีนก็ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมและได้รับการสนับสนุนจากภายนอกในการใช้มาตรการ และความรุนแรงในการปราบปรามกลุ่มคนจีน และกลุ่มต่อต้านรัฐบาลได้โดยไม่ถูกคัดค้านจากภายในและภายนอกประเทศ

4.3 การปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามด้วยข้อหาคอมมิวนิสต์

บทบาทที่โดดเด่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ในฐานะผู้นำขบวนการเสรีไทย และความพยายามที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาของนายปรีดี พนมยงค์ ในช่วงเวลาหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงนั้น ได้สร้างความหวาดระแวงให้กับคณะรัฐประหารรวมไปถึงรัฐบาลภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นอย่างมาก ประกอบกับการที่นายปรีดี พนมยงค์ มีเรื่องผัดใจกับนายกรัฐมนตรีนั่ง 2 คนนี้มาก่อนหน้านี้แล้วด้วย ดังนั้น เมื่อนายควง อภัยวงศ์ ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อไปจนถึงช่วงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภารกิจที่สำคัญของนายกรัฐมนตรีนั่งสองคนจึงได้แก่ การพยายามที่จะจัดการนายปรีดี พนมยงค์และพรรคพวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนายปรีดีนั้นต้องถือว่าเป็นศัตรูที่สำคัญของรัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารเป็นอย่างมาก ดังนั้นผู้มีอำนาจในรัฐบาลในช่วงเวลานับตั้งแต่การรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา จึงพยายามที่จะกีดกันนายปรีดีไม่ให้มีโอกาสกลับมามีบทบาททางการเมืองต่อไปได้อีก โดยการกล่าวหาในเวลาต่อมาภายหลังจากการตั้งข้อหากรณีลอบปลงพระชนม์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลก็คือ การกล่าวหาว่านายปรีดีนั้นเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลทุกๆครั้งไป นอกจากนั้นกลุ่มผู้มีอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าวยังได้พยายามเชื่อมโยงบทบาทของนายปรีดีให้เข้ากับสถานการณ์ระหว่างประเทศในขณะนั้น คือ ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ด้วยการทำให้ประชาชนเข้าใจว่านายปรีดีนั้นเป็นผู้นำขบวนการดังกล่าว ทั้งนี้ในความเป็นจริงในบางครั้งนั้นนายปรีดีก็ไม่ได้เป็นผู้นำและเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการที่กลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดีจำนวนหนึ่งเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลทุกครั่งนั้น มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นนำมาเป็นข้ออ้างในการเชื่อมโยงกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลเข้า

กับนายปรีดี และกล่าวหาว่านายปรีดีเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเหตุการณ์กบฏของกลุ่มต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาล ส่งผลให้รัฐบาลต้องปราบปรามและจับกุม และที่สำคัญที่สุดก็คือส่งผลต่อนายปรีดีเองทำให้ไม่มีโอกาสที่จะกลับมามีบทบาททางการเมืองอีกเลย

สถานการณ์ระหว่างประเทศที่สำคัญที่ถูกนำมาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ภายในประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ก็คือการที่ระบบระหว่างประเทศถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายที่มีอุดมการณ์แตกต่างกันระหว่างค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตย กับ ค่ายคอมมิวนิสต์ โดยภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ได้ถูกผู้นำรัฐบาลในช่วงเวลานั้นนำมาใช้เป็นประเด็นสำคัญในการดำเนินนโยบายทั้งในระดับภายใน และระดับระหว่างประเทศ ในระดับระหว่างประเทศนั้นความหวาดเกรงภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากต่างประเทศ ได้กลายมาเป็นเหตุผลหลักที่ถูกนำมากล่าวอ้างของจอมพล ป. พิบูลสงครามในการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการผูกพันตนเองกับประเทศมหาอำนาจผู้นำค่ายเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายดังกล่าวนำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างผู้นำของรัฐบาลไทยในขณะนั้นกับผู้นำของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาในด้านต่างๆ และที่สำคัญที่สุด คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้ที่เคยถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรสงคราม และถูกต่อต้านจากมหาอำนาจเป็นอย่างมากในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองกลับกลายเป็นผู้นำซึ่งได้รับการยอมรับและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศผู้นำมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ในขณะเดียวกันในระดับภายในประเทศอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้ถูกนำมาใช้เป็นข้ออ้างเพื่อป้องกันและปราบปรามไม่ให้มีการขยายตัวเข้ามาในประเทศ ความหวาดกลัวการขยายตัวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ดังกล่าว นำไปสู่การดำเนินการจับกุมและปราบปรามบุคคลผู้ซึ่งรัฐบาลสงสัยว่าจะมีความเกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์โดยผู้ต้องสงสัยว่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่ นั้น ก็คือ กลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาล และกลุ่มผู้สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์นั่นเอง

4.3.1 การจับกุมกลุ่มต่อต้านฝ่ายสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์

สิ่งที่แสดงให้เห็นว่า รัฐบาลของคณะรัฐประหารได้พยายามที่จะขจัดนักการเมืองฝ่ายพลเรือนกลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ ก็คือ ในปี พ.ศ. 2491 รัฐบาลได้กล่าวหาว่าอดีตสมาชิกเสรีไทยภาคอีสาน ประกอบด้วยนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายฟอง สิทธิธรรม นายถวิล อุดล และนายเตียง ศิริขันธ์ พยายามที่จะดำเนินการแบ่งแยกดินแดนภาคอีสานบางส่วนออกเป็นอิสระ เพื่อ

สถาปนาเป็นสมาพันธ์รัฐแหลมทอง⁴⁴ โดยชักชวนชายฉกรรจ์จำนวนหนึ่งลอบส่งออกไปศึกษาวิชาทหารที่คุนหมิง ประเทศจีน ยุ่งประชาชนในภาคอีสานให้เกลียดชังรัฐบาลไทย รัฐบาลจับกุมผู้ต้องหา 2 ครั้ง แต่การพิจารณาในชั้นศาลได้ปล่อยให้พ้นข้อหาไปทั้งสองครั้ง เพราะไม่มีหลักฐานในการกระทำผิด⁴⁵

ภายหลังจากที่คณะรัฐประหารไม่ประสบความสำเร็จในการกล่าวหาอดีตสมาชิก ขบวนการเสรีไทยในครั้งแรกเนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ นั้น การจับกุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามก็เริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่งภายหลังเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มผู้ต่อต้านภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์และผู้สนับสนุน อันเป็นผลมาจากกรณีเหตุการณ์กบฏวังหลวงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 โดยตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 เป็นต้นมา เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมผู้ต้องหาได้จำนวน 12 คน ได้แก่ นายละออ เชื้ออภัย นายธรรมศักดิ์ ชลภูมิ นายไกร สติจิต นายแหลม ปานัยเสถียร นายกระมล ชลศึกษ์ ร.ต.อ.ชมพู่ อรรถจินดา นายประชุม กล้าหาญ นายมานิตย์ จุฑะเดมิย์ ร.ต.ท. สมาน สาขากร นายประสิทธิ์ ลูจิตานนท์ นายสมพงษ์ ชัยเจริญ⁴⁶ กลุ่มต่อมาถูกจับกุมในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ได้แก่ นายวิจิตร ลูจิตานนท์ นายเดือน บุนนาค นายถวิล อุดล นายชิต เวชประสิทธิ์ นายเชื่อน พานิชวิทย์ ส่วนนายทองอินทร์ ฐริพัฒน์ และนายจำลอง ดาวเรือง ถูกจับในขณะที่ไปขอประกัน ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช ส่วนนายทองเปลว ชลภูมิ ขณะนั้นลี้ภัยอยู่ที่ป็นังก็ได้รับโทรเลขวงให้กลับพระนครเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ แต่เมื่อเดินทางมาถึงดอนเมืองเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ก็ถูกจับทันที⁴⁷ จากนั้นก็ได้มีการออกหมายจับอีก 18 คน คือ นายปรีดี พนมยงค์ ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ส.ต.ต. สิงห์โต ไทรย้อย ร.ต.อ. เชื้อ สุวรรณศรี ร.ต.อ. สมศักดิ์ พัวเวช พล.ต. สมบูรณ์ ศรีอนุชิต นายทวี ตะเวทีกุล นายประสิทธิ์ ลูจิตานนท์ นายพูล พุกกระรัตน นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร นายพวงเย็น หลีละเมียร นายไสว สุทธิพิทักษ์ นายเนื่อง สุขพล ร.ต.นาม วุฒิตากัย ร.ต.อำนวย สุวรรณกิจบริหาร นายอันดับ รองเดช นายจรัส สืบพิทักษ์ และพล.ร.ต. สัจจว สุวรรณชีพ⁴⁸

เมื่อรัฐบาลได้ทำการจับกุมและออกกฎหมายประกาศจับฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์แล้ว

⁴⁴ วิชัย สุวรรณรัตน์, “การปฏิวัติ รัฐประหาร และ กบฏ ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475,” ใน ชัยอนันต์ สมุทวาณิช บรรณาธิการ, สัตว์การเมือง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2513), หน้า 104.

⁴⁵ ประทีป สายเสน, กบฏวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น, 2532), หน้า 61.

⁴⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119.

⁴⁷ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร. ปรีดี พนมยงค์, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526), หน้า 794.

⁴⁸ สุภาพบุรุษ (25 มีนาคม 2492)

คณะรัฐประหารฝ่ายตำรวจก็ได้มีการฆาตกรรมบุคคลต่างๆทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กบฏวังหลวง โดยเริ่มตั้งแต่นายทวี ตะเวทีกุล ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดนายปรีดี พนมยงค์ ถูกยิงตายในระหว่างที่ได้พยายามหลบหนีออกนอกประเทศพร้อมกับกลุ่มข้าราชการ นักศึกษามหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยถูก “ส.ต.อ.ม้วน ดำรวจใช้ปืนกลมือยิงปืนกราดจนสิ้นชีวิต เมื่อ 31 มีนาคม 2492”⁴⁹ ส่วนอีก 4 คน ที่หลบหนีไปด้วยกัน คือ นายประสิทธิ์ ลูติดานนท์ นายพร้อม ลูติดานนท์ นายวิรัช ลูติดานนท์ และนายสมพงษ์ ชัยเจริญ ได้ยอมมอบตัวแต่โดยดี⁵⁰ หลังจากนั้นก็มี พ.ต.โผน อินทรทัต ที่ถูกยิงตั้งแต่วันที่ 27 กุมภาพันธ์ ต่อมาก็เป็น พ.ต.อ. บรรจงศักดิ์ ชีพเป็นสุข ซึ่งมีได้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ถูกตำรวจสังหารชีวิตวันที่ 29 กุมภาพันธ์⁵¹ ต่อมาวันที่ 4 มีนาคม 4 อดีตรัฐมนตรี คือ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายทองเปลว ชลภูมิ ถูกตำรวจนำไปสังหารชีวิตที่บางเขน โดยตำรวจออกข่าวว่า มีโจรมลายุซึ่งผู้ต้องหาระหว่างทาง⁵² คือ ระหว่างหลักกิโลเมตรที่ 14-15 ถนนพหลโยธิน บางเขน การตายของอดีตรัฐมนตรีนี้ พ.ต.อ. หลวงพิชิตธุระการ หัวหน้ากองปราบ ได้ให้สัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์เมื่อเวลา 11.00 น. ของวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2492 ว่ามีการย้ายผู้ต้องหาทั้งสี่ไปที่บางเขนเป็นคำสั่งของ พ.ต.อ. หลวงสัมฤทธิ์สุขุมวาท ผู้ช่วยผู้อำนวยการสอบสวน ในเวลา 01.00 น. ของวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2492 เนื่องจากพิจารณาเห็นว่าสถานีตำรวจบางเขนมีความปลอดภัยกว่า โดยมีรถจี๊ปของพ.ต.อ. หลวงพิชิตธุระการนำหน้า ตามด้วยรถเสตชันเวกก่อนบรรทุกผู้ต้องหา และตามด้วยรถชนิดเดียวกันอีก 1 คัน บรรทุกตามจำนวนตำรวจ 15 นาย มีนายตำรวจชั้นหัวหน้า คือ พ.ต.ต. ถิ่นทม จิตรวิมล ร.ต.อ.ผาด ตุงกะสมิต ร.ต.อ.พุด บุณสมภพ ร.ต.ท. บุญสม ประไพ เมื่อรถวิ่งมาเกือบถึงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีชายฉกรรจ์แต่งตัวสีกาก็สวมหมวกแบบมลายูระดมยิงมาที่รถ จากนั้นก็เกิดการยิงต่อสู้กัน ผลก็คืออดีตรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้ต้องหาถูกยิงตาย โดยกระสุนเข้าทางด้านหน้าคนทั้งสี่ ส่วนรถถูกยิงด้านข้าง จากนั้นคนในเครื่องแบบสีกาก็ได้หายไปในความมืด⁵³

นอกจากการจับกุมแล้ว กรมตำรวจยังได้ยึดใบอนุญาตของบริษัทเคลา เพราะให้การสนับสนุนในด้านอาวุธปืนแก๊วดัดสมาชิกรุ่นไทยในการก่อกบฏ นอกจากนี้ยังได้เรียกเก็บอาวุธปืน

⁴⁹ ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร.ปรีดี พนมยงค์, หน้า 794.

⁵⁰ ศาลอาญา, คำให้การของนายประสิทธิ์ ลูติดานนท์ จำเลยที่ 3, วันที่ 15 มกราคม 2494, คดีหมายเลขดำที่ 1131/2492 อ้างถึงใน ประทีป สายเสน, กบฏวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์, หน้า 117.

⁵¹ อนันต์ อมรรตย์, ยิงทิ้งผู้การสันติบาลและฆ่าถ่วงน้ำส.ส.พร มะลิทอง (กรุงเทพฯ : เอเชียการพิมพ์, 2517), หน้า 90.

⁵² สยามนิกร (5 มีนาคม 2492)

⁵³ พิมพ์ไทย (5 มีนาคม 2492)

ทันสมัยจากเอกชนที่มีอยู่ในความครอบครองเป็นการชั่วคราว โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 57 แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 และเพื่อให้การจับกุมเป็นไปอย่างได้ผล กรมตำรวจจึงได้ออกอากาศ เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2492 ให้สินบนนำจับผู้ต้องหาสำคัญจำนวน 10 คน คือนายปรีดี พนมยงค์ 50,000 บาท พลเรือตรีสังวร สุวรรณชีพ 30,000 บาท นายอรรถกิติ พนมยงค์ 20,000 บาท นายทองเย็น หลีละเมียร 20,000 บาท พลตรีสมบุรณ์ ศรานูจิต 10,000 บาท พลตรีเนตร เขมะโยธิน 10,000 บาท เรือเอกวัชรชัย ชัยสิทธิเวช 10,000 บาท นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร 10,000 บาท ร.ต.อ.เชื้อ สุวรรณศร 5,000 บาท พ.ต.ท. โปยม จุลลานนท์ 5,000 บาท⁵⁴

การปราบปรามจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านซึ่งให้การสนับสนุนนายปรีดีเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความรุนแรงสังหารชีวิต 4 อดีตรัฐมนตรี นายทวี ตะเวทิกุล และแกนนำคนสำคัญนั้นถือเป็นความพยายามของคณะรัฐประหารที่จะทำลายรากฐานทางอำนาจของกลุ่มที่สนับสนุนแนวทางสังคมนิยมที่มีนายปรีดีเป็นแกนนำให้สิ้นซาก จนไม่สามารถที่จะกลับมาสั่นคลอนอำนาจของรัฐบาลได้อีก ซึ่งจะเห็นได้จากผลของการรื้อฟื้นคดีกรณีการเสียชีวิตของ 4 อดีตรัฐมนตรี ที่แสดงให้เห็นได้ถึงความพยายามต้องการจัดการกับแกนนำทั้ง 4 โดยที่ประเด็นเรื่องโจรคอมมิวนิสต์มลายูนั้นเป็นเพียงสิ่งที่รัฐบาลนำมาเป็นข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการจัดการกับบุคคลดังกล่าว คำพิพากษาในกรณีนั้น มีใจความว่า “โดยข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้ตายทั้ง 4 คน ถูกตำรวจฆ่าโดยเจตนา เพราะผู้ตายทั้ง 4 คนเป็นนักการเมืองคนสำคัญในพรรคฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลในสมัยนั้น ผู้ตายถูกจับกุมต้องหว่านเป็นกบฏต่อรัฐบาล แล้วถูกจับตัวจากที่คุมขังพาไปกำจัดเสียตามความประสงค์ของผู้มาอำนาจขณะนั้น ซึ่งเกรงว่าจะต่อต้าน.....”⁵⁵

ภายหลังจากรัฐบาลได้ทำการจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความเกี่ยวข้องกับโจรคอมมิวนิสต์มลายูในเหตุการณ์กบฏวังหลวงได้แล้ว ยังมีความพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลจากกลุ่มการเมืองอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งถูกรัฐบาลมองว่ามีความเกี่ยวข้องและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ นั่นก็คือ กลุ่มทหารเรือชั้นผู้น้อย ผู้ซึ่งไม่พอใจการกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยกลุ่มทหารเรือที่เรียกตัวเองว่า “คณะกู้ชาติ” นี้ได้พยายามยึดอำนาจจากฝ่ายรัฐบาลแต่ไม่ประสบความสำเร็จเกิดเป็น “กบฏแมฮัตตัน” และเป็นโอกาสให้ฝ่ายรัฐ

⁵⁴ ประทีป สายเสน, กบฏวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์, หน้า 119-120.

⁵⁵ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1009/2504 “คดี 4 อดีตรัฐมนตรี” อ้างถึงใน หัด ดาวเรือง, “เบื้องหลังสังหารโหด 4 อดีตรัฐมนตรี,” ใน ชีวิตและงานสี่อดีตรัฐมนตรี (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2508), หน้า 491-503.

บาลนำความพยายามต่อต้านรัฐบาลไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์ระหว่างประเทศอีกครั้ง เพื่อที่จะดึงความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับอำนาจรัฐในการปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามด้วยความรุนแรงโดยไม่ถูกคัดค้านจากทั้งระดับภายในและระหว่างประเทศ ดังที่นายกนต์ธีร์ ได้กล่าวถึงรายงานเหตุการณ์จลาจลของฝ่ายรัฐบาลของ พล.ต.ท.เผ่า ศรียานนท์ ที่รายงานต่อฝ่ายอังกฤษ “พล.ต.ท. เผ่า ศรียานนท์ (ยศขณะนั้น) แจ้งต่อนาย ฮัมแบร์ก เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ว่า นาวาเอกอานนท์ ปุณฺณพริกานนท์ ร่วมมือกับ พล.ร.ต. ทหาร ขำหิรัญ อดีตผู้บัญชาการนาวิกโยธิน ซึ่งทางการกำลังติดตามจับตัวอยู่ พล.ต.ท.เผ่า เชื่อว่า พลเรือตรีทหาร ขำหิรัญ มีการติดต่อกับสถานทูตสหภาพโซเวียต จากข่าวลือหลายกระแส เข้าใจว่าพวกทหารที่ปฏิบัติการคราวนั้นเป็นฝ่ายท่านปรีดี..... การกล่าวอ้างของพล.ต.ท.เผ่าเรื่องการติดต่อกับสถานทูตโซเวียตยืนยันด้วยคำของท่านจอมพล ป. พิบูลสงครามที่กล่าวต่ออุปทูตเมื่อนำเซอร์จอห์น สเตอร์นเคล เป็นเนื้ทไปพบในวันที่ 9 กรกฎาคม ว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์มีส่วนพัวพันกับแผนการแมนฮัตตันแน่นอนเพราะมีหลักฐานในวันที่เกิดเหตุ สถานทูตโซเวียตได้จ่ายเงินเพื่อขยายการโฆษณาชวนเชื่อคอมมิวนิสต์ในวงการทหารเรือ” ซึ่งในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ นายกนต์ธีร์ ได้กล่าวถึงอุปทูตที่ได้รับรายงานดังกล่าวว่า “อุปทูตรู้สึกที่รัฐบาลมีเหตุผลที่อยากจะพิสูจน์ว่าคอมมิวนิสต์เริ่มและสนับสนุน เพื่อเป็นทางจงใจให้สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าแผนการมิได้เกิดขึ้นเนื่องจากพวกหัวรุนแรงที่ขาดความรับผิดชอบเพียงน้อยคน เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นจะทำให้เข้าใจว่ารัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดข้อกังขาต่อไปว่าจะสมควรให้ความช่วยเหลือทางทหาร และทางอื่นๆ ให้แก่ประเทศไทยหรือไม่ ตรงกันข้ามถ้าแผนการเป็นของคอมมิวนิสต์ที่ถูกปราบปรามลงได้อย่างรวดเร็ว ก็จะเป็นการแสดงว่าภัยคอมมิวนิสต์มีจริงในประเทศไทย รัฐบาลควรได้รับความช่วยเหลือทางอาวุธจากสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น สาเหตุอีกประการหนึ่งก็คือ เปิดโอกาสให้กลุ่มทหารสามารถกำจัดศัตรูทางการเมือง การขอร้องของอุปทูตอเมริกันและอังกฤษ เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไม่ยอมให้มีการนองเลือด นับว่าได้ผลเพราะทางรัฐบาลได้ประกาศเปิดเผยว่าจะดำเนินการกับผู้กระทำผิดอย่างยุติธรรมและไม่รุนแรง แต่ถ้าสามารถป้ายสีคอมมิวนิสต์ให้แก่ศัตรูทางการเมืองผู้ใดก็จะเป็นข้อแก้ตัวที่ดีในการปฏิบัติรุนแรง เพราะคาดหวังว่าฝ่ายอังกฤษและอเมริกันจะไม่ขัดขวาง”⁵⁶

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การจับกุมและปราบปรามนักการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับ นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งไม่พอใจการกลับมาใช้อำนาจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามจำนวนมาก ภายหลังเหตุการณ์กบฏวังหลวง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 รวมจนถึงกบฏแมนฮัตตันนั้น

⁵⁶ กนต์ธีร์ สุขมงคล, การวิเทโศบายของไทย, หน้า 378-379.

เป็นการอาศัยประเด็นในเรื่องคอมมิวนิสต์มาเชื่อมโยงกับกลุ่มการเมืองภายในฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลในประเทศ ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลมีความชอบธรรมในการที่จะปราบปรามกลุ่มการเมืองเหล่านี้มากขึ้น เนื่องจากถูกมองว่ามีความเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ที่เป็นภัยต่อรัฐบาลและความมั่นคงของประเทศ มากกว่าที่จะถูกมองว่าเป็นการกำจัดศัตรูทางการเมืองภายใน ดังที่พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ผู้นำคนสำคัญในคณะรัฐประหารได้กล่าวถึงบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้นำในขบวนการคอมมิวนิสต์เอาไว้ว่า “การดำเนินงานของคอมมิวนิสต์ประเทศไทย ทางฝ่ายการเมืองมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า พยายามปฏิวัติและล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามหลายครั้ง เช่น กบฏ 26 กุมภาพันธ์ 2492 นายปรีดีก็ได้เป็นหัวหน้าอำนวยการ แต่ทางรัฐบาลได้ต่อต้านและจับกุมได้ แผนการกบฏครั้งนี้จึงไม่สำเร็จ และได้เริ่มกบฏอีกเมื่อ 29 มิถุนายน 2494 โดยนาวาตรี มนัส จารุภา จับจี้จอมพล ป. พิบูลสงครามบนเรือขุดแมนฮัตตัน ทางฝ่ายรัฐบาลก็สืบทราบและปราบปราม ทำให้แผนการของคอมมิวนิสต์เหลวไปอีก”⁵⁷

ส่วนนายเตียง ศิริขันธ์ ส.ส.ภาคอีสานซึ่งถือเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ภายหลังจากที่ 4 อดีตรัฐมนตรีต้องถูกฆ่าตาย และนายปรีดี พนมยงค์ ต้องหนีออกไปหลบอยู่ในประเทศจีนในที่สุดแล้ว ต่อมานายเตียงก็เกิดหายตัวไปอย่างลึกลับ จนกระทั่งในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2495 พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ในฐานะเลขาธิการพรรคมนังคศิลา ก็ได้แถลงข้อกล่าวหาของสมาชิกบางคนที่ว่าตำรวจได้สังหารนายเตียง ศิริขันธ์ ณ ที่ประชุมกรรมการนิติบัญญัติ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2495 ว่านายเตียง ศิริขันธ์ พร้อมด้วย นายสง่า คนขั้บรด ได้ลี้ภัยหนีออกไปลี้ภัยอยู่ร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ ในประเทศจีนคอมมิวนิสต์⁵⁸ ซึ่งในเวลาต่อมา การหายไปของนายเตียง ศิริขันธ์ก็เปิดเผยออกมา ภายหลังจากเมื่ออำนาจของพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พังทลายลง พล.ต.อ.ไสว ไสวแสนยากร อธิบดีกรมตำรวจคนใหม่เข้าดำเนินการสะสางคดีที่นายเตียง ศิริขันธ์หายไป ก็ได้ความเป็นจริงขึ้น ฟ้องศาลว่า นายเตียง ศิริขันธ์ ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจกลุ่มหนึ่งนำไปฆ่า แล้วฝังศพในป่าเมืองกาญจนบุรี ดังปรากฏความพิศดารของคำพิพากษา⁵⁹ มีใจความว่า

⁵⁷ เผ่า ศรียานนท์, พลตำรวจเอก, อธิบดีกรมตำรวจ, คำให้การพยานโจทก์, คดีหมายเลขดำที่ 158, 168, 202/2496 ศาลอาญา, 18-21, 23-26 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 อ้างถึงใน สยามรัฐ (20 พฤษภาคม 2496) : 1, 8.

⁵⁸ อนันต์ อมรรตย์, ฆ่า 4 รัฐมนตรี, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอเชียการพิมพ์, 2518), หน้า 89-90

⁵⁹ คำพิพากษา คดีหมายเลขดำที่ 1454/2502, อ้างถึงใน อนันต์ อมรรตย์, ฆ่า 4 รัฐมนตรี, หน้า 111-113.

“ นายเตียง ศิริขันธ์ นายเล็ก บุนนาค นายผ่อง เขียววิจิตร และนายสง่า ประจักษ์วงศ์ ได้หลบหนีออกไปนอกประเทศจริงหรือไม่ มีหลักฐานให้วินิจฉัยได้หลายประการ คือ บุคคลทั้ง 5 นั้น ไม่ปรากฏว่ามีคดีต้องถูกกล่าวหาแต่อย่างใด โดยเฉพาะนายผ่อง เขียววิจิตร และนายสง่า ประจักษ์วงศ์ ไม่เคยเกี่ยวข้องกับการเมือง เมื่อออกจากบ้านทุกคนไม่ได้เตรียมเสื้อผ้า หรือสัมภาระในการเดินทางเลย นอกจากชุดที่แต่งติดตัวไป ในระหว่างนั้นนายเตียงสุขภาพไม่ดี ต้องกินยาทุกชั่วโมงขณะประชุมก็นั่งหลับ และภรรยาที่กำลังป่วยอยู่ ถ้านายเตียงกับพวกจะหนีก็ไม่น่าจะหนีออกทางป่ากาญจนบุรีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจไปพบรถยนต์ทิ้งอยู่ในป่า เพราะนายเตียงไม่ชำนาญภูมิประเทศแถบนั้น แต่นายเตียงชำนาญภูมิประเทศภาคอีสานซึ่งเป็นบ้านเกิดมากกว่า ตั้งแต่หายไปแล้วทางบ้านของทุกคนตลอดจนเพื่อนสนิทไม่เคยได้รับข่าวคราวว่าอยู่ที่ไหน ตามที่มีข่าวว่า นายเตียงกับพวกไปอยู่ที่นั่นบ้าง ที่นี้บ้าง ภริยาและญาติของคนเหล่านั้นได้ส่งคนออกติดตามและสืบถามก็ไม่ปรากฏความจริงตามข่าวนั้น แม้ทางราชการของกรมตำรวจในสมัยนั้นจะได้รายงานเสนอเข้ามาว่า ได้พบนายเตียงอยู่นอกประเทศไทย แต่เจ้าพนักงานสอบสวนก็ได้เรียกบุคคลที่รายงานเรื่องนี้มาสอบ บุคคลผู้รายงานได้ให้การว่าตนมิได้พบนายเตียงด้วยตนเอง เป็นแต่ได้ทราบตามทางสืบสวนเท่านั้น ซึ่งย่อมเชื่อถือความจริงหาได้ไม่ อนึ่ง ภายหลังจากที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการปฏิวัติจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ต้องออกไปจากประเทศไทยแล้ว ถ้าบุคคลที่หายไปหลบหนีภัยการเมืองไปในครั้งนั้น และยังมีชีวิตอยู่ ก็น่าจะได้กลับเข้ามาปรากฏตัวให้เห็นได้แล้ว เพราะไม่มีอะไรจะต้องกลัวเกรงอีกต่อไป แต่ก็ไม่มีปรากฏว่าได้มาหรือแม้แต่ส่งข่าว เพราะฉะนั้นจึงเชื่อได้ว่า นายเตียงกับพวกที่หายไปไม่ได้หลบหนีไปเอง ยิ่งกว่านั้นยังน่าเชื่อว่าบุคคลเหล่านั้นได้ตายไปเสียแล้วด้วย โจทก์มีพยานสืบหลายคน เช่น พ.ต.อ. นินนาท วิสุทติกุล พ.ต.ต. ชิต รัตนพล กับนายสืบตำรวจ พยานโจทก์ก็พูดกันในหมู่เพื่อนตำรวจด้วยกัน นายเตียง นายชาญ นายเล็ก กับพวกได้ถูกฆ่าตาย และศพนำไปเผาในป่าเมืองกาญจนบุรี ห่อเสื้อทั้ง 5 ห่อที่ถูกนำไปเผาเป็นห่อศพ พยานจับรองเท้าที่โผล่ออกมานอกเสื้อที่มัดนั้นด้วย ในขณะที่เผาพวกที่ไปช่วยกันเผายังรองจนกว่าไฟจะไหม้ ก็พูดกันว่า เผาศพนายเตียงกับพวกที่เป็นคอมมิวนิสต์”

การที่นายเตียงหายตัวไปอย่างลึกลับแล้วถูกกล่าวหาว่าหลบหนีไปอยู่กับนายปรีดี พนมยงค์ที่ประเทศจีน และเป็นคอมมิวนิสต์นั้น เป็นเพียงข้อกล่าวอ้างของผู้ที่มีอำนาจในขณะนั้น เพื่อจัดการกับนายเตียง และนายปรีดี เพราะนายเตียง เป็นคนสนิทของนายปรีดี ดังนั้นเมื่อสามารถทำให้เชื่อว่าผู้สนับสนุนคนสำคัญของนายปรีดีเป็นคอมมิวนิสต์ได้แล้ว ข้อกล่าวหาดังกล่าวก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการกับนายปรีดี พนมยงค์ได้เช่นกัน เพราะนอกจากกลุ่มที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ กลุ่มต่างๆจะต้องถูกผู้ที่มีอำนาจในขณะนั้นจับกุมและถูกฆ่าตาย

โดยการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลด้วยข้อกล่าวหาว่าเป็นกบฏ หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ เนื่องจากสนับสนุนอุดมการณ์คอมมิวนิสต์แล้ว แม้แต่นายปรีดี พนมยงค์เอง ซึ่งลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในประเทศจีนก็ยังคงนำมาเชื่อมโยงกับประเด็นนี้ด้วยการถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนต่อการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยในการต่อต้านและโค่นล้มรัฐบาลด้วย

4.3.2 นายปรีดี พนมยงค์ กับ ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์

ภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนนั้น ไม่ได้ส่งผลแต่เพียงแค่การทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมในการที่จะกำหนด และดำเนินนโยบายในการปราบปรามกลุ่มคนจีนและกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆที่ต่อต้านรัฐบาลด้วยความรุนแรงได้อย่างชอบธรรมเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันยังทำให้รัฐบาลสามารถเชื่อมโยงบุคคลซึ่งรัฐบาลต้องการกำจัดไปให้พ้นจากเวทีการเมืองอย่างนายปรีดี พนมยงค์ เข้ากับประเด็นเรื่องภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ได้อย่างสมเหตุสมผล จนถึงได้ว่าเป็นข้อกล่าวหาที่มีน้ำหนักและส่งผลกระทบต่อสถานะของนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุนเป็นอย่างมาก โดยความน่าเชื่อถือของการเชื่อมโยงประเด็นดังกล่าวนั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากก่อนหน้านี้ที่นายปรีดี พนมยงค์จะต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศนั้น นายปรีดีถือเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง que แสดงตนอย่างชัดเจนว่าสนับสนุนการปกครองในแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยเริ่มตั้งแต่การเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจที่มีลักษณะไปในทางสังคมนิยม ตั้งแต่ครั้งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งทำให้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ฝักใฝ่ในอุดมการณ์คอมมิวนิสต์มาครั้งหนึ่งแล้ว นอกจากนั้นการที่นายปรีดี พนมยงค์ ไปลี้ภัยอยู่ประเทศจีน และมีการติดต่อกับรัฐบาลจีนแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ยังมีผลผลักดันทำให้การกล่าวหาว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยดูน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น

เหตุการณ์สำคัญที่นำไปสู่ความพยายามของรัฐบาลในการตอกย้ำความน่าเชื่อถือของการเชื่อมโยงระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ ก็คือ การประกาศของฝ่ายรัฐบาลปักกิ่งเกี่ยวกับการสถาปนารัฐบาลประชาชนที่มีอำนาจปกครองตนเอง (Thai Autonomous People's Government) ในมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นมณฑลที่มีคนพูดภาษาไทยอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก โดยในคำโฆษณาชวนเชื่อของทางปักกิ่งนั้นได้กล่าวว่า รัฐบาลไทยที่สถาปนาขึ้นใหม่นี้ จะทำหน้าที่ในการรวบรวมเอาคนที่พูดภาษาไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผู้ซึ่งต้องการมีอิสระในการปกครองตนเอง และปรารถนาที่จะโค่นล้มอิทธิพล

ของสหรัฐอเมริกา และจักรวรรดินิยมจีนขณะชาติมาอยู่ร่วมกัน⁶⁰ ซึ่งการดำเนินการในการที่จะรวบรวมคนไทยตามแผนการของปักกิ่งนี้ นายเอ็ดวิน แสตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยในขณะนั้นได้กล่าวว่า เป็นแผนการที่เป็นความต้องการของคนไทยส่วนใหญ่มาเป็นเวลาหลายศตวรรษแล้ว โดยจะเห็นตั้งแต่ครั้งที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีในพ.ศ. 2482 ก็มีความฝันที่จะให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ยิ่งใหญ่ “Greater Thailand” ส่วนนายปรีดีเองก็เคยมีนโยบายที่ใกล้เคียงกันอยู่ในใจในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และเมื่อทางปักกิ่งได้เสนอแผนการนี้ในฐานะผู้ให้การสนับสนุน จึงทำให้มีการมองกันว่า การดำเนินการดังกล่าวเป็นแผนการที่จะรวมคนไทยให้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์จีน⁶¹ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงแล้วนายปรีดี พนมยงค์ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการใดๆที่เกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน หรือการดำเนินการเกี่ยวกับการสถาปนารัฐใหม่ในมณฑลยูนนานเลย ดังจะพิจารณาได้จากคำยืนยันของนายโจว เอิน ไหล เมื่อครั้งพบกับพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ในการประชุมกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่บันดุง โดยนายโจว เอิน ไหล ได้เชิญให้ประเทศไทยส่งตัวแทนเข้าไปในยูนนาน เพื่อตรวจสอบสถานการณ์และยืนยันกับพระองค์เจ้าวรรณฯ ว่าไม่มีการติดต่อกันระหว่างนายปรีดี พนมยงค์กับคนไทยในบริเวณนั้น⁶²

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การกล่าวหานายปรีดี พนมยงค์ ว่ามีความเกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์จีน และกระทำการอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศชาตินั้น จึงมีความน่าเชื่อถืออยู่น้อยมาก ดังที่รัฐบาลเองก็ตระหนักถึงความจริงในข้อนี้ดี เพราะแม้จะมีข้อกล่าวหาเกี่ยวกับรัฐบาลจีนและจอมพล ป. พิบูลสงครามในเรื่องนี้หลายครั้ง จอมพล ป. พิบูลสงครามก็ยังไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันการอยู่ในยูนนานของนายปรีดี พนมยงค์ ในระหว่างปีพ.ศ. 2496 ได้ และสิ่งที่น่าสนใจไปกว่านั้นก็คือ ในที่สุดเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2500 พลเอก ม.ล.ชาวกุญชร รองหัวหน้าคณะทำงานฝ่ายมั่นคง และอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ กล่าวในกรุงเทพฯ ว่า รายงานที่กล่าวถึงขบวนการเสรีไทยในประเทศจีนมีการเตรียมการที่จะปฏิบัติการในประเทศไทย

⁶⁰ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia* (Ithaca : New York : Cornell University Press , 1965), p.112.

⁶¹ Edwin F. Stanton, *Brief Authority : Excursions of a Common man in an Uncommon World* (New York : Harper, 1956), p. 273.

⁶² Kahin, Goerge Mc T., *The Asian –African Conference, Bundung, Indonesia, April, 1955*, (Ithaca, Cornell University Press, 1956) pp.14-15. cited by Anuson Chinvano, *Avoidance, Hostility, and Friendship : The History of Thailand’s Relations with the People’s Republic of China, 1949-1975*, (Thesis for the degree of Master of Philosophy in International Relations, University of Oxford, 1985), p.54.

นั้นไม่มีมูลความจริง โดยกล่าวว่า “พวกเราได้ออกยที่จะได้รับรายงานเกี่ยวกับขบวนการปกครองตนเอง แต่เราก็ไม่ได้ข่าวคราวอะไรเป็นเวลา 6 เดือนมาแล้ว รัฐบาลไทยได้รับแต่เพียงข่าวลือว่า ขบวนการนี้ยังคงอยู่”⁶³ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลก็ยังคงต้องการที่จะใช้ข่าวลือดังกล่าวนี้เป็นข้อกล่าวอ้างในการจัดการและปราบปรามคอมมิวนิสต์ และกลุ่มคนจีนในประเทศอยู่ โดยมีความเป็นไปได้ว่ามีความเต็มใจที่จะเชื่อการโฆษณาชวนเชื่อในเรื่องปรีดี พนมยงค์เป็นคอมมิวนิสต์อยู่ก่อนแล้ว เพราะโดยแท้จริงแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวความพยายามของนายปรีดี พนมยงค์ในการที่จะโค่นล้มรัฐบาลของเขา โดยได้รับความช่วยเหลือจากนอกประเทศเหมือนกับในอดีตที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับความช่วยเหลือจากประเทศพันธมิตร และประสบความสำเร็จในการประนามเขาในช่วงที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง⁶⁴

สำหรับในประเด็นเรื่องของการจัดตั้งขบวนการในยุคนั้น มีความเป็นไปได้ว่าเป็นการอ้างที่มาจากตัวแทนขบวนการคณะชาติไต้หวัน ในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งการกล่าวหาดังกล่าวนี้เกิดขึ้นหลังจากที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้มีการตีพิมพ์บทความในหนังสือพิมพ์ประชาชน เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2497 โดยบทความดังกล่าวนี้ได้มีการออกอากาศทางสถานีวิทยุปักกิ่งด้วย มีใจความกระตุ้นให้คนไทยต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอเมริกา และการเป็นหุ่นเชิดให้อเมริกาของรัฐบาลไทย ดังนั้นบทความนี้รวมไปถึงกระแสข่าวลือจึงได้ตอกย้ำความเคลือบแคลงใจและข้อกล่าวหาเกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์และขบวนการคอมมิวนิสต์ให้กับผู้นำรัฐบาล รวมไปถึงรัฐบาลอาจได้รับรายงานความรั่วไหลมาจากหน่วยสืบราชการลับ รัฐบาลคณะชาติก็ก มิน ตั้ง ก็เป็นได้⁶⁵ อย่างไรก็ตาม บทบาทของรัฐบาลคณะชาติก็ก มิน ตั้ง ต่อกรณีนี้ยังคงเป็นที่สงสัย กล่าวคือ ข่าวลือเกี่ยวกับการดำเนินการในยุคนั้นของขบวนการเสรีไทยนี้อาจจะมีจุดเริ่มต้นมาจากพวกชาตินิยมชาวจีนเพื่อเป้าหมายทางการเมืองของเขาเอง เนื่องจากพวกจีนคณะชาตินี้ต้องการที่จะรักษาความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับประเทศไทยไว้ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายของไทยที่จะมีต่อปักกิ่ง จึงดำเนินการโดยการสร้างความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยใช้ความกลัวของผู้นำไทยมาเป็นประเด็น อันได้แก่ ความกลัวในเรื่องของการขยายตัวของคนจีน และความเป็นไปได้ในการที่จะกลับสู่อำนาจของนายปรีดี พนมยงค์

⁶³ *The New York Times* (June 18, 1954) cited by Anuson Chinvanno, *Avoidance, Hostility, and Friendship : The History of Thailand's Relations with the People's Republic of China, 1949-1975* Thesis for the Degree of Master of Philosophy in International Relation University of Oxford, 1985, p.45.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid., pp.45-46.

อย่างไรก็ตาม ควรจะต้องกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยว่า การที่รัฐบาลพยามเชื่อมโยงนายปรีดี พนมยงค์ เข้ากับขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนนั้น ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะผู้นำในคณะรัฐประหารซึ่งเป็นกลุ่มสำคัญที่ทำให้การสนับสนุนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่นั้น มีความเชื่ออยู่ก่อนแล้วว่าความพยายามต่อต้านรัฐบาลหลายครั้งที่ผ่านมานั้นเป็นการดำเนินงานของคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีนายปรีดี พนมยงค์เป็นหัวหน้า เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีนซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์ ในขณะที่เดียวกันแหล่งข่าวจากต่างประเทศที่รัฐบาลได้รับก็ปล่อยข่าวออกมาเป็นระยะว่านายปรีดี พนมยงค์ จะเป็นผู้บงการพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มพรรคสหชีพและเสรีไทยที่ผู้นำรัฐประหารเชื่อว่าการช่อกชุมกำลังจึงอยู่ในข่ายการควบคุม และติดตามพฤติกรรมเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้นายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนตกเป็นเป้าในการ โจมตีและใส่ร้ายของผู้นำในกลุ่มอนุรักษ์นิยมประชาธิปไตย และกลุ่มเผด็จการทหารว่าเป็นผู้นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์ และพยายามเคลื่อนไหวล้มล้างรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นความพยายามของรัฐบาลในการที่จะกำจัดนายปรีดี พนมยงค์ จึงปรากฏให้เห็นในรูปของการที่รัฐบาลดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศอย่างจริงจัง ซึ่งนโยบายดังกล่าวส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก เนื่องจากความต้องการกำจัดศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลสามารถเข้ากันได้ดีกับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในความพยายามที่จะต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทำให้การต่อต้านและการใช้มาตรการจับกุมและปราบปรามกลุ่มต่อต้านทางการเมืองภายในประเทศอย่างรุนแรงสามารถดำเนินไปได้อย่างชอบธรรม โดยไม่ถูกคัดค้านจากทั้งระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อกรณีของนายปรีดี พนมยงค์นั้น ได้ส่งผลให้อาณาเขตทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ ในประเทศไทย ยิ่งแย่งไปอีก เพราะสุดท้ายแล้วแม้กระทั่งบุคคลที่ซึ่งเคยให้การสนับสนุน และเคารพนับถือต่างก็เชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์จริง ดังที่นายวิจิตร ลุคิตานนท์ ผู้ที่เคยร่วมงานกับนายปรีดี พนมยงค์ในมธก. ก็โจมตีว่า “การที่นายปรีดีทำเช่นนั้นเหมือนคนสันคืด จึงคิดเอาต่างชาตินิยมยึดครองไทย และนำระบอบคอมมิวนิสต์มาสู่ประเทศไทย ซึ่งคนไทยกับคอมมิวนิสต์ไม่มีทางเข้ากันได้เลย”⁶⁶

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าฝ่ายรัฐบาลและคณะรัฐประหารประสบความสำเร็จอย่างมากในการใช้ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มาจัดการกับปัญหาการเมืองภายในประเทศ ทำให้คนส่วนใหญ่เชื่อว่านายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์จริง และมีผลต่อความเชื่อถือของ

⁶⁶ ประชาธิปไตย (9 สิงหาคม 2497)

ประชาชนที่เคยให้ความชื่นชมต่อนายปรีดีในเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาลมากยิ่งขึ้นด้วย เพราะการที่นายปรีดี พนมยงค์ไม่สามารถที่จะกลับมามีบทบาททางการเมืองได้อีก ทำให้กลุ่มต่อต้านรัฐบาลกลุ่มต่างๆที่เคยสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์อยู่ขาดผู้นำและไม่สามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งจนกระทั่งสามารถที่จะเอาชนะรัฐบาลได้

4.3.3 การปราบปรามกลุ่มต่อต้านชาวจีน

นอกจากการเชื่อมโยงความเกี่ยวข้องระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามกับการแพร่ขยายของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศแล้ว สถานการณ์ในระหว่างประเทศก็เอื้ออำนวยเป็นอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถนำประเด็นดังกล่าวมาใช้เป็นข้อสนับสนุนการใช้อำนาจเผด็จการอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ การเกิดเหตุการณ์ที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้รับชัยชนะในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 ซึ่งหมายถึงการที่อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวจนเข้ามาถึงภูมิภาคเอเชียแล้วนั้น ได้ส่งผลอย่างสำคัญต่อท่าทีของรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการดำเนินนโยบายทั้งในระดับภายในและในระดับระหว่างประเทศ โดยในระดับระหว่างประเทศนั้นประเทศไทยได้แสดงท่าทีที่จะหันเข้าหาฝ่ายเสรีนิยมภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกามากขึ้น นับตั้งแต่การให้การรับรองรัฐบาลลาว รัฐบาลกัมพูชา และรัฐบาลเวียตนามใต้ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ตามมาด้วยการส่งทหารไทยเข้าร่วมในสงครามเกาหลี และในที่สุดประเทศไทยก็ได้ร่วมลงนามในข้อตกลงเพื่อรับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาจำนวน 3 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2493 ส่วนในระดับภายในประเทศนั้นกลุ่มที่ถือว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้วมีบทบาทอย่างมากในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็กลายเป็นสิ่งที่รัฐบาลใช้เป็นข้ออ้างในการควบคุมสถานการณ์การเมืองภายในประเทศให้มีเสถียรภาพด้วยการทำให้ประชาชนเข้าใจว่า กลุ่มคนจีนเหล่านี้จะกลายเป็นช่องทางและเป็นกลุ่มที่เชื่อมโยงให้จีนคอมมิวนิสต์เข้ามาแทรกแซงได้ ทั้งๆที่ในความเป็นจริงในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ผู้ที่กุมอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นอาจยังไม่เข้าใจด้วยซ้ำไปว่า ขบวนการคอมมิวนิสต์นั้นแท้จริงคืออะไร ดังที่นายเอ็ดวิน แสตนตัน ทูตอเมริกันประจำประเทศไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กล่าวไว้ว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามรู้น้อยมากเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์ สิ่งที่เขาคำนึงถึงมากกว่า ก็คือ ภัยที่เกิดขึ้นจากการที่คนจีนกลุ่มน้อยจำนวนมากในประเทศไทยเข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่เหนือกว่าประชาชนในประเทศไทย⁶⁷

⁶⁷ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*, p.101.

ดังนั้นหากจะกล่าวไปแล้ว การที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ด้วยเกรงว่าจะขยายอิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยนั้น จึงอาจเป็นการสร้างแผนการเพื่อที่จะกระตุ้นให้สาธารณชนมีความเห็นในการที่จะยอมรับมาตรการที่พวกเขาสร้างขึ้นในการต่อต้านฝ่ายตรงข้าม ซึ่งตามทฤษฎีนี้ตำรวจจะให้ความสำคัญกับคอมมิวนิสต์เป็นข้ออ้างสำหรับการออกพระราชบัญญัติป้องกันภัยคอมมิวนิสต์ ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2495 เพื่อให้กฎหมายฉบับนี้ผ่านการรับรอง และได้รับการยอมรับโดยไม่มีข้อโต้แย้งจากประชาชน รวมถึงการยอมรับการดำเนินการของตำรวจในเวลาต่อมาด้วย⁶⁸

การอ้างภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ประเทศจีนถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่สร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล ในการจับกุมปราบปรามคนจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย รวมไปถึงกลุ่มการเมืองภายในกลุ่มอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการเมือง และคนจีนเหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริงหรือไม่ก็ตาม ด้วยวิธีการและมาตรการที่รุนแรงมากขึ้น โดยไม่ถูกคัดค้านและต่อต้านจากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เดียวกันก็สามารถดึงประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาให้หันมาให้การสนับสนุนและความช่วยเหลือได้ด้วย ดังที่ สกีนเนอร์ จี วิลเลียมส์ ได้กล่าวถึง การดำเนินการของรัฐบาลในกรณีนี้โดยกล่าวไว้ว่า “...ที่คณะผู้บริหารสามารถเล่นการเมืองด้วยการใช้ลัทธิต่อต้านชาวจีนได้อย่างมากเช่นนั้น ก็เนื่องมาจาก สถานการณ์พิเศษระหว่างประเทศด้วย หลังปี พ.ศ. 2492 รัฐบาลจีนคณะชาติไม่มีอำนาจที่จะให้ความคุ้มครองอย่างแท้จริงใดๆต่อชาวจีนในประเทศไทยได้ ในขณะที่เดียวกันคณะผู้บริหารได้อาศัยร่มเงาความคุ้มครองของประเทศสหรัฐอเมริกาให้ปลอดภัยจากอิทธิพลของปักกิ่งด้วยโดยทั่วไปแล้ว ทักษะคดีที่ไม่ดีที่สหรัฐอเมริกาเคยมีต่อนโยบายยึดถือการต่อต้านชาวจีนของรัฐบาลไทยนั้น จะกลับดีขึ้นจากการได้เห็นการต่อต้านของชาวไทยต่อต้านคอมมิวนิสต์ควบคู่กันไปด้วย”⁶⁹

นโยบายการดำเนินการเพื่อควบคุมกลุ่มคนจีนในประเทศไทย ในฐานะที่ได้สร้างความหวาดระแวง และความรู้สึกไม่มั่นคงให้กับรัฐบาลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของรัฐบาล จึงเริ่มต้นขึ้นด้วยการออกพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้ส่งผลอย่างมากต่อคนจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยแล้ว และที่กำลังจะอพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยคนจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยต้องได้รับผลกระทบจากค่าธรรมเนียมต่างๆที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันการออกกฎหมายควบคุมการเข้ามาของคนต่างด้าวก็ส่งผลให้มีคน

⁶⁸ Ibid, p.111.

⁶⁹ สกีนเนอร์ จี. วิลเลียมส์, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 378.

จีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยลดลงเป็นจำนวนมาก จากเดิมที่คนจีนอพยพเข้าได้ไม่เกินปีละ 10,000 คน แต่เมื่อพระราชบัญญัตินี้บังคับใช้การอพยพคนจีนกลับลดลงเหลือ 200 คน สำหรับผู้มีสัญชาติ⁷⁰ และที่สำคัญที่สุด ก็คือ การดำเนินการควบคุมชาวเงินของรัฐบาลไทยได้ส่งผลต่อการดำเนินการของพวกคอมมิวนิสต์จีนที่จะเข้ามาแทรกซึม และก่อความวุ่นวายในสังคมไทย ทำให้ในที่สุดรัฐบาลจีนที่ปักกิ่งต้องออกข่าววิทยุโจมตีรัฐบาลไทยเกี่ยวกับนโยบายนี้อย่างรุนแรงในหัวข้อเรื่อง “ไทยมองจีนด้วยสายตาศัตรู” ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2495 เพื่อเป็นการตอบโต้นโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน⁷¹

การควบคุมโรงเรียนจีน

การควบคุมโรงเรียนจีนถือเป็นการดำเนินการประการหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อควบคุมกลุ่มคนจีนในประเทศไทยไม่ให้สามารถขึ้นมามีบทบาทและอิทธิพลอันจะเป็นภัยต่อความมั่นคงและเสถียรภาพกับสถานะของรัฐบาลได้ โดยในรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และพลเอกมังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้กำหนดไว้ว่า โรงเรียนจีนที่ไม่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายจะไม่ได้รับอนุญาตให้เปิดในปีการศึกษาใหม่ (ปีการศึกษา พ.ศ. 2491 ซึ่งเป็นปีการศึกษาแรกที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นมาใช้อำนาจในการบริหารประเทศ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยื่นคำร้องขอจดทะเบียนโรงเรียนจีนระดับกลางทั้งหมดถูกปฏิเสธ และเป็นเช่นนั้นมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2491 การศึกษาระดับมัธยมของชาวจีนถูกจำกัดเป็นวิชาเลือกในโรงเรียนระดับกลางของไทยหนึ่งหรือสองแห่งรวมกับโรงเรียนจีนภาคค่ำอีกไม่กี่แห่งในกรุงเทพฯ ถือเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดสงครามที่โรงเรียนจีนซึ่งจดทะเบียนแล้วถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียนราษฎร์ที่มีบัญญัติบังคับไว้ทุกประการ หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ประกาศแผนที่จะลดจำนวนโรงเรียนจีนทั้งหมดในประเทศไทยให้เหลือเพียง 152 แห่ง⁷² มีการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าตรวจค้นโรงเรียนจีน โดยในกลางเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2493 โรงเรียนจีนใหญ่ๆ 3 แห่ง ถูกตรวจค้นและยึดได้เอกสารเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ และจดหมายที่แสดงถึงการติดต่อกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน⁷³

⁷⁰ โปรดดู กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ, “สนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐจีน” ลงวันที่ 21 มกราคม 2489 และในคำแปลหนังสือแลกเปลี่ยนจาก มรว. เสนีย์ ปราโมช ถึง นาย หลี เทียะ เจิง ลงวันที่ 21 มกราคม 2489 .

⁷¹ สร. แผนก บร.121.103 สถานีวิทยูปักกิ่ง เรื่อง ไทยมองจีนด้วยสายตาศัตรู ขนาดคลื่น 25 เมตร เวลา 7.00 – 7.30 น. วันที่ 6 กันยายน 2495

⁷² สกินเนอร์ จี. วิลเลียม, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 368.

ในปีพ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการเริ่มระบบการใช้อาจารย์ใหญ่เป็นคนไทยซึ่งโรงเรียนราษฎร์ทั้งหมดจำต้องจ้างตามกฎหมาย เพื่อควบคุมความนึกคิดภายในโรงเรียน ในวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2494 หัวหน้ากองโรงเรียนราษฎร์ได้เชิญประชุมอาจารย์ใหญ่คนไทยของโรงเรียนจีนทั้งหมด ทั้งในกรุงเทพฯและธนบุรี และให้รายชื่อหนังสือจีนจำนวน 22 เล่มที่ถูกทางการสั่งห้ามอ่าน ทั้งยังอบรมบรรดาอาจารย์ใหญ่ให้จับตามองอย่างใกล้ชิดในเรื่องอุดมการณ์ทางการเมือง และกิจกรรมของคณะอาจารย์และนักศึกษาในโรงเรียนของเขา ในเดือนต่อมาโรงเรียนจีนทั่วประเทศถูกสั่งห้ามมีหนังสือ หรืออนุญาตให้นักศึกษาอ่านหนังสือต้องห้ามเหล่านั้น⁷⁴ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2495 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกคำสั่งว่า อาจารย์ใหญ่ที่เป็นคนไทยเท่านั้นที่จะเรียกประชุมนักศึกษาและกล่าวอบรมสั่งสอนได้ และยังสั่งอีกว่าการเรียกประชุมเช่นนั้นไม่อาจกระทำได้อีกถ้าไม่มีอาจารย์ใหญ่คนไทย ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2495 ทางการตำรวจได้แจ้งแก่บรรดาโรงเรียนจีนว่าในการจ้างพวกครู ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในเรื่อง “ความนึกคิด” ของผู้สมัคร ผู้อำนวยการหรืออาจารย์ใหญ่ที่จ้างครูที่ปรากฏว่าเป็นพวกฝ่ายซ้ายนั้น จะต้องมีส่วนรับผิดชอบเต็มที่ด้วย⁷⁵ ควบคู่ไปกับการใช้มาตรการควบคุมจำนวนโรงเรียนจีนที่จะเพิ่มขึ้น และความพยายามกำจัดโรงเรียนจีนที่มีอยู่ให้ลดน้อยลง รัฐบาลโดยกระทรวงจึงออกกฎบังคับให้หลักสูตรและการบริหารของโรงเรียนจีนเป็นแบบไทยนิยม โดยใช้มาตรการต่างๆเป็นระยะๆตลอดปีพ.ศ. 2493 คือ จำกัดเวลาการสอนภาษาจีนให้มีสัปดาห์ละ 10 ชั่วโมง และบังคับให้บรรดาครูชาวจีนสอนด้วยภาษาไทยผ่านระดับชั้นประถมปีที่ 4 ระหว่างพ.ศ. 2491 และ พ.ศ. 2493 ส่งผลให้โรงเรียนจีนประมาณ 30 แห่ง ต้องปิดเนื่องจากแสดงการดูหมิ่นกฎข้อบังคับทำนองนี้⁷⁶

ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. 2494 กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้โรงเรียนจีนทั่วประเทศใช้ตำราภาษาจีนที่เป็นแบบแผน และให้โรงเรียนจีน 10 แห่งในกรุงเทพฯ ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นเพื่อรับงานการเขียนตำราใหม่ ซึ่งจะเน้นการอบรมและความจงรักภักดีต่อประเทศไทย โรงเรียนจีนทั้งหมดถูกบังคับให้ใช้ตำราที่ได้รับการตรวจทานอนุมัติแล้วภายหลังเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2495 และในเดือนนั้นเช่นกันที่โรงเรียนจีนได้รับคำสั่งให้มีการร้องเพลงชาติทุกเช้าในพิธีชกธงชาติ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2495 กองโรงเรียนราษฎร์ได้มีคำสั่งให้การเรียน

⁷³ Liberty (22 พฤษภาคม 1950), พิมพ์ไทย (23 เมษายน 2493), สยามรัฐ (11 สิงหาคม 2493). อ้างถึงใน สกินเนอร์ จี. วิลเลียม, สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์, หน้า 369

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน.

⁷⁶ กวางหัวเป่า (25 ธันวาคม 2496) อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 370.

ดนตรี และพลศึกษาเป็นวิชาในหมวดของไทย และต้องใช้ครูไทยทั้งหมด ในเดือนธันวาคมต่อมามีการประกาศว่า การเขียนภาษาจีนบนกระดานดำในชั่วโมงที่เรียนวิชาอื่นที่ไม่ใช่วิชาภาษาจีน หรือการอธิบายภาษาไทย หรือแม้แต่สอนวิชาเลขคณิตด้วยภาษาจีน ถือว่าเป็นการผิดกฎข้อบังคับอย่างร้ายแรง⁷⁷ ในเดือน เมษายน พ.ศ. 2497 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้แจ้งเรื่องการที่จะลดจำนวนชั่วโมงภาษาจีนแก่สถานทูตจีนอย่างเป็นทางการ การประท้วงทางการทูตที่ว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นการละเมิดข้อความ และเจตนารมณ์ของสนธิสัญญามิตรภาพของปี พ.ศ. 2489 ทำให้การออกคำสั่งไปยังบรรดาโรงเรียนจีนล่าช้าไป แต่ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2498 โรงเรียนจีนก็ได้รับคำสั่งให้ลดเวลาที่ให้แก่การสอนภาษาจีนเป็นสัปดาห์ละ 5.5 ชั่วโมงสำหรับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 1

ผลของการดำเนินนโยบายดังกล่าว ได้สร้างความเสียหายต่อเป้าหมายการศึกษาของจีน ในระหว่างปีพ.ศ. 2495 และ พ.ศ. 2499 เป็นอย่างมาก โรงเรียนจีนทั้งหมดในประเทศไทยลดจำนวนลงจากที่มีอยู่กว่า 430 แห่งมาเหลือเพียงประมาณ 195 แห่ง⁷⁸ การควบคุมโรงเรียนจีนจึงถือเป็นอีกนโยบายที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับรัฐบาลด้วยการควบคุมกลุ่มคนจีน ซึ่งถือเป็นกลุ่มการเมืองภายในประเทศอีกกลุ่มหนึ่งที่สร้างความหวาดระแวงให้กับผู้นำ โดยการดึงเด็กจีนให้หันมาจงรักภักดีต่อรัฐบาลและประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะเห็นว่า ถ้าโรงเรียนจีนต่างๆ ดำเนินการไปตามนโยบายของรัฐบาลไทย ปัญหาเรื่องการใช้โรงเรียนจีนเป็นแหล่งเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือลัทธิชาตินิยมอาจจะลดน้อยลงหรืออาจจะไม่เกิดขึ้น เพราะการควบคุมหลักสูตรการสอนให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลก็ดี หรือการปิดโรงเรียนจีนที่เห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติก็ดี ย่อมมีผลทำให้เด็กจีนเห็นห่างออกจากการควบคุมสั่งสอนในเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือลัทธิชาตินิยมที่เป็นภัยคุกคามความสงบสุขของประชาชน ประเทศชาติ ซึ่งย่อมรวมไปถึงเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลด้วยอย่างแน่นอน

⁷⁷ จุงเหวียน หว่าน เป้า (30 ธันวาคม 2495) อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 371.

⁷⁸ สถิติเกี่ยวกับการศึกษาของชาวจีนที่ไว้ไว้สำหรับปี พ.ศ. 2498–2499 ได้จากการสำรวจสุ่มตัวอย่างจากบรรดาโรงเรียนจีนทางภาคเหนือของประเทศไทย และในกรุงเทพฯ ซึ่งได้จัดทำในปี พ.ศ. 2498 รวมกับสถิติของทางราชการเกี่ยวกับโรงเรียนจีนในประเทศไทยของเดือนมีนาคม พ.ศ. 2499 ซึ่งจัดทำโดยกองโรงเรียนราษฎร กระทรวงศึกษาธิการ อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 372.

4.3.4 การจับกุมกบฏสันติภาพ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วถึงสถานะที่อ่อนแอ (Weak State) ของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเป็นผลมาจากการที่รัฐไม่สามารถรวบรวมอำนาจทางการเมืองไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในมีการแบ่งกลุ่มของกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆที่มาต่อต้านรัฐบาล ดังนั้นหลังจากที่รัฐบาลได้อาศัยภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ในการปราบปรามกลุ่มกบฏที่ต่อต้านรัฐบาล และกลุ่มที่สร้างความหวาดระแวงให้กับรัฐบาลอย่างกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยได้แล้ว การดำเนินการขั้นต่อไปของรัฐบาล ก็คือ การจัดการกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่มีการรณรงค์สันติภาพภายในประเทศอย่างจริงจังมากขึ้น โดยในช่วงเวลาหลังจากกบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494 เป็นต้นมา กลุ่มต่อต้านรัฐบาลซึ่งสร้างความหวาดระแวง และความไม่มั่นคงให้กับรัฐบาลเป็นอย่างมากออกไปจากกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ที่พยายามโค่นล้มรัฐบาลมาก่อนหน้านี้แล้วนั้น ก็คือ กลุ่มการเมืองที่มาจากหลายกลุ่มหลายสาขาอาชีพด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการสันติภาพ ขบวนการกรรมกร กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มปัญญาชน รวมไปถึงบรรดานักหนังสือพิมพ์ และสื่อมวลชน โดยรัฐบาลยังคงอาศัยประเด็นในเรื่องภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์อีกเช่นกันในการสร้างความชอบธรรมให้กับการจับกุมและปราบปรามกลุ่มต่อต้านทางการเมืองทั้งหลายเหล่านี้ทั้งกลุ่มเก่าซึ่งเคยต่อต้านรัฐบาลมาก่อนหน้านี้แล้ว และกลุ่มที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ในช่วงหลังพ.ศ. 2494 โดยการจับกุมที่เกิดขึ้นครั้งใหญ่เริ่มตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ “กบฏสันติภาพ”

ความพยายามของกลุ่มการเมืองซึ่งขึ้นมามีบทบาทในการต่อต้านรัฐบาลในช่วงเวลาหลังการรัฐประหารเงียบในปีพ.ศ. 2494 นั้น มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากขบวนการต่อต้านรัฐบาลอื่นๆ ในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นว่า มีลักษณะเป็นขบวนการมวลชนที่กระจายไปสู่ชนชั้นที่เป็นระดับกลางและระดับล่างมากขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คนกลุ่มใหม่ๆได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง⁷⁹ โดยขบวนการต่อต้านรัฐบาลกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองที่ค่อนข้างไปทางสังคมนิยม ซึ่งแกนนำที่สำคัญจำนวนหนึ่งเป็นบุคคลที่เคยร่วมอยู่ในขบวนการที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลในช่วงเวลาก่อนหน้านี้มาอยู่ก่อนแล้ว นอกจากนั้นการที่ขบวนการต่อต้านรัฐบาลกลุ่มนี้ให้การสนับสนุนแนวทางสังคมนิยมจึงได้กลายเป็นเป้าโจมตีที่สำคัญของรัฐบาลที่จะเชื่อมโยงขบวนการดังกล่าวเข้ากับขบวนการคอมมิวนิสต์สากลที่กำลังแพร่หลายอยู่ในระบอบระหว่างประเทศ ทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรมมากยิ่งขึ้นในการที่จะจัดการขบวนการต่อต้านรัฐบาลให้หมดสิ้นไป โดย

⁷⁹ สุทธชัย ชีมประเสริฐ, แผนชิงชาติไทย, หน้า 246.

ความเชื่อมโยงระหว่างขบวนการต่อต้านรัฐบาลและขบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในคราวนี้ได้ถูกรัฐบาลนำมากล่าวอ้างอีกครั้งในฐานะที่เป็นสาเหตุหนึ่งของการทำรัฐประหารยึดอำนาจตนเองของรัฐบาลทางวิทยุเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ดังปรากฏให้เห็นในคำแถลงการณ์ของรัฐบาลที่ออกประกาศว่า

คำแถลงการณ์

เนื่องจากสถานการณ์โลกปัจจุบันตกอยู่ในความคับแค้นทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรง แม้แต่ในคณะรัฐมนตรีนี้ก็ดี ในรัฐสภาที่ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์แทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แม้ว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งยังไม่สามารถปราบปรามการทุจริต ที่เรียกว่า คอร์รัปชัน ดังมุ่งหมายที่จะปราบปรามนั้น ด้วยความเลื่อมโทรมมีมากขึ้นจนเป็นที่วิตกทั่วไปว่า ประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสภาพการณ์เมืองอย่างนี้

จึงคณะทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติมุ่งความมั่นคง ดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และระบบรัฐธรรมนูญได้พร้อมใจกันเป็นเอกฉันท์กระทำกรเพื่อ นำเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 กลับมาใช้ให้เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแก่ประเทศชาติสืบไป⁸⁰

การจัดการกับบรรดากลุ่มต่อต้านรัฐบาลทั้งหลายเหล่านี้เริ่มต้นจากการสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินการของรัฐบาลในทางกฎหมายด้วยการนำเอารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ภายหลังการรัฐประหารตนเองทางวิทยุ โดยน่าจะมีเหตุผลสำคัญมาจากการที่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 นั้น กำหนดให้ข้าราชการประจำสามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ และในมาตรา 65 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2483 ยังได้กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพียงสภาเดียว แต่มีสมาชิก 2 ประเภท จำนวนเท่ากัน คือ ประเภทที่ 1 มาจากการเลือกตั้ง และประเภทที่ 2 มาจากการแต่งตั้ง ซึ่งการที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการแต่งตั้ง เช่นนี้ ถือเป็นโอกาสให้คณะรัฐประหารเข้ามาควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จ เนื่องจากบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งให้เข้ามาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ส่วนใหญ่นั้นก็เป็นบุคคลที่มาจาก การสนับสนุนของคณะรัฐประหารอันประกอบไปด้วยทหารและ

⁸⁰ “ประกาศให้ใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475” ราชกิจจานุเบกษา 68 (29 พฤศจิกายน 2494) : พิเศษ 1.

ตำรวจ ในขณะที่เดียวกันการที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การแต่งตั้งจำนวนมากถึงครั้งหนึ่ง เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งนี้ก็จะ มีผลทำให้อำนาจต่อรองของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้งลดลงด้วย อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงเนื้อหาบางส่วนในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 จนในที่สุดรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งเรียกว่า “รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495” ก็ได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495⁸¹ การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจึงส่งผลให้รัฐบาลภาย หลังการรัฐประหารตนเองทางวิทยุมีลักษณะที่เป็นเผด็จการมากขึ้น เนื่องจากสามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จในทางรัฐสภา ดังนั้นเมื่อมีการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของบรรดากลุ่มการเมืองในแนวทางสังคมนิยมและรัฐบาลได้นำไปเชื่อมโยงกับภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศแล้ว อำนาจที่เบ็ดเสร็จทางรัฐสภาของ รัฐบาลกับการขยายตัวของอิทธิพลจากคอมมิวนิสต์จึงกลายเป็นสิ่งที่มีความสอดคล้องกันอย่างพอดี ในการเอื้ออำนวยให้รัฐบาลมีความชอบธรรมในการที่จะใช้อำนาจเผด็จการที่รัฐบาลสร้างขึ้นนั้นด้วยการให้ฝ่ายทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มาจากฝ่ายรัฐประหารเข้ามา มีบทบาททางการเมืองได้มากขึ้น ในฐานะผู้รักษาความสงบของประเทศในสภาวะที่ต้องเผชิญภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยเมื่อมีความพยายามที่จะต่อต้านจากกลุ่มการเมืองที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลกลุ่มต่างๆและรัฐบาลได้ทำการปราบปราม ข้อหาคอมมิวนิสต์ก็จะถูกกล่าวถึงและถูกนำมาใช้ได้อย่างทันที่

ความหวาดระแวง และความต้องการปราบปรามกลุ่มการเมืองสังคมนิยมทั้งหลายนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความสำเร็จของขบวนการสันติภาพในการขยายตัวกระจายไปตามเมืองต่างๆจนสามารถชักชวนประชาชนมาลงชื่อต่อต้านรัฐบาลได้นับแสนคน ประกอบกับการที่แกนนำของกลุ่มผู้ต่อต้านหลายคน คือ ผู้ที่เคยให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์มาก่อน ทำให้แม้ว่าในช่วงเวลานั้นนายปรีดี พนมยงค์จะไม่ได้อยู่ในประเทศไทยแล้วก็ตาม แต่การที่นายปรีดียังคงมีอิทธิพลทางความคิดต่อนักการเมืองและปัญญาชนภายในประเทศอยู่นั้น ก็ไม่อาจทำให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามซึ่งถือเป็นฝ่ายตรงข้ามสามารถวางใจได้ ดังจะเห็นได้จากพยานรายหนึ่งในคดีการจับกุมกลุ่มต่อต้านรัฐบาลในขบวนการสันติภาพได้กล่าวหาว่านายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ กำลังจะเดินทางออกไปนอกประเทศเพื่อขอความช่วยเหลือจากภายนอก ติดต่อเอาคำสั่งจากนายปรีดี พนมยงค์ หรือขอกล่าวหาที่ว่าเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแผน

⁸¹ “รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495,” ราชกิจจานุเบกษา 69 (8 มีนาคม 2495):

ใหม่แล้วจะเชิญนายสงวน ตุลารักษ์ มาจัดการบ้านเมือง⁸² อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวนี้ยังไม่มีหลักฐานใดมายืนยันได้ว่านายปรีดีให้การสนับสนุนต่อขบวนการกู้ชาติและติดต่อกับนายสุภัทรจริง เพราะแม้แต่นายสมุท สุรักษะเองก็ยังให้การในกรณีนี้ว่า “ข้าฯคาดหมายเอาเองโดยมิเหตุผลว่า คุณสุภัทรอาจติดต่อได้ เพราะคุณสุภัทรเป็นคนสนิทมาก”⁸³ ส่วนนายวิวัฒน์ คติธรรมนิตย์ นั้นก็ได้กล่าวถึงกรณีนี้ไว้ว่า ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างนายปรีดีกับนายสุภัทรนั้นอาจเป็นเหตุให้มีผู้เข้าใจผิดปะติดปะต่อเอาเองได้เช่นกัน ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อขบวนการเคลื่อนไหวและตัวผู้ถูกกล่าวหา โดยเฉพาะถ้าหากความเข้าใจนั้นเกิดขึ้นโดยมีเจตนาของการเมืองอยู่เบื้องหลัง⁸⁴ ดังนั้นเพื่อให้รัฐบาลมีความชอบธรรม และไม่ถูกคัดค้านจากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกาในการจับกุมและปราบปรามฝ่ายตรงกันข้ามทางการเมือง รัฐบาลจึงได้อาศัยสถานการณ์ซึ่งเข้ากันได้กับผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในความพยายามที่จะต่อต้านและสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์แห่งนี้เป็นข้ออ้างในการดำเนินการจับกุมและกวาดล้างกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495

การจับกุมของรัฐบาลครั้งนี้ได้อาศัยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มาตรา 102-104-177-181-70 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา(ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2479 มาตรา 4 เป็นหลักสำคัญ โดยกรมตำรวจได้ออกแถลงการณ์ว่า “ด้วยปรากฏจากการสอบสวนของกรมตำรวจว่ามีบุคคลคนหนึ่งได้สมคบกันกระทำผิดกฎหมาย ด้วยการยุยงให้มีการเกลียดชังกันระหว่างคนไทยเพื่อก่อให้เกิดการแตกแยก เกิดการทำลายกันเองโดยใช้อุบายต่างๆ เช่น ปลุกปั่นแบ่งชั้น เป็นชนชั้นนายทุนบ้าง ชนชั้นกรรมกรบ้าง ชักชวนให้เกลียดชังชาวต่างประเทศที่เป็นมิตรของประเทศบ้าง อันเป็นการที่อาจจะทำให้เสื่อมสัมพันธ์ไมตรี ยุยงให้ทหารที่รัฐบาลส่งออกไปรบในเกาหลีตามพันธะที่รัฐบาลมีอยู่ต่อองค์รสหประชาชาติให้เสื่อมเสียวินัย เมื่อเกิดการปั่นป่วนในบ้านเมืองได้ระยะเวลาเหมาะสมแล้วก็จะใช้กำลังเข้าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบอื่นซึ่งมิใช่ระบอบประชาธิปไตย ด้วยการชักจูงชาวต่างประเทศเข้าร่วมทำการยึดครองประเทศ”⁸⁵ หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ผลักดันพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 หลังการกวาดล้างจับกุมครั้งใหญ่ได้ 3 วัน และได้มีการพิจารณา 3 วาระ

⁸² บรรลือ เรื่องตระกูล, พล.ต.ต., คู่มือการสอบสวนคดีอาญา, หน้า 83, 88, 90-91, 98, 100. อ้างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, “กบฏสันติภาพ,” หน้า 234.

⁸³ สมุท สุรักษะ, คำให้การพยานโจทก์, คดีหมายเลขดำที่ 158, 168, 202/2496 ศาลอาญา 7-8, 13-15, 20-21 กรกฎาคม 2496 อ้างถึงใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

⁸⁴ วิวัฒน์ คติธรรมนิตย์, “กบฏสันติภาพ,” หน้า 234.

⁸⁵ “แถลงการณ์กรมตำรวจ” สยามรัฐ (12 พฤศจิกายน 2495) : 1, 12 .

รวดออกมาเป็นกฎหมายภายในวันนั้น โดยรัฐบาลได้ออกแถลงการณ์เกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในวันต่อมา พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มาแบบอย่างกฎหมายว่าด้วยการกระทำอันไม่เป็นอเมริกันของสหรัฐอเมริกาที่ดัดแปลง ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงมีชื่อว่า Non Thai Activity Acts⁸⁶ จากนั้นรัฐบาลก็ได้พยายามเชื่อมโยงการจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลดังกล่าวให้เข้ากับกฎหมายที่ออกใหม่ฉบับนี้

ในความเป็นจริงแล้ว การออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์อย่างเร่งด่วนของรัฐบาลนั้น เป็นความพยายามสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการจัดการกับกลุ่มผู้ต่อต้าน โดยเป็นการแสดงให้เห็นว่า กลุ่มผู้ถูกจับกุมนั้นเป็นกบฏอันเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ กล่าวไว้ว่า ฝ่ายกบฏนั้นรับแผนและเงินอุดหนุนจากต่างชาติ และมีชนต่างด้าวหลายคนเข้าร่วม เป็นการกบฏที่มุ่งทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ และมุ่งสถาปนาลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นมา เพื่อเป็นขบวนการในการก่อสงครามครั้งใหม่ในเอเชีย ซึ่งตามมาด้วย การใช้กฎหมายนี้เพื่อการรวบรวมเอากลุ่มคน หรือผู้ต้องสงสัยว่าเคยโค่นล้มหรือบ่อนทำลายรัฐบาลมาดำเนินการได้สำเร็จ⁸⁷ ในขณะที่เดียวกันก็ได้จัดการเข้าตรวจค้นจับกุมมวลชนซึ่งเป็นการเริ่มงานการกวาดล้างพวกฝ่ายซ้ายต่อมาเป็นเวลา 3 เดือน โดยตำรวจอ้างว่ามีแผนการของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่จัดวางไว้อย่างกว้างขวางที่จะทำการโค่นล้มรัฐบาล แผนการนี้ไม่เพียงแต่จะเกี่ยวพันกับนักการเมืองไทยคนสำคัญที่เป็นปรปักษ์กับรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับรัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ และชาวจีนในประเทศไทยเป็นจำนวนนับพันคน⁸⁸

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาก่อนหน้านั้นนั้น มีความเป็นไปได้ว่า รัฐบาลมีความรู้ค่อนข้างมากเกี่ยวกับเรื่องคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย คือ อาจจะไม่ทราบหรือไม่แน่ใจในการดำรงอยู่ของพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตที่มอสโก รัฐบาลจึงได้ออกคำแถลงเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ว่า “ทางราชการขอแถลงให้ประชาชนทราบว่า ถ้ามีกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์จริง ก็เป็นองค์การคอมมิวนิสต์อันผิดกฎหมายรัฐธรรมนูญ”⁸⁹ และในเอกสารที่เกี่ยวกับการพิพากษาในคดีนั้นก็ดูจะไม่ทราบด้วยซ้ำว่าศูนย์กลางของคอมมิวนิสต์ไทยอยู่ที่สำนักพิมพ์มหาชน เพราะจากการจับกุมผู้ต่อต้านในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์ส่วน

⁸⁶ สยามนิกร (11 พฤศจิกายน 2495)

⁸⁷ Donald E. Nuechterlein, *Thailand and Struggle for Southeast Asia*, p.111.

⁸⁸ สกินเนอร์ จี. วิลเลียม, *สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*, หน้า 338.

⁸⁹ ธงชัย พึ่งกัน ไทย, “ลัทธิคอมมิวนิสต์ และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทยใน พ.ศ. 2468-2500,” หน้า 332.

ใหญ่จะเป็นคนจีนเกือบทั้งสิ้นมีเพียงนายประสิทธิ์ เทียนศิริ คนเดียวเท่านั้นที่เป็นคนไทย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์นี้เป็นความพยายามของรัฐบาลในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองในการจับกุมและปราบปรามกลุ่มที่พยายามจะโค่นล้มอำนาจรัฐ

การจับกุมของรัฐบาลในช่วงเวลาก่อนที่จะมีการออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ฉบับพ.ศ. 2495 ทำให้กลุ่มสำคัญที่มาจากขบวนการเสรีไทยได้ถูกนำคดีขึ้นฟ้องศาล 24 คน ในวันที่ 21 พฤษภาคม จนถึง ตุลาคม พ.ศ. 2492 โดยผู้ที่ถูกฟ้องทั้งหมด ได้แก่ กลุ่มอดีตเสรีไทยที่เข้าไปปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และวังหลวง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์นั่นเอง แต่ที่สำคัญไปกว่านั้น ก็คือ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์ หอดโอกาสที่จะหวนกลับมามีอำนาจและบทบาททางการเมืองในประเทศไทยอย่างสิ้นเชิง เพราะหลังจากความพ่ายแพ้ในกรณีกบฏวังหลวงแล้ว นายปรีดีก็ได้หลบอยู่ในประเทศนาน 6 เดือน จึงออกเดินทางจากประเทศไทย และในที่สุดได้ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ที่ประเทศจีนเป็นเวลา 13 ปี หลังจากนั้นก็ได้เดินทางไปลี้ภัยต่อที่ประเทศฝรั่งเศสจนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ณ บ้านพักชานเมืองกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับบรรดากลุ่มการเมืองกลุ่มอื่นๆที่ร่วมกันต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ได้ถูกจับกุมในช่วงแรกนั้นในที่สุดก็ต้องถูกรัฐบาลจับกุมตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 ในข้อหาว่ามีการยุยงก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมือง และกลุ่มที่เป็นเป้าหมายในการจับกุมนั้นกว้างขวางและครอบคลุมไปทุกวงการ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำการจับกุมในระหว่างวันที่ 10-18 พฤศจิกายน หลังจากนั้นมีการจับกุมอีกเป็นระยะจนกระทั่งถึงวันที่ 25 ธันวาคม รวมบุคคลที่ถูกจับกุมเป็นร้อยคน แต่ก็มีหลายคนที่ไม่ถูกดำเนินคดี เช่น สุภา ศิริมานนท์ พิก ฅ สงขลา สุวัฒน์ วรดิลก ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ เป็นต้น สำหรับในส่วนที่ถูกดำเนินคดีนั้นก็ได้มีการยื่นฟ้องในข้อหาว่าเป็นกบฏคอมมิวนิสต์ โดยผู้ถูกฟ้องนั้นถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

ขบวนการสันติภาพ มีบุคคลที่ถูกจับกุม เช่น นายจรูญ สืบแสง นายสุน กิจจางง กุหลาบ สายประดิษฐ์ สมักร บูราวาส ครอง จันดาวงศ์ เป็นต้น

ขบวนการกู้ชาติ เช่น สุภัทร สุคนธาภิรมย์ สุพจน์ ดำนตระกุล น.ต.พรวงเพชร บุญรัตพันธ์ พิณีจ ปทุมรส ปาล พนมยงค์ น.ต.มนัส จารุภา และทหารเรืออีกจำนวนหนึ่ง โดยนายสมุทร สุรักขกะ กับ ศิริพร วรชาติ นั้นถูกกันไว้เป็นพยาน

พรรคคอมมิวนิสต์ ได้มีการจับกุม นายประสิทธิ์ เทียนศิริ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ นอกนั้นก็ เป็นชาวจีน และคนที่ทำงานอยู่ในหนังสือพิมพ์ ฉวนหมินเป่า ซึ่งถูกจับทั้งหมดฉบับ ตั้งแต่

บรรณาธิการถึงช่างเรียง และช่างแท่น เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน นั้นเอง⁹⁰ นอกจากนายประสิทธิ์ แล้วรัฐบาลยังได้ฟ้องบุคคลอื่นๆในข้อหาคอมมิวนิสต์ได้อีก เช่น ชัง หรือ เกี้ยว แซ่กุ ชาย เสงกุล อัก แซ่ลิ้ม และฮังเฮ้า แซ่โจ้ว นอกจากนี้ยังได้จับชาวบ้านตำบล กุซอด อำเภอเมือง จังหวัด ศรีสะเกษ อีก 11 คน มาดำเนินคดีฟุ้งท้ายเข้าด้วยกัน ในข้อหาให้การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และศาลก็ได้ตัดสินลงโทษรวมไปกับคดีขบวนการกู้ชาติ และกบฏสันติภาพด้วย⁹¹

ดังนั้นหากจะกล่าวโดยสรุป ความหวาดกลัวว่าภัยคอมมิวนิสต์จะคุกคามความมั่นคงทางการเมืองของรัฐได้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการทำลายฝ่ายตรงข้ามอื่นๆที่แม้จะไม่มีพฤติการณ์ใดเกี่ยวข้องกับฝ่ายคอมมิวนิสต์มาก่อนเลย ดังที่สกินเนอร์ จี. วิลเลียม วิพากษ์วิจารณ์การดำเนินนโยบายของรัฐบาลว่า “รัฐบาลอาจจะแสวงหาความมั่นคงปลอดภัยจากการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์ด้วยวิธีการต่างๆที่มีเหตุผลได้ดีกว่านี้ แต่ดูเหมือนปรากฏว่ารัฐบาลมิได้กระทำเนื่องจากสาเหตุ 2 ประการ ประการแรกคือ คณะผู้ปกครองซึ่งก้าวขึ้นมาใช้อำนาจในการรัฐประหารปี พ.ศ. 2494 นั้น ส่วนใหญ่ประกอบด้วยข้าราชการทหารซึ่งเป็นพวกเดิมที่เคยร่วมในการรัฐประหารมาแล้วหลายครั้ง เรียกได้ว่าเป็นผู้ชำนาญในด้านการใช้กำลัง พวกนี้ไม่มีประสบการณ์และจากภูมิหลังของพวกเขาเหล่านี้ทำให้วิธีการปราบปรามโดยการใช้กำลังบังคับ เป็นเครื่องมือตามธรรมชาติที่ถนัดที่สุด ประการที่สอง ลัทธิต่อต้านคอมมิวนิสต์ และลัทธิต่อต้านชาวจีนอาจนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองภายในประเทศได้ ในสมัยของอริบดีดำรงเผ่า ศรียานนท์ ลัทธิทั้งสองได้ปะปนกันอย่างแยกไม่ออกเหมือนกับลัทธิต่อต้านพวกบอลเชวิก และลัทธิต่อต้านพวกเซเมติก ในสมัยของพวกนาซี ลัทธิทั้งสองนั้นก็เหมือนกับเรื่องที่คล้ายกันในเยอรมนี คือ เป็นเครื่องมือที่น่าชื่นชอบสำหรับใช้ปราบปรามการคัดค้านทางการเมือง และเป็นข้ออ้างที่มีประโยชน์เพื่อธำรงรักษาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยโดยพวกทหาร...” รัฐบาลภายใต้การนำของคณะรัฐประหารจึงดำเนินการด้วยการออกมาตรการทางกฎหมายและทางการเมืองเพื่อจำกัดบทบาทการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม ในขณะที่เดียวกันก็สามารถใช้ประโยชน์จากความหวาดเกรงภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ของประเทศมหาอำนาจซึ่งเข้ากันได้กับผลประโยชน์ของผู้นำทางการเมืองของไทยในขณะนั้นที่ต้องการการสนับสนุนทางการเมืองจากภายนอก นำมาซึ่งความร่วมมือซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ระหว่างรัฐบาลไทยกับสหรัฐอเมริกา และสถาปนาอย่างรวดเร็วในช่วงต้นทศวรรษ 2490

⁹⁰ สยามนิกร (19 พฤศจิกายน 2495)

⁹¹ บรรลือ เรื่องตระกูล, พล.ต.ต., คู่มือการสอบสวนคดีอาญา, หน้า 28 อ้างถึงใน วิวัฒน์ คติธรรมนิษฐ์, “กบฏสันติภาพ,” หน้า 167.

ดังนั้นการจับกุมกบฏสันติภาพตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ส่วนหนึ่งจึงเป็นความพยายามสกัดกั้นการแพร่หลายของขบวนการคอมมิวนิสต์ แต่ในอีกแง่หนึ่งก็เป็นการจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลกลุ่มต่างๆที่มารวมตัวกันอยู่ในนามของขบวนการสันติภาพ เพื่อให้การจับกุมกลุ่มผู้ต่อต้านทั้งหมดนี้ ไม่ว่าจะเป็นขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย รวมไปถึงขบวนการนิสิต นักศึกษา นักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน เป็นไปโดยสมเหตุสมผล อันนำมาซึ่งความเข้มแข็งของรัฐบาลในที่สุด

บทสรุป

การที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในสถานะที่อ่อนแอทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ระหว่างประเทศที่มีการแบ่งออกเป็นสองค่ายที่มีอุดมการณ์แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างอุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตยกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์นั้น ได้ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย โดยรัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ตัดสินใจที่จะเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้นำในอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตยและต่อต้านคอมมิวนิสต์ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และการเป็นพันธมิตรที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกาของรัฐบาลกลับไม่ได้อยู่ที่ความต้องการที่จะต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริง แต่รัฐบาลได้อาศัยสถานการณ์ระหว่างประเทศที่มีการแข่งขันทางด้านอุดมการณ์อย่างรุนแรงเป็นโอกาสในการแก้ไขปัญหาคือความอ่อนแอของรัฐบาลด้วยการอาศัยการดำเนินนโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์มาสร้างภาพความชอบธรรมให้กับรัฐบาลในการจับกุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้าม เพื่อให้สถานะของรัฐบาลมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลก็ได้รับการยอมรับจากต่างประเทศมากขึ้นด้วยซึ่งเป็นผลจากการมีท่าทีต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างแข็งขัน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ซึ่งกล่าวถึงการดำเนินนโยบายของรัฐที่อ่อนแอ (Weak State) ในการนำนโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายภายในประเทศนั้นสามารถนำมาอธิบายพฤติกรรมรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามได้เป็นอย่างดี โดยการดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงเวลาพ.ศ.2491-2495นี้ ไม่ได้ทำให้รัฐบาลสามารถป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลให้รัฐบาลอาศัยนโยบายดังกล่าวมาใช้เพื่อ

ควบคุมและปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามซึ่งสร้างความอ่อนแอให้กับรัฐบาลได้อย่างชอบธรรมด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

บทสรุป

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ.2490-2495) นั้นต้องถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะสามารถบรรลุเป้าหมายในระดับระหว่างประเทศในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ รวมถึงได้รับการยอมรับและความช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจ ในขณะที่เดียวกันนโยบายดังกล่าวก็ทำให้รัฐประสบความสำเร็จในการดำเนินนโยบายภายในประเทศด้วยเช่นกัน โดยรัฐสามารถแก้ปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองอันเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางการเมืองภายในระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆ ซึ่งพัฒนามาตั้งแต่ครั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาได้สำเร็จ ด้วยการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถนำสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายในการสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในประเทศได้ และส่งผลให้จอมพล ป. พิบูลสงครามสามารถอยู่ในอำนาจได้อีกเป็นเวลายาวนาน

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองพ.ศ. 2475 สถานการณ์ทางการเมืองภายในเกิดการแบ่งกลุ่มทางการเมืองออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ กลุ่มอำนาจเก่า อันประกอบไปด้วยเจ้านาย ข้าราชการ และเชื้อพระวงศ์ กับ กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองรุ่นใหม่ที่ยืนมาใช้อำนาจภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อันได้แก่ บุคคลรุ่นหนุ่มที่จบการศึกษามาจากต่างประเทศหลากหลายอาชีพด้วยกัน ทั้งที่มาจากฝ่ายทหาร ข้าราชการ และพลเรือน ความเป็นมาที่แตกต่างกันเช่นนี้นำมาซึ่งความแตกต่างทางความคิด และอุดมการณ์ทางการเมืองในเวลาต่อมา กล่าวคือ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นั้น บุคคลที่ถือว่าเป็นแกนนำและผู้ริเริ่มที่สำคัญ ก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ นายควง อภัยวงศ์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม บุคคลทั้งสามได้มีโอกาสพบปะและรู้จักกัน ตั้งแต่ครั้งที่ศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส แม้ว่าจะมีความเห็นพ้องต้องกันในความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้วก็ตาม แต่การที่แต่ละบุคคลต่างก็มีพื้นฐานความเป็นมาที่แตกต่างกัน ทำให้อุดมการณ์ ความคิด และผลประโยชน์ทางการเมืองของคนทั้งสามยังคงแตกต่างกันอยู่มาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในฐานะบุคคลที่เติบโตและก้าวหน้ามากับอาชีพทหารนั้นมีความชื่นชมในแนวทางเผด็จการทหารนิยม และให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทัพ โดยมีกลุ่มข้าราชการบางส่วน รวมถึงนายทหารคนสนิทที่เคยใกล้ชิดและร่วมงานกันมาตั้งแต่ครั้งเป็นนายกรัฐมนตรีก่อนแรกคอยให้การสนับสนุน ในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือน เป็นลูกชาวนาเติบโตขึ้นมากับการทำงานในระบบราชการซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาของประชาชนจำนวนมาก นายปรีดีจึงมีเป้าหมายในการดำเนินการทางการเมืองที่ผูกพันอยู่กับคนส่วน

ใหญ่ของประเทศซึ่งเป็นกลุ่มที่ค้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นที่จะแสวงหา และสร้างผลประโยชน์ให้กับคนกลุ่มนี้

เนื่องจากนายปรีดี พนมยงค์ต้องการที่จะให้มีการกระจายรายได้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ดังนั้น แนวทางและอุดมการณ์ทางการเมืองที่นายปรีดีสนับสนุน จึงเป็นแนวทางสังคมนิยมประชาธิปไตย ที่ให้รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตเพื่อควบคุมให้เกิดการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรมในสังคม ส่วนในทางการเมืองก็สนับสนุนให้มีการแข่งขันในระบอบรัฐสภาตามแนวทางประชาธิปไตย ซึ่งทำให้กลุ่มที่ให้การสนับสนุนนายปรีดีส่วนใหญ่เป็นส.ส.ประเภทที่ 1 ที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ส.ส.ที่มาจากจังหวัดในภาคอีสาน ซึ่งเป็นบริเวณที่ประชาชนมีความยากจนมาก เนื่องจากความต้องการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในท้องที่ตนของส.ส.ภาคอีสานเหล่านี้ไปสอดคล้องกับเป้าหมายในการดำเนินการทางการเมืองของนายปรีดี พนมยงค์ นอกจากนี้กลุ่มที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ยังรวมไปถึง กลุ่มข้าราชการทหารบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารเรือ อาจารย์ ข้าราชการ และนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น

ส่วนนายควง อภัยวงศ์ นั้นเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนที่คูศิวเินอาจจะไม่มีความแตกต่างทางด้านอุดมการณ์ และเป้าหมายในการดำเนินการทางการเมืองจากนายปรีดี พนมยงค์มากนัก แต่ด้วยความขัดแย้งในการดำเนินการทางการเมืองร่วมกัน ทำให้บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ไปผูกพันอยู่กับกลุ่มอดีตขุนนาง ข้าราชการ และเชื้อพระวงศ์ที่เป็นกลุ่มอำนาจเก่า และกลายเป็นกลุ่มที่ให้การสนับสนุนนายควง อภัยวงศ์ในเวลาต่อมา โดยกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่สนับสนุนและมีความชื่นชมในอุดมการณ์อนุรักษนิยมประชาธิปไตย คือ ขอมรับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะมีอาจด้านทานกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและกลับไปสู่การปกครองในระบอบสมบูรณาสิทธิราชย์เหมือนเดิมได้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการที่จะดำรงรักษาอำนาจสูงสุด และเด็คขาดของพระมหากษัตริย์ในระบอบเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด

ความแตกต่างและการแข่งขันระหว่างผู้นำทางการเมืองทั้งสามที่ปรากฏให้เห็นนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงรากฐานของความอ่อนแอในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยที่มีความไม่มั่นคงมาตั้งแต่การเริ่มต้น และด้วยพื้นฐานของความอ่อนแอในการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้จึงนำมาซึ่งปัญหาความแตกแยกที่พัฒนามาจนถึงขั้นของความขัดแย้งที่มุ่งทำลายล้างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งที่สองนั้น ความขัดแย้งดังกล่าวได้พัฒนามาถึงจุดที่ไม่อาจประนีประนอมกันได้อีก จึงปรากฏให้เห็นในลักษณะของการทำลายล้างฝ่ายตรงข้ามให้ไม่สามารถกลับมามีบทบาททางการเมืองได้ต่อไป และส่งผลให้รัฐบาลต้องอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองฝ่ายต่างๆในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่มีแนวความคิดทางการเมืองที่แตกต่างกันนั้น ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้รัฐบาลอยู่ในสถานะที่อ่อนแอ โดยเริ่มตั้งแต่ความพยายามคัดค้านการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลจากสมาชิกวุฒิสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งมาจากกลุ่มผู้นำทางการเมืองฝ่ายอนุรักษ์นิยมประชาธิปไตย ภายใต้การนำของนายควง อภัยวงศ์ อิทธิพลจากความใกล้ชิดและการได้รับการสนับสนุนจากวุฒิสภานายควง อภัยวงศ์ ทำให้รัฐบาลไม่สามารถรวบรวมอำนาจไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จและถูกคัดค้านทางรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องถูกต่อต้านจากกลุ่มที่พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลด้วยการใช้กำลังตลอดเวลา โดยเริ่มตั้งแต่ความพยายามของกลุ่มทหารฝ่ายเสรีนิยมในกองทัพที่ไม่พอใจการที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมือง เนื่องจากนายทหารกลุ่มนี้ต้องการให้ทหารทำหน้าที่รับราชการในกองทัพแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งไปสอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ต้องการให้มีการแยกข้าราชการประจำออกจากข้าราชการการเมือง ประกอบกับ กลุ่มทหารเสรีนิยมกลุ่มนี้ถูกมองจากรัฐบาลว่ามีความสนิทสนมกับกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นพิเศษ เนื่องจากในช่วงที่รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์ และรัฐบาลพลเรือโทอำนาจนั้น นายทหารเสรีนิยมกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิด และได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์มากที่สุด ดังนั้น เมื่อรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกต่อต้านจากกลุ่มการเมืองกลุ่มนี้ กลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ จึงถูกมองจากรัฐบาลด้วยว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง และสนับสนุนนายทหารกลุ่มดังกล่าวให้ต่อต้าน และโค่นล้มรัฐบาลเพื่อช่วงชิงอำนาจคืน

หลังจากเหตุการณ์กบฏเสรีนิยมแล้ว กบฏวังหลวง และกบฏแมนฮัตตัน ถือเป็นความพยายามโค่นล้มรัฐบาลที่เกิดขึ้นตามมาอีกอย่างต่อเนื่อง โดยในกบฏวังหลวงนั้นนายปรีดี พนมยงค์ และกลุ่มผู้สนับสนุนอันประกอบไปด้วยผู้เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทย, ศ.ส.ภาคอีสาน อาจารย์ และข้าราชการที่ใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมถึงนายทหารบกและทหารเรือบางส่วน ได้เป็นแกนนำสำคัญในการดำเนินการต่อต้านรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม แม้ว่ากบฏวังหลวงจะต้องล้มเหลวและผู้ร่วมก่อการที่ให้การสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ต้องหมดบทบาททางการเมืองลงไปเป็นจำนวนมาก แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่อาจหยุด

ยังความพยายามที่จะต่อต้านและโค่นล้มรัฐบาลของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามไปได้ โดยกลุ่มที่เข้ามา มีบทบาทเป็นแกนนำในการต่อต้านรัฐบาลแทนฝ่ายพลเรือนที่ถูกจำกัดบทบาทไปก็คือ กลุ่มนายทหารเรือชั้นผู้น้อย ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้วกลุ่มนายทหารเรือชั้นผู้น้อย ที่เรียกตัวเองว่า “คณะกู้ชาติ” และพยายามต่อต้านรัฐบาลในกบฏแมนฮัตตันเมื่อ ปีพ.ศ. 2494 นี้ ก็คงจะอยู่ในสถานะที่ไม่แตกต่างไปจากกลุ่มนายทหารบกฝ่ายเสนานิการที่ต่อต้านรัฐบาลในกบฏเสนานิการเมื่อครั้งพ.ศ. 2492 เท่าใดนัก หากจะแตกต่างกันก็เพียงแค่นายทหารทั้งสองกลุ่มนี้มาจากคนละกองทัพเท่านั้น แต่โดยเป้าหมายหลักแล้วก็คือความพยายามโค่นล้มรัฐบาล เนื่องจากไม่ต้องการเห็นทหารเข้ามา มีบทบาททางการเมือง และดำเนินนโยบายแบบเผด็จการอย่างเช่นที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเคย ดำเนินมาตั้งแต่ครั้งเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรกนั่นเอง อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้ต่อต้านไม่ว่าจะเป็น นายทหารกลุ่มเสนานิการ นายทหารเรือคณะกู้ชาติ หรือ แม้กระทั่งกลุ่มพลเรือนของนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุนนั้น ไม่สามารถที่จะมีกำลังอำนาจมากพอที่จะแข่งขันกับรัฐบาลได้ โดยทุกกลุ่มต้องประสบกับความล้มเหลวและพ่ายแพ้รัฐบาลไปในที่สุด

ความล้มเหลวของความพยายามใช้กำลังในการต่อต้านรัฐบาลนำมาซึ่งความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในรูปแบบใหม่ ด้วยวิธีการที่สันติมากยิ่งขึ้น นั่นคือการใช้วิธีการณรงค์ให้ประชาชนมีความสนใจในทางการเมือง ซึ่งในที่สุดได้นำไปสู่การปลุกกระดมให้ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมขบวนการเรียกร้องและต่อต้านรัฐบาลด้วยการใช้สื่อโฆษณา สิ่งพิมพ์ ใบปลิว แอลงการณื การโฆษณาชวนเชื่อ และบทความตามหนังสือต่างๆ เป็นอาวุธแทนการใช้กำลัง การต่อต้านรัฐบาลด้วยสันติวิธีเช่นนี้เกิดขึ้นภายใต้การนำของกลุ่มการเมืองกลุ่มต่างๆไม่ว่าจะเป็น ขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ ขบวนการกรรมกร กลุ่มนักคิด นักเขียน นักหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชน ตลอดจนนักศึกษา โดยกลุ่มต่อต้านรัฐบาลในครั้งนี้มีลักษณะร่วมกันคือ การเรียกร้องต่อต้านการดำเนินการของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และผูกพันประเทศไทยไว้กับการดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้กลุ่มเหล่านี้ถูกมองจากรัฐบาลว่าเป็นกลุ่มที่นิยมชมชอบในแนวทางการปกครองแบบคอมมิวนิสต์โดยได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากนายปรีดี พนมยงค์ ที่ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ในประเทศจีน และถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์มาก่อนหน้านี้แล้ว อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของกลุ่มต่อต้านรัฐบาลของกลุ่มการเมืองทั้งหลายเหล่านี้ไม่ว่าจะใช้กำลัง หรือ สันติวิธีก็ตาม ได้มีผลทำให้สถานะของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในสถานะที่อ่อนแอตลอดเวลาที่ขึ้นมามีอำนาจนับตั้งแต่การยึดอำนาจของคณะรัฐประหารประสบความสำเร็จ

ในขณะที่รัฐบาลต้องเผชิญกับการต่อต้านในระดับภายในประเทศนั้น สถานการณ์ในระดับระหว่างประเทศก็ต้องถือว่ารัฐของจอมพล ป. พิบูลสงครามอยู่ในสถานะของรัฐที่อ่อนแอด้วยเช่นกัน โดยเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้นำซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะในระดับระหว่างประเทศของไทยเป็นเวลายาวนานก็คือ การที่ไทยต้องตกอยู่ในสถานะที่ไม่แน่นอนภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ทำให้ไทยต้องยอมดำเนินนโยบายตามข้อเรียกร้องต่างๆ ของประเทศมหาอำนาจไม่ว่าจะเป็นจากอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือ ฝรั่งเศส แม้ว่านโยบายเหล่านั้นจะทำให้ไทยต้องสูญเสียผลประโยชน์บางอย่างก็ตาม นอกจากนี้สถานะของรัฐที่อ่อนแอของไทยยังปรากฏให้เห็นได้จากเหตุการณ์ที่รัฐบาลไทยพยายามที่จะดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศมหาอำนาจ ทั้งนี้เพื่อที่จะสร้างการยอมรับและใช้นโยบายดังกล่าวมาเป็นประเด็นในการดึงความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย โดยเริ่มต้นจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา การรับรองรัฐบาลประเทศต่างๆ จากอินโดจีนไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลเบาไคของเวียดนาม รัฐบาลลาว และรัฐบาลกัมพูชา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญที่สุดก็คือการดำเนินนโยบายต่อต้าน และป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยท่าทีที่ไม่เป็นมิตรกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งตามมาด้วยการสนับสนุนมติความมั่นคงของสหประชาชาติและให้ความช่วยเหลือสหรัฐอเมริกาในกรณีเหตุการณ์สงครามเกาหลี

การที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นรัฐที่อ่อนแอในระดับภายในประเทศและระดับระหว่างประเทศนั้น ทำให้รัฐบาลต้องดำเนินนโยบายโดยการนำเอาสถานการณ์และนโยบายที่ใช้ในระดับระหว่างประเทศมาใช้เพื่อสร้างเสถียรภาพภายในประเทศ และสถานการณ์ที่ถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้ ก็คือ การแข่งขันทางด้านอุดมการณ์ระหว่างสองประเทศมหาอำนาจ อันได้แก่ อุดมการณ์เสรีนิยมประชาธิปไตย และอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้เลือกใช้ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มาเป็นประเด็นหลักของการดำเนินนโยบายทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลให้กลุ่มการเมืองภายในโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มของนายปรีดี พนมยงค์ที่ถูกรัฐบาลกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการคอมมิวนิสต์และพยายามที่จะโค่นล้มรัฐบาลต้องถูกปราบปรามอย่างหนัก โดยที่รัฐบาลไม่ถูกคัดค้านและต่อต้านทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ แต่กลับได้รับการสนับสนุนและความชอบธรรมด้วยข้ออ้างความหวาดกลัวภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ทำให้สถานะของรัฐบาลมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น เนื่องจากกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถที่จะมีอำนาจในการกลับมาต่อต้านรัฐบาลได้อีก ส่วนในระดับระหว่างประเทศนั้น การดำเนินนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา และอังกฤษ ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็ได้รับความ

ช่วยเหลือจากประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐอเมริกาในรูปแบบต่างๆเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นความช่วยเหลือทางการทหาร ทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงจนถึงการศึกษาและเทคโนโลยี ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวนี้ทำให้สถานะของรัฐไทยในระดับระหว่างประเทศมีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการดำเนินนโยบายของรัฐของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น เป็นไปตามแนวทางของ Michael Mastanduno, David A. Lake and G. John Ikenberry ซึ่งกล่าวถึงการนำนโยบายระหว่างประเทศมาใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายภายในประเทศ โดยในกรณีของจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้นได้นำเอานโยบายที่ต่อต้านภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์มาใช้เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน ในแง่ที่ว่ารัฐบาลสามารถนำนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านภัยคุกคามคอมมิวนิสต์จากภายนอกประเทศมาสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายปราบปรามกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามภายในประเทศ ซึ่งถูกกล่าวหาจากรัฐบาลว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้ อันนำมาซึ่งความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับรัฐบาล การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินนโยบายต่างประเทศกับสถานการณ์ทางการเมืองภายในรูปแบบนี้ จึงถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการนำเอานโยบายต่างประเทศมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการดำเนินนโยบายภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาคือในปีพ.ศ. 2500 กลับปรากฏว่ารัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องมาถึงจุดสิ้นสุดลง เมื่อถูกยึดอำนาจจากฝ่ายคณะรัฐประหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถือเป็นหนึ่งในกลุ่มแกนนำในคณะรัฐประหารเมื่อพ.ศ. 2490 และเป็นบุคคลที่มีอำนาจอยู่ในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามมาด้วยกัน ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากความช่วยเหลือที่ประเทศไทยได้รับจากสหรัฐอเมริกานั้น ได้สร้างความแข็งแกร่งให้กับกลุ่มแกนนำฝ่ายต่างๆภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือกลุ่มตำรวจภายใต้การนำของอธิบดีเฟา ศรียานนท์ จนทำให้บรรดาแกนนำในรัฐบาลมีความเข้มแข็งขึ้นมาจนสามารถที่จะมาท้าทายอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ ดังนั้นหากจะกล่าวไปแล้ว ในการศึกษานโยบายต่างประเทศไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น นอกเหนือไปจากการศึกษาในฐานะที่นโยบายต่างประเทศนั้นจะถูกนำมาใช้เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กับผู้นำแล้ว ในขณะเดียวกันการศึกษาถึงผลกระทบของความช่วยเหลือและการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐอเมริกาต่อสถานการณ์ทางการเมือง

ภายใน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับรัฐบาลทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในเวลาต่อมา ก็ถือเป็นสิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญในการศึกษาต่อไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้นผลการวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงชี้ให้เห็นว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามนั้น ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อป้องกันภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ภายนอกประเทศแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการดำเนินนโยบายโดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองภายในประเทศอันเป็นผลมาจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองภายในที่มีความขัดแย้งกันมาช้านานให้สิ้นสุดลงอีกด้วย ดังนั้นการให้ความสำคัญกับการศึกษานโยบายที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในฐานะที่เป็นผลมาจากปัจจัยในระดับระหว่างประเทศที่กำลังมีการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชีย หรือ แม้กระทั่งการให้ความสำคัญกับการศึกษาปัจจัยภายในแต่เพียงอย่างเดียวจึงยังอาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้เข้าใจถึงสถานะของการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลาดังกล่าวได้ เพราะการให้ความสำคัญแต่ประเด็นของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายเพียงอย่างเดียวนั้นจะไม่สามารถทำให้เข้าใจถึงเป้าหมายที่แท้จริงในการดำเนินนโยบายของรัฐนั้นๆ ได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการศึกษาถึงวิธีการและเป้าหมายในการดำเนินนโยบายเพื่อบรรลุเป้าหมายของรัฐด้วย เนื่องจากในความเป็นจริงสถานการณ์ทั้งในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศนั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมในระดับภายในและระดับระหว่างประเทศนั้นมีความเชื่อมโยงกันจนไม่สามารถแยกการดำเนินความสัมพันธ์ออกเป็นด้านใดด้านหนึ่งแต่เพียงลำพังได้ ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างรัฐที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หากรัฐสามารถนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับระหว่างประเทศมาเชื่อมโยงกับสถานการณ์ภายในประเทศได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว รัฐก็สามารถที่จะบรรลุเป้าหมายในระดับภายในประเทศได้ แม้ว่านโยบายนั้นจะเป็นนโยบายที่รัฐใช้ในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศก็ตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. “ไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2.” ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. หน้า 47-49. ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. “พีเนตรและเสรีไทย.” ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเนตร เขมะโยธิน 24 ตุลาคม พ.ศ. 2528. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2528.

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. การวิเทศนโยบายของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย กระทรวงการต่างประเทศ. “สนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน.” ลงวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2489.

กรมศิลปากร. วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2520.

กรมศิลปากร. หัวข้อหัวข้อของนโยบายต่างประเทศ. พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2514.

กรมศิลปากร. “อุดมการณ์กับสังคมไทยในปัจจุบัน.” ใน จักรทิพย์ นาถสุภา. ผู้รวบรวม. อุดมการณ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท. 0201.2.1.59/2. “แถลงการณ์ของรัฐบาลเรื่องปรับความเข้าใจกับทหารเรือ.” วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. นว 34/2493. หนังสือของสำนักเลขาธิการการคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. มท. 0201.1.2/179 “แถลงการณ์เรื่องการรับรองรัฐบาลเวียดนัม รัฐบาลเขมร และรัฐบาลลาว” วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. 19.2 เอกสารส่วนพระองค์กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ “สุนทรพจน์ที่แสดงที่ Calvin Bullock Forum กรุง New York เรื่อง Thai-American Relations” วันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.12/1 ที่ น. 15162/2493 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถึงหลวงชำนาญอักษร เลขาธิการคณะรัฐมนตรี วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.12/1 ที่ น. 21040/2493 นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ ถึง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี วันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.12/1 ค่วนมากที่ น. 22391/2493 นายवरการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึง จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.12/1 ที่ น. 11249/2493 หลวงชำนาญอักษร เลขธิการ คณะรัฐมนตรี ถึง นายवरการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0201.7.2.1/117 ลับ ที่ ต. 663/2493 หลวงชำนาญอักษร เลขธิการคณะรัฐมนตรี ถึง นายवरการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร.0202.92139 ที่ น. 9337/2493 เรื่องเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ กระทรวงมหาดไทย วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2493.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. แผนก บร. 5/105 สถานีวิทยุปักกิ่ง เรื่องไทยมองจีนด้วยสายตาศัตรู ขนาดคลื่น 25 เมตร เวลา 7.00-7.30 น. วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2495.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. แผนก บร. 5/105 ที่ น. 15185/2495 กรมเลขธิการคณะรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ถึง เลขธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. แผนก บร. 5/105 ค่วนมากที่ น. 15730/2495 สำนักนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เสนอ ประธานสภาผู้แทนราษฎร วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. แผนก บร. 5/105 คำแถลงการณ์จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เรียบ อธิปไตยกรมประชาสัมพันธ์ วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495.

กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. สร. แผนก บร. 5/105 คำแปลเรื่อง “Communist Threat to Thailand.” การเมืองรายสัปดาห์ (29 พฤศจิกายน 2490)

การเมืองรายสัปดาห์ (20 ธันวาคม 2490)

การเมืองรายสัปดาห์ (7 ตุลาคม พ.ศ. 2493)

เกียรติศักดิ์ ฉบับพิเศษ (11 มิถุนายน 2494)

เกียรติศักดิ์ (27 กุมภาพันธ์ 2492).

โฆษณาการ, กรม. ไทยเรียกร้องความยุติธรรม. พระนคร : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2514.

(จัดพิมพ์เนื่องในงานฉาปนกิจศพ นายทัต วิบูลย์จันทร์)

จิรวรรณนุสรณ์, ผู้รวบรวม. คำให้การต่อศาลอาชญากรรมสงครามของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และนายทิวี บุญยกตุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อนงค์ศิลป์การพิมพ์, 2526.

จุลชีพ ชินวรรณ. "นโยบายต่างประเทศของไทยในช่วงสงครามเย็น." ใน 5 ทศวรรษการต่างประเทศของไทย : จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ. ชัยโชค จุลศิริวงศ์, บรรณาธิการ.

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ชาติรี ฤทธารมย์. นโยบายต่างประเทศของไทย (2488-2497). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511.

ณรงค์ ไตรวิวัฒน์. เบื้องหลังการเมืองยุคทมิฬ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อุดมศึกษา, 2517.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. "ประวัติพันตรี ควง อภัยวงศ์." อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2511. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยสัมพันธ์, 2511.

คำรึห์ เรื่องสุธรรม และ จรูญ ละสา. ขบวนการกรรมกรในประเทศไทยกับการต่อสู้เคลื่อนไหว และการพัฒนาการของแรงงาน. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สันติธรรม, 2529.

ดิเรก ชัยนาม. ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง. 2 เล่ม. พระนคร : แพร่พิทยา, 2509.

เดลิเมล์ (5 กรกฎาคม 2493)

เดลิเมล์ (9 พฤศจิกายน 2493)

เดือน บุนนาค. ท่านปรีดีรัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สามัคคีธรรม, 2517.

ตะวันออกปริทัศน์ (4 กรกฎาคม 2522)

แถมสุข นุ่มนนท์. เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2521.

แถมสุข นุ่มนนท์. "ขบวนการต่อต้านอเมริกันสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม." ใน รวมบทความประวัติศาสตร์ (2 มกราคม 2524). กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524.

แถมสุข นุ่มนนท์. ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐอเมริกาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525.

"แถลงการณ์กรมตำรวจ." สยามรัฐ (12 พฤศจิกายน 2495) : 1, 12.

ทิวี ธีระวงศ์เสรี. สัมพันธ์ภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

- ทักษ์ เถลิเมเตียรณ. การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- เทียมจันทร์ อ่ำแหว. บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2475-2487 วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ไถยน้อย (เสลา เรชะรุจิ). 25 คดีกบฏ. พระนคร : ประมวลสาส์น, 2513.
- ไทยสมิต (9 ตุลาคม 2483)
- ธงชัย พึ่งกันไทย. ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2468-2500. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ธรรมจักร (กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2496)
- ธรรมาธิปไตย (29 ธันวาคม 2495)
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. การใช้กฎหมายป้องกันคอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2517.
- ชานี สุขเกษม. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน : วิเคราะห์แนวนโยบายต่างประเทศของไทยที่มีต่อจีน พ.ศ. 2492-2515. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- นครสาร (4 กุมภาพันธ์ 2493)
- นครสาร (22 กุมภาพันธ์ 2493)
- นิภาพรรณ พัฒนไพบูลย์. “อีสาน : การแสวงหาเอกลักษณ์ทางการเมือง.” อีสานแดนแห่งความขมขื่น. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2518.
- นิยม สุขรองแพ่ง. ทหารเรือกบฏแมนฮัตตัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2529.
- เนตร เขมะโยธิน, พลตรี. งานใต้ดินของพันเอกโยธี เล่ม 3. พระนคร : เกษมบรรณกิจ, 2500.
- แนวหน้า (20 กุมภาพันธ์ 2493)
- “ประกาศให้ใช้กำลังทหารเพื่อการรบ” ราชกิจจานุเบกษา 67 (29 กันยายน 2493) : ฉบับพิเศษ หน้า 1-2.
- “ประกาศกรมตำรวจเรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” ราชกิจจานุเบกษา 68 (7 กุมภาพันธ์ 2494) : ฉบับพิเศษ หน้า 2.
- “ประกาศกรมตำรวจเรื่องห้ามสั่งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” ราชกิจจานุเบกษา 68 (27 กุมภาพันธ์ 2494) : 930.

“ประกาศกรมตำรวจเรื่องห้ามตั้งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย”

ราชกิจจานุเบกษา 68 (3 เมษายน 2494): 1519.

“ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. 2475” ราชกิจจานุเบกษา 68 (29 พฤศจิกายน 2494):

พิเศษ 1.

“ประกาศกรมตำรวจเรื่องห้ามตั้งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย” และ “ประกาศกรมตำรวจเรื่องสั่งห้ามขายหรือแจกและให้ยึดสิ่งพิมพ์” ราชกิจจานุเบกษา 69

(9 กุมภาพันธ์ 2495): 463-465.

“ประกาศกรมตำรวจเรื่องห้ามตั้งหรือนำสิ่งพิมพ์เข้ามาในราชอาณาจักรไทย”

ราชกิจจานุเบกษา 69 (19 กุมภาพันธ์ 2495): 464.

ประชาธิปไตย (23 กุมภาพันธ์ 2493)

ประชาธิปไตย (2 มกราคม 2494)

ประชาธิปไตย (7 สิงหาคม 2497)

ประชาธิปไตย (9 สิงหาคม 2497)

ประชัน รักพงษ์. การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย (พ.ศ. 2481-2500). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

ประทีป สายเสน. กฎวังหลวงกับสถานะของปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : อักษรสาส์น, 2532.

ปรีดี พนมยงค์. สกุลพนมยงค์. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักต์, 2530.

ปรีดี พนมยงค์. ชีวิตที่ผันผวนของข้าพเจ้าและ 21 ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน. แปลโดย จำนง ภาควรรุฒิ และพรทิพย์ โตใหญ่. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529.

ปรีดี พนมยงค์. ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบาลราษฎรอาวุโสปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526.

ปรีดี พนมยงค์. บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย. พระนคร : โรงพิมพ์นิติเวช, 2515.

ผิน ชุณหะวัณ, จอมพล. ชีวิตกับเหตุการณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ, 2513.

พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม. บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทยตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ถึง สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง. กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2520.

“พระราชกำหนดคุ้มครองความสงบสุข (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490” ราชกิจจานุเบกษา 64

(22 พฤศจิกายน 2490)

“พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2493” ราชกิจจานุเบกษา 67 (26 ธันวาคม 2493) :

1218-1219.

“พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2495” ราชกิจจานุเบกษา 69 (12 กุมภาพันธ์ 2495) : 103-112.

“พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495”

ราชกิจจานุเบกษา 69 (13 พฤศจิกายน 2495) : 1- 6.

พิมพ์ไทย (2 ธันวาคม 2490)

พิมพ์ไทย (25 พฤษภาคม 2491)

พิมพ์ไทย (5 ตุลาคม 2491)

พิมพ์ไทย (5 มีนาคม 2492)

ไพโรจน์ ชัยนาม, ผู้รวบรวม. รัฐธรรมนูญ บทกฎหมาย และเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย เล่ม 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.

มนัสชัย นำทรงพล. “พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย : ว่าด้วยรากฐานความเป็นมาในประวัติศาสตร์.” ใน ปริทัศน์ 5. (กันยายน 2524).

มัญญู มาคะสิระ. การรักษาอำนาจทางการเมืองของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2490-2500. ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 1/2481 วันที่ 20 ธันวาคม 2481.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2486 (ลับ) วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2486.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2486 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2486.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 6/2487 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2486.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 7/2487 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2488 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2488

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2488 (ลับ) วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2488

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2488 (ลับ) วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2488

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2489 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2488

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 3/2489 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2489.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2492 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2492.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2493 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2493.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2493 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2493.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 9/2493 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2493.

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10/2493 (สมัยวิสามัญ) วันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2493.

- รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8/2493 (สมัยสามัญ) วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2493.
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 7/2490 (สมัยสามัญ) วันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ. 2490
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2493 (สมัยสามัญ) วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2493
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 6/2493 (สมัยสามัญ) วันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493.
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 8/2493 (สมัยสามัญ) วันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493.
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3/2494 (สมัยสามัญ) วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2494
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 4/2494 (สมัยสามัญ) วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2494
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 5/2494 (สมัยสามัญ) วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494
- รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 6/2494 (สมัยสามัญ) วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494
- “รัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490” ราชกิจจานุเบกษา 64 (9 ธันวาคม 2490)
- “รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495” ราชกิจจานุเบกษา 69 (8 มีนาคม 2495) : 534-550.
- วงศ์ พลนิกร. นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนา และแนวความคิดของท่านปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กึ่งหัน , 2542.
- วิชัย ประสงค์สีต. ปฏิวัติรัฐประหารและกบฏจลาจลในสมัยประชาธิปไตยแห่งประเทศไทย. พระนคร : รัฐภักดี, 2513.
- วิชัย สุวรรณรัตน์. “การปฏิวัติ รัฐประหาร และ กบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475.” ใน ชัยอนันต์ สมุทวาณิช, บรรณาธิการ. ศัพท์การเมือง. พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2513.
- วิวัฒน์ คดิธรรมนิตย์. กบฏสันติภาพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- วิวัฒน์ มุ่งการดี. “ไทยและสหรัฐอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (ค.ศ.1945-1950).” ใน รวบรวมบทความเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2376-2493 (ค.ศ. 1833-1950). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แพร่พิทยา, 2519.
- สกินเนอร์ จี. วิลเลียม. สังคมจีนในประเทศไทย : ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์. แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และคนอื่นๆ. กรุงเทพฯ : บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2529.
- สมชัย อนุมานราชชน. “จีนคอมมิวนิสต์.” ใน สราญรมย์ ฉบับที่ระลึก 10 กุมภาพันธ์ 2501. สมุทร สุรักษกะ. 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหารสมัย 2408-2507. พระนคร : โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, 2507.
- สรศักดิ์ งามจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศไทย

ระหว่างพ.ศ. 2481-2492. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

สยามนิกร (5 มีนาคม 2492)

สยามนิกร (26 พฤษภาคม 2495)

สยามนิกร (27 พฤษภาคม 2495)

สยามนิกร (11 พฤศจิกายน 2495)

สยามนิกร (19 พฤศจิกายน 2495)

สยามรัฐ (21 พฤศจิกายน 2493)

สยามรัฐ (29 พฤศจิกายน 2493)

สยามรัฐ (8 มกราคม 2496)

สยามรัฐ (20 พฤษภาคม 2496)

สิริรัตน์ เรื่องวงษ์วาร. บทบาททางการเมืองของนายควง อภัยวงศ์ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลง
การปกครองพ.ศ. 2475-2491. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. ประวัติการต่อสู้ของกรรมกรไทย. กรุงเทพฯ : โครงการหนังสือเล่ม
สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

สังฆา (18 ตุลาคม 2491)

สุดา กาเดอร์. กบฏแมนฮัตตัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ. แผนชิงชาติไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2534.

สุนีย์ อธิมูติภาพ. การร่างรัฐธรรมนูญ 2492. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.

สุพจน์ ด้านตระกูล. นายพลสิงกะไปกับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์ลาวและฐานทัพอเมริกันใน
ประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2540.

สุพจน์ ด้านตระกูล. ขบถ 10 พ.ย. 2495 ตำนานขบวนการกู้ชาติ. นนทบุรี : สำนักพิมพ์สันติธรรม,
2529.

สุพจน์ ด้านตระกูล. ปริทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จักรวรรดินุสรณ์, 2527.

สุพจน์ ด้านตระกูล. ก. ผู้รวบรวม. พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส พุดถึงข้อเท็จจริงทางประวัติ
ศาสตร์เกี่ยวกับนายปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม. กรุงเทพฯ : ศิริพรการ
พิมพ์, 2522.

- สุพจน์ ด้านตระกูล. จ. สุพจน์ ด้านตระกูลเล่าเรื่องขบวนการกู้ชาติ. กรุงเทพฯ : ศิริพร
การพิมพ์, 2522.
- สุพจน์ ด้านตระกูล. ชีวิตและงานของดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : ประจักษ์การพิมพ์, 2514.
สถาปนุสร (25 มีนาคม 2492)
- สุเพ็ญ ศิริคุณ. กบฏวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518.
- สุวดี เจริญพงศ์. ปฏิกริยาของรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อการเคลื่อนไหว
ตามแนวความคิดประชาธิปไตยและสังคมนิยมก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
2475. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุวิมล รุ่งเจริญ. บทบาทหนังสือพิมพ์ในการเมืองไทย ระหว่างพ.ศ.2490-2501. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2526.
- เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. ประชุมนิพนธ์ของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
เพื่ออักษร, 2509.
เสรีภาพวันจันทร์ (12 มีนาคม 2494)
- ไสว สุทธิพิทักษ์. ดร.ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2526.
- หัด ดาวเรือง. “เบื้องหลังสังหารโหด 4 อดีตรัฐมนตรี.” ชีวิตและงานสี่อดีตรัฐมนตรี. พระนคร :
โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2508.
- หนังสือแลกเปลี่ยนจาก ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ถึง นายหลี่ เทียะ เจิง ลงวันที่ 21 มกราคม
พ.ศ. 2489
- อ. พิบูลสงคราม (อนันต์ พิบูลสงคราม, พล.ต.). จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม 5. กรุงเทพฯ :
ศูนย์การพิมพ์, 2519.
- อนันต์ เสนาจันทร์. “ญวนคอมมิวนิสต์.” คอมฯที่รัก. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โพธิ์สามต้นการ
พิมพ์ 2517.
- อนันต์ อมรรตย์. ยั้งทั้งผู้การสันติบาลและฆ่าถ่วงน้ำส.ส.พร มะลิตอง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
เอเชียการพิมพ์, 2517.
- อนันต์ อมรรตย์. ฆ่า 4 รัฐมนตรี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอเชียการพิมพ์, 2518.
- อภิญา รัตนมงคลมาส. ความขัดแย้งระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538.

อเล็กซานเดอร์ อ. คาร์ตชาวา. 90 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน. กรุงเทพฯ :
 บพิธการพิมพ์, 2531.

ภาษาอังกฤษ

Anuson Chinvano. Thailand's Politics towards China 1949-54. Oxford : St Antony's
 College, 1992.

Anuson Chinvano. Avoidance, Hostility, And Friendship : The History of Thailand's
 Relations with the People's Republic of China, 1949-1975. Thesis for the Degree of
 Master of Philosophy in International Relation University of Oxford, 1985.

Brailey, N.,J. Thailand and the Fall of Singapore : A Frustrated Asian Revolution.
 Boulder : Westview Press, 1986.

Buzan, B. People, States and Fear : An Agenda for international Security Studies in
 the Post – Cold War Era. 2nd ed. New York : Harvester Wheatsheaf, 1991.

Caldwell, J. American Economic Aid to Thailand. Lexington Mass. : Lexington Books,
 1947.

Charivat Santaputra. Thai Foreign Policy. Bangkok : Charoen Wit Press, 1985.

Colbert, E. Southeast Asia in International Politics, 1941-1956. Itacha : Cornell
 University Press, 1971.

Cowser, L. Continuities in the Study of Social Conflict. New York : The Free Press,
 1967.

Dahl, R., A. Modern Political Analysis. New Delhi : Prentice-Hall, 1975.

Darling, F., C. Thailand and the United States. Washington D.C. : Public Affairs
 Press, 1965.

Easton, D. The Political System. New York : Alfred A. Knopf, 1960.

Edmonds, I.G. Thailand : The Golden Land. Indianapolis, New York : The Bobbs-
 Merrill Company Inc., 1979.

Eldrige, A., F. Image of Conflict. New York : St.Martin's Press, 1979.

Fifield, R., H. Americans in Southeast Asia : The Roots of Commitment. New York :
 Thomas Y. Crowell, 1972.

- Fineman, D.,M. A Special Relationship : The United State and Military Government in Thailand 1947-1958. Honolulu : University of Hawaii Press, 1997.
- Gorther, H., F. Administration in the Public Sector. New York : Willey, 1971.
- Goscha, C., E. Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954. Richmond, Surrey : Curzon Press, 1999.
- Handel, M., I. Weak States in The International System. London, Frank Cass, 1990.
- Jain, R.K. China and Thailand, 1949-1983. New Delhi : Radiant Pub., 1984.
- Johnson, D., W. and Johnson, F., P. Joining Together : Group Theory and Group Skills. New Jersey : Prentice-Hall, 1975.
- Keyes, C., F. Isan : Regionalism in Northeastern Thailand. Copyright Cornell University Southeast Asia Programme, 1967.
- Lazarus, R., S. Personality and Adjustment. Englewood Cliff N.J. : Prentice-Hall Inc., 1963.
- Mastanduno, M. ; Lake, D., A. ; and Ikenberry, G., J. "Toward a Realist Theory of State Action." in International Studies Quaterly, (December 1989) : 457-474.
- Moravesik, A. "Introduction Integrating International and Domestic Theories of International Bargaining." in Peter B. Evans, Harold K. Jacobson and Robert D. Putnam. (ed.) Double-Edge Diplomacy International Bargaining and Domestic Politic. California : University of California, 1993.
- Morgenthau, H., J. Politics Among Nations. Third Edition. New York : Alfred A. Knof, 1961.
- Nuechterlein, D., E. Thailand and the Struggle for Southeast Asia. Itacha, New York : Cornell University Press, 1965.
- Purcell, V., W. The Chinese in Southeast Asia. London : New York, Oxford University Press, 1951.
- Randolph, R. The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985. Berkeley, Calif. : Institute of East Asian Studies, University of California, 1986.
- Rothstein, R., L. Alliance and Small Powers. New York : Columbia University Press, 1968.

- Stanton, E., F. Brief Authority : Excursions of A Common Man in An Uncommon World.
New York : Harper, 1956.
- Tanham, G., K. Trial in Thailand. New York : Crane, Russak, 1974.
- Thompson, G., Sir. Front Line Diplomat. London : Autchison Press, 1959.
- Thompson, V., and Adolff, R., Who's Who in Southeast Asia. Itacha : Cornell University
Micro films.
- Toru, Y. "Who set the Stage for the Cold War in Southeast Asia?." in Nakai Y. and
Iriye A. (edits). The Origin of the Cold War in Asia. New York : Columbia Univ.
Press, 1977.
- Wilson, D., A. Politics in Thailand. Itacha, New York : Cornell University Press,
1962.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาววัลรัตน์ เต๋นนภาสุรพงศ์ เกิดวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2519 ที่ กรุงเทพมหานคร สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการต่างประเทศ เกียรตินิยม อันดับ 2 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2540 และศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย